

*Молодь в умовах
нової соціальної
перспективи*

*Збірник
наукових праць*

ISSN: 2306-5389

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ**

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ЄВРОКЛУБ»
ЖИТОМИРСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

**КЗВО «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

*ЗА ПІДТРИМКИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ В УКРАЇНІ*

МОЛОДЬ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

2021

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ЗБІРКИ:

Задорожна Л.К.	кандидат філософських наук
Дікова-Фаворська О.М.	доктор соціологічних наук, професор (відповідальний редактор)
Здрагат С.Г.	кандидат соціологічних наук
Кульбіда С.В.	доктор педагогічних наук, професор
Левчишина О.М.	кандидат історичних наук
Нечітайло І.	доктор педагогічних наук, професор
Павлова Д.М.	кандидат соціологічних наук, доцент (відповідальний секретар)
Пастовенский О.В.	доктор педагогічних наук
Рідей Н.М.	доктор педагогічних наук, професор
Смагін І.І.	доктор педагогічних наук, доцент
Толочко С.В.	доктор педагогічних наук, доцент

Молодь в умовах нової соціальної перспективи: Збірка наукових праць. – Випуск 18. – 20 травня 2021 року. – 2021. – 218 с.

КЕРІВНИКИ ПРОЄКТУ:

Дікова-Фаворська Олена Михайлівна – доктор соціологічних наук, КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, президент ГО «Євроклуб».

Павлова Дарина Михайлівна – кандидат соціологічних наук, доцент, завідувач відділом моніторингу на оцінки соціальних проєктів ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка», координатор проєктів ГО «Євроклуб».

контакти: E-mail: eurosociology@gmail.com

**ВПЕРШЕ ПРОЄКТ БУЛО ЗДІЙСНЕНО ЗА ПІДТРИМКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ**

**ЗА ДОСТОВІРНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО МІСТИТЬСЯ В ОПУБЛІКОВАНИХ МАТЕРІАЛАХ,
І КОРЕКТНЕ ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕСУТЬ АВТОРИ.
РЕДАКЦІЯ НЕ ЗАВЖДИ ПОДІЛЯЄ ПОЗИЦІЮ АВТОРІВ ПУБЛІКАЦІЇ**

Букач М.М.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри освітньої політики
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

НЕСОЦІАЛІЗОВАНІСТЬ ДИТИНИ, ЯК НАСЛІДОК НЕУЗГОДЖЕНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ СТОСОВНО МОЛОДОЇ СІМ'Ї

Роль родини в суспільстві непорівнянна за своєю силою впливу ні з якими іншими соціальними інститутами. Адже, саме в родині формується й розвивається особистість людини, відбувається оволодіння нею соціальними ролями, необхідними для безболісної адаптації дитини в суспільстві. Родина – це перший виховний інститут, зв'язок з яким людина відчуває протягом всього свого життя. Саме в родині закладаються основи духовності, моральності, формуються норми поведінки, розкриваються індивідуальні якості особистості. Родина сприяє не тільки формуванню особистості, але й самоствердженню людини, стимулює її соціальну, творчу активність, розкриває індивідуальність.

Стадія ранньої соціалізації, яка відбувається в сім'ї, це найважливіший період у розвитку дитини, період, коли має бути повністю задовільнені основні її потреби в безпеці, в розвитку, в самоствердженні. Якщо ці базові потреби дитини не були задовільнені впродовж тривалого часу, це призводить до різних моральних і психічних відхилень у поведінці та діяльності. Причому, у кожний наступний період соціалізації, який проходить у дошкільному закладі, загальноосвітній школі, коледжі та ін., дитина входить з набутих на попередніх етапах вантажем пригніченої активності та з браком досвіду позитивної самореалізації. Все це вказує на потребу у посиленні уваги до молодих родин і підтримка їх щодо соціалізації дитини, починаючи від народження.

Ми маємо визнати, що соціалізація дитини – це проблема комплексна багатofакторна, і вирішувати таку непросту проблему, має не лише молода недосвідчена сім'я, але їй на допомогу мають прийти державні інституції. Для вирішення таких непростих

питання мають бути підготовлені довгострокові, постійно діючі комплексні програми, в яких мають бути задіяні структури міністерств охорони здоров'я, соціальної політики, внутрішніх справ та освіти та ін. Якщо ми спробуємо з'ясувати, де молода сім'я потребує нашої підтримки, і на якому етапі, ми найбільше втрачаємо можливостей щодо соціалізації дитини, то побачимо, що це відбувається у так званих «прикордонних» ділянках, на яких перетинається відповідальність різних міністерств і відомств. Що мається на увазі?

Після народження, життя дитини поділяється на певні вікові етапи розвитку: переддошкільний (1-3 роки), дошкільний (3-6 років), молодший шкільний вік (6-10 років) тощо. Так от, якщо ми звернемо увагу на ці етапи, то побачимо, що:

- до народження дитиною опікується Міністерство охорони здоров'я (МОЗ);

- після народження і до трьох років опікою дитини вже мають займатися разом з МОЗ і соціальні служби, тобто Міністерство соціальної політики (МСП);

- з трьох років дитина переходить під опіку Міністерства освіти і науки (МОН), за виключенням тих дітей, у яких проблеми зі здоров'ям, то вони залишаються у підпорядкуванні МОЗ.

Чому ми звертаємо увагу на міністерства? Річ у тім, що якщо ми розглядаємо, яким чином міністерства виконують основні свої функції, то тут все нібито більш-менш виконується. Але основні проблеми виникають якраз на межі відповідальності різних міністерств.

Дитина народилася. Лікарі, тобто Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) одну із основних своїх функцій виконало, а далі контролювати стан і розвиток дитини, це вже не його обов'язок, і тут ми вже маємо суттєву прогалину, коли дитина може опинитися у скрутному становищі.

На наступному етапі має підключатися Міністерство соціальної політики (МСП), яке зобов'язане з'ясувати і контролювати:

- Яка це за молода сім'я (повна, неповна, дистантна, благополучна, асоціальна та ін.);

- Які умови проживання дитини;

- Як забезпечені потреби першої необхідності дитини; та ін.

На цьому етапі ми вбачаємо серйозні недоопрацювання МСП, тому що тут спостерігається безконтрольність з боку державної

структури. Добре, якщо молода сім'я відповідально ставиться до батьківства, у молодят є батьки, підтримка і допомога. А якщо ні, якщо це молода сім'я схильна до наркозалежності, або до правопорушень та ін., тоді вже на цьому етап, від нашої безконтрольності ми отримуємо негативні результати, які відбиваються на розвитку і соціалізації дитини. Нажаль, непоодинокі випадки, коли соціальні служби запізно реагують на подібні випадки, і вилучають таких дітей від батьків, але вже з наслідками, які неможливо, або дуже складно подолати.

Наступний етап – дитина має піти до дошкільного закладу, тобто до процесу соціалізації дитини долучається міністерство освіти і науки (МОН). На цьому етапі, ми бачимо, що кожного року від 70 до 90 тисяч дітей не потрапляють до дитячих дошкільних закладів, а отже, вони не мають можливості отримувати початкові знання, і відповідно, до першого класу йдуть непідготовлені. Нажаль, у нас відсутня відповідальність батьків і чиновників, за те, що дитині не створені умови для нормального розвитку, як це відбувається в європейських країнах. Як наслідок, такі діти відстають у навчанні й до наступного етапу (середньої школи) підходять ще з більшими проблемами щодо соціалізації.

Останнім часом все частіше вчителі стали помічати, що у все більшій кількості дітей початкових класів, ускладнюється формування навичок до навчання та дотримання дисципліни. Вивчення означеної проблеми виявило, що причина цього явища, багато в чому залежить від сімейного виховання, тобто криза сім'ї, як соціального інституту, про яку говорили соціологи і демографи, проявилася у вигляді дезадаптивних проявів у дітей молодшої школи. Виходячи з вищевикладеного, слід відкоригувати нашу освітню політику, звернувши увагу, на допомогу сім'ї та подолання причин її кризового стану, у контексті виховання підростаючого покоління.

Виходячи з важливості даного питання для організації ефективного навчально-виховного процесу, вже починаючи з перших днів перебування дитини у школі, вчителям доцільно виявляти дезадаптованих дітей, а також дітей з кризовими явищами в розвитку. Ці явища пов'язані з переплетінням несприятливих індивідуальних і особливо соціальних передумов: бідність або ущербність сімейного середовища, конфлікти і т. п. Але проблема не лише у тому, щоб виявити відхилення у розвитку

дитини, а у тому, щоб організувати допомогу, і насамперед, в умовах родинного виховання. Іншими словами, мова йде про розбудову нової, більш якісної системи взаємодії з сім'єю, яка б мала можливості і ресурси активізувати роботу з молодими сім'ями, з тим, щоб подолати означені недоліки.

Виходячи з того, що ця проблема комплексна, вирішувати її потрібно не лише за допомогою освітян, але й підключити соціальних працівників, медиків, правоохоронні структури та ін. Але починати потрібно з освіти, бо саме освітяни першими бачать проблемних дітей і мають можливості, ще на ранніх стадіях застосувати превентивні заходи щоб не допустити кризових проявів.

Список використаних джерел

1. Долинська Л.В., Максимчук Н.П. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: монографія. К : НПУ ім.М.Драгоманова, Кам'янець-Подільський державний університет, 2008. –123с.
2. Жигайло Н.І., Іванів О. Соціологія духовних цінностей молоді. Соціальні і духовні цінності молоді: соціально-психологічний дискурс проблеми. ЛНУ ім. І. Франка 2006. с.41–53.
3. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі К.: «Знання»України, 2010. –520с.
4. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб: Питер, 2008.-352с.

Дікова-Фаворська О.М.

доктор соціол. наук, професор

Житомирський інститут

післядипломної педагогічної освіти

голова ГО Євроклуб

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ: СТРИЖНЕВИЙ КОНТЕНТ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Реформування освіти в Україні у напрямку переходу до європейських стандартів та моделей освіти є важливим в контексті забезпечення якості освіти та формування особистості на демократичних засадах. Вже усвідомлено, що українська система освіти потребує не тільки зміни форми, але й вдосконалення/оновлення змісту, що ґрунтується на європейських цінностях.

Цінності – це універсальні ідеї та принципи, що є керівними в поведінці людей та функціонуванні громад. Феномен цінності складається з потреб, інтересів, емоційних переживань та соціальних запитів особистості. Забезпечення потреб формує психологічний та соціальний комфорт людини, а рівень задоволеності життям характеризується особистим зростанням, вмінням реалізовувати власний потенціал та досягати поставлених цілей, спираючись на побудовану життєву стратегію, що орієнтована на успіх. Цінності розглядаємо як певні моральні імперативи, що створені людством і виступають ідеалом соціальної взаємодії на засадах справедливості.

На думку німецького соціолога М. Вебера, цінність виступає в якості мотива, критерія вибору орієнтації, а сама дія відрізняється усвідомленим вибором спрямованості та послідовно обраною орієнтації [1]. Т. Парсонс наголошує, що люди остаточно обґрунтовують свої дії через призму системи цінностей [2]. У такому контексті цінності виходять за межі прикладного теоретизування, бо визначають цілі й сенс життя.

Європейські цінності – це норми, принципи, на засадах яких будуються всі форми відносин – від сімейних до суспільних. Вони забезпечують стабільність євроінтеграційним процесам, базуючись на культурно-історичній компоненті. Європейські цінності – це механізм єднання не тільки для громадян Європейського Союзу, вони є засадничими в міжнародних відносинах і розглядаються як інструмент “м’якої сили”. Європейські цінності є базою формування європейської ідентичності. Завдяки європейським цінностям забезпечується цивілізаційна єдність народів. Систему цінностей Європейського Союзу складають: Демократія, Права людини, Солідарність. Саме ці позиції, згідно з Європейською Хартією, покликані скоротити розрив між країнами-членами ЄС [3].

Європейські цінності включені до концепції європейського виміру в освіті, яка покликана підтримувати економічні та політичні процеси в Європейському Союзі та доповнюють загальнолюдські цінності, представлено у Європейській концепції про права людини [4]. Провідні цінності, зокрема утвердження прав людини, що гарантують право на життя та фізичну недоторканість, заборону всіх видів насильства і рабства; толерантність до іншої думки та представників інших культур, ідея вирішення спорів у неконфліктний спосіб, збереження та захист Миру, готовність до сприйняття та розуміння багатовекторності та різноманітності світу, відкритість до

іншої культури та збереження власної; повага до людини та розуміння важливості феномену солідарності, суб'єктності особистості, готовність виступати за свободу, справедливість, рівність; дбайливе ставлення до природи та власного здоров'я, розуміння цінності освіти як механізму реалізації успішної життєвої стратегії.

Формування активного суб'єкта суспільних процесів, людини відповідальної, критично мислячої, такої, що має розвинутий емоційний інтелект, чутливої до різноманітності світу – завдання сучасного закладу освіти. Жити в сучасному світі складно, усвідомити, передбачити, зрозуміти процеси, що відбуваються навколо необхідно, оцінити можливі ризики, небезпеку пропозицій та нових можливостей вкрай необхідно. Для того, щоб досягти особистісного зростання та самореалізації необхідно мати певні орієнтири, внутрішній моральний стрижень, під яким розуміємо систему цінностей, які дозволяють вибудувати поведінкові стратегії та соціальне коло тих, хто їх поділяє. Це завдання – виклик сьогодення. Воно потребує нових форм і методів роботи, з урахуванням нових запитів учнівської та студентської молоді. Ситуація організації навчального процесу з дотриманням епідеміологічних обмежень та соціального дистанціювання змінила традиційні форми виховної роботи в навчальних закладах. Проте відкрила можливості для поглиблення *індивідуальної творчої роботи*, таких як участь в конкурсах есе, написання журналістських матеріалів, поетичних етюдів.

Новою формою роботи можемо розглядати *соціальні дослідження*, в яких методом спостереження молодь буде здійснювати спробу описати, зафіксувати події, пов'язані з поширенням вірусу та поведінку людей в означеній ситуації.

Вимушена ізоляція спрямувала увагу людства на світ природи, яка дарує довгоочікуваний ковток свіжого повітря, радість першої квітки, дзвіночок річки. Тому логічно звернути увагу дітей та молоді на багатство природи, на її вразливість, безмежність. Це час *екологічних проєктів*.

Перебуваючи на віддаленому навчанні, відчуваючи дефіцит спілкування бажано пропонувати *об'єднуватися в команди для вирішення спільного завдання* та задоволення дефіциту комунікацій. Саме проєктна, командна робота формує відповідальну, креативну особистість, здатну приймати рішення, відповідати за них та

презентувати отримані результати.

Під час карантину є можливість допомогти батькам, які, можливо, переживають не кращі фінансові часи, ініціюючи початок підприємництва в родині. І, безумовно, карантин – це час для *вдосконалення, неформальної освіти, поглиблення знань в улюбленій галузі.*

Запропоновані форми роботи є рекомендованими, проте вони пов'язані з цінностями, що будують світ комфорту і є зрозумілими та близькими дітям та молоді. В сучасній ситуації відбулася переоцінка цінностей – стало важливим здоров'я, родина як осередок сталості та надійності, надзвичайно активізувалися акти солідарності на підтримку людей, що опинилися в групі ризику, загострилася потреба Миру та безпеки у всіх їх проявах.

Саме солідарність та соціальна відповідальність виступають підґрунтям для формування громадянських та соціальних компетентностей. Базуючи на європейських цінностях виховну роботу в закладах освіти через проектну, дослідницьку, просвітницьку діяльність формуємо свідомість вільної самодостатньої Особистості, яка дотримується Закону, поважає Гідність людини, знає свої права та права інших людей, береже своє Здоров'я та здоров'я Природи, усвідомлює цінність Освіти та розуміє цінність Демократії. Безумовно, пошук нових форм виховної роботи як відповідь на виклик часу потребує глибокого аналізу ситуації, що склалася, дослідження нових поведінкових практик в учнівському середовищі та вивчення запитів на офлайн заходи, що так швидко були змінені на пропозиції віртуального простору.

Виховна робота в закладі освіти оновлюється, набуває сучасного змісту, в якому європейські цінності виступають стрижневим контентом.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Избранные произведения. Москва: Прогресс, 1990. 808 с.
2. Парсонс Т. О структуре социального действия. Москва: Академический проект, 2000. 880 с.
3. Definition of the most basic European Values and their significance for our modern society. European Values.info. URL: http://europaeischewerte.info/fileadmin/templates/Documents/wdef_en.pdf
4. European Convention on Human Rights. European Council of Human Rights. Council of Europe: Strasbourg, 2010. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

Мартиненко В. Ф.

*доктор наук з державного управління,
професор кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
Криворізького національного університету
Україна, м. Кривий Ріг*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ПРОЕКТІВ

На сучасному етапі формується нова парадигма розвитку національних держав, громадянського суспільства, міжнародних відносин, розвитку особистості та ін. Цивілізаційних змін зазнають усіх сфери суспільного розвитку: економічна, політична, соціальна, демографічна, екологічна, геоелектронічна, міжнародна тощо. Головним інструментом цивілізаційних змін має стати освітній процес нової якості на базі розробки, реалізації і впровадження проектів у всі сфери суспільства.

Слід зазначити, що фізики і лірики, економісти і політики, поети і художники, лікарі і педагоги – всі живуть у державі. Вони приймають рішення, характер яких спільний для всіх громадян. Необхідність розробки проектів зумовлена характером оточення людини. Все, що її оточує у суспільстві, державі, міжнародній сфері у причинно-наслідковому зв'язку цілісне, повне, завершуюче відповідним результатом. Об'єктом і предметом нашої уваги є універсальний алгоритм розробки проектів у суспільстві, державі.

Розробка, прийняття і реалізація управлінських рішень у суспільстві й державі мають базуватися на вимогах, які ставляться до інформаційної економіки. Перш за все, йдеться про врахування швидкості процесів становлення інформаційної економіки, яка сьогодні дорівнює швидкості роботи Інтернету[1]. У цьому контексті слід зазначити нагальну потребу переходу від наздоганяючого управління (навчання) до превентивного, провідним змістом якого є прогнозування майбутніх проблем і розробки механізмів, інструментів їх попередження, нейтралізації, бо проблеми значно легше попереджувати, ніж розв'язувати.

Перехід до превентивного управління зумовлює необхідність врахування у процесі розробки алгоритму публічного управління процесів становлення інформаційної економіки. Йдеться про те, що розвиток економіки і громадянського суспільства в Україні сьогодні потрібно детально планувати на 25-30-50 років наперед.

Наздоганяючий характер життя, як показала практика, в Україні не передбачає процесу передбачення проблем. Детально про даний алгоритм розглянуто у публікаціях [2;3;4]. У даній статті ми розглянемо деякі особливості розробки універсального алгоритму проектів в сучасній економіці.

Алгоритм складається із десяти послідовних етапів. 1. Теоретико-методологічні засади проектів. 2. Аналіз стану розробки, прийняття і реалізації проектів. 3. Формування мети. 4. Прогнозування бажаних та можливих результатів. 5. Суб'єкти розробки, прийняття і реалізації проектів. 6. Аналіз стану ресурсів, потенціалу. 7. Дослідження рушійних сил розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень. 8. Розробка стратегії й тактики реалізації мети. 9. Формування системи гарантій реалізації стратегії й тактики реалізації мети. 10. Формування системи оцінювання процесу розробки, прийняття і реалізації проектів. При розробці даних етапів мають враховуватися виклики ХХІ ст.

На першому етапі розглядаються теоретико-методологічні засади публічних рішень в інформаційній економіці. Об'єктом дослідження має бути інформаційна економіка, предметом – публічне управління в умовах інформаційної економіки. Формулюються терміни, визначення, категорії інформаційної економіки, принципи розробки, прийняття і реалізації управлінських рішень.

Проекти формуються на базі вимог, якими є наступні: знаходження точки відліку, абсолютність (досконалість), завершеність, повнота, циклічність, превентивність, відповідність форми і змісту, цілісність (залежність – кожен етап проекту входить до інших етапів), можливість оцінки, принципи формування проектів.

Точками відліку є раціональна, ірраціональна(духовна), наздоганяюча, превентивна.

Абсолютність (досконалість) означає, що всі терміни, категорії, визначення мають бути вичерпними, зрозумілими для всіх суб'єктів проектних відносин. Наприклад, різне розуміння суті причинно-наслідкових зв'язків призводить до зміни точок відліку, якими є причина і наслідок. Якщо причина і наслідок міняються місцями, то висновок є прямо протилежним.

Цілісність – всі проекти розглядаються як послідовні етапи, які залежать один від одного (зміна в параметрах одного із етапів призводить до автоматичної корекції інших), (параметри – причинно-наслідковий зв'язок).

Завершеність – всі проекти мають завершуватися результатом. Постійно негативний результат – «дурна безкінечність», коли минулі проблеми ще не розв’язані, наступають нові, ще більш складні, ніж попередні.

Повнота – проекти складаються з 10-ти етапів; мають бути обов’язково у певному порядку; в одному проекті може бути два типи (раціональні, трансцендентальні), у проекті можуть бути два типи (раціональні, трансцендентальні), але точка відліку має бути одна. Параметри повноти – ядро, мінімальна достатність, досконалість, істина.

Циклічність – кожен проект має свій початок і кінець. Кінець одного проекту означає початок формування, реалізації, впровадження нового, тобто незмінні 10 етапів проекту (форма) наповнюються новим змістом.

Принципами формування проектів є свобода – відповідальність, справедливість – ефективність. Вони мають бінарний характер, тобто для забезпеченості цілісності і результативності проектів вони діють тільки в гармонії з іншим. Відсутність гармонії (абсолютизація одного із принципів) призводить до того, що абсолютна свобода призводить до анархії; абсолютна відповідальність – до тиранії; абсолютна справедливість без ефективності – зрівнялівка, ефективність без справедливості – економічна тиранія.

На другому етапі здійснюється аналіз наздоганяючого характеру розробки, прийняття і реалізації проектів в умовах інформаційної економіки, його вади і необхідність переходу на превентивне управління. Потрібно забезпечити об’єктивну оцінку інформаційного розриву в Україні, зумовлених віковими, професійними та іншими чинниками, оцінки стану інформаційного забезпечення економіки України, громадянського суспільства, рівня розвитку електронного урядування, технічного, програмного забезпечення, рівня розвитку мережі Інтернет, дати характеристику світових тенденцій розвитку інформаційної сфери, характеристики становлення нової вартості, нового загального еквіваленту тощо.

На третьому етапі здійснюється формування мети проектних рішень в умовах інформаційної економіки. На державному рівні метою має бути розвиток інформаційної сфери, усунення диспропорцій, зумовлених різним рівнем інформаційного розвитку передових держав та України, впровадження електронного урядування та його інформаційно-програмного забезпечення тощо.

Особливу увагу потрібно приділити навчання проектного мислення на індивідуальному рівні в Україні.

На четвертому етапі здійснюється прогнозування бажаних та можливих результатів реалізації проектів. На цьому етапі прогнозуються позитивні й негативні результати реалізації управлінських рішень. Це необхідно для того, щоб передбачити можливі проблеми ще до того, як вони виникають, тому що після виникнення проблем їх важко ліквідувати, а часом і неможливо. Превентивні заходи мають бути розроблені не тільки для усунення проблем, а, в першу чергу, для їх передбачення. У цьому суть розробки, прийняття і реалізації проектів в інформаційній економіці. Це потребує детального аналізу минулого періоду розвитку тієї чи іншої сфери, в якому можуть бути закладені проблеми, які тільки «чекають» на їх старт у сучасних умовах. Це потребує аналізу минулого за 50 і більше років. Наприклад, мають прогнозуватися сценарії суспільного розвитку на тривалий період, коли один із суб'єктів – держава чи громадянське суспільство, окремі громадяни, окремі угруповання можуть узурпувати владу.

На п'ятому етапі аналізуються повноваження та відповідальність суб'єктів, які мають брати участь у розробці, прийнятті й реалізації проектів в інформаційній економіці. Це, наприклад, стосується участі інститутів громадянського суспільства у підготовці проектів. Щоб реформи у суспільстві були сприйняті й реалізовані у процесі їх підготовки, мають брати участь громадяни та інститути громадянського суспільства. Без цього будь-які реформи будуть успішними на папері, але, як засвідчила українська практика, з реальними негативними наслідками на практиці.

На шостому етапі здійснюється аналіз стану ресурсів, потенціалу для реалізації проектів. Потрібно визначитися із термінами «потенціал», «ресурси». Наприклад, в Україні часто використовуються терміни, які не відповідають їх змісту. Так, стверджують, що в Україні є великий потенціал, але реальні результати є малими. Справа у тому, що категорія «потенціал» трактується неправильно. Потенціал – це не те, що може бути використано, коли для цього будуть усі умови. Цих умов може ніколи не буде забезпечено. Отже, потенціалу не було. Потенціал – це те, що реально використано, а не те, що може бути використано у майбутньому, У даному разі йдеться тільки про наявність ресурсів, реалізація яких потребує ще відповідних умов, які мають бути

перетворені на потенціал. Перетворення ресурсів у потенціал шляхом підготовки відповідних інструментів є головним змістом проекту.

При розробці управлінських рішень має бути встановлено обсяг тих ресурсів, як є, визначено ті ресурси, які потрібні для досягнення поставлених цілей, встановити назви і обсяги тих ресурсів, які відсутні для перетворення останніх у потенціал. Такий підхід знімає невизначеності при розробці проектів, які зумовлюють досягнення поставленої мети.

На сьомому етапі досліджуються рушійні сили проектів. Є продуктивні та руйнуючі сили. Руйнуючими силами є хаос у формулюванні правил, рішеннях, діях; нерівність, несправедливість (Арістотель), невідповідність форми і змісту явищ(неправда), вихід за межі влади людини (безмежні, у руйнуванні, можливості людини, Наприклад, людина вийшла за межі своїх повноважень (клонування людей, пошук «найменшої частки Бога») тощо.

Продуктивними силами є методологічні, політичні, соціальні(соціальна єдність), геополітичні, державні, фінансові, організаційні, інформаційні, інноваційні інструменти; штучний інтелект, роботизація (наприклад, робот у складі корпоративної ради, роботи – диктори), нові матеріали, 3D-принтери(друк людських органів), безпілотний транспорт, самозмінні продукти тощо.

На восьмому етапі здійснюється розробка стратегії й тактики реалізації проектів. Після того, як на попередніх етапах розробки управлінських рішень шляхом знаходження адекватних термінів, категорій, понять знято невизначеності інформаційної сфери, встановлено масштаби техніко-технологічного, матеріального, інформаційного тощо розриву між Україною і передовими країнами світу, конкретизовано мету реалізації проектів, прогнозовано бажані та можливі результати реалізації проектів здійснено аналіз наявних та необхідних інформаційних ресурсів та інформаційного потенціалу, конкретизовані повноваження та відповідальність суб'єктів у процесі розробки, прийняття і реалізації проектів, надана наукова характеристика руйнуючих і продуктивних рушійних сил, конкретизовані існуючі та можливі проблеми інформаційного розвитку, здійснюється підготовка стратегії й тактики розробки, прийняття проектів. Аналіз практики проведення трансформації господарського розвитку засвідчує, що концепції, стратегії, програми

розробляються хаотично, розглядаються дрібні проблеми, а стратегії розвитку громадянського суспільства, державних та громадських інститутів розробляються хаотично, без дотримання наукових процедур, послідовностей, правил тощо.

На дев'ятому етапі здійснюється формування системи наукових, матеріальних, соціальних, політичних, інформаційних, техніко-технологічних, геополітичних тощо гарантій реалізації стратегії й тактики проектів. Попередні етапи у даному розділі мають мати завершений, цілісний, взаємоузгоджений, замкнутий характер. Зміст гарантій має бути спрямований на передбачення можливих проблем, усунення інформаційної нерівності, структуризації інструментів досягнення поставленої мети проектів.

На десятому етапі формується система оцінювання ефективності розробки, прийняття і реалізації проектів. Цей етап завершує науково-методологічний цикл розробки проектів. Основний зміст даного етапу полягає в забезпеченні об'єктивності оцінки ефективності управлінських рішень в інформаційній економіці. Система оцінки включає критерії, показники, час, місце, міру оцінки, суб'єктів і об'єктів оцінки, механізм оцінки [3].

Отже, проект – це завершене, на базі причинно-наслідкових зв'язків, послідовне застосування інструментів гармонізації об'єктів, суб'єктів, предметів, процесів і результатів з метою превентивного виявлення проблем, суперечностей, антагонізмів, розробки механізмів їх попередження, розв'язання, нейтралізації шляхом формування системи гарантій та превентивної оцінки ефективності досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел

1. *Марчук Є.К.* Україна: нова парадигма поступу. Київ. Аваллон. 2001. 216 с.
2. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні. Монографія/ В.Ф. Мартиненко. Київ. Вид-во НАДУ. 2005. 296 с.
3. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: навчальний посібник/ В.Ф. Мартиненко. Київ. НАДУ. 2008. 300 с.
4. Мартиненко В.Ф. Засади формування регіональних антикорупційних програм. (с.162-172). Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник/ за ред. проф. Михненка А.М.// А.М. Михненко, О.В.Руснак, А.М. Мудров та ін. 4 –е вид., перероб. і доповн. Київ. ДННУ «Акад. фін. управління». 2013. 666 с.

Нечітайло І. С.
д.соціол. наук, доцентка,
експертка з акредитації освітніх програм НАЗЯВО
Харківський національний
університет внутрішніх справ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Освіта, що ґрунтується на компетентностях (Competence-Based Education – CBE), являє собою один з найбільш популярних і поширених у світі підходів до реалізації освітнього процесу і визначення його результатів. Батьківщиною компетентнісного підходу вважається Північна Америка, а його родоначальником – відомий американський лінгвіст Н. Хомський. Досить швидко цей підхід дістав популярності у більшості країн Західної Європи, в яких активно впроваджується з кінця 1960-х – початку 1970-х рр. В Україні компетентнісний підхід епізодично практикується приблизно з кінця 1980-х рр., і переходить до активної стадії тільки після долучення в 2003 р. до Болонського процесу. Втім, незважаючи на всі переваги, компетентнісний підхід повною мірою не реалізується сучасними вітчизняними закладами освіти, в тому числі й тому, що має місце плутанина на рівні дефініцій. Аналіз спеціальної наукової літератури показує, що найбільш виразну проблемну зону становить невизначеність щодо термінів «компетентність» і «компетенція».

Річ у тім, що в країнах, в яких компетентнісний підхід «народився», існує тільки один ключовий термін – *competence*, що знімає проблему термінологічної неоднозначності та невизначеності. У сучасній вітчизняній, як і ближнього зарубіжжя, науковій літературі нерідко можна зустріти взаємозаміну понять – коли терміни «компетентність» і «компетенція» використовуються, як синоніми, або розмежовуються прямо протилежним чином різними авторами.

Існує безліч дефініцій компетентності. Найбільш типовими є наступні: наявність знань і досвіду, необхідних для ефективної діяльності у певній предметній області; якість людини, яка володіє всебічними знаннями в певній галузі; здатність до здійснення певної соціальної (взаємо)дії, кваліфікаційна характеристика індивіда під час його включення в діяльність; потенційна готовність вирішувати завдання «зі знанням справи»; включає в себе змістовний (знання) і процесуальний (вміння) компоненти і передбачає розуміння сутності проблеми та вміння її вирішувати; результат постійного оновлення

знань, володіння новою інформацією для успішного застосування цих знань в конкретних умовах, тобто володіння оперативним і мобільним знанням.

На наш погляд, найбільш влучне і повне визначення компетенції, що синтезує основні ідеї всіх наведених вище трактувань, запропоновано в діючому нині законі України «Про освіту». Згідно з цим законом, компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [1].

По відношенню до терміну «компетенція» найтипівішими є наступні трактування: базова якість індивідуума, що включає в себе сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, необхідних для якісно-продуктивної діяльності; особистісна здатність фахівця (співробітника) вирішувати певний клас професійних завдань; формально описані вимоги до особистісних, професійних та інших якостей співробітників компанії, організації, професійної спільноти тощо; коло питань та явищ, в яких певна особа є експертом; здатність встановлювати зв'язки між знанням і ситуацією, визначати процедуру, яка є найбільш прийнятною щодо вирішення конкретної проблеми.

Як бачимо, більшість трактувань з представлених вище різних переляків збігається за змістом. Проблема диференціації і співвідношення дефініцій компетентності та компетенції зводиться до їх чисельності та відсутності загальноприйнятих.

Як влучно зазначає В. Шадріков, «компетенція не відноситься до індивіда, до суб'єкта діяльності, а має відношення до кола питань, пов'язаних з певною діяльністю. Іншими словами, компетенції – це функціональні завдання, пов'язані з діяльністю. Натомість, компетентності прив'язані до суб'єкта діяльності. Вони є придбанням особистості, завдяки чому вона може вирішувати конкретні завдання» [3: 10].

Виходячи з вищевикладеного, сформулюємо власне соціологічне трактування компетенції як одного з параметрів соціальної ролі, який в особистісному плані проявляється, як компетентність, тобто здатність здійснювати діяльність відповідно до соціальних вимог і очікувань. Погодимось з думкою А. Ручки стосовно того, що компетентність не є суто професійною характеристикою.

Крім власне професійних, вона включає в себе цілий комплекс інших (непрофесійних) компонентів: соціальних, культурних, інформаційних, нормативно-ціннісних, творчих та інших [2: 267].

На думку вченого, ключову роль відіграє мотиваційна сторона компетентності, яка, на основі ціннісно-сислового тлумачення, визначає зацікавленість певним знанням і готовність до його застосування (за допомогою реалізації умінь і навичок, здібностей і кваліфікацій). Вчений уточнює: «... Це означає, що даний мотиваційний аспект, який в цілому є суб'єктивною складовою життєвої активності людей, відіграє сьогодні, напевно, вирішальну роль, як у формуванні, так і в реалізації їх компетентностей...» [2: 270].

А. Ручка виділяє в структурі компетентності три основні аспекти її реалізації: когнітивний (пов'язаний зі знаннями і пізнавальним процесом як таким, логічним, інтуїтивним і креативним мисленням); мотиваційний (ключове значення тут мають ціннісно-сислові позиції, які виступають як стандарти життєвої активності та «збудники» певних дій); поведінковий (включає в себе вміння, навички та кваліфікації, які знаходять реальний прояв в ефективних діях чи поведінці, спрямованих на досягнення конкретних цілей). Вчений також підкреслює, що володіння певними знаннями і креативним мисленням як таке не засвідчує наявності компетентності. Проте, присутність знання є обов'язковим, оскільки воно утворює достатню підставу для обрання певних типів дій. У той же час, вміння, навички і кваліфікації можуть розцінюватися як частина компетентності тільки в тому випадку, коли вони є результатом ефективного використання знань і ведуть до досягнення конкретних цілей [2: 268].

Таким чином, результатом реалізації компетентного підходу в освіті є не компетенції тобто не формальні параметри ролі, виражені стандартними наборами знань та навичок, а компетентності – здатності діяти певним чином, як соціально-значущі якості особистості.

Соціально значущі якості особистості – це такі, що є необхідними для включення в соціально значущу діяльність (отже, необхідні для розвитку особистості і суспільства) відповідальність, креативність, підприємливість та ін., що базуються на розвиненій когнітивній, емоційно-вольовій, мотиваційній та ціннісній складових особистості.

Мета реалізації компетентнісного підходу в освіті полягає в розвитку особистості, перш за все, вільної (що обов'язково передбачає високий рівень відповідальності, як мінімум за своє власне життя і події, що в ньому відбуваються; творчої (здатної не тільки виконувати, але й творити, перетворювати); гуманної (щоб її свобода і творчість обмежувалися просоціальною орієнтацією, не переходили в антисоціальна русло). Практичне втілення цієї мети передбачає відмову від принципів авторитарної педагогіки; максимально можливу скорочення статусної дистанції між тими, хто навчає, і тими, хто навчається (відмову від принципу домінування / підпорядкування), тобто, по суті, зміну комунікативних стратегій і тактик в освіті.

Результати освіти, орієнтованої на формування компетентностей, багато в чому залежать від особливостей організації освітньої комунікації, від того, як саме, за допомогою яких педагогічних прийомів та практик здійснюється освітній процес. По суті, йдеться про застосовувані освітні технології.

Освітні технології – це, перш за все, технології соціальні – сукупність відомостей про методи і прийоми, що дозволяють досягати результатів у задачах взаємодії учасників освітнього процесу. Для конкретизації цього поняття використовується термін «соціально-педагогічні технології».

Одна з сучасних, авангардних соціально-педагогічних технологій, яка уможлиблює формування компетентностей в освіті, полягає в організації освітнього дискурсу.

Освітній дискурс розглядається нами як соціально-комунікативна подія, що відбувається у процесі взаємодії того, хто навчає, і того (тих), хто навчається, у результаті їх взаємно спрямованих комунікативних дій та уможлиблюється в умовах певного соціального контексту – спеціально організованої освітньої, навчально-педагогічної ситуації (урок, лекція, семінарське чи практичне заняття, тренінг тощо), за допомогою освітніх текстів та інших знакових комплексів, особливим чином оформлених і структурованих [4: 80; 5: 179]. Освітній дискурс є засобом реалізації педагогічного впливу, за допомогою якого, через формування чи зміну певних логічних диспозицій (кодів), здійснюється трансляція смислів і установок на розуміння соціальної реальності, ціннісних установок, картин індивідуального та соціального майбутнього

Можна виділити два основних типи моделей освітнього

(педагогічного, аудиторного) дискурсу: жорсткі (чітко сплановані, що мають монологічну форму) і гнучкі (динамічні, частково сплановані, що мають діалогічну форму).

Обидва типи моделей несуть відбиток особистості того, хто навчає, але тільки друга модель несе відбиток і особистості того, хто навчається.

Критичне і творче мислення тих, хто навчається, найбільшою мірою проявляють себе і розвиваються у вільному гнучкому освітньому дискурсі, коли утворюється безліч центрів і векторів розгортання дискурсу, об'єднаних загальним полем інтелектуальної діяльності (спільність поля є обов'язковою і підтримується тим, хто навчає).

Результати наших емпіричних досліджень, як і роботи зі спеціальною науковою літературою, дозволили скласти перелік принципів організації освітнього (аудиторного і педагогічного) дискурсу, які можуть послужити основою для розробки освітніх технологій, ефективних щодо реалізації компетентнісного підходу: 1) демократичність, гуманістичність і діалогічність дискурсу, відмова від авторитарної моделі; 2) «проблемність» дискурсу; 3) динамічність, гнучкість дискурсу; 4) трансгресивність – організація за принципом гіпертексту.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Ручка А.О. Компетентність як ресурс життєвої активності. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. Київ : Інститут соціології НАН України. 2017. С. 264-274.
3. Шадриков В.Д. Базовые компетенции педагогической деятельности. *Сибирский учитель*. 2007. №6. С. 5-15.
4. Нечитайло І. С. Освітній простір вищого навчального закладу: особливості організації з позиції соціології. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2012. Вип. 6. С. 73-83.
5. Нечитайло І. С. Поняття прихованої навчальної програми: актуалізація і концептуалізація у проблемному полі соціології освіти. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2012. № 993, Вип. 29. С. 176-180.

Пастовенський О. В.
доктор педагогічних наук
професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
КЗ «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НОВОПРИЗНАЧЕНИХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Відповідно до статті 38 Закону України «Про повну загальну середню освіту» керівники закладів загальної середньої освіти (крім приватних) зобов'язані впродовж першого року після призначення на посаду пройти підвищення кваліфікації з управлінських питань в обсязі не менше 90 годин [1]. Однак на сьогодні типової програми, а відтак і відповідного навчального плану, підвищення кваліфікації зазначеної категорії керівників немає.

Метою нашої роботи є розробити пропозиції до навчального плану програми підвищення кваліфікації новопризначених керівників закладів загальної середньої освіти.

У процесі підготовки такого навчального плану потрібно мати на увазі, що значна частина новопризначених керівників не мають системних знань та вмінь в управлінській сфері. Тому в плані доцільно звернути увагу не лише на нові управлінські ідеї та технології, але й передбачити питання з теорії управління, організації освітнього процесу, забезпечення якості повної загальної середньої освіти, кадрової роботи, діловодства, удосконалення освітнього середовища, фінансування закладів тощо.

Зміст цих питань можна визначити, аналізуючи положення Законів України «Про освіту» [2], «Про повну загальну середню освіту» [1], постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [3], розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» [4], наказів Міністерства освіти і науки України від 13.12.2018 № 1392 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції

«Нова українська школа» [5], від 09.01.2019 № 17 «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» [6], від 05.08.2019 № 1071 «Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері загальної середньої освіти» [7], проекту Професійного стандарту за професією «Керівник закладу загальної середньої освіти» [8] та ін.

Наголосимо, що відповідно до п. 15 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого згаданою вище постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800, особливу увагу в навчальному плані потрібно звернути на питання управління такими процесами як формування в учнів ключових компетентностей; створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, забезпечення додаткової підтримки дітям з особливими освітніми потребами; використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в закладі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку; формування мовленнєвої, цифрової, комунікаційної, інклюзивної, емоційно-етичної компетентностей в учнів тощо [3].

Розроблений нами на основі розглянутих підходів орієнтовний навчальний план підвищення кваліфікації новопризначених керівників закладів загальної середньої освіти в обсязі 90 год., який може бути складовою частиною відповідної програми, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Орієнтовний навчальний план підвищення кваліфікації
новопризначених керівників закладів загальної середньої
освіти (90 год.)**

Назви модулів і тем	К-сть годин
Модуль 1. Науково-теоретичні основи управління освітою	8
Сутність управління. Закони, закономірності та принципи управління. Типи і види управління. Особливості управління освітою.	2

Назви модулів і тем	К-сть годин
Функції та методи управління. Управлінський цикл. Управлінське рішення. Інноваційні моделі та технології управління.	2
Теорії лідерства. Стили управління. Командотворення. Етика ділового спілкування.	2
Система освіти та система загальної середньої освіти України. Законодавство України про освіту, про загальну середню освіту. Система управління освітою та загальною середньою освітою в Україні. Децентралізація управління освітою.	2
Модуль 2. Заклад загальної середньої освіти та управління ним	12
Заклад загальної середньої освіти та його структурні підрозділи. Установчі документи та найменування закладу. Ліцензування освітньої діяльності. Утворення, реорганізація, ліквідація та перепрофілювання закладів. Доступність повної загальної середньої освіти.	2
Типи закладів, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти. Профільне навчання.	2
Система управління закладом загальної середньої освіти. Засновник закладу загальної середньої освіти. Керівник закладу загальної середньої освіти. Обрання, призначення на посаду та звільнення з посади керівника закладу загальної середньої освіти.	2
Педагогічна рада. Піклувальна рада закладу загальної середньої освіти. Громадське самоврядування в закладі. Рада закладу. Самоврядування працівників, учнівське та батьківське самоврядування. Сприяння громадському нагляду за діяльністю закладу. Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти.	2
Система планування роботи закладу загальної середньої освіти. Стратегія розвитку та річний план роботи закладу. Методи аналізу закладу загальної середньої освіти (SWOT-аналіз, Gap-аналіз тощо).	2
Інформаційні та web-технології в управлінні закладом загальної середньої освіти. Сайт закладу.	2

Назви модулів і тем	К-сть годин
Модуль 3. Освітній процес	20
Учасники освітнього процесу. Психолого-фізіологічні особливості учнів певного віку. Права та обов'язки учнів, батьків та педагогічних працівників. Робочий час та оплата праці педагогічних працівників. Академічна свобода. Педагогічна інтернатура.	2
Формування контингенту здобувачів освіти. Облік дітей шкільного віку та учнів. Організація освітнього процесу. Розклад навчальних занять. Формування класів (груп). Наповнюваність класів (груп). Поділ класів на групи. Зарахування, відрахування та переведення учнів. Заохочення і відзначення учнів.	2
Державні стандарти повної загальної середньої освіти. Освітня програма та навчальний план. Забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії учня. Ключові та загальнопредметні компетентності. Наскрізні змістові лінії.	2
Виховний процес у закладі загальної середньої освіти.	2
Оцінювання результатів навчання учнів. Державна підсумкова атестація. Документи про освіту.	2
Форми здобуття повної загальної середньої освіти.	2
Концепція «Нова українська школа».	2
Особливості інклюзивного навчання. Забезпечення додаткової підтримки дітей з особливими освітніми потребами.	2
Дитиноцентризм. Педагогіка партнерства.	2
Використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, електронне навчання, інформаційна та кібернетична безпека	2
Модуль 4. Забезпечення якості повної загальної середньої освіти	16
Система забезпечення якості освіти. Академічна доброчесність.	2
Внутрішня система забезпечення якості освіти. Самооцінювання освітніх та управлінських процесів закладу освіти.	4
Інституційний аудит закладів освіти. Громадська акредитація закладу.	2
Зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання.	2
Атестація педагогічних працівників.	2
Сертифікація педагогічних кадрів.	2

Назви модулів і тем	К-сть годин
Підвищення кваліфікації педагогічних працівників.	2
Модуль 5. Кадрова робота. Діловодство	12
Ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти. Організаційно-розпорядча документація. Інструкція з діловодства. Номенклатура справ. Організація електронного документообігу. Дотримання норм ділової української мови.	2
Накази з кадрових питань (призначення на посаду, звільнення з посади тощо), ведення трудових книжок, оформлення особових справ працівників закладу загальної середньої освіти.	4
Визначення та розподіл функціональних обов'язків між працівниками закладу. Розроблення та затвердження посадових інструкцій (у тому числі з питаннями охорони праці, безпеки життєдіяльності).	2
Колективний договір, правила внутрішнього розпорядку закладу загальної середньої освіти.	2
Державні гарантії педагогічним працівникам.	2
Модуль 6. Здорове та безпечне освітнє середовище	8
Забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці. Санітарний регламент. Охорона дитинства. Охорона праці, безпека життєдіяльності, пожежна безпека. Розслідування нещасних випадків, що сталися з учнями під час освітнього процесу. Надання домедичної допомоги дітям. Організація харчування.	4
Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації. Правила поведінки учнів. Запобігання та протидія булінгу.	2
Формування інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору. Взаємодія закладу освіти з інклюзивно-ресурсним центром.	2
Модуль 7. Фінансові питання	10
Організація самостійного бухгалтерського обліку. Забезпечення прозорості фінансів. Формування кошторису. Закупівля товарів і послуг.	4
Штатний розпис закладу загальної середньої освіти. Тарифікація. Нарахування і виплата заробітної плати. Встановлення доплат, підвищень, надбавок.	4

Назви модулів і тем	К-сть годин
Створення благодійного фонду закладу загальної середньої освіти. Фандрейзинг. Порядок надання додаткових освітніх послуг. Майно закладів освіти.	2
Конференція з обміну досвідом	4

Список використаних джерел

1. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
5. Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»: наказ Міністерства освіти і науки України від 13.12.2018 № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1392729-18>
6. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text>
7. Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 05.08.2019 № 1071. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1004-19#Text>
8. Проект Професійного стандарту за професією «Керівник закладу загальної середньої освіти». URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/profesiyniy-standartkerivnik.pdf>

Сагач Г. М.

*д. пед. наук, докт. теології;
докт. філософії (Словацька Республіка),
професор КЗВО «Одеська академія
еперервної освіти» Одеської обласної ради,
академік 4-х Міжнародних академій,
Україна, м. Одеса*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ І ЮНАЦТВА В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

*«Над усе, що лише стережеться,
серце своє стережи, бо з нього
походить життя».
(Пр.4:23)*

На початку ХХІ ст. «спостерігачі духу часу» [10], відзначають, що актуалізувалася проблема духовно-морального розвитку дітей і юнацтва в епоху цифрової трансформації через занепад виховання культури серця особистості і суспільства, певного стирання межі між фундаментальними категоріями добра і зла, особливо у масовій культурі, у деяких ЗМІ, у соціальних мережах. Все частіше з'являються ознаки агресії, депресії у підростаючого покоління з культом штучних веселощів та шкідливих розваг в ім'я наживи, легкого заробітку в тенетах Інтернету. Науковці різних країн помічають зменшення інтелекту, зниження критичного мислення у дітей та молоді, зростання психічних та фізичних хвороб, пропагування «культу смерті», самовбивства, вбивства в режимі реального часу на очах Інтернет-аудиторії з метою отримання більшої кількості «лайків» [8].

У соціальних мережах відсутня інформаційна безпека, будь-який етичний контроль, тому легко обробляється психіка дітей через пропаганду зміни статі, формування культу трансгендерів, «свободи» з ознаками анархії, тобто псевдосвободи під гаслами «розкріпачення» дітей і молоді.

У науковців, педагогів, соціологів, богословів зростає тривога за майбутнє країни із традиційною християнською цивілізацією, де духовно-моральний культ любові витісняється культом ненависті, насилля, тероризму та деяких ознак індивідуального чи колективного божевілля.

Виникає питання: хто є лідери громадської думки інформаційного суспільства? Колись це були геніальні постаті велетів духу і слова, героїв народу, керівники держав або партій, лідери церков тощо.

Наш час породив псевдолідерів громадської думки: популярних блогерів, керівників соціальних мереж. З'явилися популярні імена сумнівних лідерів громадської думки, які маніпулятивно, емоційно діють на нестабільну психіку і душу дітей та молоді. Інформаційний простір України заповнили скандальні політики, олігархи, актори шоу-бізнесу, представники різних екстремістських течій: радикальний фемінізм, радикальні політики тощо із роздутим у ЗМІ мегаавторитетом, із зниженими духовно-моральними критеріями висловлювань, безвідповідальними гаслами, які все частіше свідчать про наступ хаосу, богоборства, розбещення прихильників сатанинських культів, які мріють знищити традиційні цінності народу: побожність, родиніцентризм, кордоцентризм, логоцентризм, які витісняє «цифра» та штучні ярлики, які принижують святість вищих цінностей буття: Біблію, культ батьків, історію, які називають «фашизмом». Державне будівництво теж підлягає інформаційним атакам, культом демонтажу нібито «застарілих» державних структур. На зміну шкільному булінгу прийшли «звірі Інтернету», які психологічно, інформаційно знищують свої жертви у соціальних мережах.

Західне суспільство переживає системну кризу, зокрема, кризу ідентичності особистості у світі без обов'язків та зобов'язань, у світі руйнації, а не творення, де хаос прагне витіснити гармонію, звичні, традиційні форми життя знищують псевдоінновації віртуального світу.

Нові технології породжують нові суспільні відносини, в яких відбувається трансформація людини, як самотньої, самодостатньої, яка не шукає єдності з іншими людьми. Ця атомізована особистість втрачає зв'язки з Богом, державою, родиною, але має широкі споживацькі потреби, потяг до штучних розваг, ілюзорних радощів у тенетах Інтернету. Цифра домінує над словом, безумство наступає розум і мудрість, категорія праці витісняється іграми, розвагами, експлуатацією. Виникає питання: це прогрес чи регрес? Яку історичну перспективу має глобалізація процесів дегуманізації?

XXI ст. має ознаки глобалізаційних процесів, дегуманізації, ознак расової, національної та релігійної нетерпимості, милітаризації

свідомості, агресії, деінтелектуалізації в умовах інформаційної війни, десакралізації людини та її життя та загрозу існування планети Земля. Все це актуалізує проблему екології людини, її свідомості та душі.

Драматичні і трагічні виклики ХХІ ст. характеризує думка Фрідріха Ніцше про людину, як еквілібриста на канаті, що протягнений між ангелом і звіром. Духовні учені, філософи і богослови, педагоги і психологи попереджають про небезпеку досягнення межі між буттям та небуттям під дією «моделювання» Великого Вибуху, небезпечних експериментів великого адронного колайдера лабораторії ЦЕРН у Женеві тощо, втручання у таємниці ДНК, паралельні світи, пошуки античасток («часточка Бога») шалене прагнення деяких учених до зміни реальності, розриваючи часопростір, риючи «кротячі нори», експериментуючи з біологічним, квантовим комп'ютером, темними енергіями, антиматерією, «чорними дірками», створюючи біороботів, які нібито кращі за людей, наближаючи Біблійний Апокаліпсис. Біблія говорить: «Все знищено, на землі залишився тільки Ной» (Бут.7:23).

Глобалізація перетворилася на універсальний феномен новітньої цивілізації: торкається технологій, виробництва, економіки, комунікацій, політичних стратегій світового розвитку, освіти і культури, вимірів людини в її способі життя й антропологічній перспективі (сапієнтизація людини, за виразом С.Б. Кримського) [5]. В епіцентрі глобалізації виявилось формування супутникового зв'язку, Інтернету, світових інформаційних та соціокультурних потоків, що дозволило підключити людський інтелект до знань, вироблених людством, прокласти дорогу мисленню на планетарно-комп'ютерній основі, створити «мозок планети». Перед людством відкрився універсум світової інформації та комунікації з можливістю виходу у віртуальні світи, на широти різноманіття екзистенції [4].

Епоха зламу тисячоліть демонструє масштабну глибинну трансформацію світових історичних процесів та макроцивілізаційних утворень. З'явилася цивілізаційна несталість, парадоксальна невизначеність, яка супроводжується безпрецедентним вибухом соціальної енергії та волі до змін з ознаками технічної раціональності, бурхливим розвитком техносфери та «оцифрованої людини».

В інформаційному суспільстві змінюється суспільне буття: бурхливий потік інформації переобтяжує мозок, породжує миготіння вражень, свідомість плинної предметної сфери, телеекранних образів

з інформаційно-електронною дематеріалізацією предметно-чуттєвого світу, заміщенням його рухомою ілюзорністю шоу – буття, астральними тілами телебачення чи комп'ютерної графіки. Змінюється предметність об'єктів споживання, які обертаються до людини не соціальними якостями, а ілюзорними символами престижу, вигоди, моди.

Змінюється свідомість «оцифрованої людини», зростає бездуховність та аморальність деяких продуктів масової культури, що породжує розмиті перехідні ситуації суспільного буття, нормативну невідрегульованість, швидку зміну категорій успіху – поразки, динамізацію потреб, новацій, мобільності та спонтанності подій. Відбуваються негативні колізії між минулим та майбутнім, проблематизація людського буття, його вразливість, невротизація особистості, маргінальність суспільного існування з атаками «культури смерті» у мережі Інтернету.

Українські філософи В.І. Шинкарук [9], С.Б. Кримський [5], В.І. Кушерець [6] та інші визначили нашу епоху, як епоху трагічних колізій буття і безодні, розуму і безумства, логоса й етоса, драматизації проблеми місця людини в сучасному світі та смислу історії. Слід подолати розрив між вірою та наукою, раціональним та духовним з метою державної, національної, духовної, культурної безпеки України [7].

Ноосферне становлення людства (П'єр де Шарден, В.І. Вернадський) [3] вимагає інтенсифікації духовно-морального, інтелектуального розвитку особистості нової ери у викликах інформаційного суспільства на рівні синтезу освіти, науки, культури, мистецтва в синергетичній єдності з усіма релігіями, зокрема, традиційним для України християнством.

Актуалізується завдання глибинного переосмислення, зміни змісту освіти на засадах філософії серця мудреця і праведника Г. Сковороди, П. Юркевича та інших кордоцентристів у вимірах життєтворчості. Нашим гаслом має бути: «Освіта врятує світ», що вимагає ґрунтовного осмислення здобутків, проблем, перспектив реформування освіти НУШ, залучення компетентних експертів та широкого кола громадськості, консолідації наукових, громадських, державних сил через пробудження духовно-морального потенціалу суспільства й кожної особистості. Це – основа стабільного розвитку України та безпеки державотворення, націєтворення, культуротворення [7].

Цілісне креативне мислення, культура духу і краса серця, успішна соціалізація покладені в основу ноосферної освіти, із виданням біоадекватних підручників на духовно-моральних засадах християнської етики, які на практиці реалізують прогресивні досягнення минулого і сучасності у сферах всіх наук про «квант» свідомості, мислеобраз.

Гарантом ноосферної педагогіки є духовно-моральний, гуманний вчитель від Бога, з компетенціями філософізації освіти, педагогізації філософії, педагогічної риторики, театральної педагогіки тощо, про якого К. Ушинський говорив як про «охоронця святих заповітів», «могутнього ратоборця істини і добра», а Яків Чепіга називав «довіренним народом, довіренним нації». Митрополит Іван Огієнко писав: «Служити Богу – то служити народу». Від себе додамо – і навпаки.

У викликах Ноевих часів Україна має зростити духовну особистість через стратегію розвитку ноосферних засад освіти, де пріоритетом мають бути мораль і релігія, наука і віра, християнський ідеал, український виховний ідеал Григорія Ващенка та інших християн-патріотів. Імператив Канта про зоряне небо над головою і моральний закон у серці тривожить педагогів та вихователів в епоху технократизму та оцифрування, глобальними викликами: когнітивним дисонансом, деінтелектуалізацією, криміналізації свідомості через соціальні мережі, терором комп'ютера над книгою, цифри над словом-логосом [8].

Громадськість тривожить погіршення мислення, мовлення, культури письма, читання, рахування підростаючого покоління. Навіть деякі вчителі при перевірках писемної грамотності викликають тривогу зниженням креативності та елементарної грамотності. Деякі учні лінуються інтелектуально трудитися, шукають легших часів пошуку інформації в Інтернеті, звикають слухати і читати примітивні тексти, розглядати без осмислення калейдоскоп картинок, прагнуть ігрової розваги, успіху, ігноруючи Вищі Істини буття, національний виховний ідеал для досягнення щастя [2].

Науковці й практики акцентують увагу на економії енергії мозку людини в умовах інформаційного перевантаження, енерго-інформаційного насилля. Ноосферна, духовно-моральна концепція освіти недостатньо враховує біологічні процеси, які відбуваються в технократичному суспільстві із деформованою пріоритетністю вивчення іноземної мови перед материнською і державною

українською, пріоритетом фізичної культури над духовно-моральною красою виховання серця особистості, надмірною політизацією історії, культури та інших гуманітарних наук та дисциплін, ознакою чого є зменшення годин на вивчення творчої спадщини ноосферного генія Григорія Сковороди (3 год.), а в інформаційному просторі деяких представників вищих ешелонів влади панує маргінальна лексика: «лох», «скотиняки», «дебіл» тощо [8].

Вражає соціально-економічна розшарованість суспільства: в деяких родинах дитина народжується із золотою ложкою в роті та дорогим гаджетом у руках. В інших родинах дитина принижена соціальним сирітством, бідністю та неспроможністю батьків забезпечити їй якісну освіту, гідне життя. Чиновницька байдужість породжує настрої відчуження молоді генерачії від освіти, науки, культури, мистецтва, спрямовуючи на маргінес долі. У суспільстві панують антиафоризми: «розум і совість не прогодують», «розумні нікому не потрібні», «нездара може пробитися до влади» тощо. Все це створює нестабільну ситуацію в суспільстві та країні, підживлює громадянську непокору, тероризм та спалахи насилля у різних куточках Планети, куди досягають отруйні потоки маніпулятивних цифрових технологій, як пандемії гріха.

Інформаційний простір заповнили імітатори істини-добра-краси: це популярні блогери, анонімні користувачі, вербальні провокатори із кримінальним мисленням, часто малоосвічені та аморальні, які мають на меті вигоду, славу, домінування.

У ХХІ ст. почався інший тип глобалізації, позначений розвитком ноосфери, розкриттям інформаційних основ геоеволюції людини і планетарних феноменів життя [3]. Людині розумній слід прагнути до розвитку людини духовної, щоб увійти у вищі смисли істини, добра, краси, софійності, відчути серцем їх необхідність, плекати традиційну віру як ціннісно-смысловий універсум буття. Памфіл Юркевич писав: «...тільки для серця можливі подвиг і самовідданість» [10, с.93].

Особлива роль належить викладанню циклу духовно-моральних предметів, зокрема, християнської етики, християнської культури, релігієзнавства, Біблієзнавства тощо – основи духовної безпеки України та світу [2, 6].

Отже, актуалізується роль «єдності і гармонії наук» [10], як гармонійне співвідношення різних наук, філософії кордоцентризму, які спрямовані на пізнання серця людини, як «місця народження думок, бажань, слів і діл людини» [10, с. 88], бо світ відкривається

глибинному серцю у красі, знаменності, у розуміючому мисленні, у цілісному житті духу, у благодаті любові [10].

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. /І.Д. Бех. Київ. Академвидав. 2012. 256 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г.Ващенко. Полтава. Ред. газ. «Полтавський вісник». 1994. 191 с.
3. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. Москва. Мысль. 1989. 258 с.
4. Кремень В.Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи/ В.Г. Кремень // Професійна освіта: Педагогіка і психологія. Київ. Ченстохова. 2000. С. 11 – 30.
5. Кримський С.Б. Ціннісно-смысловий універсум як предметне поле філософії / С.Б. Кримський // Філософія і соціальна думка. Київ. 1996. № 3 – 4. С. 102 – 106.
6. Канигін Ю.М. Біблія та майбутнє науки: орієнтири сучасних знань / Ю.М. Канигін, В.І. Кушерець. Вид. 2-ге, допов. Київ. Т-во «Знання» України. 2009. 163 с.
7. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: навчальний посібник / В.Ф. Мартиненко// Київ. Вид-во НАДУ, 2008. 290 с.
8. Сагач Г.М. Скарби краси / Г. М. Сагач. Київ. КВІЦ. 2019. 296 с.
9. Шинкарук В.І. Віра, надія, любов / В. І. Шинкарук // Віче.1994. № 3(24). С.145 – 150.
10. Юркевич П.Д. Вибране. Київ: «Абрис». 1993. 416 с.

**Адамович І.В.,
Дем'янчук О.О.**

*Комунальний заклад «Житомирський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради*

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ У РОЗВИВАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Освіта сучасності характеризується важливими та цілісними перетвореннями практично усіх сфер, в тому числі глибокою структуризацією, що лежить в її базовому підґрунті. В умовах

глобальної трансформації сучасне молоде покоління живе та особистісно становиться у новому технізованому світі, незвичних, нетрадиційних умовах існування; у світі, який формують нові змістово-ціннісні пріоритети. Молода людина змушена, підсвідомо мотивована на визначення свого місця в суспільному житті; одним із чинників є соціальна особиста відповідальність за свою поведінку, світосприйняття, свою реалізацію на рівні дорослої людини.

Соціальна компетентність є одним із найбільш вагомих факторів, що забезпечують стабільне функціонування особистості у всіх сферах її реалізації протягом життя. Підліток проходить певні періоди становлення, наприклад, період «конфлікту з суспільством»: з одного боку бажання та пошук нового, а з іншого – активні спроби та намагання уникнути та дистанціюватись від нього. Дитина, та й пізніше дорослий завжди намагається збалансувати себе у цьому процесі. У зв'язку з чим актуальним є спрямованість уваги, концентрація думки, власне пізнання на організацію особистого простору існування, простору для життя, велику частину якого дитина проводить у освітньому середовищі, сформованому загальноосвітнім закладом та учасниками освітнього процесу; починаючи від адміністрації та закінчуючи батьківським колективом і громадськістю. І основним завданням, яке потребує постійного вирішення – це розвиток соціальної компетентності учня. Такий розвиток передбачає проектування змісту, методів, технологій у освітньому процесі соціально ціннісних ситуацій, що сприятимуть формуванню соціального контенту майбутнього життєвого шляху та діяльності учнів та сприятимуть якісним виховним процесам.

Сутність та структуровані особливості соціальної компетентності учнів розробляються вітчизняними науковцями у працях А. Онкович, О. Полуніної, С. Макаренко та ін., – основні напрями дослідження спрямовуються на формування комунікативної компетентності. Соціально-психологічно значима для життя компетентність розглядається у працях С. Архипової, І. Єрмакова та ін. Важливим аспектом у роботах українського вченого І. Бега виділяється соціокультурне спрямування як цільова ланка розвивального (у більш широкому розумінні – розвивально-виховного) середовища існування молоді, що реалізується у загальноосвітньому закладі як взаємовідношення та співпраця педагогів та учнів; здійснюється у просторі означеного середовища, яке функціонально-стратегічно спрямоване на організацію й методику реалізації виховання,

навчання та розвитку учня. Учений наголошує на першочерговому значенні соціокультурного спрямування розвивального (освітнього) середовища навчального закладу (різних ступенів-авт.) для особистісного розвитку колективу освітнього закладу, що формується його учасниками, а саме педагогами, вихователями, учнями різного віку, адміністративного корпусу та батьків і громадськості [1].

Розвивально-виховний процес освітнього середовища, яке активно формується у загальноосвітньому закладі, у своїй основі неоднорідний та потребує для своєї реалізації певних умов, наприклад матеріально-технічного забезпечення, ергономічного функціоналу; психолого-педагогічних, санітарно-гігієнічних та ціннісних умов, що сприятимуть функціональному забезпеченню організації дітей та молоді у стінах освітнього закладу. Одна із пріоритетних засад НУШ саме і визначає, що потужність держави, ефективну конкурентну економіку «забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих» [2, с.5].

Дієвим інструментарієм, який може бути запроваджений у розвивально-виховний процес освітнього закладу ми пропонуємо досвід використання діагностико-функціонального комп'ютерно-орієнтованого комплексу «Персонал – ψ» (версія 9.27) [3], який у межах дослідно-експериментальної роботи за темою «Соціально-педагогічне проектування розвивально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі» застосовується у ЗОШ І-ІІІ ст. №36 м. Житомира; робота всеукраїнського рівня включає діагностичний процес, розробку програмного забезпечення етапів дослідження, формування положень Концепції соціально-педагогічного проектування у розвивально-виховному процесі освітнього навчального закладу [4] для формування у учнів соціально-компетентної свідомості, відповідальності за себе, свої дії, свою реалізацію тощо.

Комплексна діагностика розвитку учня у особистісному спрямуванні за допомогою хмарного сервісу «Універсал-онлайн» проводилась за наступними напрямками [5]:

I. Блок: «Соціум». Соціально-комунікативний розвиток – аналіз за 55 критеріями.

II. Блок: «Психосоціальний розвиток» – результати аналізу за 9 критеріями.

III. Блок: «Духовний розвиток», що передбачав аналіз результату також за 9 критеріями.

IV. Блок: «Психічний розвиток» – орієнтований на 9 критеріях навчальної активності.

V. Блок: «Фізичний розвиток» – занесення у протоколи даних медичними працівниками – за 9 критеріями фізичного розвитку учнів.

VI. Блок: «Соціальний розвиток» – методика роботи з батьками, взаємовідносини батьківського та учнівського колективів, що містили 5 критеріїв

За підсумками реалізації I-III етапів означеного проєкту щодо формування розвивально-виховного середовища загальноосвітнього закладу підтверджено, що підлітки володіють компетенціями для безпечного існування у громадянському та правовому суспільстві. Діагностичні дані по окремим критеріями кожного учня та загалом класу чітко опрацьовувались та здійснювався їх професійний аналіз, результати дали можливість якісного конструювання діагностико-розвивальних задач освітнього формування особистості учня. Розвиток соціальної компетентності дитини у освітньому середовищі сприятиме акценту на учня як індивідуально-обдаровану особистість в умовах взаємопов'язаного поєднання якісного медичного забезпечення, співтворчої педагогічної та психологічної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Виховання особистості. Т.2. Чернівці : Букрек, 2015. 255 с
2. Концептуальні засади реформування середньої школи. «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 20.05.2021 р.)
3. Наказ МОН «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітньої школи I-III ст. №36 ім. Я. Домбровського м. Житомира» від 04.03.2016 р. №228. URL: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-06-16/7582/nmo-817.pdf> (дата звернення 20.05.2021 р.)
4. Адамович І. В. Концептуальні підходи до проєктування соціально-педагогічного аспекту розвивально-виховного процесу освітнього закладу. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2020. Випуск 2 (47). С. 9-13.
5. Киричук В. О. Проєктування навчально-виховного комплексу в комп'ютерному комплексі «Універсал-3»: навч. – метод. посіб. / В. О. Киричук. К.: Інфосистем, 2011. 241 с.

Болдирєва Г. В.
*завідувачка НМЛ соціального партнерства
та міжнародної діяльності
КЗВО «Одеської академії неперервної
освіти Одеської обласної ради»*

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ЗМІН: СХОДИНКИ ДО УСПІХУ

Розвиток освіти сьогодні характеризується динамічними змінами в модернізації навчання на основі застосування педагогічними працівниками інноваційних технологій проектування саморозвитку та самовдосконалення. В умовах формування загальноєвропейського освітнього простору очевидним є запит на широкий професіоналізм вчителя, здатного працювати в різних освітніх системах. Освітні сучасні зміни активізують питання конкурентоспроможності педагога. З позицій компетентнісного підходу особистість педагога в сучасному соціокультурному просторі розглядають як один з провідних чинників успішності розв'язання освітніх проблем [3:17].

Отже, сучасність потребує активних і креативних, комунікабельних і творчих педагогів, які володіють відповідними ціннісними орієнтаціями, демонструють нестандартні форми педагогічної взаємодії з учнями, їх батьками, колегами та мають високу культуру міжособистісної взаємодії, здатність досягати як особистісного, так і колективного успіху.

Готовність учителя до розкриття педагогічного потенціалу забезпечується наступними чинниками:

- 1) наявність позитивної мотивації щодо удосконалення професійних компетентностей;
- 2) бажання до впровадження інноваційних технологій навчання та виховання;
- 3) вибір шляхів проектування професіоналізму;
- 4) розроблення власної освітньої траєкторії;
- 5) здатність застосувати нові освітні ідеї на практиці;
- 6) аналіз і коригування власної моделі професійного зростання.

Щоб процес навчання у закладі освіти був цікавим, результативним, педагогічному працівнику необхідно здійснити певні кроки на шляху удосконалення власного професіоналізму, опанувати вміння педагогічного проектування. Педагогічне проектування індивідуальної освітньої траєкторії спрямоване на

вдосконалення навичок самоаналізу, прогнозування та планування, моделювання професійного розвитку педагога, розширення та поглиблення його знань, формування нових і підвищення рівня наявних умінь і навичок, стимулювання прагнення до самореалізації [1: 47].

Отже, професійний розвиток педагогів — це інтегрований процес, у ході якого вчитель самостійно або разом із своїми колегами оновлює та розширює свої знання, вміння, професійне мислення, практику роботи з учнями й колегами, що безпосередньо і зумовлює виконання професійної педагогічної діяльності на якісно новому рівні [5: 13].

Шляхи підйому педагога по сходах до професійного успіху залежать від поєднання його вроджених задатків та набутого досвіду, особистісних та професійних якостей, а також полягають у розумінні своїх можливостей та здатності пропонувати нові ідеї щодо покращення роботи. В ідеалі педагогу необхідно отримувати задоволення від того, що він робить. Професійне зростання педагогічного працівника доцільно здійснювати за такими показниками: самоосвіта, ефективна комунікація, педагогічна культура, педагогічна майстерність.

Прагнення до самовдосконалення через самоосвітню діяльність виступає рушійною силою, що дозволяє педагогу досягнути професійних висот. Основна форма самоосвіти – це вивчення сучасної науково-методичної та психолого-педагогічної літератури [4:17].

Успіх педагогічної діяльності багато в чому залежить від уміння вчителя налагодити ефективну комунікацію з дітьми, батьками, колегами. Комунікативні здібності педагога проявляються не тільки у здатності спілкуватися з учнями, а й установлювати партнерські стосунки та ділову співпрацю. Ефективна комунікація у закладі освіти направлена на взаєморозуміння настрою, стану, дій учня та виконує такі функції: пізнавальну, керівну, волюнтативну, емотивну, експресивну. Проектування ефективної комунікації передбачає планування комунікації, композиційну побудову змісту, застосування відповідних комунікативних методів та прийомів [2, с.15].

Суттєвих результатів у вихованні та навчанні учнів досягають педагоги, які мають високу педагогічну культуру. Професійні знання ще не визначають педагогічну культуру вчителя. Педагогічна культура передбачає вміння педагога розпоряджатися цими

знаннями, використовувати їх для свого професійного зросту [7]. Компоненти педагогічної культури залежать від індивідуальності педагога. Отже, педагогічна культура представляє собою своєрідний синтез, який включає і культуру спілкування, і педагогічну етику, і наукову ерудицію, і педагогічний такт.

Педагогічна майстерність як вищий рівень самовдосконалення педагога є таким інтегративним феноменом, який зароджується на рівні особистісних якостей та індивідуальної свідомості та поступово набуває своїх специфічних рис у процесі педагогічної практики. Це створює елементи широкого професіоналізму педагога: поєднання практики і теорії, професійне співробітництво, неперервну самоосвіту, педагогічну техніку, демократичний стиль спілкування [6: 12].

Отже, реалізація таких компонентів професійного успіху допомагає удосконаленню професійної майстерності педагогів, вимагатиме від них здатності до новаторства, самореалізації, розвитку нового педагогічного мислення, здатності швидко адаптуватися і творчо працювати в постійно змінному освітньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Бутенко Л. Л., Ігнатович. О. Г. Сходинки до педагогічної майстерності : словник з курсу «Основи педагогічної майстерності». URI: <http://dspace.luguniv.edu.ua/> (дата звернення: 17.05.2021).

2. Кліш П. А., Хом'як А. П. Комунікативні вміння й навички як важлива складова професіоналізму педагога. Педагогічний пошук. 2017. № 3. С. 15-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/2015_2_12 (дата звернення: 04.05.2021).

3. Косенко Д., Наконечна Г. Новий освітній простір: інформаційний посіб. 2019. 255 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Moti_vuyuchiy- (дата звернення: 04.05.2021).

4. Мартинюк Т., Олійник Л. Професійне зростання педагога як індикатор інноваційної діяльності навчального закладу. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua/> (дата звернення: 17.05.2021).

5. Мірошник С.І. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4133 (дата звернення: 16.05.2021).

6. Пуховська Л.П. Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах: порівняльний аналіз. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/zbirniku/3/1.pdf> (дата звернення: 18.05.2021).

7. Ягупов В.В. Педагогічна культура і її складові. URL: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=102 (дата звернення: 19.05.2021).

Борсученко Т.І.

вчитель географії, асистент вчителя,

Євтушок Л.В.

вчитель історії, асистент вчителя

Новороманівська ЗОШ I – III ступенів

Брониківської сільської ради

Новоград – Волинського району,

Житомирської області

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УМОВАХ КАРАНТИНУ

В умовах сучасності, спричиненої COVID-19, українська школа опинилась в нових умовах існування. Постала потреба до активного впровадження дистанційного навчання в школах, яке відтепер стало невід'ємною частиною навчального процесу.

Перед новими формами навчання опинились вчителі, учні, батьки. Діти змушені пристосовуватися до цього навчання. Дистанційне навчання – це новий вид навчальної діяльності для кожної дитини, тому заглибитися в нові умови навчання на початковому етапі важко всім дітям, а особливо – дітям з освітніми особливими потребами, що потребують більшої уваги.

Актуальність зазначеної теми зумовлена впровадженням змішаної та дистанційної форми навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, а особливо для дітей з ООП.

Метою є висвітлення виробничо-практичних навичок вчителя під час змішаної та дистанційної форми навчання в умовах пандемії, розробка способів та методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта – це система надання освітніх послуг, що ґрунтується на забезпеченні дітей права на освіту (конвенція ООН стаття 28) та права здобування її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами у умовах загальноосвітніх навчальних закладів. Таким чином інклюзія – це пристосування умов та методів навчання відповідно до можливостей дітей.

Основним документом у роботі з інклюзивними дітьми є індивідуальна програма розвитку, яка складається на основі заключення медико-педагогічної комісії. Саме на її основі вчителі – предметники визначають для себе можливості дітей та допустимі

вимоги щодо здобуття дітьми певних знань. Проте кожен вчитель стикається з проблемою проведення уроку в інклюзивному класі, тому що правильно обрана структура уроку в першу чергу вказує на правильність пристосування умов для навчання дітей з освітніми потребами та надання їм якісних освітніх послуг. Усвідомлення цих аспектів є основоположними для коректної організації інклюзивного навчання, а надто при дистанційному навчанні. Навчальний заклад може використовувати власні системи організації дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами за погодженням з місцевим органом управління освітою. Але обов'язковими є дотримання вимог нормативно – правової основи інклюзивного навчання [1,2,3,4].

В умовах пандемії постала необхідність створення нового алгоритму дій вчителя та асистента вчителя в умовах дистанційного навчання. Велику роль у впровадженні дистанційного навчання відіграли батьки, завдання яких постало у допомозі дітям під час налаштування гаджетів та зв'язку. Більш поталанило тим сім'ям, де батьки разом з дітьми могли працювати дистанційно та контролювати навчання дітей вдома. З більшими проблемами зіткнулися батьки дітей з освітніми особливими потребами, яким в багатьох випадках потрібно набагато більше уваги та допомоги при налагодженні навчального процесу.

Оскільки головним компонентом ефективності дистанційного навчання є налагоджений алгоритм взаємодії між вчителями, асистентом та батьками, в школах має бути чітко налаштований процес взаємодії вчителя та асистента вчителя, розділені обов'язки та створений чіткій алгоритм дій. Починаючи впроваджувати дистанційне навчання в інклюзивному класі не слід забувати про чотири головні **принципи дистанційного навчання**, а саме:

Принцип інтерактивності. Ґрунтується на одному із головних принципів інклюзивного навчання, не відокремлювати дитину з ООП з освітнього середовища, навіть якщо воно впроваджується за допомогою комп'ютерних технологій. Дитина повинна розуміти, що вона не відокремлена від інших і перебуває в такому становищі як і всі.

Принцип диференціації. Ґрунтується на врахуванні можливостей сприйняття навчального матеріалу кожної дитини.

Принцип індивідуального підходу. Полягає у врахуванні порушень дитини та її можливості під час проведення навчального процесу. А також технічне забезпечення кожної дитини, наявність якісного інтернету. Також, за необхідністю, потрібно враховувати чи потрібен дитині супровід дорослих для підключення технічних засобів, потрібних для навчання.

Принцип пластичності. Полягає у швидкості адаптації та врахуванні темпу учня до запам'ятовування навчального матеріалу,

терміну тривалості уроку, який може висидіти учень.

Ефективна комунікація між асистентом, педагогами та батьками є важливим елементом ефективного навчального процесу як дистанційного, так і очного. Якщо дитина навчається у початкових класах завдання асистента спрощується, адже коло вчителів менше. Якщо дитина навчається у старшій школі, асистенту слід узгодити план дії із кожним вчителем-предметником, для врахування необхідності адаптації чи модифікації уроків в домашніх умовах. При необхідності розробки додаткових матеріалів.

Головною особливістю дистанційного навчання є синхронне й асинхронне навчання. У випадку синхронного навчання, роль асистента вчителя полягає у тому, щоб проконтролювати можливість дитини проглянути онлайн-урок, проконтролювати необхідність конспектування матеріалу, якщо дитина не встигла занотувати, з нею після уроку використовуючи Skype, Viber або індивідуальну бесіду по телефону. Дане дитині домашнє завдання можна виконати у другій половині дня.

Під час асинхронного навчання, асистент, в разі потреби, може передивитися відео та коригувати його, враховуючи індивідуальні можливості засвоєння інформації дитиною. Звернути увагу батьків на даний відео урок ,для спільного його перегляду з дитиною, та звернення уваги дитини на основні потрібні моменти.

В ході дистанційного навчання, коли існує необхідність тривалого проведення часу за комп'ютером, чи іншими технічними засобами, слід особливу увагу звернути на дітей з порушеннями зору та по можливості скоротити тривалість перебування за екраном, замінюючи індивідуальною бесідою по телефону. Асистенту слід звернути увагу на адаптацію дитини до дистанційного навчання, поспілкуватися з батьками , для визначення рівня навантаження дитини.

В перші дні дистанційного навчання слід провести спостереження за дитиною, щоб визначити, з якими проблемами стикнулась дитина, її емоційний стан. В разі необхідності, тривалість перебування за комп'ютером слід зменшити. Завдання за темою теж можна робити декілька днів. Так і тема засвоїться краще і дітям буде легше працювати. Адже головне для всіх – безпека та емоційна стабільність!

Асистенту вчителя слід налагодити взаємодію з психологом для спільної взаємодії та ефективної адаптації дитини до нового виду навчання.

Отже, слід наголосити на діях вчителя під час впровадження дистанційного навчання з дітьми ООП:

1. Не відокремлювати дитину з ООП від спільного онлайн-навчання, але враховувати її індивідуальне навантаження.

2. Розробляючи уроки, слід враховувати індивідуальні можливості дитини та її технічне забезпечення.

3. Застосовувати заохочування для дитини з ООП.

4. Налагодити ефективну роботу з асистентом, класним керівником дитини.

5. При необхідності, використовувати візуальну підтримку для засвоєння матеріалу.

6. Обирати ефективні та цікаві для дитини онлайн - інструменти для засвоєння вивченого матеріалу.

7. Проводити індивідуальні бесіди з батьками для визначення рівня завантаженості дитини, та допомогти при засвоєнні важчого матеріалу.

8. При необхідності, розробка окремих індивідуальних домашніх завдань, доступних для дитини з ООПР.

Лише чітке дотримання правил взаємодії та роботи з дитиною, може дати ефективний результат. Тому, працюючи з дитиною з ООП, а такі діти досить часто бояться змін, слід зробити так, щоб вона пристосувалась до нового виду навчального процесу і могла спокійно перейти назад до очного навчання. Всьому педагогічному супроводу дитини потрібно контролювати аби дитина не замикалась в собі та не відчувала самотності. Потрібно, щоб дитина завжди відчувала себе частинкою класу та розуміла, що даний період навчання пройде, і вона знову повернеться у клас, де її чекають друзі та вчителі.

Не слід забувати і про заохочувальні методи навчання, для того аби дитина мала більший стимул до виконання поставлених перед нею завдань, і розуміла, що прийшовши в школу обов'язково будуть оцінені її досягнення.

Для ефективного впровадження дистанційного навчання з дітьми з освітніми особливими потребам слід налагодити взаємодію з батьками. Адже саме від їхньої допомоги дитині, яка буває різною та залежить від індивідуальних потреб дитини, залежить як дитина сприйме новий процес навчання, та наскільки ефективним він буде. Тому, асистенту вчителя слід перед впровадженням дистанційного навчання проконсультувати батьків, підтримати та допомогти з труднощами. Розповісти яка підтримка може знадобитися дитині, та як її надати. Розпитати про технічні можливості дитини. При можливості розробити та переслати наочний матеріал.

Варто також відокремити основні проблеми у впровадженні дистанційного навчання: неякісний інтернет, або взагалі його відсутність, відсутність технічного забезпечення, або недостатня його кількість, в разі якщо родина багатодітна, неможливість певної категорії дітей з ООП самостійно брати участь в онлайн навчанні, особливо якщо батьки працюють і не можуть дитині приділяти достатньо уваги, залишення дітей без нагляду, труднощі з певним видом матеріалу та інші.

Дивлячись на вище сказані проблеми дистанційного навчання, ми розуміємо, що більшість із них важко вирішити. Проте для вирішення більшості із них, слід зробити діагностику дітей, які мають проблеми з інтернетом та технічним забезпеченням. Можливо, звернутися до органів місцевого самоврядування, для покращення якості інтернету, та можливої допомоги малозабезпеченим сім'ям, чиї діти не мають ніякого технічного забезпечення для впровадження дистанційного навчання.

Для батьків, чиї діти не можуть самостійно працювати онлайн, слід підбирати зручний для них час, аби дитина не опинилась в умовах ізоляції.

Важливим є питання, що робити з дітьми ООП, чиї батьки працюють і дитина лишається вдома сама. В даній ситуації асистенту слід контролювати дитину вдома, використовуючи бесіди по телефону. Або за допомогою Skype, Viber та ін.

Якщо дитина погано засвоїла певний вид матеріалу, слід спільно з вчителем розробити алгоритм дій для допомоги дитині у засвоєні даної теми.

Організація дистанційного навчання під час карантину повинна спиратися на чотири головні принципи дистанційного навчання, про які йшлося вище. Важливим елементом ефективного навчального процесу як дистанційного, так і очного - є ефективна комунікація між асистентом, педагогами та батьками.

Лише чітке дотримання правил взаємодії та роботи з дитиною, може дати ефективний результат. Всьому педагогічному супроводу дитини потрібно контролювати аби дитина не замикалась в собі та не відчувала самотності. Потрібно, щоб дитина завжди відчувала себе частинкою класу та розуміла, що даний період навчання пройде, і вона знову повернеться у клас, де її чекають друзі та вчителі.

Не слід забувати і про заохочувальні методи навчання, для того аби дитина мала більший стимул до виконання поставлених перед нею завдань, і розуміла, що прийшовши в школу обов'язково будуть оцінені її досягнення.

Нормативно – правова основа інклюзивного навчання:

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 872 від 15 серпня 2011 року Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.

2. Лист МОН України 23.03.2020 №1/9-173 "Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину"

3. Наказ МОН від 08.09.2020 №1115 "Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти"

4. Лист МОН № 1/9-609 від 02.11.20 року «Щодо організації дистанційного навчання»

Список використаних джерел

1. Воротникова І.П., Якубов С.В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
3. Кот Т. Педагогічна допомога родині у вихованні дітей з особливими потребами. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / Ред. кол. Н. Софій, І. Єрмаков та ін. Київ : Контекст, 2000. С. 266–267.
4. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко, І. О. Білозерська та ін. ; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К. : А. С. К., 2012. – 308 с.
5. Положення про дистанційне навчання (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 № 40) [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>
6. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей. Практичне керівництво. Львів, 2008.
7. Міщик Л. Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання [Електронний ресурс] Л. Міщик. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2012_5/12mliupn.pdf. – Назва з екрана.

Велічко А. В.

*студентка 2 курсу факультету №6
(Права і масових комунікацій)
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ГЕНДЕРНІ РОЛІ ТА СТЕРЕОТИПИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: УЯВЛЕННЯ ПОКОЛІННЯ Z

Гендерні ролі та стереотипи є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Науковий аналіз гендерних ролей і стереотипів дозволяє з'ясувати важливі питання, які стосуються рівноправної участі чоловіків і жінок в усіх сферах суспільства та держави в цілому, адже це є важливою умовою та гарантією розбудови демократичної країни.

Попри те, що на законодавчому рівні чоловіки і жінки мають абсолютно рівні права, у повсякденному житті далеко не завжди підтримується відповідна рівність. Така ситуація пов'язана зі стійкістю гендерних стереотипів, які продовжують впливати на розподіл гендерних ролей навіть тоді, коли вже зовсім не відповідають сучасним реаліям.

Отже відслідковування тих змін, які відбуваються на рівні масової свідомості та домінуючих в ній гендерних стереотипів, є актуальним завданням сьогодення, вирішення якого дозволить визначити оптимальні шляхи наближення до повної гендерної рівності не тільки де-юре, але й де-факто.

Показовими у цьому сенсі є думка і уявлення представників наймолодшого покоління (яким на сьогодні вважається покоління-Z). Оскільки саме це покоління визначає, яким буде майбутнє нашого суспільства і як будуть розподілятися в ньому гендерні ролі.

З метою визначення уявлень про гендерні ролі та розповсюдженості у свідомості молодого покоління (Z) традиційних гендерних стереотипів, нами було проведене анкетне опитування представників зазначеного покоління (n=120 людей, з них: по 60 – чоловічої та жіночої статі; 53 – учні 10-11 класів; 67 – студенти 1-2 курсів; найстарший респондент народився у 2002 р.)¹. Вибірка була нерепрезентативною, втім ми витримали квоту за статтю. Проводячи дане дослідження, ми сподівалися виявити певні тенденції у динаміці пануючих уявлень про розподіл гендерних ролей.

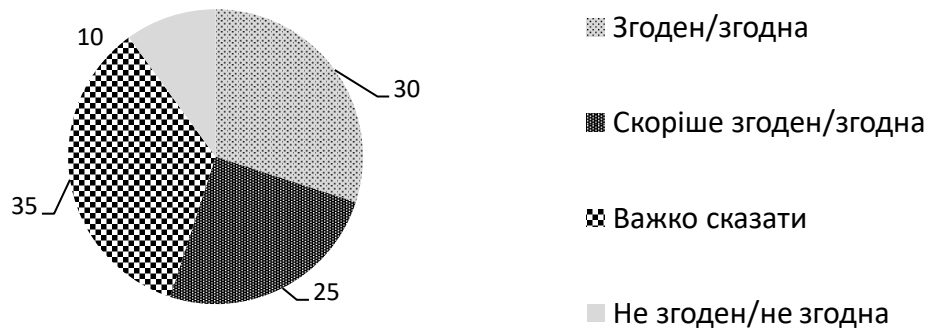
Анкета включала в себе три питання – одне основне і два допоміжних (які стосувалися віку та статі респондента). Основне питання мало вигляд таблиці, у якій було наведено 12 українських прислів'їв. Респондентам пропонувалося оцінити (за 5-ранговою шкалою), наскільки вони згодні з твердженнями, які складають суть кожного з наведених прислів'їв. Отримані результати представимо на прикладі 7 з 12 прислів'їв, оскільки маємо обмеження щодо обсягу цих матеріалів, передбачувані умовами конференції.

---

¹ В опитуванні взяли участь учні СШ №119, а також студенти Харківського національного університету внутрішніх справ та Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва.

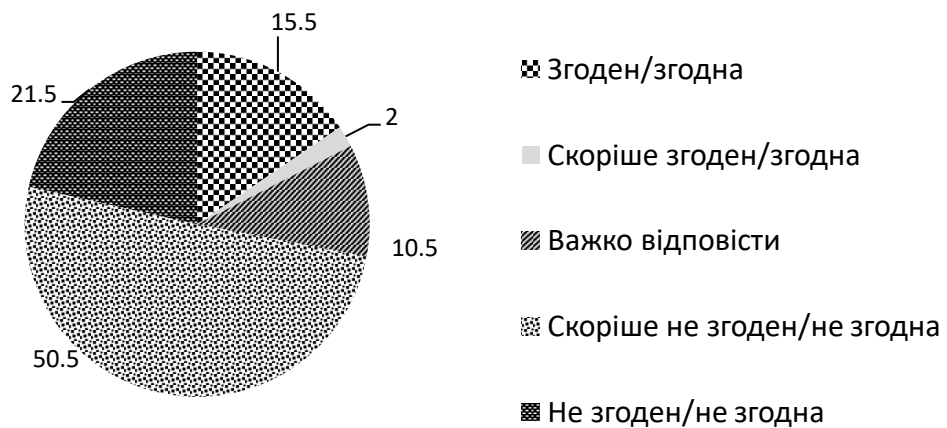

Рисунок 1. Розподіл відповідей щодо прислів'я "Для онука дідусь - розум, а бабуся - душа" (у % до всіх опитаних)

З наведеного рисунку ми бачимо, що 35% не дали конкретної відповіді щодо свого ставлення до зазначеного твердження. Втім, переважна більшість (55%) повністю чи скоріше згодні. Окрім того, серед повністю згодних 67% – хлопці й тільки 33% – дівчата.

Рисунок 2. Розподіл відповідей щодо прислів'я "Чоловік - усьому голова" (у % до всіх опитаних)

Отримавши розподіл відповідей щодо того, наскільки представники покоління Z згодні з тим, що чоловік має бути «в усьому головою», ми бачимо, що переважна більшість респондентів (72%) скоріше незгодні та категорично незгодні з цим твердженням. Втім, є й такі що згодні (15,5%) та скоріше згодні (2%). Слід зазначити, що кількість хлопців та дівчат категорично незгодних з тим, що тільки чоловік має бути «головою», є приблизно однаковою. Втім серед повністю та скоріше згодних немає жодної дівчини, а отже традиційний стереотип про те, що керування справами та сім'єю – це

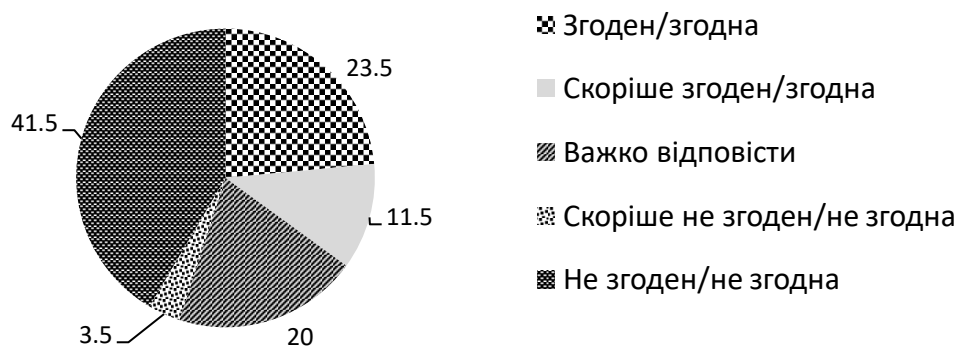
суто чоловіча функція, все ще має місце у свідомості представників чоловічої статі.

Рисунок 3. Розподіл відповідей щодо прислів'я "Жінка чоловікові подруга, а не прислуга" (у % до всіх опитаних)

Переважна більшість респондентів згодні з твердженням, яке наголошує на рівноправних, партнерських стосунках між чоловіком і жінкою (86,5%). Серед них дівчат приблизно на 15 відсотків більше, ніж хлопців. Проте, серед тих, хто вагався висловити свою думку щодо цього твердження та серед незгодних з ним, немає жодної дівчини.

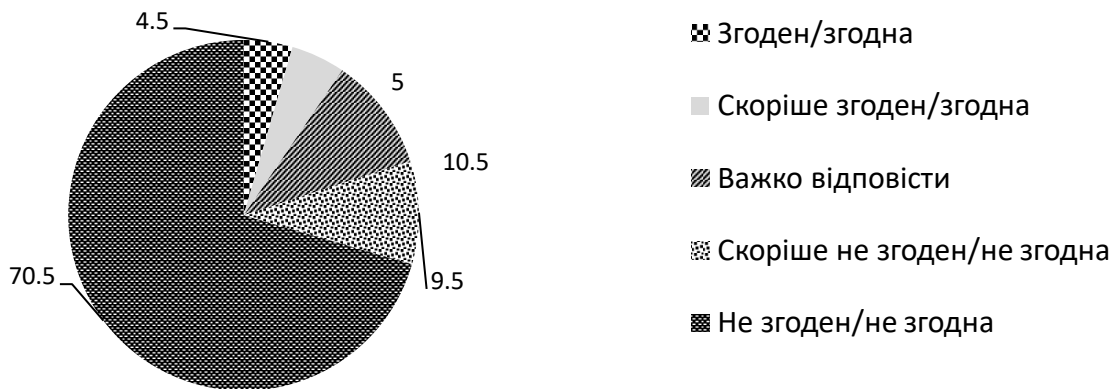
Рисунок 4. Розподіл відповідей щодо прислів'я "Баба з возу кобилі легше" (у % до всіх опитаних)

З твердженням «Баба з возу – кобилі легше» погоджується чверть респондентів, серед яких хлопців на 20% більше, ніж дівчат. Категорично не погоджуються з цим твердженням 41,5% опитаних, серед яких дівчат майже удвічі більше, ніж хлопців. Зазначимо, що, на відміну від усіх попередніх, дане прислів'я досить часто вживається у сучасному повсякденному житті, а його зміст не є відверто дискримінуючим або натякаючим на певні гендерні ролі чоловіків та жінок. Втім, з отриманих даних ми бачимо, що дівчата

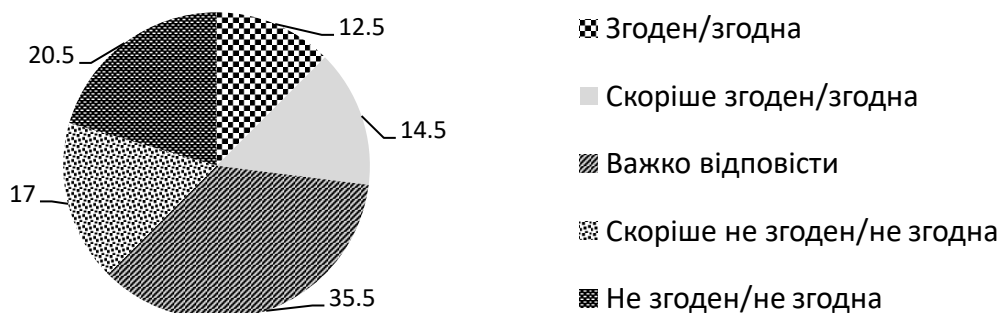
більш схильні сприймати зміст цього прислів'я негативно, скоріше за все, тому, що у ньому йдеться про представницю саме жіночої статі. Натомість, хлопці, менш схильні вбачати у зазначеному прислів'ї негативний контент. Скоріше за все, вони сприймають його зміст гендерно-нейтрально.

Рисунок 5. Розподіл відповідей щодо прислів'я "Хто жінці волю дає, той сам себе б'є" (у % до всіх опитаних)

З прислів'ям, яке символізує повну залежність жінки від чоловіка, її нездатність та неповноцінність, категорично не погоджується і скоріше не погоджується переважна більшість респондентів (у сукупності – 80%). Втім є й такі, що вважають таке твердження вірним (9,5%). Серед останніх – виключно представники чоловічої статі.

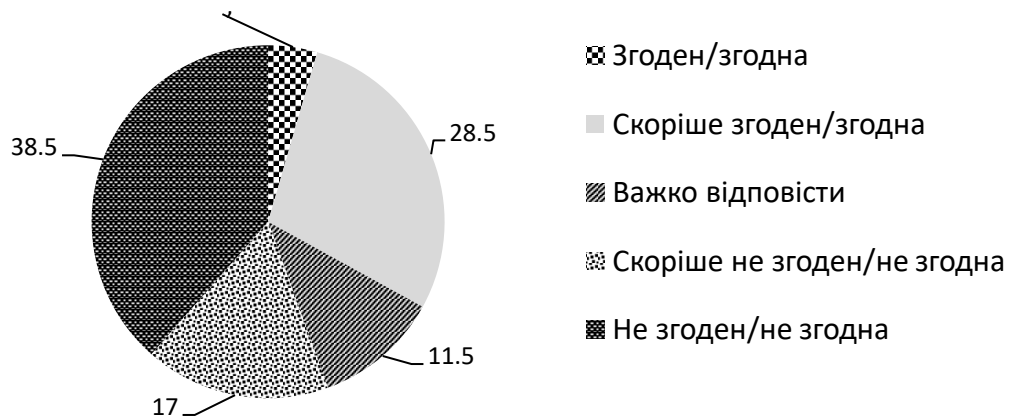
Рисунок 6. Розподіл відповідей щодо прислів'я "Якщо жінка верховодить, то чоловік по сусідах ходить" (у % до всіх опитаних)

Відповіді респондентів щодо того, чи може/повинна жінка «верховодити», свідчать про те, що більш ніж третина опитаних вагалися висловити більш-менш однозначну думку щодо твердження. Можливо тому, що представники покоління Z, все ж таки, є

прихильниками егалітарних (рівних) стосунків у родині, тож вважають верховодство жінки такою саме крайністю, як і верховодство чоловіка. Тих, хто погоджується з цим твердженням більше чверті (27%), що приблизно на 10% менше, ніж тих, хто не погоджується. Серед тих, хто повністю згоден з тим, що верховодство жінки доводить чоловіка до того, що він не має бажання знаходитися вдома, респонденти жіночої статі відсутні.

Рисунок 7. Розподіл відповідей щодо прислів'я "Як сорочка біла, той дружина мила" (у % до всіх опитаних)

Дане прислів'я наголошує на важливості та першочерговості для сімейного благополуччя господарських функцій жінки, її здатності доглядати за чоловіком, забезпечувати чистоту та порядок. Воно отримало підтримку приблизно у третини респондентів. При чому серед згодних з ним майже на чверть більше саме представниць жіночої статі, що вказує на «живучість» традиційного стереотипу про хазяйновитість, охайність жінки.

Підводячи загальний підсумок зауважимо що у свідомості представників покоління Z традиційні гендерні стереотипи, які закріплюють за жінкою обслуговуючі та другорядні функції, а за чоловіком – керівні та першочергові, проявляються вельми слабо. Категоричні гендерно-дискримінаційні висловлювання підтримуються незначною кількістю молодих людей. Втім все ще зберігаються уявлення про важливість господарських функцій жінки. Ці уявлення підтримуються рівною мірою представниками як жіночої, так і чоловічої статі.

Волошина Г.Є.*опорний заклад «Коноплянська ЗОШ
I-III ступенів Коноплянської сільської ради»***КРОКУЄМО У ЄВРОПУ...**

Будь-яке суспільство в усі часи не залишалося однаковим – зазнавало змін, тобто розвивалося, ставало таким, яке задовольняло певних поколінь; своїм розвитком не загрожувало наступним поколінням. (Із Звіту Комісії ООН «Наше спільне майбутнє») Найбільший виклик часу щодо розвитку суспільства – це поєднання економічного розвитку із соціальною та природною справедливістю. Тому і перед суспільством стоять такі завдання, які вирішуватимуть проблеми сьогодення для забезпечення якісного життя людей: - ощадливе використання природних, соціальних та економічних ресурсів, їх збереження для майбутніх поколінь. Такий розвиток суспільства має назву «Сталий розвиток», у якому повинен бути задіяний кожний його громадянин. Саме такий розвиток суспільства є важливим, необхідним і головним, таким, який потребує нових шляхів досягнення.

У новому суспільстві освіта набуває нового формату – людство має змінити хід усіх напрямків свого розвитку, щоб життя майбутніх поколінь було здоровим і якісним. Тому освіта зі своїми традиційними методами, формами навчання не спроможна буде задовольнити наші потреби із згаданих проблемних питань, бо вона

- а) не дозволяє нам бачити світ системно;
- б) не визнає цінності і підходи процесу навчання;
- в) не забезпечує практичне вирішення фундаментальних, регіональних та глобальних проблем.

Щоб досягти поставленої мети освіти сталого розвитку (ОСР), педагогічний колектив опорного закладу «Коноплянська ЗОШ I-III ступенів Коноплянської сільської ради» надає допомогу учнівській молоді сприйняти такі цінності, розвинути такі уміння й навички, які дозволять їм у подальшому обирати індивідуальні і колективні рішення локального і глобального характеру для покращення якості життя без загрози для майбутнього планети. А це означає – змінити власні звички та стиль життя! Беручи до уваги виклики ОСР, наш заклад перейшов на альтернативне опалення (пелетна котельня), здійснено заміну ламп розжарювання на ЛЕД- лампи, проведено ряд акцій «Чисте довкілля», «Посади дерево», «Подаруй школі троянду»,

«Допомога птахам узимку», проводиться збір макулатури. Першочерговим і головним чинником сталого розвитку нашої школи є:

- здатність навчатися впродовж життя;
- прищеплювати прогресивні й перспективні цінності та життєві пріоритети;
- дитиноцентрована освіта;
- самостійність і самодостатність
- інноваційна особистість;
- прогностичність;
- відкрита освіта, здатна до самовдосконалення.

Освітній процес на сучасному етапі потребує особливої уваги щодо виховання цінностей у молодого покоління. Пріоритетним напрямком виховання дітей та молоді в національній системі освіти є патріотичне виховання. Актуальність патріотичного та духовного виховання юного покоління зумовлюється процесом формування в Україні громадянського суспільства, становлення єдиної нації. Патріотизм сьогодні є нагальною проблемою і для людей, і для держави, оскільки високий рівень патріотизму громадян забезпечить повноцінний гармонійний розвиток як особистості в державі, так і суспільства в цілому.

Патріотичне та духовне виховання підростаючого покоління забезпечить цілісність народу України, його національне відродження, об'єднання різних етносів і регіонів країни, соціально-економічний і демократичний розвиток України, розбудову та вдосконалення суверенної правової держави, соціально-політичну стабільність у державі та гідне представлення нашої країни у світі. Який же патріотизм, які якості і риси повинні мати школярі? Серед характерних ознак патріотизму визначаються розуміння і сприйняття української ідеї; сприяння розбудові державної незалежності; засвоєння національних цінностей: української культури, мови, прищеплення шанобливого ставлення до історичної пам'яті; військово-патріотичне виховання тощо.

Педагогічний колектив школи особливу увагу приділяє національно-патріотичному вихованню, яке доповнюється естетичним, культурно-освітнім, духовним, моральним. Прикладом реалізації є дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). Головною метою цієї гри є відродження й розвиток історичних, патріотичних і культурних традицій українського

козацтва, виховання юних патріотів на засадах національної гідності та самосвідомості. Група, сформована з учнів нашої школи, обрала собі назву «Гайдамаки», яка відповідала їхній програмі. Підлітки пізнали ряд складнощів життя у польових умовах, вчилися долати їх, а втім отримали насолоду від перебування в близьких до реальних обставин у таборі. Беручи участь у конкурсах гри «Сокіл» («Джура»), члени нашої команди на високому рівні показали свій інтелектуальний і духовний розвиток, набуті знання і навички, а також фізичне загартування. «Гайдамаки» чотири роки поспіль були переможцями в колишньому Іванівському районі, а потім два роки в Коноплянській ОТГ. Також досягли високих результатів в обласному етапі конкурсу: в 2017 році – посіли третє місце, в 2018 році – четверте місце. В 2019 році хоч і посіли не призові місця, але показали високу професійну підготовку, витримку, спортивну спритність, знання з медичних дисциплін.

За одержані перемоги команда школи була нагороджена кубками, почесними грамотами, призами. В школі є стенди, де фото засвідчують найцікавіші моменти гри: змагання, нагородження, відпочинок команди. Відповідно до вимог Нової української школи у нашій школі, щоб вона стала привабливою і відповідала запитам батьківської та учнівської громад, створюються належні умови для впровадження Державного стандарту початкової освіти – кабінети забезпечуються новими меблями, комп'ютерною технікою, облаштовуються зони для розвитку школярів, нові

інформаційні стенди, організуються виставки дитячих робіт. Дедалі широкого застосування набувають тестові технології оцінювання навчальних досягнень учнів з усіх дисциплін. Так протягом останніх двох років активно впроваджуються технології комп'ютерного тестування, які стали невід'ємною частиною освітнього процесу. Вони поширюються на поточний і підсумковий контроль успішності учнів. Тестування проходить у двох спеціалізованих класах із використанням власної системи проведення цього виду роботи. Вчителями школи підготовлено чималу кількість тестових завдань із дисциплін, що вивчаються. Проводяться тематичні науково-практичні конференції, в центрі яких незмінно були саме проблеми європейської інтеграції в освітній і , впроваджуються нові методики та інноваційні технології, удосконалюється поточний та підсумковий контроль знань учнів, розширюються можливості використання сучасних інформаційних

технологій у навчальному і виховному процесах. Послідовне впровадження інноваційної методики навчання має велике значення для постійної підтримки високої якості всіх складників освітнього процесу, поєднання наукової та навчальної роботи, налагодження взаємовідносин між школами ОТГ. Широкого застосування в цьому питанні набули технології слайд-лекцій, комп'ютерного тестування, дистанційного навчання, електронні підручники і навчальні матеріали, міжнародні освітні програми. На інноваційних технологій, що значною мірою сприяло підвищенню якості підготовки учнів до свідомого вибору професії, піднесенню на якісно новий рівень самостійної роботи учнів, оптимізації контролю якості знань. підвищення саме в закладі освіти. Усі вчителі школи проходять перепідготовку згідно графіка та вимог при КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської області» (очно та дистанційно). У здійсненні виховного процесу ураховуються такі організаційні орієнтири: виховання не зводиться до окремих виховних занять; до створення виховного середовища залучається весь колектив школи; учитель є взірцем людини вихованої, своїм прикладом він надихає і зацікавлює дитину; у плануванні діяльності враховуються індивідуальні нахили і здібності кожної дитини; створюються належні умови для їх реалізації; активне залучення до співпраці психолога і педагогів; налагодження постійного діалогу з батьківською спільнотою. За словами Василя Сухомлинського, «якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло». Тому в опорному закладі широко розвинена педагогіка партнерства, яка ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її метою є створення нового гуманного суспільства, вільного від тоталітаризму й офіціозу.

Головним завданням є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємин між учасниками освітнього процесу. Це завдання вирішується спільною діяльністю учителя і учнів, учителя й батьків і передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів. А принципи партнерства в педагогіці є такими: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття

зобов'язань, обов'язковість Важливе місце в освітньому та виховному процесі належить вивченню мови. Для поглиблення знань з рідної мови в середній ланці школи вводяться додаткові уроки з орфографії. Щороку проводяться свята: День писемності (9 листопада), День рідної мови (21 лютого). Учні школи беруть участь у Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика, у Міжнародному мовно-літературному конкурсі імені Т.Г. Шевченка. Не менш важливою складовою національно-патріотичного виховання є естетичне виховання. Завдяки майстерності та неабиякому таланту вчителя музику та українську пісню діти люблять всією душею. Чарівні українські пісні лунають не лише на уроках музичного мистецтва, а й на заходах виховного характеру, на уроках літератури, українознавства. А на конкурсі «Чисті роси» щоразу посідають призові місця. Уроки образотворчого мистецтва – це один з найулюбленіших предметів школярів різного віку. Учителька з неабиякою професійною майстерністю безмірно закохана у свій предмет, розвиває творчі здібності у дітей. За її пропозицією учні школи вступають до відповідних навчальних закладів, щоб продовжити справу вже професійно (Жукова Н., Васильків В., Данилова Л.) Роботи вихованців Скольченкової Ніни Іванівни неодноразово посідали призові місця на виставках, конкурсах. Вчителька пропонує учням у їхніх роботах показати красу, багатство рідного краю, всієї України. Пройшовши всі етапи реформування, освіта дасть можливість викладачам перейти від передачі знань до створення умов для їх активного засвоєння; учням перейти від пасивного заучування до активного пошуку знань і їх практичного осмислення; стимулювати дієву активність по захисту довкілля, розвивати соціальну активність та сприяти покращенню добробут майбутніх громадян «глобального суспільства»; керівництву змінити спосіб використання ресурсів закладу, впроваджувати принципи сталості та демократизації управління.

Список використаних джерел

1. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки. Свобода вибору. Відкритість. Зворотний зв'язок. Ідеальність. – Харків «Основа», 2015.
2. Драйген Г., Вос Дж. Революція в навчанні. – Львів, Літопис, 2005.
3. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – Київ, «Грамота», 2003.

4. Назаренко Г. патріотизм у молодіжному русі // Педагогічна газета, №3, березень, 2007.

5. Яковенко Н. Куди веде наше майбутнє // День, №7, 18 січня 2007 р.

Гриньова М.В.

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ, СПРИЯТЛИВЕ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ «Я-ОСОБИСТОСТІ» ПІДЛІТКА: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Підлітковий вік, який зазвичай охоплює період від 11 до 15 років, є одним із найскладніших у житті кожної людини, тож його ще називають «зламним», «критичним», або «перехідним» віком. Усі колізії підліткового віку пов'язані із основним новоутворенням у підлітка – почуттям дорослості, що проявляється в потребі ставлення до себе не як до дитини, а як до дорослого, і супроводжується викликаними фізіологічними змінами в організмі незвичними відчуттями і переживаннями, несвідомою тривогою і дискомфортом [1: 313]. Також підліткам притаманне інтенсивне формування свідомості та самооцінки, тобто підвищений інтерес до самого себе [2: 101]. Розвиток особистості підлітка характеризується такими психологічними особливостями, зокрема, як інтенсивне формування спрямованості та інтересів [3: 47], надання переваги кооперативним стосункам з ровесниками та соціально значущій діяльності [2: 675]. Саме тому «оптимальною стратегією сприяння становленню дорослості підлітків є сприяння їх духовному, моральному, соціальному, психологічному, інтелектуальному та фізичному розвитку» [1: 314].

Вищезазначене актуалізує потребу забезпечення підлітків розвивальним соціальним середовищем, відсутність якого призводить до різних відхилень в особистісному розвитку й поведінці підлітків. У нашому дослідженні ми зосередимо увагу на існуючих проблемах соціального середовища, сприятливого для становлення позитивної «Я-особистості» підлітка, та окреслимо подальші перспективи.

Уявлення про те, яким має бути розвивальне соціальне

середовище для підлітків, можна скласти на основі характеристики громади, яка відповідає інтересам і потребам дітей та молоді, розробленої експертами ініціативи ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді». Так, це громада, яка створює соціальне середовище, де молодь і діти:

- убезпечені та захищені від експлуатації, насильства і принижень;
- мають хороший старт у житті, щоб вирости здоровими та реалізувати свій потенціал;
- мають доступ до базових послуг;
- мають якісну, інклюзивну й партисипативну освіту та розвиток навичок;
- висловлюють свої думки та беруть участь у прийнятті рішень, що впливають на них;
- беруть участь у сімейному, культурному та соціальному житті міста/громади;
- живуть у чистому, не забрудненому та безпечному середовищі з доступом до зелених насаджень;
- зустрічаються з друзями та мають місця для гри і відпочинку;
- мають рівні можливості, незалежно від їх етнічної приналежності, релігійних переконань, сімейного доходу, статі чи здібностей [4].

Не зважаючи на те, що останні роки в Україні значна увага приділяється дитячій та молодіжній політиці, як на державному, регіональному так і на місцевому рівнях, однак, сучасним підліткам гостро не вистачає середовища, сприятливого для їхнього саморозвитку та самореалізації. Підтвердженням цьому можуть стати результати проведеного в рамках нашого дослідження анонімного онлайн-опитування дітей, віком від 10 до 17 років із 26 населених пунктів Одеської області. Участь в опитуванні взяло 252 респонденти, 45% з яких проживають у містах, 45% - у селах, 10% - у селищах. Так, 62,7% опитаних зазначили, що не відчувають достатньої кількості можливостей для самореалізації та самозайнятості у своєму населеному пункті, зокрема у зв'язку з відсутністю інфраструктури загалом і молодіжно-дитячої зокрема (58,8%).

Найбільший запит учнівська молодь має на такі заходи, як:

- 38% - заходи неформальної освіти (майстер-класи, тренінги, семінари, конференції, вебінари, форуми, консультації, зустрічі з

відомими і успішними людьми, інтелектуальні ігри, наставницькі зустрічі, гуртки, секції);

- 23,6% - спортивні заходи (секції, гуртки, клуби, змагання, тренування на спортивних майданчиках, в спортзалах, настільні ігри, скейт-парк);

- 16,4% - заходи задля проведення дозвілля (розважальні центри, тематичні свята та вечори, дискотеки, кав'ярні, МакДональдз, ігрові клуби, місця для відпочинку, парки для катання на роликах);

- 14,8% - мистецькі заходи (творчі студії, концерти, літературні вечори, виставки, кінотеатри, пісенні конкурси);

- 10,8% - масові заходи для молоді (форуми, флешмоби, конкурси, фестивалі, квести, ігри, вуличні акції, агітації) та ін.

Водночас, серед заходів чи послуг, яких не вистачає молоді у їхньому населеному пункті, респонденти першочергово зазначили такі, як розважальні заходи (52,4%), заходи з неформальної освіти (51,6%), спортивні заходи (40,5%), консультування психолога, юриста, соціального працівника та інших спеціалістів (37,8%), інформування про можливості для дітей та молоді (33,7%), робота з вразливими категоріями молоді (31,7%) (рис.1).

Рисунок 1. Послуги/заходи, яких не вистачає молоді, %

Як наслідок відсутності достатніх можливостей для

самореалізації та саморозвитку у молоді, зокрема і в підлітків, як стверджують респонденти, існують найбільші проблеми у таких сферах:

- здоровий спосіб життя, шкідливі звички, спорт (62%);
- проведення вільного часу та розваги, зокрема багато «вільного часу» (35%);
- порозуміння з батьками, однолітками та дорослими, зокрема відсутність підтримки та самотність (21%);
- поведінка (21%);
- саморозвиток та самореалізація, неформальна освіта (18%) та ін.

На основі опитування можна визначити пріоритетні напрямки роботи з молоддю на місцевому рівні. Так, думки респондентів з приводу цього питання досить рівномірно розподілилися між підтримкою талановитої молоді (57,9%), популяризацією здорового способу життя (54,8%), розвитком молодіжної інфраструктури (51,2%) та підтримкою молоді, яка перебуває у складних життєвих обставинах (47,6%) (рис. 2).

Рисунок 2. Пріоритетні напрямки роботи з молоддю, %

Дані нашого дослідження є співзвучними з даними багатьох репрезентативних соціологічних досліджень, проведених в останні роки в Україні як урядовими, так і неурядовими організаціями, і актуалізують потребу посилення ефективності дитячої та молодіжної політики на усіх рівнях.

Нові перспективи щодо позитивного вирішення проблеми невідповідності соціального середовища запитам сучасної молоді, зокрема і підлітків, відкриває ухвалення 27 квітня 2021 року Закону України «Про основні засади молодіжної політики», що визначає одним із пріоритетів розвиток молодіжної інфраструктури. Ще один позитивний момент у вирішенні цієї проблеми вбачаємо у завершенні реформи децентралізації в Україні, яка відкрила нові можливості для реалізації більш ефективної молодіжної і дитячої політик на місцевому рівні.

Отже, на часі питання створення середовища, сприятливого для саморозвитку та самореалізації підлітків як особливої категорії молоді, є під пильною увагою держави та громадськості, а його вирішення потребує зусиль багатьох стейкхолдерів, таких як міжнародні організації, державні органи влади, інститути громадянського суспільства та молодь. І молодь, як ніхто інший, знає, що першочергово варто зробити місцевій владі, щоб позитивно його вирішити: вивчити потреби молоді, тобто почути молодих людей, зокрема провівши соціологічне дослідження у формі анонімного онлайн-опитування.

Список використаних джерел

1. Савич М.В. Педагогічна психологія: Навч. посіб. Львів, 2007. 424 с.
2. Бех І.Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 2. Чернівці, 2015. 640 с.
3. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. Київ, 2021. 112 с.
4. Ініціатива "Громада, дружня до дітей та молоді". URL: <https://www.unicef.org/ukraine/child-friendly-municipalities-initiative> (дата звернення 04.05.2021).

Данчук Л. Я.*вчитель української мови
Бердичівського загальноосвітнього
навчально-виховного комплексу №4
Житомирської області*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК РУШІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Кожна історична епоха відрізняється від іншої сукупністю системи цінностей та життєвих орієнтирів, які визначають звичаї і традиції певного народу, характер та особливості політичної системи того чи іншого суспільства, моральний клімат у державі, створюють фундамент стандартів політико-правових норм та законів, обумовлюють зразки поведінки окремих індивідів і суспільних груп, формують динаміку та спрямованість політичних і соціальних процесів.

Євромайдан став поворотним моментом для України, він засвідчив підтримку європейської інтеграції. Завдяки масовим протестам молоді, успіх значною мірою був забезпечений. Настрої молоді вкрай важливі для оцінки подальших трендів української зовнішньої політики. Молоді люди в Україні, на відміну від інших країн, залишаються більш незалежними від старших поколінь. Саме вони є наріжним каменем продемократичних рухів і закликів до змін, що завершуються протестами, виборами та революцією.

Якщо запитати в українців, чи хочуть вони жити в Європі, то отримаємо відповідь, звичайно, так. Для нас Європа – це історія війн, перемог, технічних досягнень, народження й упровадження ідей, цінностей і великої культури. У Європі – гідна зарплата і пенсія, зручний транспорт, затишні міста і села, гарні дороги, висока якість обслуговування, доступна освіта. Європа створила сучасний світ таким, яким він є, тут були закладені основи сучасного державництва, громадянського суспільства, ефективної ринкової економіки, системи соціальної справедливості. Це європейські стандарти життя.

В основі соціального та економічного процвітання Європи лежить перш за все культура і цивілізація. Все це із категорії європейських цінностей, до яких ми поступово долучаємося. Коли ми говоримо про європейські цінності, мова не йде лише про матеріальні потреби. Досить часто уявлення українців про європейські погляди на життя містять стереотипи, хибні переконання, що були сформовані

пропагандою і маніпуляцією з боку тих чи інших політичних сил, мас-медіа чи під впливом зовнішніх чинників.

Дехто уже сьогодні пропонує провести у нашій країні європейські реформи. Та не треба забувати про те, що, на превеликий жаль, світосприймання у нас різне.

Країни Східної Європи досягли успіху у своїх соціально-політичних реформах, визначили найголовніші цінності, серед яких є: свобода, благо, добро, користь, духовність, мудрість. Якщо ще з частиною основних цінностей у нас все гаразд, то із соціально-політичними змінами нам ще далеко до європейських. Ми зможемо відбутися як європейська держава лише тоді, коли перестанемо метушитися між вибором, зі Сходом ми йдемо далі чи з Заходом. Ось ця незрозуміла метушня не дозволяє Україні рухатися вперед. Це і є однією з ключових причин нестабільності в нашій державі.

Насамперед необхідно визначитися з тим, хто ми такі, куди йдемо, чого хочемо досягти, що нас об'єднує? Визначимось – і станемо успішною країною. Не можна побудувати майбутнє, постійно оглядаючись назад. Ми маємо набути власної ідентичності.

Політичні партії, що приходять до влади в Україні, часто базують свої програми розвитку країни на прагматичних і короткострокових інтересах. І до того часу, доки існуватиме в державі такий підхід, позитивних зрушень не буде. Суспільство має будуватися на основі спільних інтересів і цінностей.

Сьогодні так важливо серйозно переосмислити погляди на життя, які здатні об'єднати Україну. Об'єднати Захід і Схід, представників старшого покоління, молодь, українців і росіян, угорців і поляків, кримських татар і білорусів, євреїв. Усіх тих, хто живе в Україні.

Історія довела, що найпотужніший об'єднавчий потенціал мають європейські цінності. Вони приваблюють людей не лише в Європі, а й в усьому світі – в Азії, Латинській Америці, на Близькому Сході. І можна вести довгі дискусії з будь-якого приводу, але факт залишається фактом: усі успішні країни – це країни, що прийняли європейський спосіб життя.

Найголовнішою із цих цінностей є демократія. Свідома, активна частина українського суспільства за останні 25 років стала носієм європейськості, частина цієї спільноти змушує владу створювати «Європу в Україні», впроваджуючи реформи; друга частина громади зі зброєю в руках відстоює європейський вибір України.

Більшість європейців не готова ці цінності демократії захищати і тим більше віддавати своє життя, як це було в Україні. Іронія ситуації полягає в тому, що Україна, можливо, остання країна в Європі, де Європу, європейську єдність та європейські цінності трактують дуже серйозно, настільки серйозно, що готові жертвувати багато чим, навіть життям. Це показав Євромайдан.

Та найприкрішим є той факт, що сьогодні влада не дослухається до суспільної думки, а наказ чиновника стає сильнішим за волю громадян. У Європі демократія жива з античних часів. Демократія у свідомості європейців – символ народовладдя і політику держави формує воля більшості. Якщо у Європі будь-який чиновник – слуга народу, то у нас навпаки – саме народ має прислужувати чиновнику.

Однією з ключових демократичних норм є права та свобода людини. Ніколи не зможуть побудувати громадянське суспільство залежні, не вільні у своєму виборі, не захищені законом люди. Країна, де не забезпечуються права й свободи людини, де вони брутально порушуються, ніколи не зможе стати частиною європейської спільноти. У Європі давно утвердилася демократична норма – рівність прав усіх людей. Наші реалії – несправедливий суд і швидка розправа над невгодними. Ми маємо численні привілеї для одних і цинічне ігнорування прав інших. І доки у нас будуть такі порядки, то ми не зможемо стати членом ЄС, бо не вдасться переконати Європу в протилежному.

Основою сучасної політичної системи Європи є чітке коло повноважень і відповідальність за свою діяльність. Реальна основа політичної системи України – егоїзм, брехливість, безвідповідальність так званих політиків. Доки існуватиме така система, ми Європі не потрібні.

Приватна власність та ринок – це поняття, які у нас і в Європі розуміють по-різному. Усі країни мають високий економічний ріст завдяки самозайнятості населення.

Моральним компасом для десятків поколінь європейців стали християнські цінності – одна із основ духовної культури. Європа – це знання і розуміння Божого слова. Якщо уявити собі європейські цінності, то чомусь на думку спадає Франкове «дух, наука, думка, воля». А те, що протистоїть цьому, полягає у зворотному: «бездуховність, нецтво, бездумність, неволя». Антиєвропа – це показова побожність, атеїзм і безкарність.

Свобода, рівність, братерство – це європейські першочінності.

Найголовніша серед них – це свобода особистості і водночас рівновага поміж суспільством і особистістю. Різне можна говорити про Європу, але вона цієї рівноваги досягла. Нам треба дивитися саме у той бік.

В історії і Європи, й України було безліч такого, що можна поставити нам на карб або зарахувати нам у плюс. Лише сьогодні, на початку XXI століття, ми готові ставати оцією демократичною Європою з наголосом на демократії.

Ми тепер не є Європою. І це треба дуже чітко усвідомити. Ми демократичний європейський феномен, коли на Майдані змогли створити феномен мирного демократичного повстання. Але ми не Європа, коли не можемо створити в себе політичну культуру суспільного тиску на владу – через медіа, через політику, через інтелектуалів.

Ми не маємо порівнювати себе, як європейці, з поляками, з французами, з чехами. І що більше ми знайдемо в себе сьогоднішніх неєвропейських, недемократичних, не ліберальних рис, то легше ми їх потім зможемо вичавити, подолати.

Європа – проста й людяна у своїй величі, тут все служить людині, навіть архітектура, від якої віє спокоєм, впевненістю й оптимізмом. Європа чиста, культурна й цивілізована до патологій. Дивакуваті німці у своїх лісах залишають частину ягід для птахів і звірів на зиму.

Антиєвропа – нелюдяна, пихата, дика. Такі поняття, як охайність і гігієна – на найнижчому рівні. Гори неутілізованого сміття скоро можуть призвести до екологічної катастрофи.

Європа і Антиєвропа – дві різні цивілізації, дві різні планети, два різні світи. Протистояння триває. Коли ж ми подолаємо у собі все те, що нам заважає приєднатися до Європи...?

І якщо ми спробуємо провести різні «продвинуті» європейські реформи, то їх не зможе реалізувати поки що жодна влада .

Європейські цінності – це важливий здобуток не лише Європи, а й усього людства. Тому орієнтація на європейські стандарти при високій національній самосвідомості сприятиме істотному успіху нашого суспільства. Переосмислення українцями реалій сьогодення, бажання мати впевненість у завтрашньому дні, відіграють важливу роль.

Але бути налаштованими на життя за європейськими стандартами не означає того, що в масовій свідомості українців

сформувалося реальне, а не викривлене уявлення про сутність європейських цінностей, зміст яких кожна людина розуміє на свій лад.

Європа починається не з великого, а з кожного із нас...

Список використаних джерел

1. Амельченко Н. Цінності об'єднаної Європи [Текст] / Наталія Амельченко. – К.: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. – 42 с.

2. Головаха Є., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами "Європейського соціального дослідження" 2005–2007– 2009–2011. – К.: Інститут соціології НАН України, 2012. – 119 с.

3. Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть : Монографія. – К.: Видавничий центр „Академія”, 1999. – 240 с.

4. Пірен М.І., Європейські цінності та їх реалізація у сфері державної служби та кадрової політики України / М. І. Пірен // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. - 2015. - Вип. 1. - С. 78-90. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_9.

5. Сахань О. М. Ментальність українського соціуму в умовах трансформаційних процесів у суспільстві / О. М. Сахань // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого" . Серія : Політологія. - 2017. - № 2. - С. 358-361. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2017_2_55.

6. Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ: Нариси історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. - К.: Перун, 1996. – 496 с.

7. Щербакова Ю.Є. Основні напрями практичного втілення демократичного ідеалу в Україні. - Нова парадигма:[журнал наукових праць].– Вип 96, 2010. – С. 125-136

Здрагат С. Г.
кандидат соціологічних наук
завідувач кафедри освітньої політики
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»

СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Сучасні зміни, які здійснюються у системі нашої освіти, у останній час вимагають значних змін у функціонуванні школи. Зміна ролі освіти у суспільстві обумовлює нові, інноваційні процеси – із соціально пасивної, традиційно - рутинної освіта стає активною, особистісно орієнтованою. Актуальності набуває освітній потенціал як соціальних інституцій, так і особистості зокрема. Якщо раніше освіта, яка традиційно була спрямована на формування знань, умінь, навичок, орієнтувала особистість на пристосування до пропонованих умов, то сьогодні освіта більшою мірою орієнтована на створення таких технологій впливу на особистість, які забезпечують баланс між соціальними та індивідуальними потребами, що формує готовність особистості до реалізації власної індивідуальності та створює можливості прояву творчої активності.

Одним зі шляхів у вирішенні цих питань є використання проєктних технологій у соціально – педагогічній діяльності вчителя, це надає можливість, з одного боку, вирішити багато питань виховання та розвитку учня, з іншого, підвищити якість педагогічних процесів, рівень методичної та професійно-інноваційної підготовки педагога. Основна мета використання таких технологій - це створення умов задля практичних спроб прояву особистості, формування своєї Я – концепції, встановлення нових способів соціальної взаємодії з оточуючим світом.

Соціально-педагогічне проєктування є однією з найбільш перспективних технологій використання соціологічного знання при підготовці соціальних планів та програм що спрямовані на регуляцію соціальних процесів та явищ. Проєктний підхід передбачає наявність у проєктанта певного рівня кваліфікації, системності у вирішенні питань професійної діяльності, володіння технологіями оцінювання та корекції [5, с. 17].

Кожен соціально - педагогічний проєкт виникає та базується на соціальному прогнозуванні, яке орієнтоване на зміни соціального

середовища. соціальних умов, що потребує самовизначення від учасників проєкту відносно цих змін. Метою проєктанту стає ініціювання процесів з допомогою педагогічно – організованих дії, які приведуть до позитивних змін у соціальному середовищі.

Метою самого соціального проєктування є привернення уваги вихованців, учнів до актуальних проблем соціального характеру та включення їх у реальну практичну діяльність щодо вирішення цих проблем. Педагогічний потенціал такого проєктування спрямований на соціалізацію його учасників, їх свідому адаптацію до існуючих умов; це формує компетенції продуктивно взаємодіяти у соціальному просторі змінюючи його у відповідності до соціальних викликів. [3, с. 9].

Соціально-педагогічне проєктування як сфера педагогічної діяльності передбачає тісну співпрацю педагогів, учнів, громадськості та може бути застосованим у різних напрямках освітньої і виховної діяльності школи, таких як: конкурси, виставки, форуми, арсенали педагогічної майстерності, волонтерський рух.

Соціально-педагогічна діяльності освітньої організації ґрунтується на таких принципах:

- принцип взаємодії: співпраця усіх працівників закладу освіти та інших соціальних установ;
- принцип індивідуального та особистісно орієнтованого підходу: гуманізм, повага, толерантність;
- принцип позитивного сприйняття: спираючись на позитивні якості дитини, формуємо інші більш значні її якості ;
- принцип конфіденційності: відкритість, довіра, збереження професійної таємниці. [4].

При використанні у діяльності закладу освіти проєктів соціально - педагогічного спрямування необхідно виходити з деяких позицій:

- визначити сутність соціально - педагогічної діяльності для цієї школи;
- проаналізувати досвід проєктування соціально-педагогічної діяльності школи;
- оцінити ефективність соціально-педагогічної діяльності закладу освіти;
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності соціально-педагогічної діяльності школи;

- розглянути та обрати технологію соціально-педагогічної діяльності, відповідно до конкретного проекту з урахуванням розроблених рекомендації. [5, с. 73].

Розробка та реалізація соціально - педагогічного проектування буде найефективнішим, якщо дотримуватися деяких умов:

- проект повинен бути орієнтованим на вирішення актуальних соціальних проблем, які перешкоджають соціалізації та соціальної адаптації учня;

- визначені основні структурні компоненти проекту;

- окреслені методи та інструменти, які необхідні під час реалізації проекту;

- залучені необхідні спеціалісти, партнери;

- розроблені критерії та індикатори оцінки ефективного перебігу проектної діяльності.

Таким чином, кожне проектування, у тому числі й соціально-педагогічне, здійснюється на основі концептуального аналізу ситуації, створює образ бажаного майбутнього, виявляє тенденції розвитку, планує зміни, гальмує або ліквідує можливі негативні прояви та тенденції. Соціально-педагогічне проектування повинно бути спрямованим на поліпшення існуючих освітніх систем, рішення актуальних проблем освітньої організації шляхом розробки та практичної реалізації проекту.

Список використаних джерел

1. Горішний З. Сформувати потребу активної діяльності. Прогнозування ефективності навчально-виховного процесу // Управління освітою. – 2007. – №3. – С.14-16

2. Громадянська освіта: теорія і методика навчання. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЕТНА-1, 2008. – С.97).

3. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проектної діяльності // Школа. – 2006. – №5. – С.5-11.

4. Кармушка В. Освітньо-інформаційна складова програмно-проектної діяльності // Післядипломна освіта в Україні. – 2006. – №2. – С.3.

5. Семез А.А. Соціально-педагогічне проектування: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності .010106 Соціальна педагогіка. — Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. — 132 с.

Івацко Т. С.*Державний навчальний заклад
«Вище професійне училище №7 м. Вінниця»*

ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

Актуальність застосування інформаційних технологій з використанням технологій навчання для здобувачів освіти залежить переважно від кваліфікованого фахівця, мотивованого навчатись впродовж життя та ділитись своїми здобутками з іншими, сподіваючись на успішний результат своєї діяльності.

Національна стратегія розвитку освіти на 2012 – 2026 роки ставить за мету підвищення доступності якісної, конкурентноспроможної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, кожного громадянина; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя, що і є метою вивчення навчальних дисциплін.

Кожен здобувач освіти потребує створення освітнього простору, спрямованого на виховання конкурентноспроможної особистості, котра зуміє розробляти свої життєві плани, самостійно використовувати знання для розв'язання проблем.

Цим мисленнєвим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх, тренувати. І саме навчальний заклад є ідеальним середовищем для цього [1, ст.8].

Технологія проведення уроку залежить від його предметного наповнення і дидактичних завдань, від типу уроку (це набуття нових знань чи формування умінь), від власне навчального предмету. Та загалом такий урок традиційно складається з трьох основних частин: вступної, основної та підсумкової [2, ст.62].

Досвід показує, що для підлітків цікавим є такий вид діяльності, як переосмислення інформації через графічні схеми і таблиці, онлайн платформи, які в свою чергу стають найбільш ефективними під час змішаного та дистанційного навчання.

Для організації освітнього процесу під час карантину використовую платформу Google classrrom з обліковим записом

Gmail, що дозволяє побудувати урок з урахуванням готовності здобувачів освіти до заняття.

Для кожної групи створено окремий курс предмета з наданим кодом класу для кожного класного керівника навчальної групи.

Після створення певного класу систематично сприяю методичним наповненням та автоматично формую відповідно до навчальних програм та поурочно – тематичних планів.

Дистанційна форми навчання дає мені, як викладачу можливості застосовувати синхронний та асинхронний режим навчання.

Під час роботи використовую:

- Електронні пошти учнів, на які надсилаю навчальні матеріали <https://drive.google.com/file/d/1CfsDWY4VqZHyzuWj5F9HJNUKfepzREeM/view?usp=sharing> або посилання на навчальні онлайн – ресурси <https://www.youtube.com/watch?v=Flu0Jb05rEo> здобувачі освіти мають змогу самостійно опрацювати навчальний матеріал та виконати завдання, виконані завдання учні надсилають на електронну пошту викладачу.

Практична робота: «Створення звітів засобами MS Access»
<https://drive.google.com/file/d/1DetVKjEBSOAmrr8R4JcCd-R1uCn-ZLJ/view?usp=sharing>

Практична робота: «Аналіз рядів даних»
<https://drive.google.com/file/d/1w8EclZEQCKAlztCHdQogN5trXIzY9hV9/view?usp=sharing>

Практична робота: «Навчання в інтернеті»
<https://drive.google.com/file/d/1TxyBOAndnSU6jvxGTEmk0aUqrSi16aWh/view?usp=sharing>

Використовую Google диск
Створюю та використовую у своїй методичній роботі
Google Документи
https://docs.google.com/document/d/1a1jA38tKhG3MXB_YL9yAE33-FGJCuX1dI2DmNV3AgBY/edit?usp=sharing

Google Презентації
<https://drive.google.com/file/d/1rbeGCTYmLw98F-BFGyh9JFsZQxm3cb9w/view?usp=sharing>
https://drive.google.com/file/d/1351Hj_tlvvxObvOtUi7r8pMUvvPZ6_H/view?usp=sharing

Google Форми
<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSda4cOA7qFLCyXXG>

[9dIzp2c4OvA60AHi5KkdqDOBa_KCv1H9Q/viewform?usp=sf_link](https://drive.google.com/file/d/9dIzp2c4OvA60AHi5KkdqDOBa_KCv1H9Q/viewform?usp=sf_link)

використовую тестові завдання з інтернету

<https://informatik.pp.ua/tests/10-klas-standart/tema-2/21-kompiuterne-modeliuvannia-objektiv-i-protsesiv-kompiuternyi-eksperiment>

Створюю для здобувачів освіти навчальні матеріали та творчі завдання під час синхронного навчання, учні самостійно опрацьовують навчальні матеріали, виконують завдання застосовуючи при цьому модель у навчанні «Перевернутий клас».

Під час виконання практичних використовую модель змішаного навчання:

«Робота з ротаціями»

<https://drive.google.com/file/d/1rZ7J9eHdf9SWd5I3h4CWzhhbY6NQB3qur/view?usp=sharing>

Створюю для учнів навчальні матеріали та творчі завдання, учні самостійно опрацьовують навчальні матеріали, виконують завдання.

- Створюю ребуси, кросворди та використовую їх у своїй навчальній роботі.

- Проводжу заплановані відеоуроки під час асинхронного режиму навчання в Google Zoom, Google Meet.

<https://drive.google.com/file/d/1kimb-Lbs9g6PbqBSybcyLeMs76YlgFSv/view?usp=sharing>

- Працюю за допомогою меседжерів Facebook, Viber, Instagram для спілкування з користувачами мереж в режимі реального часу.

- Використовую YouTube з посиланням на свої відео посилання для мотивації та навчальної діяльності здобувачів освіти

<https://youtu.be/8a6DKIQGHRY>

та інших онлайн уроків

Практична робота: «Створення блогу»

<https://www.youtube.com/watch?v=X4ejqwYQ9Uk&t=907s>

Практична робота: «Створення нової бази даних»

<https://www.youtube.com/watch?v=S8Xf7nVjAD0>

- Використовую також власний блог, який систематично оновлюю напрацюваннями

https://ivatsko13.blogspot.com/p/blog-page_15.html

- Методичні рекомендації до виконання лабораторно – практичної роботи:

<https://drive.google.com/file/d/1Jl1P91rIBLHggYWM4hKhVNsAU0kZqkaa/view?usp=sharing>

- План уроку

Розробка уроку на тему: практична робота «Створення діаграм соціального опитування» . Робота в програмі MS Excel.

<https://drive.google.com/file/d/1sRjMP89I4ZyGKp98kjin-MwTspioiCjeK/view?usp=sharing>

Розробка уроку на тему: практична робота «Створення веб - сайту». Робота за допомогою Google Cites.

https://drive.google.com/file/d/1ayS_kApKdhWYPhpH_ZVWJYAD94tBCTF/view

Розробка уроку на тему: практична робота «Побудова запитів засобами MS Access».

<https://drive.google.com/file/d/1SZCnvUaxICsA09GEJm0iCjGw14Rqbeg6/view?usp=sharing>

Працюю разом із учнями на платформі онлайн курсів EdEra та Prometheus з темою самоосвіти та підготовки до ЗНО

Практична робота: «Навчання і Інтернеті»

<https://drive.google.com/file/d/1weX5abjoolaF87d-D0l3jrXYFghifD0i/view?usp=sharing>

Prometheus

https://drive.google.com/file/d/1F4AFZfXW6nHlgUdCbGTHo_81hie3bspX/view?usp=sharing

Створюю та використовую інтерактивну вправу до теми уроку в програмі learningapps

Алгоритм створення діаграм соціального опитування

<https://learningapps.org/display?v=pew7wp9dk20>

Створення веб – сайту

<https://learningapps.org/display?v=p91rn7yh520>

Важливість педагогічних інновацій для ПТНЗ України обумовлена кількома аспектами: можливість встановлення рівноправних партнерських стосунків між викладачем та здобувачем освіти, організація в процесі навчання продуктивної співпраці тих, хто навчається, орієнтація навчання на результат і набуття здобувачами освіти найважливіших компетентностей, можливість практичної реалізації технологічного, суб'єктного й особистісно зорієнтованого підходів до організації педагогічного процесу з використанням модульного підходу.

Список використаних джерел

1. Іванова О. М. Навчаємо критично мислити. Відкритий урок: Розробки, технології, досвід / О. М. Іванова // Науково-методичний журнал. – 2007. – № 2. – С. 8–16.

2. Олійник П.М. Форми та методи активного навчання при підготовці фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів і критерії їх вибору // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2000. – Вип. 30. – С. 61-67.

Ільченко М. Л.
учитель фізики ліцею № 25
м. Житомира

НАВЧАННЯ ФІЗИКИ У ПЕРІОД КАРАНТИНУ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Здобуття освіти – це не лише право, гарантоване кожній людині Конституцією, але й обов'язкова умова формування успішної особистості. Цю тезу ми, учителі, розуміємо, як ніхто інший. Адже саме від результату нашої роботи залежить не лише рівень здобутої учнем освіти, а й те, на скільки успішним він буде у дорослому житті. Це означає, що освітній процес має бути якісним і ефективним за будь-яких обставин.

Однією з таких обставин, що суттєво вплинула на якість і ефективність навчання, став тривалий карантин. Як налідок, більшість галузей була змушена перейти на тривалий віддалений режим роботи. Для освіти це означало перехід на дистанційне навчання, і його результативність на пряму залежить від нашої здатності до нього адаптуватися. Які ж виклики ставить перед педагогами перехід на цей ще незвичний для нас вид навчання, і які можливі шляхи їх подолання? Давайте спробуємо розібратись.

Що ж таке дистанційне навчання? Дистанційне навчання – це добре організована й контрольована самоосвіта з використанням комп'ютерної техніки й комунікаційних мереж [1]. Тобто, всі уроки, або частину занять, проводять з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій за умови територіальної віддаленості учителя і учнів. У світі такий різновид

навчання набув поширення досить давно, проте в Україні він існує лише останні кілька років.

Основною перевагою дистанційної форми навчання над очною формою є, передусім, її зручність: учень самостійно обирає час і місце для навчання [2]. До очевидних переваг слід віднести також і наступні:

- можливість учнів засвоїти максимальний обсяг необхідних знань, які не можуть бути включені у звичні класно-урочні форми;
- можливість батьківського контролю знань учнів;
- можливість психологічної адаптації.

Серед основних недоліків:

- необхідність фінансових витрат на відповідне технічне забезпечення;
- недостатній контроль над засвоєнням учнями навчального матеріалу;
- «теоретизація» навчання, зведення навчального процесу до механістичних прийомів і методів;
- складність формування повного уявлення про зміст навчального предмета;
- підвищений ризик хакерського вторгнення в особисті електронні дані учасників освітнього процесу.

Як організувати дистанційне навчання?

Нині існує принаймні декілька хмарних сервісів, які вирішують це завдання. Зупинимось на одному з них. Це – Google Classroom – безкоштовний хмарний сервіс компанії Google для навчальних закладів.

Серед переваг слід виділити наступні:

- надсилати матеріали всім учням одразу, дистанційно;
- збирати роботи онлайн, а не нести додому стоси зошитів;
- бачити статистику виконання;
- створювати анкетні опитування;
- планувати час розсилки завдань;
- налагоджувати невидиме для інших учнів індивідуальне спілкування з більш сором'язливими школярами тощо.

У Google Classroom є можливість легко та швидко створювати, перевіряти завдання учнів в електронній формі. Самі завдання та роботи учнів автоматично систематизуються в структуру папок і документів на Google Диск.

На сторінці завдань школяру видно, яке завдання треба

виконати. Сервіс Google Classroom сам створить і поширить копії даного завдань серед усіх учнів, записаних у даний клас.

Google Classroom надає можливість об'єднувати виконання завдань у часі. У викладача є можливість бачити усі надіслані і невиконані завдання.

Як викладати навчальний матеріал дистанційно?

Дистанційне навчання передбачає дві форми подачі матеріалу: онлайн та офлайн. Для організації онлайн навчання слід скористатись одним із цифрових комунікаційних сервісів, що мають можливість проводити конференцію, тобто одночасно під'єднувати кількох абонентів. На мій погляд, найкраще для цього підійдуть програми Zoom або Skype, адже функція організації конференції в них доступна і в безкоштовній версії, крім того вони мають зручний інтерфейс.

Офлайн подачу навчального контенту слід організувати такими шляхами:

- у гугл класі (якщо він створений), розміщуючи інформаційні матеріали у вигляді презентацій, схем, таблиць, посилань на інтернет-ресурси тощо;
- на сторінках соціальних мереж, попередньо запросивши туди своїх учнів (за необхідності можна створити нові сторінки);
- у власному блозі чи влозі;
- на ютубі, створивши власний канал.

Коротко зупинимось на останньому способі, оскільки він має багато додаткових можливостей.

YouTube (від англ. you «ти, ви» + tube «труба» — популярний відеохостинг, що надає послуги розміщення відеоматеріалів. Заснований 14 лютого 2005 року трьома працівниками PayPal: Чадом Герлі, Стівеном Чені та Джаведом Карімом.

Для новачків YouTube розробив спеціальний базовий курс YouTube Creator Academy, де крім технічної інформації про те, як створити канал чи завантажити відео, є й прості рекомендації, як краще налаштувати контент та вести свій блог (влог). Блог (англ. blog, від web log - «мережевий журнал чи щоденник подій») — це вебсайт, головний зміст якого — регулярно додавані записи, зображення чи мультимедіа. Відеоблог (скор. Влог) — блог, основним змістом якого є відеофайли. Відеоблог є формою веб-телебачення.

Записи в відеоблогах поєднують вбудоване відео або відеозв'язок з підтримкою тексту та зображень. Записи можуть бути

зроблені у вигляді одного блоку або складатися з декількох частин. Відеоблоги дуже популярні на YouTube. *Блогінг* – це одна з найсильніших форм комунікації з молоддю.

Крім власне розміщення вже готових відеоматеріалів, ютуб дає можливість організувати стрім. Стрім - (Stream) (Live-Streaming) – це процес потокової передачі даних через інтернет. Один з найкращих і найоперативніших способів повідомлення з місця подій.

Як правило, в якості переданих даних використовуються відео або аудіо розважального, навчального або інформаційного характеру.

Деякі блогери вставляють у відео «пасхалки» (приховані секрети в сучасному медійному або програмному продукті, які слугують своєрідною винагородою для уважних користувачів), про які говорять наприкінці. Додивившись до кінця, люди починають перемотувати відео, щоб знайти «пасхалку». Такі «фішки» можна використати і для онлайн-уроків. Навіть на початку можна зробити деякі оголошення про приховані фрагменти. Уважні глядачі обов'язково намагатимуться вслухатися або вдивлятися у ваш контент.

Як організувати контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів під час дистанційки?

Багата уява і вчительський досвід безперечно допоможуть Вам адаптувати звичні форми контролю до умов віддаленого навчання. Але, на мою думку, найкращим виходом у цій ситуації стане використання вже розроблених онлайн-платформ для тестування. Розглянемо лише деякі з них, що забезпечать не лише перевірку рівня засвоєння навчального матеріалу, а й стануть засобом успішної взаємодії під час дистанційного навчання.

Освітній проєкт «На Урок» вже не один рік допомагає учителям підвищувати свою майстерність і обмінюватись досвідом, та з-поміж усього іншого, має багату бібліотеку онлайн-тестів, яка постійно поновлюється.

Особливості онлайн-тестів «На Урок» [3]:

- робота з сервісом – безкоштовна;
- відкрита база тестів з різних тем для різних шкільних предметів;
- інтеграція з особистим кабінетом учителя (якщо він створений);
- можливість поширити тест у Google Classroom;

- копіювання та редагування текстів колег (з дотриманням авторського права);
- передбачено різні системи оцінювання;
- можливість завантажити та обробити результати класу;
- сертифікація для авторів тестів;
- постійна робота над розширенням можливостей онлайн-тестування.

Ще одним справжнім онлайн-помічником учителя стане сервіс для тестування Classtime [4]. Серед очевидних плюсів платформи наступні:

- зручний аналіз результатів;
- автоматизоване тестування з можливістю змінювати кількість балів за кожне запитання;
- автоматично згенеровані Excel та PDF звіти – це швидкий спосіб зберігати та поширювати результати сесій;
- можливість приєднувати класи з Google Classroom;
- можливість редагування вже створених тестів з бібліотеки;
- можливість імпортувати питання з Khan Academy, IB Plato Math та Бібліотеки ЗНО;
- можливість використовувати математичні формули у своїх питаннях, створюючи їх за допомогою відомої мови розмітки LaTeX.

Kahoot! – онлайн сервіс для створення інтерактивних завдань. Дозволяє створювати тести, опитування, вікторини [5]. Платформу можна використовувати під час роботи з будь-якими віковими категоріями. Добре підійде як для молодшої школи, так і для доросліших учнів. Для вчителя Kahoot! – це платформа-конструктор, на якій можна швидко створити навчальну гру за допомогою готових шаблонів та надіслати цю гру учням.

Із Kahoot! можна створити:

- квіз (Quiz). Для кожного питання 4 варіанти відповіді, одна з яких правильна.
- тест (True or False). До кожного питання 2 варіанти відповіді, правильна одна.

З платним тарифом можна використовувати додаткові форми питань, проте, безкоштовної версії цілком достатньо, щоб зробити заняття інтерактивним. Учитель може створити тест та надіслати його як домашнє завдання, або як завдання для закріплення пройденого.

Під час онлайн уроку досить важко утримувати увагу учнів при поясненні матеріалу. Тому можна спробувати не просто розказувати

тему з презентацією, а підготувати тест Kahoot! та активізувати учнів невеличкими паузами з цікавими питаннями по темі. Учні можуть переходити на нову гру через посилання або за кодом. Кожен учасник має переходити зі свого смартфона або комп'ютера.

Якщо проходження тесту відбувається в режимі реального часу в класі, то кожен учень вводить своє ім'я й учитель запускає тестування, коли всі учні підключилися. Питання виводяться на екрані вчителя, а учні на своїх девайсах відповідають. У режимі "Assign" кожен учень самостійно проходить тест-гру.

Команда Kahoot! також розробила рекомендації для найбільш ефективного використання сервісу під час дистанційного навчання, щоправда, вони лише англійською мовою.

Як забезпечити дослідницьку спрямованість навчання фізики?

Фізика – це навчальний предмет, основними джерелами знань з якого є досліди і спостереження. Тож організація і проведення фізичних експериментів і, зокрема, лабораторних робіт, є обов'язковою. Навчальна програма дозволяє коригувати зміст навчальних демонстрацій і лабораторних робіт згідно з можливостями кабінета фізики, проте їх проведення є обов'язковим [6]. Дистанційне навчання передбачає заміну реальних фізичних експериментів на їх симуляції.

В мережі Інтернет можна знайти декілька платформ, проте, більшість з них або обмежені лише певним вузьким колом експериментів, або передбачають платне використання. В світлі сказаного на вашу увагу заслуговує безкоштовна онлайн лабораторія Phet. Це неприбутковий, відкритий в Університеті Колорадо Боулдер навчальний ресурсний проєкт, який створює та розміщує досліджувані пояснення. Він був заснований у 2002 році нобелівським лауреатом Карлом Війманом.

Phet надає безкоштовно цікаві, інтерактивні, науково-обґрунтовані симуляції з природничих наук і математики. Кожне моделювання ретельно перевіряється і тестується для забезпечення його ефективного використання у навчанні. Моделювання написані на Java, Flash або HTML5, і можуть бути виконані прямо в Інтернеті або завантажені на ваш комп'ютер. Всі моделювання з відкритим кодом. Кілька [спонсорів](#) підтримують проєкт Phet, що дозволяє зробити ці ресурси безкоштовними і вільними для використання для всіх учнів, студентів і викладачів.

Чи потребують корекції взаємини учителя і учнів під час

дистанційного навчання?

Питання на перший погляд може здатися надуманим і зайвим. Але слід пам'ятати, що перехід на дистанційку відбувся на тлі загрозливої епідемічної ситуації, підвищеного стресу і страху. Тому, задля забезпечення ефективності навчання, учителю бажано, а іноді просто необхідно, переглянути своє ставлення до своїх учнів. Процес навчання має відбуватись у діловій і приязній атмосфері. Але іноді цього буває замало. Що ж слід враховувати, організовуючи своє спілкування з учнями на карантині? Ось кілька важливих, на мою думку, правил:

- нагадуйте дитині, що вона важлива, і Ви сумуєте за нею;
- нагадуйте про безпеку;
- попросіть дітей бути добрішими до своїх близьких;
- власним прикладом демонструйте підтримку отосуючих;
- запропонуйте знайти нове захоплення;
- нагадайте, що коли ситуація поліпшиться, ви знов зустрінетесь у класі;
- задавайте менше, ніж зазвичай (заради учнів і заради себе);
- не очікуйте досконалості.

З усього сказаного вище випливає, що дистанційне навчання є адекватною альтернативою звичайним шкільним учнівським будням, хоча, звісно, не передбачає принаймні поки що їх повної заміни. З'явившись кілька років тому у вигляді освітнього експерименту, нині воно стрімко увірвалось у наше життя. Воно, неначе лакмусовий папірець, виявило низку проблем у сучасній шкільній освіті, серед яких:

- відсутність або недостатність матеріальної бази, в першу чергу сучасних засобів інформаційної комунікації;
- неналаштоваість учнів на самостійне навчання, недостатня сформованість мотивації і самоорганізації;
- неготовність, а іноді й небажання деяких учителів працювати над підвищенням рівня власної інформаційно-комунікаційної обізнаності тощо.

Проте, колективна робота багатьох педагогів-ентузіастів сприятиме усуненню зазначених недоліків і переходу освіти на якісно вищий рівень.

Список використаних джерел

1. <https://kpi.ua/805-9>
2. [https:// Osvita.ua](https://Osvita.ua)
- 3 <https://naurok.ua/student/tests>
- 4 <https://vseosvita.ua/library/platforma-classtime-ak-innovacijnij-osvitnij-instrument-dla-vikoristanna-na-urokah-matematiki-277962.html>
- 5 <https://buki.com.ua/news/shcho-take-kahoot-i-chomu-yoho-varto-sprobuvaty-dlya-orhanizatsiyi-dystantsiynoho-navchannya/>
- 6 Фізика 7 - 9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів

Колган О.В.

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Колган Т.В.

Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ВІСІМ ПРИНЦИПІВ ФІНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ЇХ ІНТЕГРУВАННЯ В УКРАЇНСЬКУ СИСТЕМУ ОСВІТИ

Модернізація системи загальної середньої освіти України зумовлена інтеграцією країни до європейського освітнього простору, активізацією інноваційних процесів, вивченню та творчому використанню педагогічно цінних надбань європейських країн тощо. Цікавим у цьому аспекті є досвід реформування шкільної освіти у Фінляндії.

В своїй роботі ми намагалися здійснити спробу проаналізувати основні принципи фінської освіти та показати можливості інтегрування їх у систему освіти України.

Однією із найбільш ефективних у світі систем освіти визнана система освіти Фінляндії, що займає перші місця за показником рівня знань у сфері природничих наук та математики; кількістю дітей, які люблять читати [1]. Взяти до уваги переваги фінської системи освіти можна, застосувати їх у власній системі – важко, проте можливо. Що ж робить фінську освіту такою особливою та вдалою? Що можна

перейняти та вже застосовується в системі освіти України? Спробуємо дати відповіді на ці питання (табл.) [1; 2; 3].

Таблиця 1

Інтегрування принципів фінської школи в українську систему освіти

Принципи фінської школи	Інтегрування в систему освіти України	Ризики та пропозиції
1. Рівність: шкіл (однакові система освіти та забезпечення шкіл); навчальних дисциплін (негативно ставляться до класів із поглибленим вивченням дисциплін; але є спеціалізовані класи); батьків (питання про соціальний статус родини дозволено ставити лише в крайніх випадках); учнів (мають однакові права в школі); учителів (до своїх учнів безпристрасні)).	Автономія закладів освіти: можливість самостійно формувати освітні програми, складати навчальні плани і програми з навчальних предметів, обирати підручники, методики навчання і виховання тощо. Нова українська школа (НУШ) працює на засадах неупередженого та справедливого ставлення до кожного учня, відзначатимуться зусилля й успіхи всіх учнів.	Ризики: бажання абсолютної рівності може призвести до того, що не буде задоволена частина учнів та їхніх батьків. Пропозиції: система профільних ліцеїв, що задовольнить навчальні інтереси учнів та створить перспективи успішної соціалізації та професійної адаптації випускника.
2. Безкоштовність (не лише освіта є безкоштовною, але й усе, пов'язане з навчальним процесом).	Це передбачено чинними нормативними документами. Проте деякі нетипові освітні програми передбачають участь батьків у забезпеченні учнів навчальними посібниками	Ризики: недостатня фінансова спроможність територіальних громад (ТГ) із забезпечення безкоштовної освіти. Пропозиції: фінансова спроможність ТГ
3. Індивідуальний підхід (для кожного учня створюється	НУШ максимально враховує права дитини, її здібності,	Ризики: додаткові заняття поширюються насамперед на учнів,

Принципи фінської школи	Інтегрування в систему освіти України	Ризики та пропозиції
окремий навчальний план; діє спеціальна програма допомоги учням, яким важко дається навчання)	потреби та інтереси, дотримуючись принцип дитиноцентризму. Організація додаткових занять від власних учителів у позаурочний час	яким важко дається навчання, і не враховують потреби краще мотивованих учнів. Пропозиції: реалізація спеціальних програм, проектів у гімназіях та ліцеях; організація роботи з мотивованими учнями в позаурочний час, наприклад, у STEM-лабораторіях
4. Практичність (дітей у школі навчають здебільшого тому, що їм знадобиться у житті; чи проводити періодичні контрольні і самостійні роботи вирішує вчитель).	Концепція НУШ передбачає компетентнісний підхід.	Ризики: відсутня система оцінювання рівня сформованості ключових компетентностей учнів; не достатньо сформовані базові знання для вступу, навчання в коледжах та закладах вищої освіти. Пропозиції: профільне навчання в ліцеях з формуванням компетентностей учнів
5. Довіра до вчителів (немає різноманітних перевірок та методичних консультацій; як викладати обирає сам вчитель).	Форми підвищення кваліфікації диверсифіковано: курси при ІППО, семінари, вебінари, онлайн-курси, конференції, самоосвіта (визнання сертифікатів). Учитель отримав право вибору місця і способу	Ризики: недостатня фінансова спроможність ТГ; не готовність частини педагогів вкладати кошти в самоосвіту; самостійно обирати способи, форми, види підвищення кваліфікації Пропозиції: розвиток

Принципи фінської школи	Інтегрування в систему освіти України	Ризики та пропозиції
	підвищення кваліфікації, як передбачено Законом України «Про освіту».	фінансових спроможностей ТГ; реформування система підготовки майбутніх педагогів
6. Добровільність (фіни вбачають завдання середньої школи: виявити, чи йти дитині вчитися далі в ліцей, чи корисніше піти у професійне училище; важливе місце посідає контроль шкільного режиму: усі уроки, які учень пропустив, він все одно має «відсидіти»; залишатися на другий рік не соромно).	У Концепції «Нова українська школа» передбачено, що школа має працювати на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти; учні матимуть свободу вибору предметів та рівня їхньої складності тощо.	Ризики: у разі відсутності збалансованої системи мотивації до навчання, кращі учні можуть не розкрити своїх можливостей. Пропозиції: профорієнтаційна робота має проводитися із учнями протягом всього періоду навчання з врахуванням перспектив ринку праці.
7. Самостійність (до третього класу учнів не оцінюють; з 3-го по 7-ий клас використовують лише усні оцінки: «добре», «задовільно», «чудово». А вже далі діє десятибальна шкала оцінювання. Школи використовують електронні щоденники учнів, куди вносяться не лише оцінки дитини, а й інформація про	У рамках запровадження компетентнісного підходу в початковій школі запроваджено формувальне та підсумкове оцінювання, а саме: 1-2 класи – формувальне та підсумкове оцінювання (шкала оцінювання – вербальна); 3-4 класи формувальне та підсумкове оцінювання (тематичне,	Ризики: наявний опір батьків, які «звикли» бачити бальну оцінку; не готовність педагогів та батьків до користування електронними документами; не готовність батьків до об'єктивного сприйняття інформації фахівців про їхню дитину; відсутність реальної психологічної та управлінської готовності керівників до змін у системі

Принципи фінської школи	Інтегрування в систему освіти України	Ризики та пропозиції
відвідування, поведінку, коментарі вчителів, психолога, працівника з профосвіти тощо).	семестрові і річне); у 5-му класі – цінності формульованого оцінювання, поступовий перехід до бального оцінювання. Усі школи України можуть безкоштовно долучатися до сервісу, що дає змогу користуватися Е-журналами та щоденниками	освіти. Пропозиції: розробити сучасну відкриту систему оцінювання знань здобувачів освіти на рівні кожної школи; підготовувати педагогів та батьків до роботи із Е-журналами та щоденниками
8. Система роботи вчителя (педагог нові теми не розповідає; на початку уроку визначає напрям діяльності, налагоджує психологічну атмосферу уроку; учні самостійно працюють, а до вчителя звертаються тільки по допомогу).	Наразі впроваджується оновлена система підготовки педагогів до роботи в умовах НУШ: впровадження тренінгових технологій, змішаного навчання, застосування прийому «перевернути клас» тощо.	Ризики: усталені педагогічні звички; педагоги не завжди готові до самостійності та творчості. Пропозиції: подальше удосконалення системи підготовки майбутніх педагогів; надання освітянам більшої свободи в організації навчальної діяльності

Висновки. Чи зможе Україна пройти успішно шлях від авторитарної школи тривоги до демократичної школи добробуту? – питання буде залишатися відкритим, допоки ми не віднайдемо в собі сили подолати розбіжність між задекларованими освітніми цінностями та їх реалізацією. Задля цього ми потребуємо освітнього лідерства вчителів та управлінців і конструктивного діалогу між владою, школою та громадою на шляху освітніх змін.

Список використаних джерел

1. 7 принципів фінської освіти. URL: <https://school.sii.org.ua/7-principles-of-finnish-education/>.
2. 7 принципів фінської освіти. URL: <https://starylev.com.ua/club/article/7-pryncypiv-finskoyi->

[osvity#:~:text](#)

3. Салберґ Пасі Фінські уроки 2.0: Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії / Пасі Салберґ; пер. з англ. А.Р. Шиян; наук. ред. Р.Б. Шиян. – Харків: Вид-во «Ранок», 2017. – 240 с.

Колесник Т.П.

*Заступник директора з виховної роботи
Слободороманівський ліцей
Брониківська ОТГ
Житомирська область*

ІННОВАЦІЇ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ЗАПИТ СЬОГОДЕННЯ

*Зараз ініціативу можна проявляти вільно,
але має бути готовність узяти на себе відповідальність.
Не треба вказувати молоді, що робити, вона розбереться сама.
Важним є виховати в ній правильні цінності і дати правильні
орієнтири [1].
Любомир Гузар*

Сучасне суспільство характеризується швидкими, часто не прогнозованими змінами у всіх сферах життя: політиці, промисловості, культурі, освіті. У зв'язку з цим змінюються й соціальні вимоги до випускників школи: сучасне суспільство потребує виховання самостійних, творчих і відповідальних людей, здатних ефективно взаємодіяти у розв'язанні соціальних, виробничих і особистих проблем. Особливого значення набуває здатність людини жити і розвиватись в умовах безперервного суспільного оновлення, яка формується як результат оволодіння учнями компетентностей, бо саме вони, на думку сучасних як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів, можуть дати людині можливість орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвиткові ринку праці, подальшому здобутті освіти тощо.

У Законі України «Про освіту» мету освіти визначено як всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних

громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Власне ідея Нової української школи передбачає серед передбачає не лише необхідність набуття потрібних для реалізації у засадничих стовпів освіти майбутнього, а, значить, і України майбутнього, саме виховання, що ґрунтується на цінностях. Компетентнісний підхід професійному житті вмінь та навичок разом з опануванням важливих знань.. Відтак саме цінності є фундаментом освіти та умовою формування людини та суспільства, які у своїй як професійній, так і повсякденній діяльності зважають морально-етичний та публічний інтереси [2].

На відміну від передавання знань з будь-якої навчальної дисципліни певна цінність може успішно впроваджуватися у людській свідомості лише наскрізно, через настановлення й особистий приклад Віктор Франкл, автор книги «Людина у пошуках справжнього сенсу», стверджував, що цінностей не можна навчитися, їх можна тільки пережити. Неможливо уявити вчителя, батька чи матері дитини, які б могли якісно передати ціннісну життєву філософію дітям, самі не сповідуючи її, не будучи наставниками. Адже цінність формується щодня, а не згідно з розкладом навчальних занять. І кожна людина, а дитина і поготів, довіряє не тому, що чує, а тому, що бачить.

Культивування цінності не припиняється з отриманням здобувачем освіти атестату чи диплому. Цей процес постійний, що залежить від рівня духовного та інтелектуального розвитку людини, її вольових якостей та бажання пізнавати дійсність. Процес розвитку критичного мислення у суспільстві, на відміну від догматичного, яке нав'язувалося впродовж багатьох десятиліть, не може не бути болючим, адже він передбачає чітке усвідомлення власної небездоганності, готовності змінюватися самому й відчувати необхідність позитивного впливу на інших. Саме тому для того, щоб ідея виховання на цінностях була реально, а не декларативно, втілена у життя, всі учасники освітнього процесу (здобувачі освіти, їхні батьки, вчителі, викладачі, керівництво закладів освіти тощо) незалежно від віку, знань, досвіду чи соціального стану мають відчувати необхідність. Слід визнати, що й у суспільстві на сьогодні

часто немає єдиної думки щодо умовного переліку та більш менш узгодженого змісту тих цінностей, які мають об'єднувати суспільство, у зв'язку з чим повсякчас трапляються випадки перекручування та маніпуляції категоріями патріотизму, гідності, верховенства права чи свободи.

За результатами звіту «Ціннісні засади Нової української школи очима вчителів», створеного у межах проекту Українського католицького університету "Простір освітніх ініціатив", було встановлено, що «культурна зміна потребує глибшого розуміння контексту: яким ціннісним середовищем є школа зараз, які цінності несуть учителі, батьки та учні, які цінності лежать в основі актуальних шкільних правил та організаційної культури... Водночас у процесі впровадження ціннісних змін у школі ми вбачаємо загрозу «механізації», коли замість того, щоб ретранслювати і закріплювати цінності як норми взаємодій, їх будуть лише пояснювати... У комунікації та впровадженні ціннісної зміни потрібно більш акцентовано змістити фокус із виховання/формування цінностей на врахування ціннісних принципів у формуванні шкільного середовища та освітніх взаємодій, та детально їх описати»[3].

Варто розуміти, що виховання будь-якої цінності або чесноти у собі та інших людях, ба більше в дітях, – це титанічна праця. Неправильна інтерпретація цінності може завдати не менше зла духовному та інтелектуальному розвитку людини, ніж її повна відсутність. Завдання ускладнюється тим, що освітній процес відрізняється своєю тривалістю, безперервністю, відповідальністю та витонченістю. Процес, що не обмежується закладом освіти, а охоплює практично усю реальність особистості. Такий підхід дає не лише розуміння причин багатьох проблем сучасного українського суспільства, але й заохочує до усвідомлення підвалин, що тільки формуються, того суспільства, яке ми створимо завтра та післязавтра. Недостатність в межах країни уваги до ціннісного складника як основи розбудови освіти та держави є подібною будинку без фундаменту. Навіть найменша стихія здатна спричинити тріщину або знести йому дощенту самокритично оцінювати себе та самовдосконалюватися.

Новий час потребує нових підходів в роботі.

Інтеграція України в Європу та світовий освітній простір вимагають втілення в навчальних закладах сучасної філософії освіти та досягнення високих стандартів викладання й навчання.

Наш навчальний заклад проводить роботу в напрямку культурно-освітньої інтеграції, беручи за основу Указ Президента України, яким затверджено «Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу».

Однією з найбільш ефективних форм позакласної роботи, яка сприяє засвоєнню учнями європейської тематики як нового виміру, є організація шкільного євроклубу «Імпульс». Його мета – вивчення спільної європейської культурної спадщини, налагодження спілкування з однолітками за кордоном та співпраця з проєвропейськими організаціями України.

Євроклуб «Імпульс» в Слободороманівському ліцеї було створено у 2019 році, метою якого є поширення знань про Європейський Союз, його цінності, політику, історію створення і передбачає такі напрямки роботи:

- різнобічне вивчення освіти та культури як країн Європейського Союзу, так і України як невід'ємної частини Європейської цивілізації;
- виховання у дітей почуттів європейської співдружності, співробітництва;
- формування просторової уяви;
- розвиток пам'яті шляхом послідовності дій в роботі;
- активізація процесів мислення, логіки;
- розвиток творчих здібностей учнів;
- підвищення інформованості учнів про систему освіти і виховання, дитячо-юнацький рух, ігри, забави в країнах ЄС;
- підготовка до засвоєння цікавої та багатогранної інформації;
- посилення мотивації до вивчення іноземних мов.

Участь у Євроклубі «Імпульс» дає учням:

- цікаві знання;
- розвиток та самореалізацію;
- знайомство з країнами ЄС;
- втілення мрій і бажань;
- пізнання і відкриття нових ідей;
- набуття життєво необхідних компетенцій для життя у європейському співтоваристві;
- перспективи на майбутнє.

Учнівський «Євроклуб» є добровільною молодіжною організацією, що створена з метою спілкування, обміну інформацією,

розширення знань про Європу та Європейський Союз, виховання дітей у дусі європейських цінностей.

Діяльність «Євроклубу» ґрунтується на принципах демократії, законності, гласності, рівноправності всіх його членів. Шкільний Євроклуб «Імпульс» має широкі перспективи для майбутнього розвитку і тісних зв'язків з іншими європейськими організаціями як в Україні, так і за її межами. Бо наш девіз – «Дружба й спілкування ведуть до єднання».

За короткий час своєї діяльності євроклуб «Імпульс» був учасником проекту «Житомирщина європейська», брав активну участь у Єврофесті, присвяченого Дню Європи (2019), Першій науково-дослідній учнівській конференції "Європейська Україна - цінності, виклики, успіхи та регіональні особливості "(2020), міжрегіональному проекті «Будуємо суспільство Свободи , Безпеки та Справедливості » (2021). Це - нові форми творчої самореалізації учнівської молоді допомагають формувати свідому особистість, яка розуміє і цінує Мир, Свободу, Гідність , Верховенство права, і у такий спосіб долучається до демократичних євроінтеграційних процесів, що є невід'ємною частиною зовнішньополітичного курсу держави.

Список використаних джерел:

1. Зайцев Ю.Д. Українська хартія вільної людини [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Україна—Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2019. - 842 с.

2. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017, набрання чинності з 28.09.2017);

3. Концепція Нової української школи, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р

Корнілова Т.Б.
завідувач лабораторії змісту
та моніторингу якості післядипломної
освіти, КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР

ПРОЕКТНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО НАПРЯМУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Скажіть мені, і я забуду;
навчіть мене, і я запам'ятаю;
залучіть мене, і я вивчу.
Старе китайське прислів'я*

Сучасна школа все частіше стикається з низьким рівнем компетентностей здобувачів освіти, але це не означає, що учні мало знають або їх погано вчать. Знать у них достатньо і вчать їх, в більшості випадків, добре. Але чи завжди це те, що необхідно сучасній людині?

Традиційно школа намагається наповнити голови своїх учнів великим обсягом інформації, умінню ж самостійно виявляти проблему, знаходити способи її розв'язання, гнучко реагувати на нове - тобто застосовувати на практиці отримані теоретичні знання, при цьому спираючись на власний досвід, - школярів не вчать. Таким чином, вчитися стає не тільки нецікаво, а й безглуздо. Можливо, це і є причина зниження навчального мотиву в школярів? У той же час життя переконує, що в сучасному світі одних теоретичних знань недостатньо - стрімко розвивається наука, що і призводить до їх старіння. А конкурентоспроможність на ринку праці залежить від активності людини, гнучкості та креативності її мислення, здатності до вдосконалення своїх знань і досвіду. Безсумнівно, сучасна школа повинна вчити вмінню успішно адаптуватися до постійно мінливого світу, що є запорукою соціальної успішності людини. Час обумовив активізацію діяльнісного підходу в навчанні і вихованні. Його основоположники (Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн) розглядали діяльність як цілеспрямовану активність людини у взаємодії з навколишнім світом у процесі вирішення завдань, що визначають його існування і розвиток. Добре відомо, що людина найкраще засвоює ті знання, які використовує у своїй практиці, застосовувавши їх до вирішення реальних завдань.

Саме тому в сучасній навчальній та виховній роботі активно застосовується проектне навчання, спрямоване на досягнення оптимальним способом наперед запланованого результату. Загальновідомо, що метод проектів (проблем) виник у 20-ті роки минулого століття в США на ідеях прагматичної педагогіки американського філософа і педагога Д. Дьюї, а його послідовник В. Кілпатрік визначав суть методу як «від душі виконуваний задум»[3]. Метод проектів дозволяє будувати навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня, спираючись на його особисту зацікавленість саме в цьому знанні для досягнення саме цієї мети. Основними етапами роботи над проектом є:

- ✓ визначенням проблеми,
- ✓ визначення мети,
- ✓ планування,
- ✓ реалізація (пошук, продукт, презентація, портфоліо),
- ✓ рефлексія.

Наприклад, приступаючи до роботи над навчальним проектом на тему «Побудова середньовічного міста в Київській Русі і Британії» (в рамках «global simulation»), вчителем англійської мови та української мови й літератури визначили його тип як інтегрований з використанням білінгвальних технологій. Даний проект був виконаний учнями 7 класу з використанням знань з англійської мови й літератури, країнознавства, української мови й літератури, історії, географії, мистецтва. У пропонованому вигляді навчальної діяльності вчитель виступає в якості розробника, координатора, експерта, консультанта діяльності учнів. Етапами (кейсом) роботи по створенню середньовічних міст в Київській Русі і Британії стали

- вибір часу,
- вибір місця (обґрунтування),
- герб / прапор,
- девіз,
- вибір професії - вихід на діалоги,
- план міста / міській площі,
- назви вулиць,
- макетування (замок, млин, будинок булочника),
- традиції,
- кухня,
- написання біографії мешканців міста,
- складання літопису міста (герої, легенда),

- ярмарок.

Робота над проектом сприяла не тільки розвитку мовленнєвих компетентностей учнів, але й розвитку мислення і творчої особистості учнів, використанню самостійної пошуково-дослідницької роботи учнів; інтеграції знань учнів з метою формування цілісної картини сприйняття світу з англійської мови й літератури, країнознавства, української мови й літератури, історії, географії, мистецтва.

Вважаємо, що, крім використання методу проектів у навчальній діяльності, ще більшу роль вони відіграють в організації виховної роботи з дітьми. Наприклад, соціальний проект «Рівні можливості», присвячений вивченню умов життя людей з обмеженими фізичними можливостями, завдяки своїй практичній спрямованості став переможцем Всеукраїнського конкурсу «Моральний вчінок». У ході роботи учасники проекту, учні 10 класу, надавали допомогу вихованцям реабілітаційного центру «Веселка» в організації дозвілля і більшої соціалізації дітей з особливими освітніми потребами: проводили концерти, організовували спільні свята, знайшли спонсорів для центру.

Очевидно, що дуже важливо, навіть принципово, коли запропонована дітям для проекту проблема взята з реального життя і значима для них. Саме такою для учнів стала проблема проекту «ЗооTime в гімназії». Очікуваними результатами проекту стали:

- формування гуманного ставлення до тварин;
- відповідальності за долю домашніх вихованців;
- залучення уваги громадськості до проблеми бездомних тварин;
- вплив учнів на ставлення батьків та іншої частини дорослого населення міста до даної проблеми.

Для їх здійснення були використані такі види діяльності учнів і вчителів: загальношкільна благодійна виставка домашніх вихованців, надання допомоги тваринам з притулку «ПІФ», класні години, дебати українською та англійською мовами по заданій темі, фотовиставка «З життя домашніх тварин». Перспективи проекту полягають у тому, що разом з дітьми вчителі намагаються розробити шляхи вирішення проблеми безпритульних тварин в місті, а саме:

- організувати і провести профілактичні заходи щодо попередження зростання чисельності бездомних тварин;
- надати інформаційну підтримку та залучити громадськість до даної проблеми. Робота над проектом «ЗооTime в гімназії» дозволила

створити благодворну середу для розвитку особистості учнів, виховати повагу до тварин, розвинути в учнів інтерес до проблем суспільства, підвищити активність учнів, їхніх батьків та громадськості.

Таким чином, проектна діяльність формує соціальний опит учнів у праці і спілкуванні, сприяє інтелектуальному зростанню школярів, розширює світогляд як в області свого предмету, так і в навколишній дійсності, дає можливість краще розкрити власний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Сучасні педагогічні та інформаційні технології в системі освіти. Навчальний посібник / Е.С.Полат, М.Ю.Бухаркіна, - М.: Видавничий центр «Академія», 2007р.

2. Громико Ю.В. Поняття і проект в теорії розвиваючої освіти. В.В.Давидова / / Рос. акад. освіти. - 2000 № 2 с.36-43.

3. Дж. Дьюї. Демократія і освіта. М.: Педагогіка - Пресс, 2000.

4. Пахомова Н.Ю. Метод навчальних проектів в освітній установі. Посібник для вчителів і студентів педагогічних вузів. - М.: Аркто, 2003.

5. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання.: Наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Піроженко. - К.: Видавництво А.С.К., 2003.

Косигіна О.В.

*Канд. псих. наук, доцент
завідувач, професор кафедри педагогіки й андрагогіки
КЗ «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВНУТРІШНЬОСІМЕЙНОГО КОНФЛІКТУ

Сучасний стан розвитку суспільства, сім'ї, яка є віддзеркаленням усіх проблем життєдіяльності країни, висуває необхідність надання консультаційної допомоги дітям молодшого шкільного віку, підліткам, юнакам та дівчатам, які мають конфлікти з батьками, а також їх інтеграції в соціальне середовище. Саме тому на сьогодні науковці розробляють та втілюють у практику різноманітні варіанти діагностики причин, динаміки та типів внутрішньо-сімейних конфліктів між батьками та

дітьми.

Зазначимо, що проблему конфліктів між дітьми та їх батьками у психологічній літературі досліджено мало. Більшість науковців зосереджують свою увагу на шкільних конфліктах. Так, тематика шкільних конфліктів у педагогічній та психолого-педагогічній літературі найзмістовніше розглядалася такими зарубіжними і вітчизняними фахівцями, як Д. Джонсон, Р. Джонсон, Р. Херріот, В. Журавльов, М. Рібакова, Т. Смотріна, О. Антонова-Турченко, Р. Воронін, Л. Карамушка та ін. У дослідженнях цих авторів конфлікти між різними суб'єктами діяльності школи розглядаються, насамперед, у площині проблеми соціально-психологічних характеристик учасників конфліктів, проблем педагогічного спілкування, взаємостосунків учителів і учнів в емоційному аспекті їх комунікацій.

Однією із особливостей ранньої юності є перебудова взаємин із дорослими. Спілкування юнаків із батьками характеризується такими *специфічними рисами*:

- міжособистісні контакти з батьками, виникаючи в самому ранньому дитинстві, відрізняються від усіх інших контактів найбільшою тривалістю, стійкістю і безперервністю;

- зв'язки, що об'єднують юнака з батьками, дуже різноманітні і визначаються родинними почуттями, спільним переживанням, загальносімейними формами побуту, дозвілля;

- почуття батьківської любові і батька, і матері, а також відповідна прихильність до них з боку юнаків приносять в їхнє спілкування глибоку емоційність і довірливість.

Таким чином, створюються сприятливі умови для включення у спілкування таких соціально-психологічних механізмів, як *ідентифікація, навіювання, наслідування, емоційне зараження*. Однак найважливішим в юнацькому віці є процес відділення від батьківської сім'ї: у дівчат він починається раніше, ніж у хлопців, але не заходить так далеко, як у останніх. У нижчих соціальних прошарках(в умовах українського менталітету) цей розрив відбувається раніше і різкіше, ніж у вищих.

У цілому взаємини з дорослими стають більш рівними і менш конфліктними. Старшокласники хотіли б бачити у батьках друзів і порадників. Школярі потребують допомоги старших, тому що спілкування з дорослими дає знання, необхідні хлопцям і дівчатам у майбутньому самостійному житті [4]. У них виникає особливий

інтерес до спілкування з дорослим, бо окремі питання вони взагалі не можуть обговорювати з однолітками, тому що їм не вистачає досвіду.

Дані наукових досліджень свідчать, що потреба у спілкуванні зі старшим поколінням є актуальною для 85% старшокласників, при цьому на першому місці серед партнерів по спілкуванню учні називають батьків [5]. *Зміст спілкування з дорослими:*

- проблеми пошуку сенсу життя;
- пізнання самого себе;
- життєві плани та шляхи їх реалізації;
- взаєностосунки між людьми;
- отримання інформації, пов'язаної зі сферою інтересів старшокласників та професійною приналежністю дорослого.

Причому диференціюються теми, які обговорюються з батьком і матір'ю, залежно від їх компетентності [6]. Старшокласники, незалежно від статі, більш відкриті з матір'ю, ніж з батьком. Спілкування з батьками поділяється на особисте і ділове. Варто відмітити, що спілкування з дорослими протікає нерівномірно. Інтенсивність змінюється періодом затишшя, доки не накопичаться нові проблеми, що хвилюють юнака [8].

Очікується, що спілкування з дорослими буде базуватися на принципі довіри та рівноправності, адже старшокласникам не подобаються втручання батьків в їхні справи та постійний контроль над ними з боку дорослих. Вони потребують тактовної допомоги, на основі якої виникає довіра, прагнення до доброзичливих взаєностосунків, у результаті чого молоді люди готові вибачити дорослим їхні помилки та недоліки [3]. Але в реальності дорослі не завжди готові вибудовувати взаєностосунки на партнерських засадах, що призводить до можливості встановлювати більш щирі стосунки у середовищі однолітків, а не у різновікових групах.

Причинами конфліктів з дорослими є консервативний, стереотипний спосіб мислення, дотримання застарілих правил та норм, надмірне прагнення контролювати поведінку юнака чи дівчини, що породжує обмеження свободи старшокласника, порушення його особистої території [5]. Конфлікти з батьками і вчителями завжди є результатом помилок як дітей, так і дорослих. Вони свідчать про необхідність коригування позиції дорослих стосовно старших школярів.

Відомий фахівець у галузі сімейної психотерапії В. Сатір [3]

описує чотири типи ригідної, неаутентичної поведінки у спілкуванні, що, на її думку, потребує корекції у процесі надання психотерапевтичної допомоги:

1. Каральне спілкування: переважають нагадування, критика, відмова, звинувачення.

2. Підпорядковане спілкування: превалюють вираження згоди, вибачення і виправдання, прагнення до збереження спокою будь-якою ціною.

3. «Холодне» спілкування: раціональне, ділове, коректне спілкування, в якому відсутні емоційні прояви.

4. Безпредметне спілкування: увага відволікається від початкового предмета розмови, що робить неможливим вирішення проблеми.

Отже, суперечка з'являється тоді, коли порушуються інтереси, погляди, прагнення людей, коли ті намагаються відстояти свою точку зору, не дивлячись ні на що. Однак сутність конфлікту полягає не стільки у виникненні та існуванні протиріччя, скільки в способі його вирішення. Адже з соціальними протиріччями ми зустрічаємося кожен день, вони виникають завжди і скрізь, але тільки деякі вирішуються шляхом конфлікту [5]. Навіть у сім'ях, де царює любов, поведінкові конфлікти є наслідком егоїзму, його претензій на винятковість, на безроздільне володіння помислами і почуттями коханої людини. Тому щасливі сім'ї відрізняються не відсутністю конфліктів, а глибиною і значною безболісністю і наслідками [2].

Для забезпечення психологічного комфорту в сім'ї та успішного її функціонування суттєве значення має те, як складаються взаємини і взаємодія принаймні у трьох складових: між самим подружжям, між батьками і дітьми, між братами й сестрами, якщо в родині зростають двоє і більше дітей. Основним чинником, який зумовлює характер взаємин і взаємодії в усіх ланках сім'ї, є ставлення подружжя один до одного та їхні батьківські установки щодо дітей [4].

Сімейні конфлікти сприяють формуванню негативної самооцінки у дитини та послаблюється взаємна співпраця між батьками та дитиною. Навіть зовсім маленька дитина починає плакати практично відразу після того, як батьки почнуть сваритися. Вона сприймає підвищені тони батьківської розмови, як загрозу своєму благополуччю. Старші діти теж дуже болісно

сприймають конфлікти батьків. Адже суперечки створюють напругу, при якій ніхто не може бути щасливим, особливо важко, коли син чи дочка не може висловлювати власну думку, тому що боїться [8]. В результаті у дитини може розвиватися страх агресії, страх незалежності, або самостійності, страх близькості або довіри та страх підкорення, що виражається в подальшому порушенні розвитку емоційної сфери.

Стиль поведінки дитини у конфлікті також формується залежно від сімейних стереотипів поведінки. Можна виділити *два основні стилі поведінки* дитини в конфлікті: аккомодативний та асимілятивний. У першому випадку поведінка дитини активно-наступаюча, вона намагається підкорити оточуючих своїм бажанням. У другому випадку дитина прагне пристосуватися до зовнішніх обставин, займає пасивно-страждальну позицію. Відмічається тенденція до внутрішнього переживання афекту, надмірного почуття провини, сорому, елементи саморуйнівної поведінки [7].

У зв'язку з означеною проблемою виділяють кілька можливих напрямів *роботи психолога*:

- підвищення соціально-психологічної компетентності батьків;
- психологічна допомога дорослим, що передбачає як діагностику внутрішньосімейної ситуації, так і роботу на її зміну;
- психотерапевтична робота безпосередньо з дитиною;
- групові дитячо-батьківські тренінги;
- сумісна психотерапія сім'ї [8].

Б. Хасан вважає, що у разі визнання суперечливого характеру процесу розвитку, потрібно брати до уваги таку важливу характеристику ефективної продуктивно-комунікативної діяльності, як *конфліктна компетентність*. Він вважає, що саме від *конфліктної компетентності* особистості залежить напрям та результати процесу міжособистісної взаємодії [8].

Конфліктну компетентність він розглядає як невід'ємну складову загальної комунікативної компетентності, яка включає в себе обізнаність про діапазон можливих стратегій поведінки у конфлікті та уміння адекватно реалізовувати ці стратегії у конкретній життєвій ситуації. На його думку, *конфліктна компетентність* – це уміння утримувати суперечність у продуктивній конфліктній формі, яка сприяла б її вирішенню.

На підставі розуміння конфлікту як такої специфічної організованості діяльності, у якій суперечність утримується у процесі його вирішення, він визначає два рівні конфліктної компетентності:

– перший рівень передбачає здатність до розпізнавання ознак конфлікту, який відбувся, його оформлення для утримання втіленої у ньому суперечності та володіння способами регулювання для розв'язання;

– другий рівень передбачає уміння проєктувати необхідні для досягнення певних результатів конфлікти та конструювати їх безпосередньо у ситуаціях взаємодії.

На другому рівні для особистості характерне володіння способами організації продуктивно орієнтованої конфліктної поведінки учасників та сторін взаємодії.

При цьому треба враховувати два основні положення, на які слід спиратися у процесі формування конфліктної компетентності:

1) однією з найефективніших форм розв'язання суперечностей є переговори; саме вони створюють необхідність та найважливіший контекст співробітництва та кооперації;

2) навчання (зокрема і перепідготовка та підвищення кваліфікації психологів, діяльність яких пов'язана з розв'язанням конфліктів та веденням переговорів) може відбуватися лише за умови, що учасники отримують позитивний досвід самостійного аналізу конфліктних ситуацій, їхнє проєктування та конструювання у навчальних умовах.

Особливе значення в ефективності *психологічної корекції* має сім'я дитини, що потребує обов'язкового включення у *психокорекційний комплекс сімейної психокорекції*, спрямованої на гармонізацію родинних стосунків і формування адекватних стилів сімейного виховання.

Різні теоретичні підходи до проблеми психологічної корекції, розроблені в зарубіжній та вітчизняній психології, сприяють розвитку різноманітних психокорекційних технологій. Слід зауважити, що під час розробки *психокорекційних технологій* для підлітків в умовах *внутрішньосімейного конфлікту* рекомендується орієнтуватися не на окремі теоретичні напрями, а використовувати різні способи психологічних впливів, що ґрунтуються на численних теоретичних спрямуваннях. Розроблення окремих психокорекційних технологій залежить від

конкретних *психокорекційних завдань*, що визначаються ступенем вияву проблем у підлітка та його батьків.

Психологічною основою психокорекційної роботи є розвиток у підлітка та батьків адекватного, позитивного бачення своїх можливостей, поява віри у духовне зростання, задоволення базових потреб у любові та самоповазі [8]. Відбуватися це може у формі тренінгів, індивідуальних консультацій, за допомогою включення у активну навчальну та позанавчальну діяльність. Дорослому необхідно постаратись переконати дитину, що вона сама може справитися із своїми труднощами.

Умовою реалізації потенційних можливостей дітей є створення сприятливої соціально-психологічної ситуації довіри. При цьому важливо формувати *ціннісні орієнтації* як у підлітка, так і у батьків.

Для успішної роботи з підлітками в умовах внутрішньосімейного конфлікту, необхідні:

- знання причин конфлікту та особливостей його перебігу;
- знання цілей та завдань роботи саме з цією категорією дітей;
- уміння проводити психолого-педагогічну діагностику особистості підлітків;
- уміння добирати адекватні методи перевиховання;
- уміння використовувати ці методи та контролювати їхню дію;
- уміння працювати з нестандартними дітьми в нестандартних ситуаціях, тобто працювати творчо.

Метою проведення профілактичної роботи є пояснення причин негативних проявів у поведінці дитини, їх значення для розвитку особистості. Показати батькам, що розв'язання конфліктних ситуацій, коли дитина відстоює власне розуміння справедливості у різних галузях, полягає не в тому, щоб пасивно погоджуватися з нею, а в тому, щоб виражати і аргументовано відстоювати власні позиції.

Після проведення серії психокорекційних занять серед підлітків, спрямованих на формування позитивних стратегій вирішення внутрішньосімейних конфліктів між батьками та дітьми, нами було проведено повторне дослідження особливостей стратегій урегулювання конфлікту підлітками за методикою

Томаса-Кіллмена [10].

Результати дослідження показали зміну стратегій урегулювання конфлікту підлітками у бік компромісу та співпраці.

Зміст психологічного супроводу підлітка в умовах внутрішньосімейного конфлікту складає психологічна корекція, основна мета якої – гармонізація особистісного й інтелектуального потенціалу дитини, виправлення порушень у психічному розвитку, профілактика можливих відхилень у розвитку, що зумовлено внутрішньосімейним конфліктом.

Пріоритетним напрямом психологічного супроводу підлітків в умовах внутрішньосімейного конфлікту є корекційно-розвивальна робота, направлена на розвиток міжособистісних стосунків. Найбільш прийнятною формою може стати психологічний тренінг або година спілкування з елементами психологічного тренінгу.

У результаті проведеного дослідження досягнуто поставленої мети і розглянуто основні методи та методики діяльності практичного психолога у сфері аналізу та практичного вирішення конфліктних ситуацій.

З'ясовано, конфлікт – це ситуація зіткнення протилежно спрямованих інтересів, цілей, позицій, думок, поглядів суб'єктів взаємодії чи опонентів. Сутністю внутрішньосімейних конфліктів є зіткнення суперечливих позицій членів сім'ї, зокрема батьків та дітей.

Аналіз літератури засвідчує, що існують різні підходи до визначення причин внутрішньосімейних конфліктів: з позиції учасників, змісту, перебігу та тривалості конфлікту. До *основних причин* конфліктів між батьками та підлітками відносимо кризу перехідного віку; прагнення самостійності і самовизначення; вимагання більшої автономії у всьому – від одягу до приміщення; звичка конфліктувати, вихована поведінкою дорослих у родині; бажання похвалитись своїми правами перед однолітками й авторитетними для підлітка людьми і т.п.

Батьки йдуть на розв'язування конфлікту з інших причин: небажання визнавати, що дитина стала дорослою; побоювання випустити дитину «з гнізда», невіра у її сили; проектування поведінки дитини на себе у її віці; боротьба за власну владу і авторитетність; відсутність розуміння між дорослими у вихованні дитини; не підтвердження дитиною сподівань батьків і т.п.

Гострота конфліктів, їх частота, сила емоційних вибухів, контроль за власною поведінкою, тактика і стратегія поведінки партнерів у різних конфліктних ситуаціях залежить також від індивідуальних особистісних особливостей, темпераменту і характеру учасників конфлікту.

Займатися своєчасною профілактикою внутрішньосімейних конфліктів у край необхідно.

По-перше, профілактика конфліктів, поза сумнівом, сприятиме підвищенню якості освітнього процесу. Підлітки стануть витратити інтелектуальні і етичні сили не на боротьбу з опонентами (батьками), а на свою основну діяльність – навчальну.

По-друге, конфлікти негативно впливають на психічний стан і настрої тих, що конфліктують. Стрес, що виникає в ході конфліктів, може бути причиною серйозних психосоматичних захворювань. Тому своєчасні профілактичні заходи повинні позитивно впливати на психологічне і фізичне здоров'я підлітків.

По-третє, саме в школі у підлітка формуються навички вирішення протиріч в міжособистісній взаємодії, які трапляються в житті кожної людини.

Попередити конфлікт набагато легше, ніж конструктивно вирішити його. Профілактика конфліктів, поза сумнівом, важлива, вона вимагає менших витрат сил, засобів і часу і попереджає навіть ті мінімальні деструктивні наслідки, які має будь-який конструктивно дозволений конфлікт.

Діяльність по попередженню конфліктів здійснюється шкільним психологом в рамках психологічної допомоги підліткам і може проводитися по чотирьох основних напрямках:

- створення об'єктивних умов, що перешкоджають виникненню і деструктивному розвитку передконфліктних ситуацій (доброзичливе, тепле, дбайливе, уважне ставлення до своїх дітей з боку батьків, особистий приклад батьків). Дана модель працюватиме, якщо робота буде збудована як з батьками, так і з учнями одночасно, наприклад спільне заняття для батьків та дітей "Моя сім'я";

- усунення соціально-психологічних причин виникнення конфліктів;

- блокування особистих причин виникнення конфліктів.

Два останні напрями реалізуються через проведення тренінгових занять, які дають можливість підліткам знаходити

правильний вихід з будь-якої ситуації. Це дозволяє їм розглянути свою поведінку з позиції іншої людини, тобто об'єктивно. Крім того, тренінгові заняття дають змогу відпрацювати навички регулювання у конфліктних ситуаціях.

При проведенні таких занять можуть використовуватися наступні методи: рольові ігри, психогімнастичні вправи, міні-лекції, групові дискусії, арт-терапевтичні вправи (груповий малюнок, малюнок відчуттів), ігри-випробування, релаксаційні вправи, прийоми казкотерапії. Вказані методи є найбільш ефективними у діяльності практичного психолога щодо вирішення внутрішньосімейних конфліктів між батьками та підлітками.

З урахуванням вищезазначеного, під час проведення експериментальної частини нашого дослідження [10], нами було розроблено та запропоновано до реалізації *програму* психорекційних занять з формування ефективних стратегій урегулювання конфлікту підлітками.

Метою апробації було розвинути навички слухання, ефективного спілкування, навчити учнів різноманітним прийомам вербального та невербального спілкування; ознайомити їх із різними видами спілкування.

Найбільший інтерес у учнів викликали вправи, пов'язані з *невербальними техніками* («Дзеркало», «В картинній галереї»), а також вправи на виявлення емоцій, особливо вправи-ігри («Перетин кордону», «Веселий фотограф»). Певні труднощі викликали вправи, які передбачали роботу в мікрогрупах, вміння виявити позитивні якості та проблемні риси в іншій особистості («Мої компліменти тобі», «Моя проблема у спілкуванні», «Чарівний стілець»). Старшокласники спочатку неохоче брали участь у колективній роботі, особливо у вправах, які потребували повідомлення фактів про себе чи з власного життя, прояву емоцій. З кожним наступним заняттям учасники корекційної групи все більше розкривалися, ставали більш розкутішими, не боялися розігравати ті чи інші ролі, вчилися виявляти комунікативну толерантність, стали проявляти емпатію, здатність до асертивної взаємодії.

За час проведення *групових зустрічей* підлітки навчилися адекватно вирішувати проблемні ситуації у спілкуванні, усвідомили важливість невербальних засобів у процесі передачі інформації, стали краще чути, бачити і розуміти один одного. Старшокласники із задоволенням брали участь у психокорекційних вправах та іграх,

були активними у процесі обговорення результатів кожного заняття; рефлексії ставали все більш інформативними.

За допомогою *методики діагностики оцінки самоконтролю у спілкуванні М. Снайдера* (ретестному дослідженні) визначено, як змінилися показники рівня комунікативного контролю після проведення психокорекційних вправ: кількість учнів з низьким рівнем самоконтролю знизилася, а загальний рівень самоконтролю після психокорекційних вправ зріс на 23,3 %.

Отримані результати продемонстрували низький рівень розвитку в юнацькому віці комунікативних здібностей, відсутність навиків емоційного самоконтролю, підвищену агресивність у ставленні до співрозмовника.

Основною метою програми стала реалізація наступних завдань: розвивати навички активного слухання, ефективного спілкування, навчити юнаків та дівчат різноманітних прийомів вербального та невербального спілкування, створити сприятливий психологічний клімат у шкільному класі та в сімейному колі для відчуття безпеки, комфорту та зростання рівня ефективності міжособистісної взаємодії.

Список використаних джерел.

1. Александрова Ю. Возрастная психология. Характеристика психологических особенностей подростков и юношей / Ю. Александрова. – М., 1999.

2. Сімейні конфлікти як фактор емоційного вигорання у підлітків : автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Л. В. Кондрацька ; Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. - К., 2009. - 16 с.

3. Андреева Г. Социальная психология / Г. Андреева. – М.: Асти-Пресс, 1999. – 211 с.

4. Бех І. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1.: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. видання / І. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.

5. Бохонкова Ю. Вікові та психологічні особливості міжособистісного спілкування юнаків / Ю. Бохонкова // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 2014. – Вип. 19. Ч.1. – 252 с.

6. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Словарь конфликтолога. – СПб.: Питер, 2006. – 528 с.

7. Безпальча Р. Шляхи мирного розв'язання конфліктів у школі / Р. Безпальча. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. - 96 с.

8. Дитяча та юнацька психотерапія. Теорія і практика: кол. моногр. / за заг. ред. Галини Католик. - Л.: Астролябія, 2009. - 213 с.

9. Краснова Н. П. Методика соціально-педагогічного консультування батьків з вирішення проблем дітей різного шкільного віку / Соціальна педагогіка: теорія та практика : науковий журнал. – 2013р. – № 3. – С.20-31.

10. Косигіна О.В. Психокорекційна програма удосконалення міжособистісної комунікації старшокласників // Професійний розвиток педагогічних працівників як необхідна умова реалізації Концепції «Нова українська школа» (до 80 річчя створення Інституту) / За ред. О.В. Пастовенського. – Житомир, 2019.

Красножон Н.В.

*методист науково-методичної лабораторії
розвитку та якості освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сьогодні суспільство очікує від закладу освіти не лише статусу освітнього ресурсу, а й розвитку та співпраці як усередині, так і з зовнішнім світом. Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе. Тому, щоб дійти розуміння безпечного освітнього середовища, слід визначити, що є освітнім середовищем.

Середовище школи — це місце, де:

- зустрічаються і взаємодіють не лише учні та вчителі, а й батьки, мешканці району, гості школи;
- відбуваються не лише уроки, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції, семінари, тренінги тощо;
- діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва й технологій.

Вітчизняні та закордонні науковці й практики трактують освітнє середовище, як:

- частину життєвого, соціального середовища людини, що є сукупністю всіх освітніх чинників, які безпосередньо чи опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку;

- виховний простір, що формує особистість.

Виокремлюють 3 сторони безпеки освітнього середовища:

Психологічну: дослідники, які вивчають *психологічно безпечне освітнє середовище* та коло проблем, пов'язаних з ним, вважають, що психотравматичні ситуації прямо чи опосередковано впливають на фізичне та психічне здоров'я особистості. Зокрема, до психотравматичних ситуацій в освітньому процесі належать: конфлікти у ланках «вчитель–учень», «учень–учень», «учень–батьки»; проблема адаптації в освітньому середовищі; атмосфера конкуренції між однолітками; надмірна вимогливість педагогів.

Екологічну: український педагог Світлана Совгіра зазначає, що *екологічно безпечне освітнє середовище* — це система психолого-педагогічних умов, впливів і можливостей, які забезпечують захищеність особистості від негативного впливу екологічних чинників, що визначають оптимальність взаємодії зі світом природи.

Інформаційну: на думку українського педагога Нелі Кириленко, застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті здійснює масовий глобальний вплив на особистість [6].

Серед негативного впливу інформації на сучасне освітнє середовище дослідниця виокремлює: відсутність належних механізмів контролю якості інформації, доступної через сучасні телекомунікаційні технології, що породжує проникнення в освітній простір великого обсягу недостовірної інформації; неконтрольоване проникнення інформації сумнівного, агресивного змісту, яка може сприяти виникненню насильства, булінгу, кібербулінгу тощо.

Інколи школярі не можуть правильно зреагувати на матеріали з мережі з різних причин. Робота у цьому напрямку для вчителів та батьків дуже важлива. Безконтрольний доступ до інтернету може мати негативні наслідки для дитини.

Найбільш поширеними типами загроз, з якими може зіштовхнутися дитина в інтернеті, викладаючи чи переглядаючи сумнівну інформацію є: ознайомлення з порнографічними матеріалами, ненормативною лексикою, інформацією суїцидального характеру, расистського, ненависницького чи сектантського змісту; загроза отримання недостовірної чи неправдивої інформації; формування залежності (ігрової, комп'ютерної, інтернет); спілкування з небезпечними людьми (збоченці, шахраї, грифери); Залучення до виконання протиправних дій (хакерство, порушення

прав та свобод інших). Від деяких з них можна захиститися технічними засобами, але більшість вимагають комплексного підходу.

Учителям та батькам варто наголосити дітям про те, що кожен сервіс передбачає свої особливості реєстрації та використання, а також має приховані таємниці та небезпеки. Про кожен з них потрібно розповісти, щоб, у міру можливостей, у розумінні дитини не залишилося прогалин того «що, для чого і як працює» [2].

Під час проведення виховних годин (лекцій, бесід, тренінгу) з дітьми щодо безпечної поведінки і Інтернеті педагог повинен чітко зрозуміти для себе, що саме повинен отримати кожен учень після завершення заходу. Мета повинна бути реалістичною, конкретною та позитивною. Вчитель не може поставити перед собою занадто узагальнену мету: навчити дітей правилам безпеки в Інтернеті. Але він може навчити, наприклад, шести правилам безпечної роботи в мережі. При цьому вчитель планує досягти чогось позитивного (навчити, показати, сформувати стійку мотивацію). Якщо мета конкретна і позитивна, вона буде реалістичною. Необхідно виховувати адекватну реакцію на мінливу ситуацію, що виникає в реальному житті, за допомогою Інтернету. Адже Інтернет — ідеальне місце для досить швидкої «зміни декорацій». Тому треба бути готовим до частоті зміни «декорацій» у житті і не робити з цього життєвої проблеми. Необхідно вчити дітей жити не віртуальним, а реальним життям. Важливо правильно орієнтувати підлітків. Практично всі вони користуються Інтернетом. Необхідно показати, що використання нелегальних чи шкідливих ресурсів Інтернету може призвести до асоціальної поведінки. Тому так важливо зорієнтувати підлітків на побудову конструктивних відносин з людьми, направити їх до людей, а не від людей або проти них [3].

Дуже важливо сформувати в учнів стійку мотивацію до безпечної поведінки під час роботи в мережі Інтернет.

Список використаних джерел.

1. Безпека дітей в інтернеті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/bezpeka-ditej-v-interneti>

2. Безпека дитини в інтернеті: про що необхідно говорити. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pon.org.ua/novyny/7239-bezpeka-ditini-v-nternet-pro-scho-neobhdno-govoriti.html>

3. Безпечне користування сучасними інформаційно-комунікативними технологіями / О. Удалова, О. Швед, О. Кузнєцова [та ін.]. – К.: Україна, 2010. – 72 с.

4. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі: навчально-методичний посібник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://core.ac.uk/download/pdf/19667245.pdf>

5. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі: посібник для батьків – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/internet_safety_dl/child_ren_internet.pdf

6. Кодекс безпечного освітнього середовища. Методичний посібник /Цюман Т.П.Б Бойчук Н.І. – К: Український фонд «Благополуччя дітей» - 2018. – 56 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf>

7. Пам'ятка для батьків "Діти. Інтернет. Мобільний зв'язок", розроблена Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/bezpeka-ditej-v-interneti/pamyatka-dlya-batkiv-diti-internet-mobilnij-zvyazok>

8. Як захистити дитину в Інтернеті? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pon.org.ua/novyny/6138-yak-zahistiti-ditinu-v-nternet.html>

Лєскова А.А.

*ст. викладач кафедри психології,
соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У сучасному суспільстві все більшу роль відіграють інформаційні технології. В умовах загальної глобалізації користування інформаційними технологіями, перебування в інформаційному просторі мережі Інтернет стало для сучасної людини рутинною справою, але при тому увійшло до переліку її регулярних потреб. Така ситуація характерна не лише для дорослого населення, але й

для багатьох дітей та підлітків.

Постійне перебування у безмежному потоці нової інформації створює можливості для розвитку та підвищення компетентності. В той же час, відбувається інформаційне перенавантаження, що викликає стрес та втому. Дуже гостро стоїть проблема формування психологічної залежності від інформаційного простору в мережі Інтернет, соціальних мереж, месенджерів, комп'ютерних ігор тощо.

Інформаційний простір в Інтернет може бути як цікавим, мотивуючим, розвиваючим, так і стресуючим, психогенним. Завдяки інформаційним технологіям зараз люди мають широкі можливості в сфері комунікації та побудови нових стосунків. Але постає питання про інформаційно-психологічну безпеку. Воно є актуальним і для дорослих людей, і особливо для дітей та підлітків.

Проблемі інформаційної безпеки присвячено дослідження В.А. Герасименка, П.Д. Зегжди, А.О. Малюка, В.В. Мельшкова, В.О. Хорошка, В.І. Ярочкина та ін. [2]. Інформаційно-психологічний аспект безпеки розкрито у роботах Л.І. Гаврищак [3], К.С. Вариводи [2] та ін. Забезпечення інформаційної безпеки дітей і підлітків в умовах закладів освіти досліджували І. Берест, М.І. Бочаров, Т.О. Малих, Т.В. Підгорна, Н.І. Саттарова, О.Ю. Федосов та ін. [2], [7]. З питань інформаційно-психологічної безпеки дітей та підлітків у мережі Інтернет є цікаві соціально-психологічні дослідження та методичні рекомендації Л.А. Дітковської, Я.М. Жаркова [7], І.В. Литовченка, С.Д. Максименка, С.І. Болтівця та ін. [6]. Але існує необхідність систематизації результатів наукових досліджень даної проблеми та розробки практичних рекомендацій для педагогів, батьків та учнів.

Аналіз сутності поняття «інформаційно-психологічна безпека» показав, що його використовують як у широкому, так і у вузькому розумінні. Згідно з Л.І. Гаврищак, В.Б. Толубко, інформаційно-психологічна безпека особи (в широкому розумінні) – це «належний рівень теоретичної та практичної підготовки особистості, за якого досягається захищеність і реалізація її життєво важливих інтересів і гармонійний розвиток незалежно від наявності інформаційних загроз; здатність держави створити умови для гармонійного розвитку й задоволення потреб особистості в інформації незалежно від наявності інформаційних загроз; гарантування, розвиток і використання інформаційного середовища в інтересах особистості; захищеність від різного роду інформаційних небезпек» [3: 102],

[4: 56]. Інформаційно-психологічна безпека особи (у вузькому розумінні) – це «стан захищеності психіки людини від негативного впливу, який здійснюється шляхом упровадження деструктивної інформації у її свідомість чи підсвідомість, що приводить до неадекватного сприйняття нею дійсності» [3: 102], зміни її психічного стану і психологічних характеристик, модифікації її поведінки й обмеження свободи вибору.

Деякі дослідники, наприклад Н.М. Ковальова, поділяють інформаційну безпеку на інформаційно-ідеологічну та інформаційно-технічну. Під інформаційно-технічною безпекою розуміють «захищеність приватних відомостей особи від випадкових або навмисних впливів природного або штучного характеру, і як внаслідок цього – нанесення збитків особі» [5: 110]. Інформаційно-ідеологічна безпека – «захищеність особи від навмисного або ненавмисного інформаційного впливу, що в результаті призводить до порушення прав і свобод у галузі створення, використання та розповсюдження відомостей, користування інформаційною інфраструктурою і ресурсами, суперечить моральним та етичним нормам, що призводить до деструктивного впливу на особистість людини та має негласний (позачуттєвий, неусвідомлений) характер впровадження у суспільну свідомість антисоціальних установок» [5: 110].

Отже, небезпеку становлять інформаційні загрози, що поширюються в інформаційному просторі. В якості таких загроз в мережі Інтернет можуть виступати: кібербулінг, демонстрація насилля онлайн, групи, дії яких спрямовані на зміну свідомості людини, спричинення шкоди собі та іншим, а також шахрайство, порнографія, азартні ігри, реклама алкоголю, тютюнокуріння, отримання особистої інформації з метою її злочинного використання тощо [7: 72],[6: 8].

Особливість інформаційних загроз полягає в тому, що вони можуть бути самостійними, а можуть стати основою для реалізації інших видів загроз на інформаційному рівні [4: 58]. Крім того, реалізація інформаційних загроз може бути перенесена у реальне життя.

Результати соціологічних опитувань, проведених в Україні компанією «Київстар» показують, що «понад 28% опитуваних дітей готові надіслати свої фотокартки незнайомцям у мережі Інтернет; 17% – без коливань діляться інформацією про себе і свою родину –

адресу, професію, графік роботи батьків, наявність цінних речей у домі; 22% – періодично потрапляють на сайти для дорослих; 28% дітей, побачивши в Інтернеті рекламу алкоголю або куріння, хоча б один раз спробували їх купити, а 11% – спробували купувати наркотики; близько 14% опитуваних час від часу відправляють платні SMS за бонуси в онлайн-іграх і лише деякі звертають увагу на вартість послуги» [6: 9]. Соціологічне дослідження, проведене у 2020 році під егідою UNICEF в Україні, показало що серед підлітків та юнаків віком від 14 до 19 років жертвами кібербулінгу були 21,5% опитаних, при тому брали участь в образах, приниженнях, знущаннях онлайн 21,1% респондентів. Порівняння результатів дослідження різних років показало, що відбувається збільшення кількості випадків кібербулінгу [1]. Отже, проблема кібербулінгу стоїть достатньо гостро.

Захистити дітей та підлітків від інформаційних загроз у мережі Інтернет шляхом повного блокування доступу неможливо, тому що світ інформаційних технологій вже зайняв вагоме місце у житті людей. Так, згідно соціологічного дослідження, проведеного в останні роки в Україні, 89,6% дітей та підлітків мають свій власний смартфон, 91,7% опитаних користуються Інтернетом щодня, причому з віком їх частки збільшуються. Отже, вони мають доступ до мережі Інтернет і є його активними користувачами [1].

Сучасні діти та підлітки народилися і зростають у світі, в якому Інтернет відіграє суттєву роль. Він приваблює їх можливістю урізноманітнення спілкування, отримання різного роду інформації, пошуку нових форм самовираження, анонімністю і віртуальною свободою (моделювання множинності «Я»), відчуттям спільності та приналежності до групи, реалізацією потреби у самоствердженні та лідерстві [6: 6]. Перебування в мережі Інтернет, яке передбачає онлайн-спілкування, навчання, ігри, створення та реалізацію власного контенту, просування своєї особистості, є частиною самореалізації дітей та підлітків, впливає на їх інтелектуальний та соціально-психологічний розвиток. Тому до проблеми інформаційно-психологічної безпеки підростаючого покоління в мережі Інтернет необхідно підходити комплексно.

Важливу роль відіграє формування у дітей та підлітків власної свідомої позиції щодо користуванням Інтернетом, зокрема соціальними мережами. Необхідно розуміння потенційних інформаційних загроз в мережі Інтернет і ознак, що на них вказують.

Також значущим є дотримання певних правил безпечної поведінки в Інтернеті. Важлива інформованість підлітків щодо ризиків виникнення психологічної залежності від комп'ютерних ігор, соціальних мереж, інформаційного потоку в Інтернеті тощо. І питання полягає не в тому, щоб обмежувати і залякувати потенційними загрозами, а в тому, щоб формувати свідоме ставлення та індивідуальну позицію, яка ґрунтується на обізнаності, усвідомленні, власній критичній оцінці.

Комплексна робота батьків, вчителів, практичних психологів, соціальних педагогів, а також залучення засобів масової інформації через тематичні програми, соціальну рекламу сприятиме підвищенню компетентності дітей та підлітків у питаннях інформаційно-психологічної безпеки у мережі Інтернет. Серед основних напрямків такої роботи можна назвати просвіту вчителів, батьків та учнів з питань інформаційно-психологічної безпеки, підвищення компетентності батьків та вчителів щодо користування сучасними інформаційними технологіями з метою навчання та розвитку дітей, а також розвиток критичного мислення та навичок ефективного спілкування учнів. Це може бути реалізовано за допомогою: тематичних уроків, тренінгів, семінарів, вебінарів, конференцій, «круглих» столів, методичних об'єднань, індивідуальних консультації тощо. Велике значення для підтримки інформаційно-психологічної безпеки мають довірливі стосунки та ефективне спілкування в сім'ї.

Проблема інформаційно-психологічної безпеки дітей та підлітків у мережі Інтернет є дуже важливою з психологічної та педагогічної точки зору та потребує уваги як науковців, так і практиків. Аналіз сутності цієї проблеми, а також результатів сучасних соціологічних досліджень дозволив уточнити поняття інформаційно-психологічної безпеки, види інформаційних загроз для дітей та підлітків в мережі Інтернет, а також визначити основні напрямки та форми комплексної роботи щодо підвищення компетентності вчителів, батьків та учнів у питаннях інформаційно-психологічної безпеки та створення безпечного цифрового середовища.

Список використаних джерел

1. Булінг та кібербулінг у підлітковому середовищі. *UNICEF* : веб-сайт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/bullying-cyberbullying-teens-Ukraine> (дата звернення: 18.05.2021).

2. Варивода К. С. Інформаційно-психологічна безпека підлітків в умовах сучасних соціокультурних змін в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 9.1 (36.1). С. 17-20.

3. Гаврищак Л. І. Інформаційно-психологічна безпека особистості у сучасному світі. *Проблеми гуманітарних наук*. 2012. Вип. 29. С. 101–110.

4. Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам : навчальний посібник / за ред. В. Б. Толубка. К. : НАОУ, 2004. 177 с.

5. Ковалева Н. Н. Информационное право России : учеб. пособие. М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и Ко", 2007. 148 с.

6. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі / Литовченко І. В. та ін. ; за ред. С. Д. Максименка. Київ : Видавництво: ТОВ «Видавничий Будинок "Аванпост-Прим", 2010. 48 с.

7. Підгорна Т., Берест І. Деякі аспекти організації інформаційної безпеки учнів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 6. С. 70–78.

Маннапова К.Р.

*к.психол.н., доцент кафедри соціології та психології
Харківського національного
університету внутрішніх справ,*

Джемела О.С.

*студентка 2 курсу факультету №6
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАННЯ У ЗВО

В теорії і практиці вдосконалення нашого суспільства однією з найважливіших є проблема цілеспрямованої підтримки становлення особистості. Вища освіта спрямована на забезпечення фундаментальної, наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які мають визначати темпи і рівень науково-технічного, економічного та соціально-культурного прогресу, формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Особливості, які наявні у студентів з особливими потребами ускладнюють їх взаємодію із

оточенням, утискають їх участь у соціальному житті, відображаються на розвитку особистості: формують тривожний тип особистості, занижену самооцінку та рівень домагань, мотивацію уникнення невдач, порушують адекватність у самосприйнятті себе та інших. Це зумовлює виникнення показників дезадаптації ще на початку навчання у ЗВО [1: 54]. В результаті відчуження від соціальної взаємодії, втрати довіри до соціуму та сприйняття його як недружнього до себе, вони не демонструють активну позицію у соціумі, здебільшого, не прагнуть до самоактуалізації та пошуку себе у різноманітті професійного життя та вони прагнуть соціально-психологічної допомоги оточуючих. Проблема формування успішної адаптації у нових соціальних умовах та сприяння ефективній навчальній діяльності є нагальною для всіх хто вступив до навчання у вищий навчальний заклад [2: 21].

Аналіз наукових джерел показав недостатньо комплексне вивчення проблем соціально-психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами, тому ми вважаємо за потрібне проведення таких досліджень, оскільки їх досягнення можуть покращити процес адаптації студентів зазначеної категорії до умов ЗВО.

Тому метою дослідження є виявлення особливостей соціально-психологічної адаптації студентів з особливими потребами до умов ЗВО.

Дослідження проводилося серед студентів закладів вищої освіти м.Харкова. В ньому прийняли участь студенти 1-х курсів у кількості 52 осіб віком від 17-18 років, серед них 25 студентів з особливими потребами.

Для виявлення особливостей адаптації особистості до навчання було використано методику, запропоновану Т.Д. Дубовицькою та А.В. Криловою (таб. 1).

Таблиця 1

Показники особливостей адаптації студентів до навчання (у %)

Шкали	Рівень	Експери- ментальна група n=25	Контрольна група n=27		Ф	р	
		п	%	п			%
Шкала адаптованості до навчальної групи	Високий рівень	4 11	6	8 3	29,6	1,182 0,295	- -
	Середній рівень	10	44	6	48,1	1,398	-
	Низький рівень		40		22,2		
Шкала адаптованості до навчальної діяльності	Високий рівень	8 10	32	8 18	29,6	0,187 1,953	- 0,05
	Середній рівень	7	40	1	66,7	2,623	0,01
	Низький рівень		28		3,7		

Достовірних відмінностей у показниках за шкалою адаптованості до навчальної групи виявлено не було, хоча дані свідчать, що у студентів з особливими потребами частіше, ніж у студентів із контрольної групи (22,2%), спостерігається низький рівень за шкалою (40%), проте для студентів обох груп в більшій мірі притаманний середній рівень адаптованості до навчальної групи. Високі показники за шкалою адаптованості до навчальної групи свідчать про те, що студент почувається в групі добре та комфортно, легко знайомиться, відчуває єдність з іншими студентами, приймає норми групи як свої. Може звернутися та отримати допомогу від однокурсників, відчуває себе активним та відповідальним у групі. Низькі бали за шкалою адаптованості до навчальної групи свідчать труднощі в спілкуванні з однокурсниками. Студент тримається осторонь, проявляє стриманість у відносинах. Йому важко знайти спільну мову з однокурсниками, він не поділяє прийняті в групі норми і правила, не зустрічає розуміння і прийняття своїх поглядів з боку однокурсників, не може звернутися до них за допомогою.

Результати дослідження адаптованості до навчальної діяльності виявляють достовірні відмінності між групами у показниках середнього та низького рівнях ($p \leq 0,05$ та $p \leq 0,01$, відповідно). Студентам контрольної групи в більшій мірі притаманний середній

рівень (66,7%), а у студентів з особливими потребами достовірно відмінні показники за низьким рівнем; високі показники достовірних відмінностей не мають.

Високі бали за шкалою адаптованості до навчальної діяльності свідчать про те, що студент легко освоює навчальні предмети, успішно і в строк виконує навчальні завдання; при необхідності може звернутися за допомогою до викладача, вільно висловлює свої думки, може проявити свою індивідуальність і здатності на заняттях. А низькі загальні бали за шкалою адаптованості до навчальної діяльності говорять про те, що студент з працею освоює навчальні предмети і виконує навчальні завдання; йому важко виступати на заняттях, висловлювати свої думки. При необхідності він не може поставити питання викладачеві. За багатьма предметів, що вивчаються він потребує додаткових консультацій, не може проявити свою індивідуальність і здатності на навчальних заняттях.

При обробці даних за короткою версією тесту життєстійкості (розроблена В.О. Олефіром, М.А. Кузнецовим, А.В. Павловою) були отримані результати, відображені у таблиці 2. Вчені зазначають, що життєстійкість – це фундаментальна категорія особистості, яка опосередкує дію стресогенних чинників на фізичний та психологічний стан, а також на ефективність життєдіяльності індивіда. Особливість життєстійкості виявляється в тому, як людина долає стресогенні фактори навколишнього середовища [3: 158].

Таблиця 2

Показники життєстійкості студентів ($\bar{x} \pm m$)

Шкали	Експериментальна група	Контрольна група	t, p	
Життєстійкість	71,72±6,01	82,18±10,37	7,512	0,00001
Залученість	26,28±4,83	33,41±11,68	4,853	0,00001
Контроль	32,97±9,19	34,84±6,55	1,428	-
Прийняття ризику	12,47±3,25	13,97±3,21	2,832	0,01

Загальний показник життєстійкості студентів з особливими потребами (експериментальна група) однозначно нижче ніж у інших студентів (контрольна група) ($p \leq 0,00001$). Ці дані свідчать, що для студентів з особливими потребами нескладні ситуації сприймаються як значні та ті, що змінюють стабільну життєдіяльність; потрапивши в ситуації випробувань, ситуації соціальної депривації вони виходять

із неї з втратами для свого як психічного, так і фізичного здоров'я, для розвитку особистості, а також відносин із оточуючими. Показники залученості у студентів експериментальної групи також нижче, ніж у студентів контрольної групи ($p \leq 0,00001$). Залученість визначається як упевненість у тому, що включеність у вир подій дає можливість віднайти щось важливе та цікаве для особистості. Студенти з особливими потребами відчують розчарування у спілкуванні та інтеракції з однолітками та незадоволеність від своєї діяльності. Для студентів обох груп в рівному співвідношенні властивим є контроль – упевненість у тому, що боротьба дає можливість впливати на хід подій та наслідки того, що відбувається, витратити зусилля, не маючи остаточного прогнозу та впевненості в успіху [3: 159]. Вони почуваються більш впевненими, в змозі контролювати та керувати своїм життям. У студентів з особливими потребами нижче показники прийняття ризику ($p \leq 0,01$) – переконаності в тому, що все те, що відбувається із ними, спонукає до розвитку завдяки знанням, що вони отримують від життєвого досвіду. Ці студенти не сприймають життя як спосіб набуття досвіду, вони згодні йти вперед тільки маючи впевнені гарантії на успіх; вони сприймають комфорт як запоруку безпечності життя, діяльності та спілкування. Прийняття ризику базується на принципі розвитку через активне засвоєння знань з життєвого досвіду і використання їх у подальшому житті.

Висновки. Таким чином, під час дослідження було виявлено особливості адаптації студентів до навчання. Студентам з особливими потребами за шкалою адаптованості до навчальної групи притаманні середній та низький рівні, за шкалою адаптованості до навчальної діяльності – середній рівень, проте виявлено достовірні відмінності між групами у показниках середнього та низького рівнях. Для студентів з особливими потребами характерними є середній та нижче середнього рівні соціально-психологічної адаптації. Для студентів з особливими потребами цієї виборки в більшій мірі притаманні нижчі показники загальної життєстійкості, залученості, прийняття ризику, ніж для студентів іншої групи. Для підлітків обох груп в рівній мірі притаманним є контроль.

Список використаних джерел.

1. Алексєєва Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : дис.

... канд. психол. наук. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ. 2004. 176 с.

2. Будаева Г.С. Социальная адаптация инвалидов с поражением опорно-двигательного аппарата в современном российском обществе: дис. ... канд. социол. наук : 22.00.04 / Улан-Удэ, 2005. 140 с.

3. Олефір В.О., Кузнецов М.А., Павлова А.В. Коротка версія тесту життєстійкості. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2013. Вип. 45(2). С. 158-165.

Михайлова Л.М.

*методист науково-методичної лабораторії
кафедри освітньої політики
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

ВЕБ-САЙТ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ

Невід'ємною складовою успішного формування сучасного інформаційно-освітнього середовища закладу загальної середньої освіти є створення та ведення офіційного веб-сайту.

Актуальність шкільного веб-сайту обумовлюється можливістю для закладу освіти презентувати себе широкому колу інтернет-користувачів; інформувати про особливості закладу освіти, його досягнення, освітні стандарти, навчальні програми та плани, запровадженні в освітньому процесі; забезпечити інформаційно-освітню діяльність, доступ до освітніх інтернет-ресурсів учасників та учасниць освітнього процесу та їх взаємодію; налагодити тісні інформаційні зв'язки з іншими суб'єктами освіти; сприяти розвитку інтересу здобувачів і здобувачок освіти до дослідницької та інноваційної діяльності, зокрема із застосуванням інформаційних технологій та інше.

Адже, перед керівником і педагогічним колективом школи, що поставили за мету розвиток шкільного сайту, постає нагальне питання створення такого інструменту, що стане важливим фактором впливу на соціальне оточення закладу освіти, його «образ» або «візитною карткою», тобто засобом формування його позитивного іміджу.

«Імідж» (англ.), у буквальному значенні – образ, престиж, репутація. Сучасний словник іномовних слів тлумачить імідж, «як цілеспрямовано сформований образ (будь-якого явища, предмета), що вирізняє його певні ціннісні характеристики і котрий покликаний здійснити емоційно-психологічний вплив на людину з метою популяризації, реклами і т.п. [4, 35].

У психолого-педагогічній літературі імідж освітнього закладу трактується як певний емоційно-забарвлений образ, що характеризується співвідношенням ціннісних установок й очікувань особистості, транслюється у соціальне середовище та формує модель конкурентоспроможності. Тобто, імідж розуміється як думка групи людей про освітній заклад на основі сформованого образу, що виник унаслідок або безпосереднього досвіду взаємодії з ним, або в результаті інформації, отриманої від інших людей [5, с. 179].

Наявність власного веб-сайту, виключно важливий компонент позитивного іміджу школи XXI століття [1, 27].

Вивчення багатьох шкільних сайтів закладів освіти та їх контентів, дозволяє виділити наступні ключові критерії, що формують позитивний імідж закладу загальної середньої освіти.

Актуальність. Тобто, актуальність розмішеного інформаційного наповнення сайту (контенту), важлива умова хорошої відвідуваності сайту з різних пошукових систем.

Унікальність. Закладається ще на першому етапі розробки проекту сайту, підчас визначення його основної концепції. («Концепція сайту» – це документ, що містить всі ключові параметри розробляемого сайту). Унікальність сайту розпочинається з його назви та веб-адреси. Придумайте таке унікальне алфавітно-цифрове позначення, можливо не зовсім зручне і красиве, але якого немає в мережі Інтернет. Неповторне ім'я – це майбутнє сайту освітньої установи.

Якість. Сучасний якісний сайт закладу освіти повинен бути створений та розвиватися для учасників освітнього процесу, бути швидким, красивим, зручним та корисними для інтернет-відвідувачів. У спеціалістів що займаються просуванням Інтернет-ресурсів є такий термін «Сайт для людей» (СДЛ) - web-ресурс, який має якісну реалізацію, яка виявляється і відображається в багатьох аспектах.

По-перше – це, дизайнерська робота, щодо оформлення сайту: вибір стилю (строгий або насичений), кольорового рішення; підбір шрифту і формування тексту; використання графіки; вибір формату

графічних файлів; зручність навігації між розділами сайту і у використанні інтерактивних елементів сторінок та багато іншого. По-друге це, інтерактивність сайту. Шкільний сайт - відкрита трибуна та інструмент зворотного зв'язку для всіх учасників та учасниць освітнього процесу. Цей аспект інноваційного іміджу реалізується в інтерактивних компонентах сайту: електроні щоденники; обговорення шкільних проблем у чаті, гостьовій книзі, на форумі; поштові форми; анкетування; опитування; коментування розташованих на сайті постів, фото, відео, подій шкільного життя. Тобто естетичний і простий дизайн разом зі зручною побудовою веб-сайту має допомогти відвідувачам комфортно сприймати розмішену інформацію. По-третє, - це можливість співпраці в Інтернеті з іншими мережевими освітніми ресурсами, в тому числі, з іншими шкільними сайтами - обмін новинами, посиланнями; коментування матеріалів; участь у форумах, в інтернет-конкурсах; обговорення з інтернет-спільнотою актуальних проблем освіти і суспільства; спільні мережеві проекти тощо. По-четверте, - це інформативність (прозорість та публічність інформації). У статті 30 Закону України «Про освіту» наголошено, що «...заклади освіти формують відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про їхню діяльність та оприлюднюють таку інформацію. Заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на їхніх веб-сайтах (у разі їх відсутності – на веб-сайтах їхніх засновників) відкритий доступ до такої інформації та документів» [3]. По-п'яте,- це академічна доброчесність - положення статті 42. Закону України «Про освіту» мають бути застосовані й до сайту закладу освіти. З огляду на функціонування сайту дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає (скорочені тези статті 42 Закону України «Про освіту»): посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право й суміжні права; надання достовірної інформації про методики й результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: посилання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства

про авторське право й суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації тощо [3].

Таким чином, цілком очевидно, що створення та ведення веб-сайту закладу загальної середньої освіти є цілеспрямованим і планомірним процесом, а відтак, потребує спеціального керівництва і системної роботи команди однодумців. У кінцевому результаті функціонування якісного шкільного сайту стає своєрідним показником рівня розвитку всього закладу, оцінки його перспективності, професійності та невід'ємною складовою формування його позитивного іміджу.

Список використаних джерел.

1. Грінко С., Морозов В. Формування позитивного іміджу сучасної школи/ Освіта Полтавщини: Часопис /Інновації в управлінні ЗНЗ [ред. С.В.Корольук] – Полтава: ПОІППО, 2008. – № 16. – 116 с. Режим доступу: <http://poippo.pl.ua/file/book/chasopus.pdf>

2. Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О. Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-просторі) / Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О., Київ: ВАІТЕ, 2020. - 20 с. – Режим доступу: <https://betterinternetcentre.org/wp-content/uploads/2020/02/BetterInternetCentre -Rec Child-rights-online.pdf>

3. Закон України «Про освіту» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Кіріяк С. Г., Кучер О. С. Формирование позитивного имиджа учебного заведения/ С. Г. Кирияк, А. С. Кучер // Таврический вестник образования.- 2015. - № 4. - С. 32-38. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Tvo_2015_4_8

5. Топчій І.В. Психолого-педагогічні засади конкурентоспроможності закладу освіти у нових соціокультурних умовах [Електронний ресурс] / І.В. Топчій, Л.Є. Бегеза // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2014. – Вип. 121, т. 2. – С. 178–181. – Режим доступу: <http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wp>

Мітюхіна В.П.*методист кафедри освітньої політики
КВЗО «Одеської академії неперервної освіти»*

СОЦІАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Якщо подивитися на історичний хід часу, можна помітити циклічність схожих подій. Для початку кожного століття характерні певні руйнування, напруженість соціальних взаємин як усередині самих країн, так і зовнішні напруги. Ці події в своїй основі прагнуть змінити сформований соціальний порядок, сформувавши щось інше, і це на якийсь період часу тим або іншим чином вносить зміни в соціальні взаємини людей, до початку другого століття.

Чинником цих змін є сама людина, яка є складовою соціального суспільства і змінюється у процесі свого розвитку. Зміни, які відбуваються в соціальній сфері впливають на всі аспекти життя і звичайно не можуть не впливати на педагогічні процеси. Людина - соціальна істота, немає у світі людини яка весь час свого життя жила на одинці. Навіть ченці-відлюдники не завжди ведуть абсолютно замкнутий спосіб життя, в їх розвитку беруть участь люди серед яких вони дорослішають, а потім вони організують свої спільноти і свої взаємини. Це пов'язано із сутністю самої людини, його істоти - Я, і взаємин від Я до Я.

На зламі ХІХ-ХХ ст. у деяких європейських країнах загострилася невідповідність традиційної педагогіки новим суспільно-економічним умовам що сприяло появі реформаторській педагогіці. З часом з'являється нова філософія освіти яка виходить із пріоритетності її розвитку. Це був час своєрідної наукової революції у педагогіці, що поклала початок формуванню нових науково-педагогічних парадигм, які визначили характер освіти в багатьох країнах протягом усього століття і надалі [1,с.8]. Більшість із концепцій реформаторській педагогіці будується на знаннях педагогічної антропології, яка у сфері освіти йде поруч з антропологією людського розвитку. Саме в цей час народжуються прогресивні соціальні ідеї щодо зміцнення суспільства. Виникла необхідність у принципово іншому розумінні змісту освіти.

Підприємець з передовими соціальними поглядами Еміль Мольт звернувся до Рудольфа Штайнера німецького вченого, філософа і педагога для здійснення своєї ідеї – створення школи на принципах

"гуманістичної педагогіки" для дітей робітників та службовців фабрики. Так народилась перша Вальдорфська (Р.Штайнер) школа на підґрунті педагогічної антропології, на науковому знанні про природу людини. Дитину слід представляти як єдине ціле, яке складається з тіла, душі і духу. Вальдорфська педагогіка є однією з різновидів втілення ідей "вільного виховання" і "гуманістичної педагогіки". Вона може бути схарактеризована як система самопізнання і саморозвитку індивідуальності за умови партнерства з учителем, у двоєдності чуттєвого і надчуттєвого досвіду духу, душі і тіла. Р. Штайнер, визначив основні відмінності цієї школи від інших у формах організації освітнього процесу, який ґрунтується на глибокому розумінні людського буття та бачення соціального завдання школи в цілому. Вальдорфська освітня програма, спирається на основи людинознавства, орієнтована на цілісний розвиток, її становлення та гармонійний розвиток особистості у дитинстві, підлітковому віці та юнацтві й запроваджує наступність дошкільної освіти, початкової, середньої та старшої школи[3.с.14].. «Вальдорфская школа - школа для всіх», у ній відсутній поділ за соціально-матеріальною ознакою; Р. Штайнер реалізував своє бачення нового суспільного ладу, де школа належить до сфери культури, для якої необхідна свобода, одержало своє перше втілення [2, с.4]... Було означено простір Вальдорфської школи, у якому свобода не є способом «оборонятися, відбиватися від світу», навпаки - це здатність зробити у світі щось нове, по-своєму, і тоді усвідомлюється, що свобода не блокує від світу, а навпаки, інтегрує в світ. Це положення поставило вальдорфську педагогіку у позицію спрямованості у майбутнє. [5].

На сьогоднішній день вальдорфської педагогіки вже 100 років, у світі налічується більше 1100 вальдорфських шкіл і 1700 дитячих садків, вальдорфська педагогіка практикується у 80 країнах світу. Вальдорфські школи існують у Німеччині, Швейцарії, Швеції, Фінляндії, Голландії, Америці, Канаді, Чехії, Польщі, Румунії, Японії, Китаї, Єгипті, Індії, Кенії, Ірані, Росії, Україні та інших країнах.

Поширення у світі вальдорфської педагогіки стало можливим завдяки орієнтації педагогічного процесу на природу дитини, незалежно від національності країни релігійного або культурного складу, традицій ставить феномен вальдорфської педагогіки у ряд позитивних соціальних взаємодій, комунікацій, дає можливість розуміння іншої культури , іншої людини і це стає все більш

актуальною проблемою. Можливість широкого руху у світі забезпечено основними принципами вальдорфської педагогіки, які сформульовані у такий спосіб, щоб будь яка школа у світі, могла їх використовувати, при цьому підтримується різноманіття, індивідуальності та відкритості до розвитку. Все концентрується навколо дитини і її розвитку у світогляді[4, 57] . Основним інструментом, який реалізує і втілює духовні основи педагогіки у життя, є Вальдорфська освітня програма, яка спирається на основи людинознавства, орієнтована на цілісний розвиток і становлення та гармонійний розвиток особистості у дитинстві, підлітковому віці та юнацтві, та запроваджує наступність дошкільної освіти, початкової, середньої та старшої школи. Людина – громадянин Землі, громадянин світу. Якщо уважно розглядати події у світі, можна відзначити наскільки вільно молоді люди сьогодні мігрують у світі, навчаються та працюють у різних країнах. Важливо, коли поважають, розуміють і цінують цей народ і його культуру. Вальдорфські /Штайнер-школи/ визнають себе частиною соціального контексту оточення та громадського життя. Феномен вальдорфської педагогіки все більше зацікавлює науковців. Педагогіка Рудольфа Штайнера по праву може бути віднесена до одного з найбільш перспективного і успішно розвинутого напрямку світової нетрадиційної педагогіки. Антропологічний підхід до навчання є пріоритетним ще в деяких альтернативних педагогіках (М.Монтессорі, Ал. Нейла, С.Френе.), але на сьогоднішній день, освітня концепція вальдорфської педагогіки — одна з найбільш поширених в альтернативної освіти. Р. Штайнер визначив такі освітні завдання, які стають найактуальнішими не тільки сьогодні, а й націлені у декілька наступних століть. Система класичної освіти орієнтується переважно на підготовку до професійної діяльності, тоді як найважливіше завдання освіти має бути – особистісний розвиток людини . Це є основним принципом вальдорфської освіти і це складає основну цінність у її спрямованості в майбутнє.і є одним з чинників, чому Вальдорфська або Штайнер-педагогіка, визнана ЮНЕСКО педагогікою XXI століття.

Список використаних джерел

1. Поліщук С.В. Вплив зарубіжної реформаторської педагогіки на розвиток вітчизняної педагогічної думки в 20-х роках ХХ ст. :

- дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / С.В. Поліщук. – Луганськ, 2013.
2. Waldorf. Die Geschichte eines Namens. Hansjorg Hofrichter. 2003. – 28 с.
  3. Р. Штейнер. Антропология и педагогика. Перевод с нем./ М.:Парсифоль, 1997., -128 с.
  4. Іонова О.М. Становлення і розвиток людини: антропософський підхід. 2010,-63с.
  5. <https://medium.com/direktoria-online/valdorf-ped-58d275fedd0f>

Назаркін П. О.
*магістр соціології, аспірант факультету
соціології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ В ОСВІТІ ЯК ФАКТОР НАРОЩУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА

В Україні, як і в більшості інших країн з аналогічним рівнем демократичного та соціального розвитку, спостерігається нестача фундаментальних досліджень всього комплексу соціальних проблем, з якими стикаються люди з інвалідністю. Будь-яка держава, що дотримується демократичних принципів розвитку, має дбати про усунення бар'єрів освітньої інклюзії. Усунення цих бар'єрів сприятиме інклюзивному зростанню в освіті. Інклюзивне зростання – це процес, який забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для всіх учасників освіти, що супроводжується певними вигодами, принесеними різним верствам суспільства та суспільству в цілому. Інклюзивне зростання в освіті є надважливим, оскільки освіта є ресурсом соціального зростання і розвитку, найважливішим каналом соціальної мобільності і «соціальним ліфтом», а також тим соціальним інститутом, завдяки якому забезпечується як процес нарощування людського капіталу суспільства, так і його (капіталу) висока якість [1: 200; 2: 40].

Під людським капіталом ми розуміємо комплексну характеристику окремого індивіда або соціальної групи і суспільства в цілому, компоновану знаннями, вміннями, навичками, професійним досвідом, таку, що включає в себе компетентності, ціннісні установки, особистісні якості, фізичний стан. Процес накопичення людського капіталу починається в родині, продовжується в системі

освіти, потім – у професійній діяльності. Він тісно пов'язаний з підтримкою рівня здоров'я і з ефективністю функціонування системи охорони здоров'я.

Сербські вчені Е. Маркович, М. Каламкович і Дж. Мазуркевич виділяють і описують у своїх статтях п'ять типів бар'єрів, що перешкоджають доступності освіти для людей з інвалідністю: інституційні (системні); архітектурні (фізичні); поведінкові (комунікаційні); технологічні [3: 69].

Спроба виявлення та ідентифікації цих бар'єрів була здійснена нами шляхом проведення емпіричного дослідження, яке реалізовувалося разом з фахівцем інклюзивної школи «Мілан Петрович» М. Каламковичем (м. Нові Сад, Сербія) на базі кафедри соціології Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» (березень-квітень 2019 р.) в межах проекту MILETUS². В якості методу збору даних ми використовували метод глибинних інтерв'ю. Нами було опитано 7 респондентів, які мають різні захворювання і порушення, що призвели їх до інвалідності, існуючі або з моменту народження, або з раннього дитинства³.

Відбір респондентів здійснювався методом «снігової кулі»: кожен респондент рекомендував для наступного інтерв'ю одного зі своїх знайомих. Збір даних було припинено, коли відповіді на питання стали дублювати зміст попередніх. Всі інтерв'ю записувалися на диктофон. Після чого робилася стенограма і проводився аналіз даних. Бланк інтерв'ю включив 20 питань. 15 з них були орієнтовані на виявлення зазначених бар'єрів, а 5 - на уточнення деяких соціально-демографічних характеристик респондентів (вік, сімейний стан та ін.).

Інтерв'ю були неформалізованими. Кожен респондент мав можливість висловлювати свої думки в тому напрямку і в тому обсязі,

---

² Проект Erasmus + КА 2 «Підвищення потенціалу в сфері вищої освіти» MILETUS, «Підвищення потенціалу студентської мобільності у сфері вищої освіти в Україні та Сербії» (GA № 2016 - 2562/001 - 001), який фінансувався спільно з програмою Erasmus + Європейського Союзу.

³ Респондент А - чоловік, 26 років, дитячий церебральний параліч, захворювання візуально не ідентифікується. Респондент В - жінка, 21 рік, повна сліпота, захворювання візуально ідентифікується. Респондент С - жінка, 29 років, порушення опорно-рухового апарату, захворювання візуально ідентифікується. Респондент D - чоловік, 17 років, повна глухота, захворювання візуально не ідентифікується. Респондент Е - жінка, 20 років, аномально низький зріст, захворювання візуально ідентифікується. F - чоловік, 34 роки, пошкодження хребта, параліч нижньої частини тіла, захворювання візуально ідентифікується. Респондент G - жінка, 25 років, дитячий церебральний параліч з порушенням зору та опорно-рухової системи, захворювання візуально ідентифікується.

які йому зручні. Інтерв'юер виступав в ролі модератора дискусії.

Перший блок питань стосувався інституційних бар'єрів. Переважна більшість наших респондентів (5 осіб) зійшлися на думці щодо того, що дитині з інвалідністю досить складно вступити до загальноосвітньої школи, незважаючи на відсутність будь-яких протипоказань. Особливо це підкреслили ті респонденти, які мають візуальні прояви інвалідності. Що стосується вступу до вищого навчального закладу, то всі респонденти зійшлися в думці щодо того, що з цим проблем не було.

Що стосується архітектури та організації фізичного простору навчальних закладів, то всі наші респонденти констатували практично повну їх неадаптованість до потреб людей з інвалідністю. Мають місце тільки окремі елементи у вигляді пандусів.

Наше дослідження показало, що найбільш складні для усунення перешкоди освітньої інклюзії - це поведінкові бар'єри, тобто коли інші учасники освітнього процесу (як учні, так і вчителі) не сприймають людину з інвалідністю як рівну собі за правами і статусом.

За результатами проведених інтерв'ю слід зазначити, що відносини з однокласниками були досить складними і негативними у тих респондентів, які мають візуальні прояви інвалідності. Цікаво, що в спеціальних навчальних закладах для дітей з інвалідністю також спостерігаються прояви боулінгу.

Що стосується технологічних бар'єрів, то результати наших інтерв'ю показали, що університетські програми і викладачі в значно більшій мірі, ніж шкільні, адаптовані до особливих потреб людей з інвалідністю. Респонденти відзначили, що викладачі університетів в цілому добре володіють засобами дистанційного навчання, що дає змогу безперешкодно працювати з людьми з інвалідністю, які, в силу наявності серйозних архітектурних перешкод, не є мобільними. Хоча проблема з аудіо-книгами залишається вкрай актуальною, втім, на жаль, ця проблема далека від вирішення в найближчому майбутньому. Не менш актуальна і проблема повної відсутності спеціальних бібліотек для людей з проблемами зору тощо.

В цілому ж очевидним є той факт, що всі типи бар'єрів освітньої інклюзії більш виразно проявляються на рівні шкільної освіти, в той час, як університети в значно більшому ступені (особливо психологічно і технологічно) підготовлені до прийняття на рівних студентів, які мають інвалідність. Даний факт актуалізує необхідність більш відкритої і системної взаємодії «школа-університет», з метою

обміну досвідом і засвоєння найбільш дієвих практик інклюзивної освіти, які є універсальними, як для школи, так і для університету.

Список використаних джерел

1. Нечитайло И. Роль вуза в определении социальных перспектив его выпускников. *Выпускник вуза в современном социокультурном пространстве : монография* / под. ред. Е. Подольской. Харьков : Изд-во НУА, 2011. С. 160–252.

2. Нечитайло І. Роль освіти у встановленні самоорганізаційного соціального порядку. *Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах „Грані“*. 2017. № 11 (151), Листопад-2017. С. 34–41.

3. Marković, S., Kalamković, M., Mazurkijević, J. Asistivne tehnologije u nastavi, specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji, ŠOSO „Milan Petrović“. Novi Sad, 2012. S. 21–30.

Нікітенко Р. І.

*старший викладач кафедри
методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

ФОРМУВАННЯ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні, під час переходу школи на нові освітні стандарти, відбуваються глобальні зміни в технологічній освіті. У змісті Державного стандарту базової середньої освіти [2] в технологічній освітній галузі зазначені уміння «продукування нових ідей, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, уміння випробовувати нові ідеї», «уміння трансформувати здобуті знання про матеріали, технології та обладнання у вдосконалення технологічного процесу, новий чи покращений продукт (послугу) з новими якостями, що використовується у практичній діяльності, чи новий підхід до реалізації соціальних послуг, адаптувати їх до нагальних потреб суспільства», «послугуватися технологічними знаряддями й пристроями, в тому числі робототехнічними», «використовувати цифрові технології в сучасному виробництві, зокрема робототехніці та здійснювати проектування з використанням цифрового середовища».

Нова модель навчання передбачає формування актуальних на

ринку праці компетентностей, навичок опрацювання інформації, інтерпретації та аналізу даних, науково-дослідних навичок, технологічних навичок, інженерного мислення, цифрової грамотності, креативних якостей та інноваційності. Тому інженерні, інформаційні, комунікаційні технології повинні стати невід'ємною частиною цілісного навчального процесу, значно підвищуючи його ефективність і максимально сприяючи підвищенню ролі самостійного пошуку, збору, аналізу, організації, презентації та передачі інформації, сприяти розвитку технологічної компетенції та інженерного мислення. Підбір проєктів, ігор, навчальних завдань повинен розвивати ключові компетентності, які зазначені у державному стандарті базової середньої освіти [2, пункт 7]. Значна увага в технологічній освітній галузі приділяється «формуванню власної наукової культури, культурних цінностей науки, в тому числі з використанням STEM (STREAM)-підходу»[6].

Таке поняття, як «інженерне мислення», є об'єктом вивчення багатьох наук, але його формування під час навчального процесу на уроках трудового навчання недостатньо розроблено та слабо теоретично обґрунтовано.

Актуальність дослідження зумовлено важливістю формування інженерного мислення школярів, тому що, основою інженерного мислення є високорозвинена творча фантазія, креативність, критичне мислення, освоєння методики технічної творчості, що дозволяє свідомо управляти процесом генерації нових ідей під час проєктної діяльності.

Як стверджують Коломієць Д.І., Бабчук Ю.М., Бірюк О.О., Малих Г.І., Осипов В.Є.: «В інженерному мисленні головне – вирішувати конкретні завдання і досягати конкретних цілей для досягнення максимально ефективного і якісного результату. Цей результат за рахунок раціоналізації, винаходу і відкриття породжує якісно нові в галузі науки і техніки і відрізняється оригінальністю і унікальністю»[3, 5].

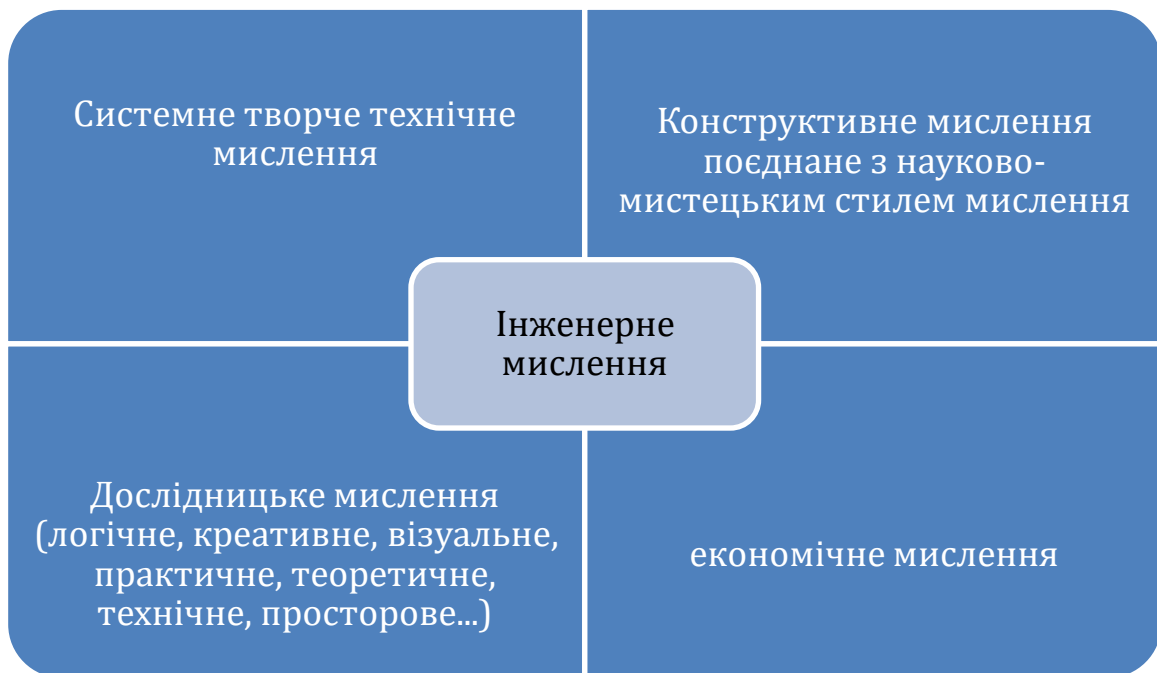
На думку Кирилащук С.А., Коломієць Д.І., Джин А.А., Дереклеєвої А.А. інженерне мислення включає в себе такі компоненти (рис.1) як:

– технічне мислення, що відповідає за здатність вивчати склад і структуру технічних пристроїв, а також аналізувати, як вони працюють (це дозволяє побачити проблему повністю з різних сторін, відстежити зв'язки) [3];

– дослідницьке мислення - поєднання здатності створювати нові цілі на основі вже набутого досвіду, вміння працювати з технічною документацією у вирішенні завдань, обґрунтовувати рішення [7];

– конструктивне мислення характеризується чіткою побудовою певної моделі вирішення проблем або проблеми, коли потрібна інтеграція теоретичних і практичних знань;

– економічне мислення - включає відображення якості процесу та результату діяльності з точки зору вимог спільного ринку праці.

Рисунок 1. Компоненти інженерного мислення.

Отже, інженерне мислення – це мислення, спрямоване на результат - за рахунок раціоналізації, винаходів і відкриттів породжує якісно нові ідеї під час проектної діяльності на уроках технології і відрізняється оригінальністю і унікальністю - та здійснюється на когнітивно-інструментальному рівнях.

Інженерне мислення на уроках трудового навчання формується на добре розвиненій уяві і включає в себе різні види мислення: логічне, креативне, візуальне, практичне, теоретичне, технічне, просторове, що дозволяє побачити проблему під час виконання проекту повністю з різних сторін та визначити шляхи її вирішення.

Трудове навчання та технології - це навчальні предмети, в яких учні створюють вироби своїми руками через проектну роботу (передбачається, що 70% навчального часу присвячено

продуктивній творчій діяльності). Наприклад, в процесі виконання проєктної роботи в 8 класі за темою «Виготовлення фартуха. Добір техніки оздоблення та розробка композиції виробу», учні виконують деякі роботи аналогічні діяльності інженера-технолога швейного виробництва. На відміну від багатьох інших видів діяльності, інженерне мислення на уроках трудового навчання під час роботи над проєктом, вимагає цілісного погляду на об'єкт проектування, знання мови формул і мови малюнків і схем, поєднання дослідницького мислення з технічним, науково-мистецьким та дизайнерським стилем мислення. Під час уроку в 6 класі за темою «Читання та виконання зображень плоских деталей виробів» учні розуміють сутність методу біоформ у створенні форми виробу, досліджують історію розвитку технічного об'єкту, розуміють сутність базової моделі, читають та виконують технічний малюнок плоскої деталі. Забезпечують активну взаємодію учнів і вчителя трудового навчання в навчальному процесі бінарні та інтегровані уроки, мейкерство, майстер-класи у режимі онлайн, організація виставок технічної творчості, інженерних тижнів, проведення квестів, QR-вікторин, онлайн-олімпіад, конкурсів, створення хмар слів, флеш-карток, ментальних карт, тематичних відеороликів, екскурсій, зустрічей з майстрами тощо.

Аналіз досвіду кращих вчителів трудового навчання, дозволяє стверджувати, що основою інженерного мислення є високорозвинена творча фантазія, здатність до формулювання творчих задумів, які виходить за рамки існуючих алгоритмів, зразків, моделей, розвиток пізнавальної, художньої й технічної обдарованості, освоєння методології технічної творчості, що дозволяє свідомо управляти процесом генерування нових ідей. Стартап є новою сучасною формою реалізації творчих проєктів – новий рівень менеджмент-коучингу в системі технологічної освіти.

Досвід вчителів трудового навчання показує, що формування інженерного мислення можливе під час цілеспрямованих інтегрованих занять з активними методами навчання, при поєднанні зусиль вчителів трудового навчання, креслення, природничих наук, математики та інформатики під час проєктної діяльності. Якісний освітній процес формування інженерного мислення буде ефективним лише при інтегруванні предметів природничо-математичного, технологічного профілів та інформатики та об'єднанні зусиль вчителів різних галузей, учнів, батьків та громади.

Список використаних джерел

1. Головенкін В.П. Г- 61 Інженерна педагогіка [Електронний ресурс] : Підручник / В. П. Головенкін. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. [.http://moodle.ipk.kpi.ua/moodle/course/](http://moodle.ipk.kpi.ua/moodle/course/)

2. Державний стандарт базової середньої освіти [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnihstandartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

3. Кирилащук С.А. Методологія формування інженерного мислення і творчої діяльності студентів, як основи професійної технічної освіти. // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: Збірник праць VII Міжнародна науково-практична конференція. – Кривий Ріг, 2008.

4. Коломієць А. М. Функції освіти в період становлення інформаційного суспільства / А. М. Коломієць // Теорія і практика управління соціальними системами / Щоквартальний наук.-практ. журнал. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2007, №1. – С.15-23.

5. Коломієць Д.І., Бабчук Ю.М., Бірюк О.О. Вінниця, Україна STEAM-проекти на уроках трудового навчання. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/376498.pdf>

6. Крутій К.Л., Грицишина Т.І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення // Дошкільне виховання. – 2016. – №1. – С.3-7.

7. Яновський А.О. Зміст пошуково-дослідної діяльності. Збірник наукових праць: Наукові записки. - Випуск 83. - Серія: Педагогічні науки. - Кіровоград: РВВКДПУ ім. В.Винниченка, 2009. - С. 234.

Онищук С.О.

*КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

Чикін О. В.

*Фаховий коледж нафтогазових технологій,
інженерії та інфраструктури сервісу ОНАХТ*

ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ЗДОРОВЕ МАЙБУТНЄ НАЦІЇ

Епідемічна ситуація, пов'язана з поширенням на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, гостро поставила питання з фізичним розвитком нації взагалі, про це свідчать чинні нормативно-правові акти й рекомендації Міністерства охорони здоров'я України та

Головного санітарного лікаря України з питань протидії пандемії коронавірусу.

Сьогодні вся студентська молодь знаходячись на дистанційному навчанні не має потрібний руховий режим, виходячи з вищезазначеного вважаємо проблему актуальною.

Студентська молодь Фахового коледжу нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу ОНАХТ м. Одеси (Україна), знаходячись на навчанні в умовах онлайн працюють через Zoom програму в режимі камер і мікрофонів, бо заняття з фізичного виховання розроблені в обов'язковому порядку з дотриманням техніки безпеки під час виконання фізичних вправ, розучуванні нових комплексів, та виконанні контрольних нормативів також.

Актуальність теми зумовлена потребою індивідуалізації фізичного виховання студентів. Мета теми – вдосконалення рівня фізичного розвитку студентів

Численними науковими дослідженнями [1; 3; 5; 7] доведено, що стан здоров'я дітей і молоді низький та продовжує знижуватися. Одна з причин такого стану – зниження рухової активності населення [4; 7; 9; 12]. Тому фізичне виховання розглядають як один із найважливіших чинників збереження й зміцнення здоров'я молоді, підвищення фізичної працездатності, збільшення тривалості життя, формування професійно важливих якостей особистості. У сучасних умовах проводять ґрунтовні дослідження покращення як організаційно-методичних основ фізичного виховання в навчальних закладах [6; 8; 10; 11; 12], так і вдосконалення ефективності підготовки кадрів [2; 12]. У наукових працях [4; 7; 11] наголошено, що фізичне виховання повинно бути індивідуалізованим на основі врахування морфофункціональних особливостей студентів. Тому актуальним є вивчення рівня фізичного розвитку студентської молоді усіх навчальних закладів.

Комітет фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України від 26.03.2021 року №02.02-14/157 щодо реалізації напрямку фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти та закладах вищої освіти, сприяють впровадженню Рекомендацій у закладах освіти громад та області, для покращення фізичного розвитку нації [13].

Формування організму студентів суттєво зумовлене показниками фізичного розвитку та фізичної підготовленості. Розвиток антропометричних показників характеризує фізичний стан

та фізичні здібності, що відображають фізичну підготовленість студента і є найбільш значним при застосуванні педагогічних впливів, які спрямовані на поліпшення фізичного стану.

Під фізичним розвитком розглядається природний процес вікової зміни морфологічних і функціональних ознак організму, обумовлений спадковими чинниками та конкретними умовами навколишнього середовища. Поняття «фізичний розвиток» автори вживають у двох значеннях: як процес, що відбувається в організмі людини під час природного вікового розвитку та під дією фізичного виховання, і як стан. Під фізичним розвитком у значенні «як стан» розглядають комплекс ознак, які характеризують морфо-функціональний стан організму, рівень розвитку фізичних якостей і здібностей, необхідних для його життєдіяльності [12]. Ознаки фізичного розвитку в теорії і методиці фізичного виховання [12] розділяють на три групи: соматометричні, соматоскопічні та фізіометричні. До соматометричних ознак належать: довжина і маса тіла, обхватні розміри грудної клітки, талії, стегон і та ін., довжина тулуба, кінцівок. До соматоскопічних ознак фізичного розвитку відносяться форма грудної клітки, спини, ніг, стопи, постава, рельєф і пружність мускулатури, статевий розвиток. До фізіометричних - рівень розвитку скелетної мускулатури, фізична працездатність, рівень розвитку фізичних якостей.

У подальшому, як викладачі фізичного виховання, будемо сприяти фізичному розвитку студентської молоді впровадженню нових методик. Зазначено, що фізичне виховання є спеціалізованим педагогічним процесом цілеспрямованої систематичної дії на людину фізичними вправами, який вирішує низку важливих завдань. Створення та широке розповсюдження нової моделі мотивації студентів до здорового способу життя, занять фізичною культурою та спортом, відповідно до реалій сучасного українського суспільства. Розповсюдження інформації про речовини, заборонені для використання згідно з вимогами Всесвітнього антидопінгового агентства, шкідливі для здоров'я, які сприяють виникненню стійкої залежності. Забезпечення широкого висвітлення заходів Стратегії у засобах масової інформації, розміщення соціальної реклами стосовно переваг оздоровчої рухової активності.

Список використаних джерел

1. Андрійчук О. Особливості фізичного й психологічного компонентів здоров'я студентів залежно від їхніх навчальних досягнень / О. Андрійчук, А. Шевчук, О. Самчук, А. Хомич // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 3 (31). – С. 96–104.

2. Белікова Н. О. З досвіду використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту / Н. О. Белікова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вип. 37. – Київ ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. – С. 348–353.

3. Завидівська Н. Н. Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів економічного профілю : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. Н. Завидівська. – К., 2002. – 20 с.

4. Иващенко Л. Я. Программирование занятий оздоровительным фитнесом / Л. Я. Иващенко, А. Л. Благий, Ю. А. Усачев. – Киев: Наук. свит, 2008. – 198 с.

5. Индика С. Я. Обізнаність хворих після інфаркту міокарда про роль фізичної активності у вторинній профілактиці та чинники, що її визначають / С. Я. Индика, А. В. Ягенський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту – Х., 2010. – № 4. – С. 52–55.

6. Козіброцький С. П. Програмно-нормативні основи фізичного виховання студентів (історикометодологічний аналіз): автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 / С. П. Козіброцький. – Львів, 2002. – 16 с.

7. Круцевич Т. Ю. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення / Т. Ю. Круцевич, Г. В. Безверхня. – К.: Олім. л-ра, 2010. – 248 с.

8. Малімон О. О. Диференційований підхід у процесі фізичного виховання студентів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О. О. Малімон. – Луцьк, 1999. – 19 с.

9. Муравов И. В. Оздоровительные аспекты физической культуры и спорта. – Киев: Здоровье, 1989. – 124 с.

10. Навроцький Е. Удосконалення силових якостей студентів засобами атлетичної гімнастики / Е. Навроцький, В. Пантік // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Волин. нац.

ун-т ім. Лесі Українк; [редкол.: А В. Цьось та ін.]. – Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2013. – № 2(22). – С. 47–51.

11. Носко М. О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.09 / Носко Микола Олексійович; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2003. – 53 с.

12. Котов Є.О. Підготовка студентів вищих закладів освіти до самостійних занять фізичними вправами: дис. ... канд. наук фіз. вих. / Є.О. Котов. - Луцьк, 2 0 03.-178 с.

13. <https://mon.gov.ua>

Опаленик В.Ю.

Вчитель біології

Концівського опорного ЗЗСО I-III ступенів

Холмківської сільської ради

Ужгородського району Закарпатської області

ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Сучасне суспільство потребує нових технологій у діяльності всіх соціальних інститутів, що працюють з дітьми. Оскільки в даний час проблема соціальної та індивідуальної адаптації дітей дуже актуальна через швидко мінливі умови життя, еволюції різних форм навчання, виховання та розвитку, необхідності підготовки до життя і соціальному успіху. Зусилля педагогів повинні бути спрямовані на те, щоб навчити дітей прагнути до багатой, різноманітної та вільної культури, яка існує не тільки для того, щоб пізнавати її, але і, перш за все, для виховання і вдосконалення себе в ній. Вона - ідеальний засіб для розвитку і самовираження особистості. Людина стає особистістю тоді, коли долучається до духовних цінностей, які забезпечують його цілісність, його гармонію, його включеність у соціум.

Діяльність педагогів особливо важка в умовах зміни ціннісних орієнтацій, коли багато людей позбавлені ідеалів і надій, до яких слід прагнути. Але педагог покликаний відстоювати цінності, які рятують людину від духовної убогості і культурної обмеженості, допомагаючи і навчаючи дітей долати труднощі, долучати їх до світової культури, допомагати освоювати нові соціальні ролі, певні правові та моральні норми і цінності.

Важливе місце в житті сучасної молоді займає сфера вільного

часу. Дозвілля є однією зі сфер життєдіяльності людини, в якій виражено проявляються наслідки змін в українському суспільстві, які стали причиною виникнення низки гострих проблем, зокрема різкого падіння рівня загальної культури, руйнування традиційних норм і цінностей, поширення елементів спрощеної масової культури. Можна простежити перетворення всієї системи ціннісних орієнтацій усіх представників українського суспільства, зокрема молоді.

Вільний час – складова соціального часу, звільнена від виробничих та побутових справ, яка охоплює сферу вільної діяльності людини. Дозвілля – сукупність видів діяльності, призначених для задоволення фізичних, духовних та соціальних потреб людей у вільний час.

Дозвілля – чудовий простір для розвитку культури. Правильна організація дозвілля сприяє формуванню у дітей культури спілкування, зміцненню сімейних зв'язків, створює умови для самореалізації і самовиховання особистості. Змістовний відпочинок і дозвілля, поряд з утворенням і задоволенням основних потреб дитини, відіграють велику роль в його розвитку. Заняття дитини у вільний час не тільки розвивають у неї певні якості, але і організовує її, надають їй впевненості у своїх діях і в своїй компетентності.

У нових соціально-економічних умовах необхідно найбільш повноцінно та ефективно реалізовувати соціально-педагогічний потенціал вільного часу дітей. Істотно розширювати традиційні напрями, форми, технології роботи з дітьми та підлітками. Пам'ятати, що дозвілля - це і час відпочинку, і сфера розвитку здібностей, реалізації інтересів, застосування знань у новій ситуації, відмінної від уроку і вільне спілкування з різними людьми. Саме час відродити роль дозвілля і показати актуальність змістовного його проведення, оскільки це допоможе активізувати потенціал розвитку дітей.

Таким чином, можна стверджувати, що дозвілля - необхідна частина життя будь-якої людини, а особливо дитини, яка знаходиться в активному процесі розвитку.

Актуальність теми полягає в тому, що дозвілля для сучасних підлітків є однією з першорядних цінностей, в цій області реалізуються багато соціокультурних потреб дітей. Для дозвільної сфери життєдіяльності найбільшою мірою характерна свобода особистості, яка проявляється у виборі форм, місця, часу проведення дозвілля. Саме у сфері дозвілля підлітки більш ніж де-небудь виступають в якості вільних індивідуальностей. У сучасному

українському суспільстві, в якому спостерігається нестабільність нормативно-ціннісних систем, проблема дозвілля молоді набуває особливої гостроти.

Актуалізація питань дозвілля підлітків обумовлена й тим, що молоде покоління, у відповідності зі своїми соціокультурними потребами, час дозвілля присвячує в основному спілкуванню у молодіжних компаніях, групах однолітків, в соціальних мережах, де формується особлива молодіжна субкультура, що впливає на становлення особистості молодої людини.

Дозвілля – це зона активного спілкування, яка задовольнить потреби підлітків у контактах. Такі форми дозвілля як самодіяльне об'єднання за інтересами, масові свята - сприятлива сфера для усвідомлення себе, своїх якостей, достоїнств і недоліків у порівнянні з іншими людьми. Дозвілля здатне об'єднати і відпочинок і працю. Велика частина дозвілля в сучасному суспільстві зайнята різними видами відпочинку, хоча поняття "дозвілля" включає в себе і такі види діяльності, як продовження освіти, громадська робота на добровільних засадах.

Проблема змістовного наповнення дозвілля передусім полягає в тому, що сама інфраструктура культурно-розважальних закладів не є на сьогодні в Україні розвиненою, а по-друге, в тому, що молодь не завжди є фінансово спроможною, аби задовольнити свої потреби в такому дозвіллі. Тому і "процвітають" сьогодні в Україні "домашні" види дозвілля. Вільний час, не організований належним чином, містить у собі серйозну небезпеку щодо антисуспільних проявів, зокрема: вживання алкоголю, наркоманії, проституції, злочинності, що може призвести не тільки до несформованості самих потреб у культурному проведенні дозвілля, а й до деградації індивіда. Саме у зв'язку з необхідністю організації раціонального проведення вільного часу і дозвіллевої діяльності ми звертаємося до його культури, яка виступає невід'ємною складовою культури суспільства, загальної культури особистості та регулювання вільного часу. Культура дозвілля особистості – це перш за все внутрішня культура людини, що передбачає наявність у неї певних особових властивостей (склад розуму, характер, організованість, потреби й інтереси, вміння, смаки, життєві цілі, бажання), які дають змогу змістовно і з користю проводити вільний час. Від уміння раціонально організувати та провести час свого дозвілля багато в чому залежить соціальне самопочуття людини, її задоволеність своїм вільним часом у цілому.

Відомий український вчений О. М. Семашко визначає регулювання вільного часу як процес ціленаправленого впливу на нього з метою розширення меж, створення умов для вдосконалення його структури і змісту відповідно до постійно зростаючих виробничо-технічних і соціальних вимог до людини. Регулювання вільного часу має бути обґрунтованим, враховувати наявні ресурси і реальні можливості, ґрунтуватись на таких принципах, як диференційованість, послідовність, спадкоємність і безперервність, координованість, всебічність, планомірність тощо.

Культура дозвілля молоді, крім занять, яким віддається перевага, визначається рівнем розвитку та функціонування відповідних культурологічних установ, серед яких, зокрема: кінотеатри, театри, клуби, дискотеки, стадіони, бібліотеки тощо, без існування яких неможливе задоволення потреб у сфері дозвілля у повному обсязі. Проте відвідування цих закладів молоддю зовсім не збігається з їх наявністю за місцем проживання, адже відвідують вони переважно нічні клуби, дискотеки, "карооке", кінотеатри, що привертає увагу молоді значно більше. Такі заклади культури і мистецтв, як музеї, театри, картинні галереї, художні виставки привертають увагу молоді менше. Сприятливі зростанню рівня потреб молоді в культурному проведенні дозвілля необхідно через розвиток інфраструктури, через створення умов, необхідних як для формування, так і для реалізації культурних потреб. До інших особливостей молодіжного дозвілля відноситься своєрідність середовища його протікання. Переважна більшість молодих людей воліють проводити вільний час поза будинком, у компанії однолітків. Коли йдеться про вирішення серйозних життєвих проблем, молоді люди охоче приймають поради і наставлення батьків, але в сфері специфічних дозвіллевих інтересів, тобто при виборі форм проведення, друзів, книг, одягу вони самостійні.

Виходить, спілкування в молодіжній компанії – це особлива форма дозвілля". Тяга до спілкування з однолітками зумовлена величезною потребою молоді в емоційних контактах. Відмінною якістю культурного молодіжного дозвілля є емоційна забарвленість, наявність привнести в кожну можливість займатися улюбленою справою, зустрічатися з цікавими людьми, відвідувати значимі для себе місця, бути учасником важливих подій.

У сфері дозвілля підлітки більш відкриті для впливу і впливу на них самих різних соціальних інститутів, що дозволяє з максимальною

ефективністю впливати на їх моральний образ і світогляд. У процесі колективного дозвілєвого проведення часу відбувається зміцнення почуття товариства, зростання ступеня консолідації, стимулювання трудової активності, вироблення життєвої позиції, навчання норм поведінки в суспільстві.

Одна з важливих завдань дитячого дозвілля - допомогти у виборі професії. Від першого періоду дитинства до юнацького віку все актуальнішою стає питання про обрання професії. Від тривіального: "Ким бути?" в дитинстві, до болісного пошуку свого місця в житті в юнацькі роки, питання вибору професії хвилює всі вікові групи підростаючого покоління.

Більшість дітей знаходять відповідь на це важливе питання у сфері дозвілля. Під час дозвілля діти читають книги, дивляться кінофільми, спектаклі й телепередачі, де відкривають для себе світ професій. А, намітивши для себе професійний шлях, переважно на дозвіллі, набувають знання і розвивають здібності, навички специфічні для того чи іншого виду діяльності. І, нарешті, дозвільні установи цілеспрямовано здійснюють профорієнтаційну діяльність, тобто, дитяче дозвілля передбачає здійснення профорієнтаційної функції.

Життєдіяльність сучасних підлітків гранично насичене й суворо регламентоване, а тому вимагає великих витрат фізичних, психічних та інтелектуальних сил. На цьому тлі, дитяче дозвілля, яке здійснюється переважно на основі ігрової діяльності, допомагає зняти напругу. Саме в рамках дозвільного часу відбувається відновлення і відтворення втрачених сил, тобто, реалізується рекреаційна функція. Більш того, закладене від природи прагнення людини до отримання задоволення також переважно реалізується в сфері дозвілля. Діти, підлітки та юнаки отримують насолоду від найрізноманітніших дозвілєвих занять: ігри і перемоги в них; пізнавання нового і можливість творити на цій основі.

Різноманітні за формою, змістом і емоційною насиченістю дозвілєві заняття дітей, підлітків і юнацтва викликають широкий резонанс у їхніх душах, у колі друзів і знайомих, у класі і сім'ї, породжуючи, таким чином, теми для спілкування на предмет почутого, побаченого, здійсненого. Як результат, здійснюються види діяльності, які сама дитина не зробила б, якби не було спонукання ззовні.

Дозвілля людини це своєрідний макет, де можна випробувати

свої творчі потреби та можливості, сфера в якій гармонійно розвивається свобода особистості, що виявляється у вільному виборі. У дозвілєвій активності молодь не тільки задовольняє потреби, а й розвивається – формується поважливе ставлення до себе, як особистості, долає власні недоліки завдяки дозвілєвій активності, вчиться робити вибір, розвивається внутрішня культура особистості, прояв власної індивідуальності. Розгляд питання регулювання вільного часу молоді є важливим, тому що на формування особистості молодої людини, на рівень її розвитку впливають ті види діяльності, яким вона віддає перевагу в години дозвілля. Проте більшість української молоді не може задовольнити свої культурні потреби, дозвілєвий розвиток на достатньому рівні. Тому що здійснюється скорочення закладів культури й дозвілля, низький рівень матеріального становища молоді, та відсутність чіткої стратегії державної політики у формуванні культурного попиту. Тому, представників українського суспільства, зокрема молоді, треба збагачувати дозвілля більш естетично спрямованими формами.

Список використаних джерел

1. Бабенко Н. Б. Соціологія вільного часу і дозвілля: Навчальний посібник// Н. Б. Бабенко. – К.: ДАКККіМ, 2005. – 245 с.
2. Бабенко Ю. А. Вільний час і дозвілля української молоді в умовах нової соціокультурної реальності/ Ю. А. Бабенко// Вісник НАКККіМ. – К., 2013. – № 2. – С. 73-79.
3. Соціологія культури: Навч. посібник /О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін.; за ред. О. М. Семашка, В. В. Пічі. – К.: Каравела, 2000. – 334с.

Пально Н.В.

заступник директора з виховної роботи ОНЗ «Червоненська ЗОШ I-III ст»

ПРЕВЕНЦІЯ ДЕСТРУКТИВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У МЕЖАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Застосування ефективних педагогічних технологій в освітньому процесі забезпечує високий рівень якості засвоєння школярами

навчального матеріалу та розвиває вміння використовувати отримані знання не лише теоретично, а й ситуативно.

Окремою групою таких ефективних освітніх методів є проєктні технології. Проєктними технологіями називають сукупність педагогічних методів, що передбачають активне, добровільне, цілеспрямоване вирішення завдань учнями на основі їх власного інтересу та усвідомлення ціннісної складової задачі, процесу та результату діяльності.

Уперше про цей вид технологій заговорили ще у 20-ті роки 20 ст. в Америці. Тоді практичний інструментарій називали «методом проблем» та використовували філософи й освітяни здебільшого в межах гуманістичного підходу. Створення та експериментальне застосування методу належить Дж. Дьюї, а вдосконалення і розробка класифікації навчальних проєктів його послідовнику – В.Х. Кілпатрику. Обидва науковці вважаються визначними постатями, рефлексивними реформаторами в історії американської педагогіки.

Слід зауважити, що паралельно із запровадженням практичного застосування проєктного методу на Заході, схожі концептуальні ідеї з'являються на Сході. Так у 1905 р. в Росії під керівництвом педагога С.Т. Шацького створюється вузька група спеціалістів, діяльність яких спрямована на впровадження проєктних методів у практику викладання. Поступово кількість освітян, прихильних до використання проєктної технології, збільшується, але відсутність чіткого інструментарію, послідовності та часткова деформованість гуманістичного підходу приводить до категоричної заборони застосування методу на території радянських шкіл у 1931 р.

Ідеї проєктних технологій, активно розвиваючись багатьма закордонними школами (США, Італія, Бельгія, Німеччина, Ізраїль, Нідерланди та ін.), є яскравим прикладом того, як за допомогою активного залучення дітей та молоді в освітній процес можна зменшити негативний вплив сучасних соціальних тенденцій на свідомість школяра та сприйняття ними самого освітнього процесу в контексті обтяжливої необхідності.

Вітчизняні розробки впровадження проєктного методу в освіту теж не стоять на місці. Адже загальновідомим є той факт, що сучасна педагогіка, окрім зосередженості на результаті, зокрема об'ємі та глибині засвоєння інформації, зобов'язана враховувати і вплив навчальних дій на динаміку розвитку учнівської особистості, її

психологічні потреби та особливості когнітивних процесів: (сприймання, мислення і розв'язання задач, розпізнавання образів, уяви, уваги і т.д.)

І саме завдяки залученню креативних методик викладання педагог отримує можливість бути одночасно інформатором, наставником, терапевтом, організатором, незалежним експертом, тренером, творцем та партнером. Таким чином, здобуваючи довіру та прихильність учнів, педагог через колективну взаємодію і нетипові навчальні задачі зміщує фокус уваги учнів і з питання «що це?» на «що це особисто для мене?».

Зупиняючись на темі вирішення актуальних педагогічних проблем в організації навчальної взаємодії між учнем та вчителем завдяки проєктним технологіям, давайте розглянемо, які ще психологічні особливості сучасного покоління виявили дослідники теорії і методики змісту освіти:

- нетерплячість (бажання отримати конкретний результат в максимально короткий проміжок часу);
- гіперактивність (низький рівень контролю над власною увагою, концентрацією, мотивацією і т.д.)
- частковість образного мислення (фрагментарний характер сприйняття та відтворення образів);
- зосередженість на практичному використанні (необхідність розуміння важливості того, що відбувається і яким чином дані процеси можуть бути корисно застосованими у подальшому);
- приміряння чужих ролей (постійний пошук ідентичності часто відбувається за рахунок підсвідомого перейняття чужого досвіду, замість проживання власного);
- пріоритетність ролі виконавця (швидше за все йдеться про чітку систему звичних механізмів дії та розгубленість щодо творчої імпровізації) ⁴.

Таким чином, правильно використовуючи проєктні технології роботи, вчитель допомагає школяру не лише засвоїти матеріал, передбачений шкільною програмою, а й стати активним учасником формування власного позитивного уявлення щодо нього. Тобто учень, по-перше, зацікавлюється та добровільно включається в роботу, по-друге, активізує процеси мислення, уяви, уваги, пам'яті та гарантовано тримає їх в тонусі протягом виконання завдання та,

---

⁴ Сапа А.В. Поколение Z – поколение эпохи ФГОС / А. В. Сапа // Инновационные проекты и программы в образовании. – 2014. – №2. – С. 24–30.

по-третє, проявляє себе дуально: як «Я-творець» та як гравець команди. І однією із вагомих переваг такого методу є заміщення в учнів відчуття даремно згаяного часу на гордість за успішно виконане завдання, цінність якого не штучно нав'язана, а особистісно сформована.

Сучасний педагогічний процес ефективно використовує здобутки соціальної психології, апелюючи до різних етапів становлення дитячої психіки, пропонує найбільш ефективні способи пізнання та взаємодії. Видатні соціальні психологи завжди робили акцент на тому, що найближче оточення (не лише сім'я, але і школа) формує базові установки у психологічному розвитку учня. Саме тому використання проєктних технологій у навчальному процесі доречно не лише у контексті якісного пізнавального інструменту, а й у ролі ефективного профілактичного засобу для запобігання булінгу серед учнів та закріплення досвіду позитивної психологічної взаємодії з однолітками.

Які меседжі транслює сучасний світ швидкісних технологій юному поколінню? Психологічні установки, що їх щодня отримують сучасні учні, не можуть задовольнити потребу у психологічній безпеці, соцмережі акцентують увагу на самотності кожного на фоні загального шуму. Як було неодноразово зазначено дослідниками використання проєктних технологій у навчальному процесі, дані технології призначені допомогти учням вирішувати завдання, яке ставить перед ними саме життя. Булінг – не просто один із викликів, що ставить життя, це навіть більше – це і є життя, у одному зі своїх не найбільш приємних проявів, у конкретному соціальному прошарку суспільства (серед учнів, наприклад). Коли йдеться про дієві методи протидії агресії та цькуванню у колективі, педагогіка і соціальна психологія дають одну і ту ж відповідь: ефективніше запобігти булінгу, ніж працювати із його наслідками. Яким чином може бути продуктивним навчання за допомогою проєктних технологій для розв'язання конкретної проблеми? Спільна мета і завдання таких технологій психологічно об'єднують учнів, автоматично перетворюють їх із суперників за замовчуванням, на частину однієї команди; забезпечують психологічний комфорт, що не лише підвищує рівень якісного засвоєння матеріалу, а й створює ефективний фундамент для позитивної взаємодії у майбутньому.

Тому можна зробити висновок, що при правильному застосуванні проєктних технологій останні можуть виходити далеко

за межі своїх можливостей як навчального інструменту, водночас здійснювати буферизацію і профілактичний вплив негативних психологічних явищ серед учасників освітнього процесу.

Відомо, що є різні типи проектів – від ігрових до дослідницьких. Також зазвичай кожен проект має однакову структуру: підготовчий етап (визначення теми і мети проекту, обговорення проблеми, висунення гіпотези); етап планування (визначення джерел, засобів збирання, методів аналізу інформації, способів представлення результатів; дослідження, спостереження, робота з інформаційними ресурсами, анкетування, експеримент; аналіз інформації, підбиття підсумків, формулювання висновків; оцінювання результатів і процесу дослідження за встановленими критеріями; творчий звіт, презентація отриманих результатів.

Із досвіду роботи відзначимо, що участь у підготовці та реалізації проекту не тільки розкриває творчий потенціал учнів, а й сприяє їх соціалізації. Мовчазні, неактивні, часто навіть байдужі до навчання діти раптом виявлялися здатними до нестандартних рішень і несподівано ставали лідерами.

Наведемо декілька прикладів загальношкільних інтегрованих різновікових проектів, які були реалізовані останнім часом.

Учні школи взяли участь у проекті оновлення шкільного краєзнавчого музею. Як результат – сучасні експозиції, цікаві екскурсії, щорічна участь в обласному конкурсі екскурсоводів, участь у Всеукраїнському конкурсі екскурсоводів, співпраця із письменниками, що працюють над книгами про наше селище, організація та проведення екскурсій для туристів про родину Терещенків та зародження вітчизняного літакобудування у нашому селищі.

Надовго залишиться у пам'яті школярів участь у проекті «Історія моєї громади», результатом якої став фільм про наше селище. Протягом роботи над цим проектом учні працювали із архівними матеріалами, зустрілися із старожилами-жителями селища, ознайомилися із матеріалами музею місцевого цукрового заводу, писали самостійно сценарій фільму та провели його відеозйомку.

Надзвичайно цікавим став проект «Відкриваємо Європу разом». Кожен клас – від першого до одинадцятого – обрав для себе країну, яку буде презентувати. Діти разом із учителями детально ознайомилися із історією, традиціями та звичаями європейських країн. До презентації, яка відбувалася напередодні Дня Європи,

школярі підготували локації із символікою, визначними місцями, розповідями про відомих особистостей цих країн. Гості свята були вражені розмаїттям національних убрань та традиційних страв. На завершення відбувся виховний захід «Ми європейці».

На мій погляд, не менш цікава і плідна співпраця із органами місцевого самоврядування. Ми взяли участь у проектах громади «Екофест» та «Небофест», що стали подією не тільки для району, але й для області. Участь у підготовці таких проектів формує громадянську свідомість, виховує патріотизм, формує естетичний смак, повагу до загальнолюдських цінностей, дає відчуття приналежності до великої європейської сім'ї.

Список використаних джерел

1. Бабій К.Н., Бахтарова А.М. Нетрадиційний урок за проектною технологією//Управління школою. – 2007. - №1. – С. 22-26.
2. Башинська Т. Проектувальна діяльність— основа взаємодії вчителя та учнів./ Т. Башинська // Початкова школа. — 2007. — №6. — С.58—59; №7. — С59—62.
3. Вороненко Т.І. Класифікація навчальних проектів. - <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/20c/20c207b21906f87eb050de396d9b5a55.pdf>
4. Доненко О. Створюємо колективний проект/ О. Доненко // Завуч (ШС). — 2014. — №2. — С15—17.
5. Захарченко О. Метод проектів (*теоретичні основи методу та практичні поради*)// Завуч. – 2003. - №32 – С.15-18.
6. Зоц В. Впроваджуються проектні технології//Завуч. – 2004. - №6. С.2-3.
7. Життєва компетентність особистості: Наук.-метод. посібник // За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. — К.: Богдана, 2013. — 520 с.
8. Коберник О. Проективна педагогіка і національна школа / О. Коберник// Шлях освіти.— 2010.— №1. — С.7—9.
9. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; [за ред. О.І. Пометун]. — К. : Видавництво : А.С.К., 2004. — 192 с.
10. Сапа А.В. Поколение Z – поколение эпохи ФГОС / А. В. Сапа // Инновационные проекты и программы в образовании. – 2014. – №2. – С. 24–30.

Плетяк К. І.

*заступник директора з виховної роботи
Красносільського ЗЗСО I-III ступенів-лицею
Красносільської сільської ради
Одеського району Одеської області*

РОЛЬ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У компетентнісно спрямованій освіті, якою нині є українська шкільна освіта, метою виховання визначається плекання особистості, інноватора та громадянина, який зможе взяти відповідальність за себе, за розвиток і добробут країни та всього людства [1:19].

Розвинути власний особистісний потенціал через здобуття відповідного досвіду та умінь надає можливість проєктна діяльність, яка є інструментом, що створює унікальні передумови для розвитку ключових компетентностей: вільне володіння державною мовою, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікативна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності та ін.[3].

Слід відмітити, що проєктне навчання – це метод, ефективність якого підтверджена світовою практикою. Так, В. Слободчиков визначає проєктування в освіті як «процес створення нових форм спільності педагогів, учнів, педагогічної громадськості, нового змісту та технологій освіти, нових способів і технік педагогічної діяльності та мислення» [4:14].

За визначенням, яке містить Buck Institute for Education, проєктне навчання – це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички [1].

На думку дослідників (Barron & Darling-Hammond, 2008; Thomas, 2000), навчання на основі проєкту характеризується:

- застосуванням учнями знань та навичок для вирішення реалістичних проблем у реальному світі;
- підвищенням рівня відповідальності учня за виконаний обсяг роботи;
- виконанням вчителями ролі тренерів та фасилітаторів дослідження, проведенням ними рефлексії процесів та навчальних результатів;
- перевагою роботи унів в парах або групах [3].

Такий формат навчання передбачає залучення учнів до

систематизації та набування знань, створення власних продуктів. Він розвиває навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування, синтезу та стійкості в умовах обмеженого часу та визначеної мети [3].

Акцентуючи увагу на вихованні, зазначимо, що більшість науковців, які досліджували різні його аспекти, єдині у думці, що особистість виховується у процесі діяльності. У цьому контексті застосування методу проєктів у школі має на меті стимулювання інтересу учнів до певних проблем і розв'язання їх через діяльність, адже «саме під впливом середовища та спеціально організованих умов саме у діяльності формуються певні риси особистості, які закріплюються у поведінці, вчинках та діях» [5: 258].

З метою розвитку особистісного потенціалу учнів наш заклад освіти, Красносільський ЗЗСО I-III ступенів – ліцей, особливу увагу приділяє впровадженню проєктної діяльності в освітній процес, зокрема і у виховний. Свідченням цього є низка освітніх проєктів, до яких протягом останніх років були долучені учні нашого закладу освіти (табл. 1).

Таблиця 1.

Залученість учнів Красносільського ЗЗСО I-III ступенів-ліцею у проєктну діяльність

Назва проєкту	Організатори проєкту	Термін реалізації	Діяльність в рамках проєкту
Пілотний проєкт DOCU/ тиждень проти булінгу в школах в рамках Всеукраїнської Кампанії проти кібербулінгу	Правозахисний департамент Міжнародного фестивалю документального кіно та права людини Docudays UA за підтримки Міністерства освіти і науки України	2019	Для учнів проводились уроки профілактики попередження булінгу та кібербулінгу, а також ознайомлення з поняттям «гейзинг»
Уроки парламентаризму в рамках Програми USAID: «РАДА:	Освітній центр Верховної Ради України	2019	Учні старших класів підвищили свій рівень обізнаності щодо принципів

Назва проекту	Організатори проекту	Термін реалізації	Діяльність в рамках проекту
Відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво»			демократії, структури та функцій парламенту.
Проект М18 «Громадянська партисипація дітей та молоді» в рамках довготривалого навчального курсу для навчання модераторів партисипативних проектів дітей та молоді М18 «Громадянська партисипація дітей та молоді»	ГО «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики» у партнерстві з DRA (Німеччина)	2019-2021	В рамках проекту за підтримки начальника Управління освіти в громаді ініціативна група учнів старших класів реалізувала проект «Зона відпочинку» у закладі освіти.
Проект «Програма сприяння громадській активності «Долучайся!»	Агенство США з міжнародного розвитку (USAID) та Pact в Україні	2020	Ініціативна група 9-А класу розробила настільну гру з громадянської освіти «Освітоманія», метою якої є сприяння підвищення рівня знань, уявлень та розуміння з певних тем, пов'язаних із громадянською освітою, правами людей, навколишнім середовищем та гендерним вихованням.

Назва проєкту	Організатори проєкту	Термін реалізації	Діяльність в рамках проєкту
Тренінг за освітньою програмою міжнародного проєкту «Ми можемо більше! Для активної громадянської участі молоді в Східній Європі» «Підготовка та проведення місцевих виборів М18»	ГО «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики» у партнерстві з DRA (Німеччина)	2020	За результатами навчання 16 грудня 2020 року у нашому закладі освіти з дотриманням усіх необхідних демократичних процедур були проведені вибори Президента та Міністерств ліцею учнівського самоврядування.
Конкурс відеороликів в рамках проєкту "Я не для продажу"	Відділ з правоохоронних питань Посольства США в Україні	2020	Завдання конкурсу полягали у створенні якісного відеоролику, здатного привернути увагу та підвищити рівень обізнаності громадськості щодо способів втягнення в ситуацію торгівлі людьми таких як: онлайн-грумінг та інші, а також правил поведінки в інтернеті.
Школа МИРотворчості в Одесі	AVP в Україні	2021	Учасники школи пройшли навчання щодо спілкування ненасильницьким методом, способам прийняття

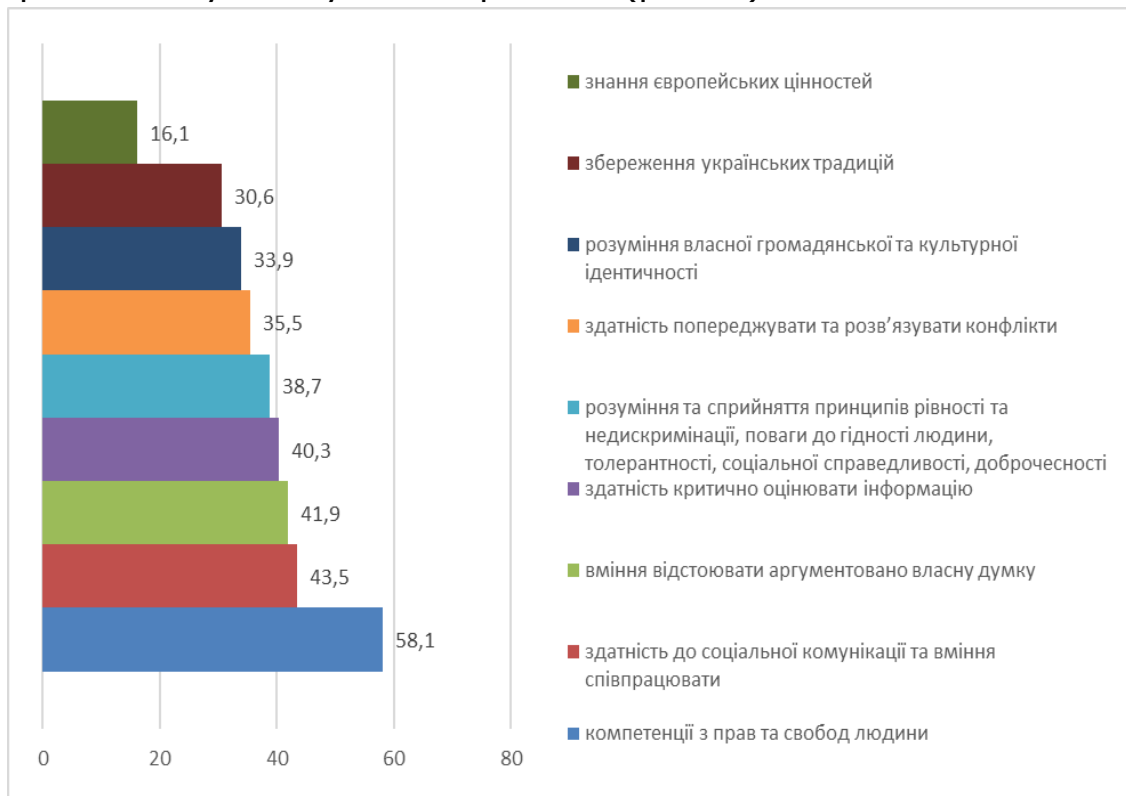
Назва проекту	Організатори проекту	Термін реалізації	Діяльність в рамках проекту
			рішень, познайомилися зі стилями спілкування, вчилися висловлювати свою думку серед однолітків та домовлятися.
Тренінг для лідерів учнівського самоврядування «Можливості молоді», «Проектний менеджмент екологічних проектів»	Український державний центр позашкільної освіти	2021	Учні познайомилися із елементами екологічних проектів, ключовими питаннями, як віднаходити проблеми і приймати ефективні рішення щодо їх вирішення.
Шкільний тиждень активізму під гаслом: "Спільно Сильно" в рамках програми "Мріємо та діємо"	Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)	2021	Ініціативна група ініціювала проєкт «Плогінг» - це новий рух серед еко-активістів та фізично активних людей.
Проект «Будуємо суспільство свободи, безпеки та справедливості»	Громадське об'єднання «Євроклуб»	2021	Прийняли участь у Практик-фесті до 25 річниці з дня відкриття першого Євроклубу та напередодні Дня Європи.

На підтвердження позитивного впливу залученості здобувачів освіти нашого закладу освіти протягом 2019-2021 р. до проектної діяльності на розвиток особистісного потенціалу в учнівства, нами було проведено анонімне онлайн - опитування, в якому взяло участь

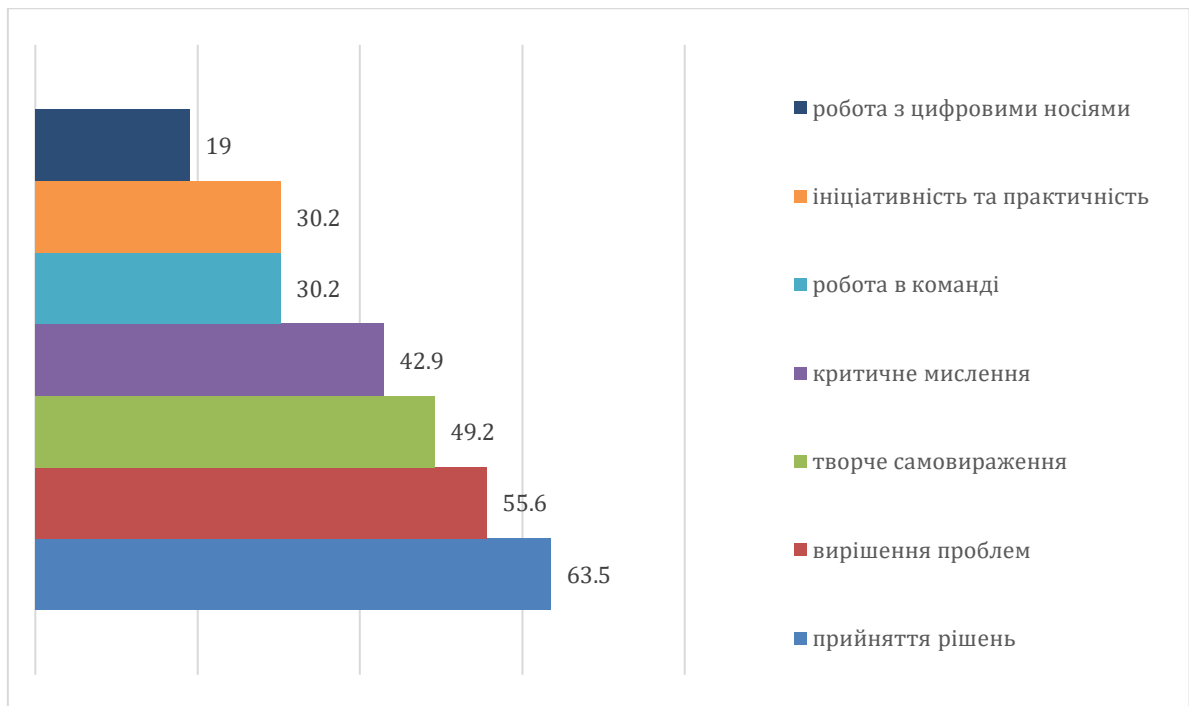
66 респондентів, учнів 8-11 класів.

Результати соціологічного дослідження показали, що значна кількість респондентів стверджують, що завдяки участі у проектах вони розвинули громадянські компетентності, необхідні, зокрема, для ефективної участі у житті громади (рис. 1).

Рис. 1. Вплив проектної діяльності на розвиток громадянських компетентностей, %

Також опитані учні зазначили, що розвинули ряд наскрізних навичок та умінь, які стануть їм у нагоді у різних сферах життя: особистісній, професійній, соціальній та громадській (рис. 2).

Рис. 2. Вплив проектної діяльності на розвиток ґнучких умінь та навичок, %

Отже, можемо зробити висновки, що час не стоїть на місці і світ неперервно змінюється, надаючи більше можливостей застосовувати нові підходи, методи та форми в освітньому процесі, зокрема і проектне навчання, аби учні, розвиваючи свій особистісний потенціал, були якомога краще підготовлені до реального життя.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти у науки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Нова Українська школа. Міністерство освіти у науки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Дьоміна І. , Проектне навчання: коротко про головне. URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne/>
4. Слободчиков В. , Психологические основы личностно-ориентированного образования : Мир образования – образование в мире. – 2001. – №1. – С. 14-18.
5. Уйсімбаєва М., Проектна діяльність:Теоретичні аспекти. Витоки педагогічної майстерності, Інститут проблем виховання НАПН України, м. Київ. 2014. Випуск 13 – с. 258

Проданова Н.І.

*директор Кулевчанського ОЗЗСО I-III ступенів
Кулевчанської сільської ради
Білгород-Дністровського району
Одеської області*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного й культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства та держави.

Світ на порозі XXI століття переживає інтенсивний розвиток інтеграційних процесів постіндустріального суспільства, яке потребує відповідної форми регіональної політичної та економічної організації. Сучасні демократичні тенденції вимагають від громадянина не лише політичної активності, а й усвідомлення власної ролі та значення в житті суспільства, а також дій відповідно до власних переконань і цінностей.

Європа має багатий історичний досвід розвитку та становлення демократичного суспільства. У більшості європейських держав розроблено спеціальні навчальні курси та створено різноманітні навчальні підручники та посібники, діють науково-методичні центри, налагоджено відповідну підготовку вчителів для полегшення впровадження та сприяння здійсненню регіональної європейської інтеграції.

Саме у час становлення нашої держави, у час реформування усіх сфер нашої життєдіяльності з метою забезпечення рівного доступу до публічних сервісів та послуг, відбувається реформування і галузі освіти, яка потребує докорінних змін, що припинять нині існуючі негативні тенденції, змін, які з часом перетворять українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності. Україні потрібна «Нова українська школа», завдяки якій ми збудуємо суспільство освіченого загалу, в якому кожен зможе не тільки відтворити вивчене, а й буде готовий до застосування набутих в закладі освіти вмій і навичок у реальному світі.

Важливим моментом на шляху до нової якісної освіти стало створення опорних закладів, що є своєрідним кроком до

закладів освіти майбутнього, в яких значно покращаться умови для надання якісних освітніх послуг. Опорний заклад освіти – це заклад загальної середньої освіти, що має зручне розташування для підвезення дітей з інших населених пунктів, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття профільної освіти.

Освітній простір повинен задовольняти потреби усіх категорій населення в навчанні й вихованні, наданні різних видів освітніх послуг.

Саме над цими проблемами й працює колектив нашого закладу.

Кулевчанський опорний заклад загальної середньої освіти I-III ступенів – це заклад освіти, який задовольняє пізнавальні інтереси дитини, плекає творчу особистість, створює умови для повноцінного розвитку дитини, самореалізації особистості, це школа життєтворчості.

Діяльність Кулевчанського ОЗЗСО I-III ст. базується на принципах гуманізму, демократизму, взаємозв'язку розумового, морального, фізичного й естетичного виховання, органічного поєднання загальнолюдських духовних цінностей із національною історією і культурою, науковості, розвивального характеру навчання та його індивідуалізації, широкого застосування новітніх інформаційних технологій, педагогіки партнерства.

Для директора опорного закладу, реформа освіти в Україні є однією з найважливіших. Одним з перших наш заклад почав вести самостійний бухгалтерський облік. Саме фінансова автономія дала нам можливість під час підготовки нового освітнього простору для НУШ виявити творчість, креативність та придбати меблі навіть за власними ескізами. А наші професійні вчителі відповідально підійшли до вибору дидактичного матеріалу й замовили для роботи найнеобхідніше та актуальне для практичного застосування та відпрацювання учнями практичних вмінь та навичок.

Поступово заклад оновлює свою матеріально-технічну базу. Майже кожен кабінет у закладі оснащено комп'ютерними засобами, мультимедійними дошками, комплексами, проекторами. Створено 2 комп'ютерні класи для учнів старших класів та 1 клас виключно для учнів початкових класів.

Адміністрація закладу креативно підходить до вибору меблів у навчальні кабінети з метою активізації уваги учнів, розвитку

інтересу, стимулу до навчання, створення сприятливих умов. Для кожного кабінету обмірковується ідея, тематика, враховуються вікові особливості, специфіка навчальних предметів.

В кабінеті обслуговуючої праці створено затишну атмосферу, що сприяє вияву творчих здібностей дівчат, креативних ідей у виконанні буденних справ, стимулює їх до планування й виконання нових проектів.

Складовою частиною закладу є технологічний центр з професійної підготовки учнів, в якому наявна уся необхідна матеріально-технічна база для здійснення допрофільної підготовки учнів з водіння автомобілем категорії «В» та «С», наявний автомобіль для відпрацювання практичних навичок водіння.

Багато років у приміщенні школи через різні причини температурний режим не дотримувався, діти та вчителі не мали належних умов для навчання та роботи. Від цього безпосередньо залежало здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу. Політична ситуація в країні сприяла не на користь забезпеченню шкіл достатньою кількістю вугілля. У 2018 році в опорному закладі Кулевчанська ЗОШ I-III ступенів було здійснено перехід на альтернативний вид опалення пілетами. З початком опалювального сезону діти та вчителі відчули всі переваги комфортного навчання й перебування в школі. Тепер ми проводимо виховні та позакласні заходи в яскравих костюмах, у спортзалі можна вільно займатися фізичними вправами, тренуватися аж до пізнього вечора в умовах комфортної температури. У зимовий період рівень захворюваності на ГРВі серед учнів та вчителів значно зменшився порівняно з попередніми роками.

За новим законом «Про освіту» навчальний процес зазнає певних змін. Вчителі опорного закладу Кулевчанська ЗОШ I-III ступенів готові самі змінюватись, «вчитись вчити» по-новому дітей, прагнуть ґрунтовно опрацьовувати нормативні документи, підтримують позитивні зміни у Новій українській школі, активно впроваджують їх у життя. Наші вчителі оптимістично дивляться у майбутнє української освіти, адже розуміють, що шлях підготовки дитини до соціалізації та підвищення її рівня відповідальності за навчання довготривалий, але обов'язково результативний. Сучасних дітей навчатимуть сучасні вчителі.

Розуміємо, що головне сьогодні не зупинятись на досягнутому. І головним завданням адміністрації закладу є якісна організація

подальшого навчання, зустрічей, обмін досвідом. Власне, з цією метою брали участь в роботі австрійсько-українського проекту для керівників та педагогів опорних закладів освіти Одеської області. Обговорення одного з пріоритетних питань – питання якісної освіти в опорних школах 05 листопада 2019 року відбулося під час Міжнародної конференції «Нова Українська Школа: Компетентності лідерства та менеджменту керівників опорних шкіл для підвищення якості освіти» в місті Києві, яку організовано Міністерством освіти і науки України разом із Австрійським координаційним центром у сфері освіти, науки і культури «Культурконтакт Австрія». Участь у цьому проекті надала можливість зрозуміти принципи організації роботи опорного закладу, співпраці з філіями за принципом австрійських колег, налагодження роботи в команді, розподілу та делегування повноважень серед членів адміністрації, шляхи та методи подолання «опору» в колективі під час подолання нових викликів часу. Знайдено відповіді на проблемні питання щодо функціонування та розвитку опорних закладів освіти. Також, було обговорено роль керівництва опорного закладу освіти в процесі реформ та питання про те, як керівні команди і певні інструменти для розвитку якості освітньої діяльності, в тому числі стратегія розвитку школи, можуть допомогти в таких процесах. Такі заходи покращують комунікацію та бачення траєкторії руху змін в освіті, що дає змогу краще реагувати на виклики сучасності. Адже зараз від нас усіх, хто залучений до реформування галузі освіти, залежить майбутнє найціннішого, що є в світі, – наших дітей. І робота кожного учасника освітнього процесу полягає в тому, щоб через власне самовдосконалення та самоосвіту забезпечити дітей як теоретичними, так і практичними знаннями для подальшого ефективного втілення їх в життя. Адже саме ми з вами несемо відповідальність за їх майбутнє.

Однією із першочергових задач закладу освіти є підвищення ефективності навчально-виховного процесу з одночасним урахуванням потреб суспільства, потреб особистості учня. Цьому сприяє застосування новітніх досягнень педагогіки та психології, використання інноваційних технологій навчання, комп'ютеризація навчально-виховного процесу, організація НВП у поліваріантному освітньому середовищі.

У Кулевчанському ОЗЗСО I-III ступенів приділяється значна увага інклюзивній освіті, адже на сьогоднішній день у закладі навчається 7 дітей з особливими освітніми потребами. Кожному

забезпечуємо рівний доступ до якісної освіти шляхом організації їх навчання у закладі на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти адаптуємо навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використовуємо наявні ресурси. Практично власними силами створили ресурсну кімнату, обладнали її технічними засобами й поступово поповнюємо дидактичним матеріалом та розвиваючими іграшками.

У 2020 році учасники освітнього процесу Кулевчанського ОЗЗСО I-III ступенів отримали гарний довгоочікуваний подарунок, про який мріяли не один рік. На початку нового навчального року з місцевого бюджету виділено кошти на оснащення шкільної їдальні сучасним обладнанням. Так, завдяки добре налагодженій співпраці, порозумінню у питанні визначення пріоритетних завдань вдалося зробити справді невідкладну справу і відтепер шкільна їдальня закладу виглядає по-сучасному і має найнеобхідніше для повсякденної роботи і належної організації харчування здобувачів освіти. Працівники їдальні легко сприйняли оновлення дитячого меню (за новими вимогами за рецептурою Є. Клопотенка) і з щирим задоволенням почали готувати нові страви. А діти щодня споживають їх із вдячністю.

Майже 40 років у закладі існує клуб «Болгарські серця», метою якого є багатогранна діяльність: пізнавальні заняття, пошуки, дослідження, екскурсії, подорожі, зустрічі, концерти, відкриття, спілкування, свята, обряди та інше.

Найяскравішою та змістовнішою сторінкою у роботі гуртка є дослідження та зв'язок із прабатьківщиною Болгарією, з древнім спорідненим селом Кюлевча. Особливо активізувалась діяльність Клубу останні 12 років, з 2009 року, коли ми налагодили зв'язки з Регіональним історичним музеєм м.Шумен, до якого підпорядковане с.Кюлевча. Наукові працівники музею стали нашими шефами, а ми їх партнерами в організації етнографічних досліджень в селах Кюлевча та Кулевча під назвою: «Кулевча і Кюлевча: два села – один народ». Вже 12 років беремо участь в проекті «Болгарія без кордонів» разом із РИМ-Шумен. В рамках цього проекту групи учнів закладу побували в наукових експедиціях з дослідження та вивчення минулого двох сіл, народної обрядовості, одягу, кухні і т.д. Зібрано і опрацьовано дуже багато матеріалу, який наші партнери з музею систематизували

й видали у книзі «Болгарія без кордонів», та помістили на дисках, надрукували у газетах, журналах.

Дуже цікавою для учнів була участь в 2009, 2010, 2011 рр. археологічних розкопках в містечку «Кирека» в Болгарії на об'єкті «Монастир», що пережив багато років та 3 релігії.

Три рази (у 2012, 2014 та 2016 рр.) учні закладу єдині мали честь представити Україну на 7-му, 8-му та 9-му Міжнародному Шуменському карнавалі родючості зі своєю програмою «Болгарська родючість в Україні», де родючість – це щедрість дарів землі нашої і не тільки, а також розуму, таланту, краси, витонченості, майстерності наших дітей. Після яскравих виступів ми привозили звідти призи, грамоти, подарунки та запрошення на наступні карнавали. Кожного разу ми відвідували з концертами споріднене с.Кюлевча, також нас запрошували з концертами в інші міста: Преслав, Велике Тирново, Каспичан, Шумен.

Ще однією сторінкою співпраці стала участь в Етно-фольклорному фестивалі «Черга-2018», де представляли «Болгарський етнос в Україні» та разом із 16-ма групами-учасниками фестивалю на високому рівні показали яскраву палітру музики, пісень, танців і традиційних звичаїв різних етносів Болгарії.

Звичайно, під час таких насичених зустрічей знаходився час відвідати навчальні заклади Болгарії, познайомитися із учнями, вчителями та їхньою системою освіти, обмінятися досвідом з колегами, дещо навіть впровадити у своєму закладі. Особливо цікавою була тема профільності навчання.

Прагнення дізнаватися нового, впроваджувати в своїй роботі дало можливість відвідати Німеччину й познайомитися з їхньою системою освіти. Вразило ставлення уряду до освіти, до навчання дітей з особливими освітніми потребами, опіка й повне забезпечення закладів та вчителів усім необхідним, створення й робота народних шкіл за різними напрямками й для різних вікових категорій. Стосунки між вчителями, учнями та адміністрацією достатньо демократичні. Вчителі в повній мірі мають академічну свободу й ефективно нею користуються. Але найбільше вразили бібліотеки своєю креативністю, зонуванням, багатопрофільністю, доступністю, системою роботи. У планах створити такий читацький простір у закладі з метою підвищення інтересу до книг та читання взагалі. Поступово ідеї намагаюся впроваджувати у своїй роботі та закладі.

Проблема якості освітніх послуг є однією з ключових (поруч із доступністю) для системи освіти будь-якої країни. Україна в цьому сенсі не є винятком. Одним із пріоритетів стратегічного розвитку України визнано інтеграцію нашої держави до Європейського співтовариства. За перспективною Програмою розвитку, яка розрахована на десять років, Україна має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС і зробити їх відповідними загальноєвропейським вимогам. Європейський вибір України зумовлений її геополітичним положенням і спільною історією формування та розвитку європейської культури.

Сучасна школа має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню необхідних для проживання в європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя й навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації та захисту своїх прав.

Список використаних джерел

1 Україна і Європейський Союз [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Україна_і_Європейський_Союз.

2. Безвізовий режим: як це працюватиме [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/bezvizoviy-rezhim-rano-raditi-koli-chekatita-yak-bude-pracyuvati-374775.html>.

3. Назаренко Г. патріотизм у молодіжному русі // Педагогічна газета, №3, березень, 2007.

4. Яковенко Н. Куди веде наше майбутнє // День, №7, 18 січня 2007 р.

Сивохіна К. І.*Аспірант PhD програми IV року навчання
ЛНУ імені Івана Франка*

СПЕЦИФІКА ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ МОЛОДІ В ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ ЛНУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА)

Трансформація українського суспільства призвела до радикальних змін в умовах життя людей. Перш за все, перетворилися соціально-групова та інституціональна структури. Формуються нові соціальні групи, нові соціальні та політичні інститути, а також частішають прояви соціальної нерівності.

Змінюються також і ціннісні орієнтації людей, а саме їх бачення норм та стандартів поведінки, які раніше здавались очевидними – тепер здаються незвичними та невизначеними.

Найбільшою мірою соціальні зміни зачіпають покоління молодих людей, перед якими постає комплексна проблема життєвого самовизначення. Адже від того, як вирішиться це завдання українською молоддю буде залежити не лише майбутнє нашого суспільства, а й розвиток сучасного українського суспільства.

Молодь, а зокрема студенти, є частиною людських ресурсів, що володіє специфічною цінністю для суспільства. Адже саме студенти значною мірою впливають на формування соціокультурних характеристик майбутнього українського суспільства. Студентська молодь здобуває професійні знання та розвиваючи свої здібності претендує на роль експертів в сучасному суспільстві.

Молоді люди характеризуються певною невизначеністю у майбутньому, переоцінкою цінностей сучасного суспільства та відсутністю способів досягнення особистісних життєвих стратегій – що в загальному вимірі характеризує перехідне суспільство. Саме тому, щоб визначити професійні орієнтації молоді, зокрема студентів, потрібно зрозуміти які життєві стратегії вони переслідують.

Нами було проведене дослідження методом кількісних та якісних соціологічних досліджень із застосуванням онлайн – опитування, за допомогою стандартизованої анкети та проведення фокус-групових дискусій. У рамках даного дослідження ми застосували вибірку студентів, що навчаються на денній формі навчання Львівського національного університету імені Івана Франка відповідно до розподілу по факультетах та курсах.

Дослідження життєвих стратегій показало, що найважливішим

чинником для досягнення успіху людини залишається сім'я, другим важливим чинником успіху є кар'єра і закриває трійку лідерів - матеріальне становище.

Щодо намірів студентської молоді стосовно досягнення життєвих стратегій – то на першому місці є освіта та кар'єра, адже саме здобуття вищої освіти, на думку студентів, допоможе їм знайти престижну роботу, а відтак побудувати кар'єру та просуватись по соціальній драбині для досягнення високого соціального статусу. Також, частина опитаних має намір реалізувати свій талант чи певну здібність – адже вважають, що саме їх унікальна навичка зможе допомогти проявити себе серед інших та стане тим соціальним ресурсом, що підніме їх на щабель вище.

Під час проведення дослідження ми припускали, що для стратегії досягнення життєвого успіху характерними є практики самореалізації, використання нових можливостей, розширене відтворення соціального статусу та визнання. В результаті дослідження виявилось, що наша гіпотеза підтвердилась, адже більшість студентів стверджують, що використання нових можливостей та самореалізація є невід'ємною частиною їхньої реальної діяльності, здобуття та утримання соціального статусу, надалі визнання – є основою життєвих стратегій у студентів;

Також, ми припускали, що індивідуальні цінності впливають на формування життєвих стратегій і це підтвердилося, оскільки опитані студенти вказували, що їх ціннісні установки та основи батьківського виховання сформували їхні погляди на побудову майбутнього і відбиваються в подальшій поведінці на шляху до досягнення життєвих стратегій.

Неоднозначним є результат стосовно нашого припущення, що життєві плани, які реалізуються індивідами залежать від їх матеріального становища. Ця гіпотеза підтвердилась лише частково, адже в проведеному дослідженні матеріальне становище постає на третьому місці у побудові життєвих стратегій, і в більшості випадків у відповідях респондентів жіночої статі. Для них на першому місці є сім'я, далі кар'єра, а третє – матеріальне становище. Проте, варто зауважити, що саме таку стратегію обирають респонденти з педагогічною освітою (можемо зазначити, що це має професійний відбиток). Серед студентів – економістів як жіночої так і чоловічої статі на першому місці є кар'єра , відповідно, і матеріальне становище. Відповідно, можна сказати, що професійна орієнтація

накладає відбиток на життєву стратегію студента загалом.

У підсумку слід сказати, що побудова стратегії – це насамперед індивідуальна практика. Отримані результати показали, що сучасна молодь при побудові власної життєвої стратегії орієнтується на особистісні, а не суспільні проблеми. Життєві цілі формуються на основі синтезу усіх форм ресурсів людини - людського, соціального, фізичного, природнього та фінансового капіталів.

Типологізація життєвих стратегій студентської молоді була проведена на основі аналізу соціальної активності, цілей та ціннісних орієнтацій, що домінують у цій соціальній групі, методів та засобів реалізації життєвих цілей.

Основними критеріями виділення типів життєвих стратегій були:

- орієнтація студентів на засіб відтворення свого соціального статусу;
- оцінка студентами ступеня успішності своєї адаптації до сучасних умов життя;
- засоби вирішення життєвих проблем та подолання життєвих труднощів;
- рівень та якість застосування засобів, що надаються новими соціальними можливостями.

За результатами проведеного нами дослідження ми виявили, що приблизно 68% студентської молоді надають перевагу стратегіям, орієнтованим на досягнення успіху в рамках соціальних норм, під назвою «молоді професіонали»; стратегії під назвою «молоді бюрократи» та «золота молодь» на сьогодні, сучасна молодь обирає значно менше, їм надали перевагу приблизно 28%. Така спрямованість молоді, як ми вже вказували раніше, спричинена недовірою до держави та нестабільних суспільних процесів. «Розмиті» та протестні стратегії, як показали результати дослідження, на сьогодні не властиві студентській молоді.

Таким чином, результати дослідження свідчать про те, що змістовна спрямованість життєвих стратегій особистості може визначатися відповідно до типу особистості, здатності до вирішення суперечок між внутрішніми та зовнішніми умовами реального життя, а також, в аспекті здатності людини визначати своє становище в умовах складних соціальних взаємовідносин. Всупереч буденним стереотипам, молодь відчуває себе достатньо впевнено, високо оцінює власні можливості, перспективи та стартові позиції.

Студентська молодь, в трансформаційному суспільстві, найбільшою мірою орієнтована на матеріальне благополуччя. Такі зміни ціннісних орієнтацій, на нашу думку, пов'язані зі зміною суспільства в цілому, та є свого роду відповіддю на сучасні виклики суспільства. Саме тому ми вважаємо молодь найважливішим соціальним ресурсом, адже молоді люди є рушійною силою для розвитку та змін в сучасному суспільстві, а також основою для благополучного майбутнього усіх членів сучасного суспільства.

Суховєєва Л.В.

*вчитель англійської мови Андрушівського ліцею №2,
координатор об'єднання «Євроклуби Андрушівщини»
Андрушівської міської ради Бердичівського району
Житомирської області*

ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В АНДРУШІВСЬКІЙ ОТГ

Ми живемо у 21 столітті, наша держава розвивається та змінюється з кожним роком. В життя бурхливим потоком вриваються новітні європейські технології, внаслідок чого формуються демократичні, європейські цінності.

Про актуальність формування європейської свідомості учнівської молоді свідчать зміни, які відбуваються в нашій країні і торкаються соціального замовлення суспільства сучасній українській школі. Воно полягає у вихованні особистості, яка володіє не тільки певною сумою знань, умінь та навичок, але й має здатність активно включитися у демократичні процеси, що відбуваються в сьогоденні.

За допомогою інтегрування європейської тематики до загального змісту української шкільної освіти в учнів формуватимуться особистісні та соціальні вміння й навички для життєдіяльності в сучасному європейському співтоваристві, в якому нині активно культивується відчуття європейської культури, зближення та створення спільного європейського дому. Одним з важливих завдань освіти стає формування в молодого покоління свідомості про спільну європейську належність, розвиток почуття відповідальності за спільне майбутнє, відчуття європейського громадянства.

Метою роботи є формування європейської свідомості учнівської

молоді в закладах освіти Андрушівської ОТГ.

Завдання:

- забезпечити формування поняття європейської свідомості учнів за рахунок втілення основних ідей та цінностей європейського суспільства як необхідного елемента європейської інтеграції;

- створення умов для розвитку в особистості ціннісних орієнтацій та вмінь, необхідних для життєдіяльності в сучасному європейському співтоваристві;

- організувати позакласну та позашкільну роботу з учнями для створення атмосфери, що сприятиме розвитку громадянської позиції, причетності до європейських цінностей та європейського громадянства шляхом участі у виховних заходах.

Вітчизняні вчені звертають увагу на те, що українці за своїм походженням, історичним та культурним розвитком є європейцями. Тому цілком зрозуміло, що шлях історичного розвитку українського народу, збігаючись зі шляхом усіх інших європейських народів, пролягає до європейських цінностей. Успіх утвердження загальноєвропейських цінностей значною мірою залежить від педагогів, як носіїв сучасних змін і трансформацій в освіті та життєдіяльності Європейської Спільноти в цілому.

З метою формування європейської свідомості учнівської молоді в навчальних закладах нашої Андрушівської об'єднаної територіальної громади, було створено об'єднання «Євроклуби Андрушівщини». Це колектив учнів та вчителів, які, працюючи разом, поглиблюють свої знання про Європу та європейську інтеграцію, поширюють інформацію з даної тематики у школах та своєму соціокультурному оточенні.

Всі заходи спрямовані на популяризацію європейських демократичних цінностей та європейської інтеграції серед учнівської молоді, формування «європейської свідомості» та відчуття «громадянина Європи», усвідомлення серед молодих українців своєї приналежності до Європи.

Особлива увага звертається на теми миру; збереження культурної неповторності; солідарність і любов до ближнього; усвідомлення відповідальності; свободи, справедливості та соціальної захищеності; повага до життя і прав інших; збереження природи й довкілля; збереження традиційних чеснот – таких, як доброта, вірність, скромність, старанність, усвідомлення обов'язку і ввічливість.

З метою формування громадянської позиції, морально – етичних якостей, патріотизму, поваги до національної символіки та історії українського народу в закладах освіти проводилися різноманітні благодійні акції в підтримку бійців з АТО:

- Благодійна акція «Дитяче тепло оберігає героїв» - купівля теплих речей;

- акція «Солодке вітання» - купівля чаю, кави, меду, цукру, згущеного молока, цукерок, печива;

- акція «Єдність та підтримка» - збір коштів на придбання ліків та камуфляжного одягу;

- акція «Гуманітарна допомога дітям із зони АТО» (збір канцелярських товарів, медичних аптечок, теплих речей, книг, коштів, продуктів харчування, солодоців).

Учителі та учні Андрушівського ліцею №2 тісно співпрацюють з благодійним фондом «Лелекера», якому здають кришечки з пластикової тари, а вилучені кошти йдуть на лікування та реабілітації воїнів АТО.

Надзвичайно трепетно ставляться вихованці до довкілля, проводячи акції «Наш край без сміття», «Зробимо планету чистішою», «Замітай, прибирай – буде чистим рідний край!». Щороку учні та вчителі місцевих ліцеїв прибирають території міського парку, біля Обеліска, на Алеї Слави, братських могилах жертв фашизму; збирають сміття на берегах річки «Гуйва»; прибирають пришкольні ділянки, сортують побутові відходи у спеціальні контейнери для скла, пластику та паперу, а учні сільських шкіл доглядають за пам'ятниками воїнам – визволителям та партизанськими землянками.

У Андрушівському ліцеї №2 діє єдине в ОТГ Шкільне Лісництво, створене за ініціативи лісничого Андрушівського лісництва М.А.Степаненка. Школярі разом з працівниками посадили дендропарк, а також саджанці дуба на площі 1 га, розвісили на деревах шпаківні, які виготовили своїми руками. Поблизу с. Крилівка школярі пі керівництвом дорослих посадили саджанці сосни на території 0,5 га. Юні лісівники активно брали участь в тематичному конкурсі в м. Малин; у Всеукраїнській акції «Майбутнє лісу – у твоїх руках!»; побували на прес – конференції у Житомирському обласному управлінні лісництва та мисливства, де долучилися до обговорення важливих екологічних питань. Приймаючи участь в акції «Створюємо ліси разом», було висаджено дуби та ялини на площі 1,8

га.

В навчальних закладах постійно організовуються та проводяться тематичні книжкові виставки, прес-калейдоскопи, віртуальні турне-подорожі до країн Європи під гаслами: «Шедеври європейської прози», «Європа - наш спільний дім», «Відкриваємо Європу разом», «Україна - Європа: відкриті обрії».

Як це важливо сьогодні – протиставити бездуховність, порожнечу душі, дешевим розвагам, бездумному гаянню часу цікаві, змістовні, емоційно захоплюючі заходи, які дарують радість і задоволення від значимості зробленого і пережитого. «Усе залежить тільки нас, від кожного нашого слова, від кожної нашої дії» - під таким гаслом працюють учнівські та педагогічні колективи, створюючи проекти «Найбільша цінність – життя і гідність», «Молодь за здоровий спосіб життя», «Дорогами добра».

Україна – це центр Європи, тому з упевненістю можна сказати, що ми європейська держава, яка маленькими кроками прямує в світле майбутнє. А ми старше покоління маємо навчити та стати гарним прикладом для молодшого.

Саме тому, створюючи умови для формування європейської свідомості в учнів, дуже важливо організувати навчально-виховний процес таким чином, щоб серед учасників панували демократичні відносини, повага до прав і свобод, толерантне ставлення, відчуття гордості за соціальні та економічні досягнення людства та власну участь у суспільному житті, активна життєва позиція, повага до загальнолюдських цінностей.

Тулба Т.І.

*старший викладач кафедри освітньої політики
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Питання прав та свобод людини і громадянина на сьогодні є найважливішою проблемою внутрішньої і зовнішньої політики всіх держав світу. Саме стан справ у сфері забезпечення прав і свобод людини, їхньої практичної реалізації є тим критерієм, по якому

оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому.

Толерантність є яскравим показником ступеню демократичності кожної держави та однією з умов її розвитку, вона охоплює усі сфери суспільного життя нації: соціальну, релігійно-конфесійну, політичну, особистісну, міжетнічну та є протилежністю ворожості, антипатії, ненависті.

У наш час, коли на долю України випали найважчі часи за роки незалежності, відстоюючи свої території, захищаючи своїх громадян та свої переконання, слова: терпимість, прийняття, повага, гідність стали не тільки теорією, а дією і вчинками.

Народ України має вирішувати багато проблем сучасності, проте однією з основних є створення високої правової культури держави та її громадян. Поважати гідність людини це найвища цінність толерантного суспільства та обов'язком його громадян. З порушенням цих правил розвиваються прояви, які ведуть до виникнення етноцентризму, дискримінації, расизму, геноциду. Слід зазначити, що у підлітковому середовищі інтолерантність найчастіше проявляється у формі жартів, принижень, образ, тому толерантній особистості необхідно прищепити правову культуру і велику роль у цьому процесі відіграють освітні заклади.

Проте, навчити правам не достатньо, необхідно навчити користуватися ними на практиці, а це основний напрям людиноцентристської парадигми освіти.

Проблема толерантності набула особливої актуальності на початку XXI століття, процеси глобалізації породжують протиріччя між релігійними, національними та етнічними особливостями різних культур і народів, порушується одна із основних цінностей громадянського суспільства це – цінність толерантності.

Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань, адже толерантність це повага, сприйняття та розуміння форм самовираження та самовиявлення особистості людини. Актуальним є вислів: «толерантність – це єдність у різноманітті, те, що переходить від війни до культури миру», а для людини це - активна позиція, що формується на основі визнання прав та свобод людини [1].

Сучасні суперечливості нашого суспільства криються не лише в соціально-економічній площині, але й тісно пов'язані з процесами виховання та розвитком особистості. Слід зазначити, що проблеми

сімейного та шкільного виховання, негативний вплив «сумнівних ідеалів» сприяють проявам агресії, конфліктності підлітків, тому саме виховання толерантних засад дозволить підростаючій особистості розвиватись з усвідомленням власної гідності, з чіткою морально-етичною позицією в руслі збереження та розквіту національної культури, національних пріоритетів, національної свідомості, не принижуючи поваги до інших людей. Сформована в дитинстві толерантність як особистісна установка, цінність, а не просто витримка та здатність терпіти, дозволить знизити в майбутньому негативізм та агресію до поглядів, думок, поведінки інших [2: 93].

Період навчання дітей та юнацтва є сенситивним періодом для формування і розвитку толерантної свідомості та побудови толерантних відносин.

До толерантності, як активної соціальної поведінки, людина приходиться добровільно та свідомо. Проте, саме освіта здатна активно і цілеспрямовано формувати у людини відповідні особистісні якості. Сьогодні всім зрозуміло, що виховання толерантності є найважливішою стратегією освіти XXI століття.

Виконання зазначених проблем залежить від об'єктивного оцінювання дійсності, вміння правильно ставити цілі, планувати, реалізувати, координувати, постійно аналізувати та створювати дієве багатостороннє виховне партнерство. Важливо визнати, що перед банальністю зла і незахищеністю людства, толерантність має характеризуватися не проявами байдужості, а занепокоєнням і зацікавленістю.

Формування і розвиток толерантності в учнів та студентів потребує забезпечення певних психологічних умов та вимагає спеціального керівництва дорослими, тому слід розглядати цей процес, як педагогічну діяльність, спрямовану на створення умов, сприятливих для вироблення кожним власної, самостійної та незалежної позиції. Завдання педагога полягає у створенні сприятливих умов для подальшої адаптації особистості в інших сферах соціальних взаємин [3: 4].

Як зазначають науковці та практики, педагогічними умовами створення толерантності є формування толерантного простору, середовища, яке характеризується єдністю всіх суб'єктів виховного процесу і форм організації їх взаємин, які, з одного боку, є основними компонентами педагогічної етики, а з іншого — основою, зразком морального виховання учнів; культура спілкування як осягнення

інших в діалозі, як взаєморозуміння, взаємоповага, співчуття і співпереживання, відчуття партнерства; синергетичне мислення, яке дає змогу сприймати широкий спектр особистісних якостей, індивідуальних і етнічних проявів людини; особистісно орієнтований підхід у виховному процесі, основою якого є суб'єкт-суб'єктні відносини у системі «вихователь – виховуваний» [3: 6].

Провідною ідеєю освітнього середовища з формування толерантності повинно стати довірче співробітництво між адміністрацією, педагогами та учнями і студентами, що сприятиме забезпеченню соціально-психологічного клімату в освітньому закладі, формуванню у кожного учасника освітнього процесу почуття власної гідності, самоповаги, поваги до оточення, людей, незалежно від їх соціальної належності, національності, раси, культури, релігії.

Незаперечно, що визнати важливість принципів толерантності для освіти це лише перший крок у системі формування толерантної особистості, необхідно розробити ефективні педагогічні підходи та створити умови для розвитку толерантної особи. Нові підходи в сфері освітньої політики, зокрема «педагогіка ненасильства», проголошують співробітництво в процесі формування соціально активної особистості на основі довіри та справедливості.

Молоді люди нашої країни повинні стати активними провідниками ідей толерантності, сприяти гармонійності міжособистісних стосунків, пошуку діалогу, адже коректність і толерантність запобігають соціальним конфліктам. Проте, формувати толерантну особистість без створення середовища сприятливого для її розвитку неможливо.

Сьогодні багато говорять про створення безпечного освітнього середовища, що забезпечуватиме наявні безпечні умови навчання та праці, комфортну міжособистісну взаємодію, відсутність будь-яких проявів насильства, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Відповідно до Закону України «Про освіту», освітня стратегія навчальних закладів передбачає опору на педагогіку співробітництва, «педагогіку партнерства», повагу до особистості кожного учасника освітнього процесу [4]. Тому, розвиток толерантності в освітньому процесі повинен відбуватися шляхом конструктивного діалогу та взаємодії між учителем та учнем. Саме так, відбувається взаємне збагачення досвідом толерантності,

набувається позитивний досвід взаємин і спілкування. Важливо формувати в молодих людях почуття відкритості, альтруїзму, поваги до інших, солідарності та причетності і головне роз'яснювати природу прав людини. В основі освітнього процесу повинні бути загальнолюдські цінності: гуманізм, патріотизм, демократія, мир і дружба між народами, злагода між національними та релігійними спільнотами, соціальна справедливість, працелюбність, повагу до національної та світової культури .

В усі часи толерантність вважалася людською чеснотою, для якої характерними є терпимість до відмінностей серед людей, уміння жити, не заважаючи іншим, здатність мати права та свободи, не порушуючи права та свободи інших людей, адже терпиме ставлення до себе і є необхідною умовою толерантності до інших.

Враховуючи, що підлітковий вік та юнацтво є надзвичайно складною та суперечливою стадією розвитку людини, на виховний процес освітніх закладів покладається відповідальність за формування ціннісного фундаменту особистості в цей період як фізичної, так і соціальної зрілості індивідуума. Допомогти дітям зрозуміти власну індивідуальність, усвідомлення своєї відмінності від інших, формувати уявлення про розмаїття світу та відносин у ньому, першочергова задача педагога.

Безпечне освітнє середовище, яке буде відкритим для всіх учасників освітнього процесу, сприятиме створенню системи можливостей для розвитку особистості у соціальному та просторовому оточенні.

Список використаної літератури

1. Декларація принципів толерантності від 16.11.1995 року №995_503. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text (дата звернення 16.05.2021 рік);

2. Капська А. Й. Актуальні проблеми соціально – педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання). К., 2002. С. 91 – 96;

3. Безкоровайна О.В. З педагогікою толерантності в третє тисячоліття. Педагогіка толерантності. 2003. №3. С. 4-11.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 року №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 16.05.2021 рік).

Циня В.І.
директор ОЗО Курісовський ЗЗСО I-III ступенів

ШКОЛА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Зближення країн та народів в умовах глобалізації – важлива закономірність розвитку сучасного суспільства. Європейський вибір України зумовлений її геополітичним положенням і спільною історією формування та розвитку європейської культури. На запит європейської інтеграції України відбувається реформування освіти - реалізація Концепції «Нова українська школа». Сучасна школа має випускати молоде покоління: ОСОБИСТІСТЬ, ІННОВАТОР, ПАТРІОТ, готове до самореалізації, а отже, має навички людини ХХІ століття:

- уміння навчатися упродовж життя,
- критично мислити,
- ставити цілі та досягати їх,
- працювати в команді,
- спілкуватися в багатокультурному середовищі

Оскільки для сучасної української політики пріоритетним є посилення інтеграційних процесів у європейське співтовариство, оновлені стандарти освіти повинні поєднувати національні та загальноєвропейські компоненти, враховувати факти загальноєвропейського розвитку, включаючи необхідні знання про Європу, європейські надбання, цінності та орієнтири. Зміни в змісті шкільної української освіти взагалі мають бути основним дієвим інструментом її реформування та приведення у відповідність із загальноєвропейським контекстом, з потребами сьогодення.

Сучасна школа має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню необхідних для проживання в європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя й навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації та захисту своїх прав. Для сучасної загальноосвітньої школи України, яка переживає ґрунтовне реформування, це може знайти своє відображення в поновленні стандартів змісту освіти національного та загальноєвропейського компонентів з урахуванням тенденції європейського та світового

розвитку.

Серед завдань закладу, визначених в основних документах: Концепції «Школа розвитку особистості на засадах національного виховання та європейського вибору», «Стратегії розвитку .....», «Освітньої програми.....», Плану роботи школи ..... , пріоритетними визнано: оновлення ціннісно-цільових орієнтирів освітнього процесу на основі вивчення та впровадження досвіду європейської освіти; підвищення методичної компетенції педагогічних кадрів та реалізації особистісного потенціалу; забезпечення кожному учневі рівного доступу до якісної освіти; досягнення позитивних результатів освітнього процесу; підвищення конкурентноздатності та іміджу школи.

Першим кроком пізнання європейської освіти стала участь школи в українсько – естонському проєкті «Молодий та підприємливий», у якому брали участь учні та вчителі. У рамках проєкту відбувся обмін досвідом: естонська делегація відвідала заклад, ознайомилися із системою роботи, провели практичні заняття з обдарованою молоддю шкіл Лиманського району. Представники школи були учасниками делегації до Естонії. Таке знайомство викликало великий інтерес в учнів та вчителів школи, тому ми вирішили впроваджувати естонський досвід.

У рейтингу PISA 2018 року (міжнародна програма з оцінки якості освіти) естонські школярі посіли перші місця в Європі за всіма трьома категоріями: читання, математика і природничі науки. Вивчення найкращих світових практик і підготовка до викликів майбутнього – ось головні складові секрету естонського освітнього дива. Високі результати PISA стали можливі завдяки універсальному доступу до якісної освіти. Система освіти базується на принципі справедливості. Усі учні мають рівний доступ до освіти. Школи та вчителі мають велику автономію в питаннях підбору персоналу, методів викладання і підвищення кваліфікації. Школи також вільні формувати власні навчальні програми, базуючись на національній освітній програмі.

Естонія може пишатися однією з найбільш інноваційних освітніх моделей у світі. Мета всіх новаційних програм – адаптація навчання до майбутніх потреб суспільства, а також запровадження нової навчальної концепції.

Особливу увагу, як і в Україні, приділяють керівникам шкіл, їхнім компетентностям та мотивації. Роль директора школи полягає в

тому, щоб забезпечити найкращі умови для навчання та викладання, створити унікальну культуру школи, базовану на цінностях, які підтримують усі учасники освітнього процесу.

Створюючи умови для набуття необхідних європейських компетентностей, дуже важливо організувати освітній процес таким чином, щоб серед учасників панували демократичні відносини, повага до прав і свобод, толерантне ставлення, відчуття гордості за соціальні та економічні досягнення людства та власну участь у суспільному житті, активна життєва позиція, повага до загальнолюдських цінностей. Оскільки європейські компетентності, що покладені в основу громадянських цінностей та громадянської участі молоді, є гарантом подальшого самостійного життя в суспільстві.

Чим була вражена делегація, перебуваючи в Естонії? По-перше, школами, які відвідали

Вразила демократичність учнів, уміння спілкуватися, комфортність. . Несподіванкою було розміщення вздовж коридорів естонської школи столів із розносами, де лежать фрукти та овочі. Під час перерв діти мають можливість з'їсти морквинку чи яблуко. У кожній школі багато зон відпочинку, зон для ігор. Це спонукало нас до створення у нашій школі сучасного освітнього середовища: зон відпочинку на кожному поверсі, де є диванчики, місця для ігор, тенісу, фотозони, картинна галерея, привабливі коридори, озеленення.

Ще однією дуже цікавою особливістю естонської школи є те, що вона має свою систему електронної школи, до якої підключені вчителі, шкільна адміністрація, батьки і школярі. Тут відображають все: домашнє завдання, оцінки, відвідування, новини та оголошення школи. Батьки і вчителі можуть без клопоту спілкуватися в системі електронної школи. На даному етапі у нас не створена така електронна система через певні труднощі технічного забезпечення, але ми плануємо її створити.

Сподобались цифрові кабінети, спортзали з максимальною доступністю атрибутів, також музичні класи з апаратурою для звукозапису, монтажу, створення музики, з великою кількістю музичних інструментів, робототехніки. У нашій школі також є сучасні кабінети: інформатики, хімії, біології, фізики, відкрито багатофункціональний спортивний комплекс.

В Естонії дуже поширені сучасні методи навчання, зокрема,

проблемне навчання, проєктне навчання, цифрове навчання, навчання життєвим навичкам. Мета - інтегрувати предмети, надати навчанню практичну спрямованість. Колеги ознайомили з підприємницькою діяльністю, яка вивчається учнями старших класів. За основу береться проєктна робота, працюючи над якою кожен учень розробляє тему, виготовляє виріб, презентує його, створюючи рекламу, потім реалізує його. Великих виробів не виготовляють учні, це «милі сувеніри» або «милі дрібнички», корисні речі, якими прикрашена школа, які дарують гостям. Випускники залишають на пам'ять подарунок школі, який виготовляють своїми руками. Це дає можливість учням набувати практичного досвіду і бути готовими до життя. Учням, які відвідали Естонію дуже сподобалась традиція дарувати школі подарунок, виготовлений власними руками. Наші випускники вирішили започаткувати цю традицію і на подвір'ї школи вже є лавки, зроблені руками випускників у шкільних майстернях.

Учні та вчителі нашої школи активно долучаються до участі у соціальних, культурних, екологічних проєктах, різноманітних творчих конкурсах що відображають європейську культуру. У роботах конкурсу «Я- європеець» учні висловили такі думки: «Я щиро мрію про життя в Україні, як в європейській державі. З цим я пов'язую своє особисте щастя. Я добре усвідомлюю основні проблеми сучасного стану та перспектив розвитку українського суспільства, а також розрізняю, коли потрібна відповідальність держави, а коли має бути відповідальність кожної людини. Я високо ціную лідерство, цілеспрямованість, готовність до відповідальності за власну долю та долю України».

В естонських школах дуже багато дітей активно беруть участь у гуртках за інтересами. Різноманітність гуртків вражає навіть у маленьких сільських школах. Із створенням ОТГ зменшилась мережа гуртків. Це стало викликом для нашої школи. Ми також працюємо над удосконаленням діяльності шкільного самоврядування з метою залучення учнів через створення проєктів до вирішення реальних шкільних проблем і набуття навичок ведення демократичної дискусії та дій у правовому просторі.

Наші кроки до інтеграції в європейську освіту продовжуються. Ми поповнили досвід, беручи участь в австрійсько - українському проєкті «Компетентності лідерства та менеджменту для ефективного розвитку якості освіти в опорних школах». Плануємо продовжити упровадження досвіду роботи естонських шкіл, вивчати освіту інших

європейських держав, а також брати участь у міжнародних проєктах. Нас цікавить професійний розвиток вчителя європейської школи, питання профорієнтації старшокласників.

Кожна країна має свої особливості у системі виховання підростаючого покоління. Досвід естонських колег, з яким ми ознайомилися, близький нам.

Ми сліпо не копіюємо цю систему освіти, а намагаємось знайти спільне, впроваджувати його та розвивати свою національну освіту.

Список використаних джерел

1. Вдовиченко Є. Місія філософії освіти в реформуванні освітньої системи України // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2017. Випуск 10, С. 17-22.

2. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник / С.О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Рівне: Овід, 2012. – 352 с.

3. Концепція змісту освіти для європейського виміру України [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://osvita.ua/school/method/581/>

Чешенко О. І.

*методист відділу інформаційно-ресурсного забезпечення,
старший викладач кафедри освітньої політики
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Здоров'я нації в наш час розглядається як показник цивілізованості держави, що відбиває соціально-економічне становище суспільства. У рейтингу загальнолюдських цінностей здоров'я посідає найвищу позицію, оскільки є підґрунтям продуктивного, повноцінного життя людини. Здоров'я людини сприймається не лише як найбільша соціальна цінність, а й як вирішальний чинник економічного розвитку, конкурентоспроможності, росту добробуту кожної окремої країни і рівня життя її громадян.

Стан здоров'я зростаючого покоління є основою благополуччя і

розвитку суспільства. Натомість в останні десятиріччя спостерігається помітна тенденція до погіршення здоров'я дітей. Найбільш вагомими причинами цього процесу є екологічні проблеми, неякісне харчування, зниження рівня життя сімей, медичного обслуговування, прискорення темпу життя, зростання психологічного й емоційного навантаження на дітей. На цьому підґрунті виникає ризик соматичних, психічних і соціальних хвороб.

Проблема формування, збереження та зміцнення здоров'я людини є актуальною в сучасному вимірі буття. Модернізація змісту сучасної вітчизняної освіти в напрямі інтеграції в Європейський освітній простір передбачає розроблення та впровадження інноваційних освітніх систем і технологій, зокрема тих, що мають здоров'язбережувальну та оздоровчу спрямованість. Адже молоде покоління буде перспективним і далекоглядним лише за умов збереження та зміцнення свого здоров'я у всіх його аспектах. Зазначені реалії актуалізують необхідність формування у дітей переконання в необхідності бережливого ставлення до власного здоров'я і здоров'я тих, хто їх оточує, прагнення до сприйняття знань щодо фізичної, соціальної, психічної та духовної його складових, дотримання здорового способу життя.

Феномен «здоров'я» та проблему його збереження досліджують учені різних наукових напрямів – філософи, медики, соціологи, психологи, педагоги.

Концептуальні засади, ідеологію, принципи та особливості формування здорового способу життя досліджували: О. Балакірєва, Г. Бєленька, О., Вакуленко, Ю. Галустян, І. Ковчина, Р. Левін, Р. Моїсеєнко, Н. Петренко, О. Чернявська, О. Шиян, О. Яременко та ін. Загальні теоретичні питання формування здорового способу життя розглянуто в роботах Г. Анасенка, Т. Андрющенко, В. Бобрицької, С. Бондаревського, О. Дубогай, О. Єжової, С. Кириленко, В. Новосельського, В. Платонова, В. Оржеховської та ін. Соціально-медичні аспекти формування здорового способу життя висвітлені в публікаціях М. Амосова, І. Брехмана, Ю. Лисицина, В. Ліщука, Е. Мосткова. Основні підходи до визначення поняття «здоровий спосіб життя» висвітлені у роботах Є. Вайнера, А. Волик, А. Ізуткіна, Ю. Лисицина, Л. Сущенко та ін.

На сьогодні, незважаючи на популярність використання терміну «здоровий спосіб життя», єдиної точки зору щодо його трактування так і не існує. Дана ситуація підтверджується аналізом визначень,

проведеним В. Бобрицькою, в яких використовували різні наукові підходи та порівняла одинадцять визначень здорового способу життя [2: 201-202]. У дев'яти, з розглянутих визначень, за основу було взято слово «діяльність», у двох інших – «цінність» і «стиль існування». Дослідниця наголошує, аби дати повноцінне визначення поняттю «здоровий спосіб життя» необхідно розкрити сутність складових даного поняття. Більшість науковців до основних складових здорового способу життя відносять: а) збалансоване харчування, оптимальний рухомий режим, відмова від шкідливих звичок, сприятливий психологічний настрій у суспільстві, бажання опанувати мистецтво бути здоровим; б) дотримання режиму праці і відпочинку, раціональне харчування, самоконтроль за станом здоров'я, профілактика наркоманії, токсикоманії та алкоголізму, статеве виховання і сексуальна культура, профілактика ВІЛ, особиста гігієна.

Розкривши основні складові здорового способу життя, можна узагальнити, що під цим поняття слід розуміти спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я.

На думку О. Яременка, «формування здорового способу життя» – це процес застосування зусиль для сприяння поліпшенню здоров'я і благополуччя взагалі, що полягає, зокрема, в ефективній політиці, розробці доцільних програм, наданні відповідних послуг, які можуть підтримати та поліпшити наявні рівні здоров'я та забезпечити особистості змогу посилити контроль над власним здоров'ям і покращити його. Вчений зазначив, що формування здорового способу життя ґрунтується на певних ідеологічних засадах: пріоритеті цінності здоров'я в світоглядній системі цінностей людини; сприйнятті здоров'я не тільки як стану відсутності захворювання або фізичних вад, але і як стану повного благополуччя; цілісному розумінні здоров'я як феномену, утвореного поєднанням його чотирьох сфер; визнанні того, що відповідальність за здоров'я несе сама людина, а також її оточення, держава і суспільство [4].

На думку О. Єжової термін «формування здорового способу життя» не повністю відображає той зміст, який має й повинна мати освітня діяльність щодо формування, збереження і зміцнення здоров'я в закладах освіти. На її думку, «формування здорового способу життя» для закладів освіти має трактуватися як формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей, підлітків і молоді. Останнє

розглядається автором як «системне та динамічне утворення особистості на основі мотиваційно-емоційної сфери і сукупності знань про здоров'я, яке виявляється у свідомо обраному способі життя. Сформоване ціннісне ставлення передбачає дієву та свідому поведінку людини щодо дотримання здорового способу життя. Ціннісне ставлення до здоров'я є однією з найважливіших якостей внутрішньої структури особистості і являє собою сукупність індивідуальних вибіркових зв'язків особистості з різними явищами та предметами навколишнього середовища... Ціннісне ставлення до здоров'я передбачає усвідомлення особистістю, що саме здоров'я є найважливішою цінністю для людини» [3: 16].

Важливою є також думка Т. Андрющенко про значення усвідомлення особистістю цінності здоров'я і здорового способу життя. На думку дослідниці, людина, у якої сформоване сприйняття власного здоров'я як особистісної цінності, намагатиметься свідомо коригувати свою поведінку для збереження і зміцнення свого здоров'я та здоров'я інших [1].

На думку вчених, головними принципами формування здорового способу життя є: потреба в ініціації діяльності з боку визначеної державної структури, координації спільних дій цією структурою, в тому числі й щодо рівності, дотримання прав і обов'язків усіх залучених суб'єктів діяльності (посередництво); дотримання тієї умови, що всі залучені суб'єкти мають працювати виключно на засадах свідомої зацікавленості, взаємоповаги та взаєморозуміння (партнерство); дотримання тієї умови, що всі залучені суб'єкти мають якомога ширше представляти усі, галузі причетні до вирішуваної проблеми (міжгалузевість), на всіх рівнях функціонування цих галузей (багаторівневність); потреба в урахуванні місцевих умов і особливостей (пристосування).

Вплив на формування здорового способу життя молоді здійснюється на чотирьох рівнях: індивідуальному, груповому, рівні окремої організації (закладу, установи), рівні суспільства (громади).

Отже, вчені пропонують розуміти, що поняття «формування здорового способу життя» ми розглядаємо як формування ціннісного ставлення до здоров'я дітей, підлітків і молоді, усвідомлення ними цінності здоров'я та створення необхідних умов для їх залучення до здорового способу життя, що сприятиме збереженню і зміцненню здоров'я і благополуччя особистості.

Світовий досвід теорії і практики формування здорового способу

життя доводить ефективність цієї діяльності стосовно збереження і зміцнення здоров'я молодого покоління.

Отже, покращення вищезазначеної ситуації потребує активізації процесу формування здорового способу життя та зростання рівня відповідального ставлення до вибору способу життя з боку зростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Т. К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язберезувальної компетентності в дітей дошкільного віку : дис. ... док. пед. наук : спец. 13.00.08 / Т. К. Андрущенко. – К., 2015. – 503 с.
2. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів : [монографія] / В. І. Бобрицька. – Полтава : Поліграфічний центр «Скайтек», 2006. – 432 с
3. Єжова О. О. Здоровий спосіб життя / О. О. Єжова. – Суми : Університетська книга, 2010. – 127 с.
4. Формування здорового способу життя молоді: стратегія розвитку українського суспільства / [О. О. Яременко, О. В. Вакуленко, Ю. М. Галустян та ін.]. – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, Укр. ін-т соц. дослідж., 2004. – 164 с. – (Серія «Формування здорового способу життя молоді»: у 14 кн., кн. 1).

Шеремет С. І.

*завідувач науково-методичної лабораторії
виховання, соціальної і здоров'язберезувальної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Державна освітня політика України продовжує власне становлення у непростих умовах. Її модернізація суттєво впливає на позашкільну освіту, яка є невід'ємною складовою безперервної освіти та забезпечує цілеспрямований процес навчання, виховання, розвиток та соціалізацію особистості в позашкільному середовищі.

Нове бачення позашкільної освіти відображається в побудові сучасної моделі організації, в нових освітніх функціях, підходах, змісту, форм та соціокультурних потреб. Реалізація важливих соціальних функцій вимагає постійного вдосконалення діяльності

закладів, оновлення змісту освітнього процесу, враховуючи сучасні досягнення психолого-педагогічної науки. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти, компетентнісний підхід у позашкільних закладах закладені в педагогічних працях О.В.Биковської. Апелюючи до Стратегії розвитку позашкільної освіти (за редакцією вченої) варто зазначити, що «позашкільна освіта набуває нового значення, що обумовлено такими факторами: підвищенням значення позашкільної освіти для розвитку людини і держави; посилення ролі позашкільної освіти як складової системи освіти, навчання впродовж життя; закріпленням правового статусу позашкільної освіти [3, с. 48]. У дослідженнях українських учених О.В.Сухомлинської, І.Д.Бега, О.В.Литовченко, О.В.Матвієнко, В.А.Редіної, Т.К.Окушко виставлено акцент на вирішення проблем виховання, навчання, розвитку, соціалізації вихованців у закладах позашкільної освіти.

Саме напрацювання науковців та практиків сприяють пошуку та вибору ефективних шляхів організації освітньої діяльності в умовах тотальної пандемії, яка породила ряд нових цивілізованих викликів і вимагає від педагогічної громади миттєвих реагувань та прийняття виважених рішень.

Позашкільна освіта уже має певний напрацьований досвід організації освітнього процесу у варіантах змішаного та дистанційного навчання. Важливим є акцентувати увагу на організацію освітнього процесу в позашкільних закладах з використанням технологій дистанційного навчання, яке можливе у двох варіантах: синхронне та асинхронне. Синхронне навчання передбачає наявність онлайн спілкування між вихованцем і педагогом в режимі реального часу. Однак, таку модель важко вважати успішною, оскільки на карантині змінилось саме поняття «вільного часу» дитини.

Асинхронне навчання передбачає спілкування через соціальні мережі та хмарно-орієнтоване середовище. Педагогічною спільнотою успішно використовуються такі платформи та мобільні сервіси як ZOOM, Skype, Google, Classroom, Facebook, Viber, Messenger, WhatsApp тощо. Однак, постає питання рівня доступності до інтернету, наявності базової комп'ютерної техніки та цифрових гаджетів у вихованців різних куточків регіону. Діти опиняються у цифровій нерівності не лише у зв'язку з відсутністю доступу до якісних інтернет послуг, але й в результаті соціально-економічної нерівності. В таку ситуацію потрапляють не тільки учні, а й педагоги.

Керівники гуртків професійно продумують зміст занять в умовах карантину, залучаючи вихованців до діяльнісного процесу, пропонуючи їм практично-демонстраційні заняття, мультимедійні презентації, «майстер – класи», перегляди пізнавальних фільмів, віртуальні екскурсії та подорожі, тощо. Така модель навчання дозволяє учням вчитися у власному темпі та на свій розсуд. Незважаючи на те, що формат дистанційного навчання є перспективними та успішними в таких умовах, наявні певні ризики.

Далеко не всі заняття можна проводити в онлайн форматі з такою ж ефективністю як в традиційній формі. Навчальні програми з позашкільної освіти відповідно до статті 10 Закону України «Про освіту» можуть «забезпечувати здобуття часткових кваліфікацій, відтак є важливими у забезпеченні прав громадян на здобуття освіти, професійних знань і умінь» [1, с 7].

В форматі дистанційного навчання вихованці втрачають інтерес та мотивацію до позашкільної освіти, оскільки половину дня виконують шкільну програму на онлайн-уроках, а потім домашні завдання теж за комп'ютером. Продовжувати далі працювати в такому режимі в дітей не вистачає сили волі та моральних ресурсів.

Актуальним є те, що не всі гуртки, творчі об'єднання, студії можуть повноцінно перейти на навчання у дистанційному режимі, оскільки їх діяльність потребує проведення занять саме в закладі позашкільної освіти, який має необхідне навчально-методичне забезпечення та обладнання. Зміст навчального плану окремих гуртків передбачає постійний супровід педагога на заняттях. Слід завжди пам'ятати про збереження здоров'я дитини як основного чинника в організації життєтворчості колективу.

Ще одним із ризиків є те, що є неможливим повноцінно забезпечити заняття дітям дошкільного віку. Ця вікова категорія вихованців потребує різних підходів до організації онлайн навчання: зменшення навчального матеріалу, адаптації методики викладання, підбір методів, форм та засобів у засвоєнні певних тем. Діти дошкільного та молодшого віку швидко відволікаються, втомлюються, постійно потребують підтримки та допомоги дорослих.

Актуальним є залишається питання здійснення виховного процесу, як складової освітнього та організації дозвіллевої діяльності в дистанційному режимі.

Чітко обмежене просторове середовище, в якому опинилось учнівство, суттєво впливає на зміст та кількість вражень, які

отримували в процесі взаємодії з ровесниками. Розірвався ланцюжок спільних буднів, де вирувало живе міжособистісне спілкування, взаємини та зустрічі. Тому основна роль педагогів та батьків компенсувати цю прогалину важливими для дитини чинниками. Це справжня людська підтримка, розуміння, залучення до ініціатив, успішних практик та вчинкових активностей, які спрямовані на формування життєвих цінностей та компетентностей.

Важливим є постійне входження вихованця в реальні активності, ініціативи, практики, які сприяють розширенню обмеженого просторового середовища, зануренню в продуктивний соціокультурний простір, долученню до стихії різноманітних переживань та проявів себе у бажаних соціальних ролях.

Розглядаючи ціннісно-смісловий компонент освітнього процесу важливо виставити акцент на рівень готовності педагогів закладу позашкільної освіти до діяльності в режимі дистанції. Стає доцільним здійснити переорієнтацію цілей, завдань, принципів побудови усієї системи життєдіяльності творчого колективу. Спрямованість дій важливо направити на ефективне спілкування, спільну продуктивну діяльність, яка передбачає формування у вихованців самостійності, відповідальності, свідомого прийняття рішень та мотиваційних процесів.

Таким чином, враховуючи зазначені ризики, особливості роботи кожного творчого об'єднання, важливим є вибудувати індивідуальну траєкторії розвитку кожного вихованця зокрема. Осмислюючи реальну ситуацію, здійснюючи освітній процес в дистанційній формі, важливим є для педагога закладу позашкільної освіти чуттєво реагувати на зміни, виклики та спроможність допомогти вихованцям пристосуватися до нового формату співдіяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> .

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12. 2016 року № 988-р).

3. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О. В. Биковської. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2018. – 96 с.

Янчук Н. Д.*канд. юрид. наук., доцент,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»*

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Останнім часом здійснено низку кроків із змістовної модернізації системи освіти в Україні, котрі спрямовані на підвищення якості української освіти, з інтеграцією останньої в європейський науково-освітній простір. Одним з провідних напрямів модернізації системи освіти є реалізація академічної мобільності у вищій освіті.

Академічна мобільність є одним з напрямів Болонського процесу, який спрямований на забезпечення цілісності європейського науково-освітнього простору. Цей простір охоплює всі держави-учасниці Болонського процесу і Україна не виняток. Нині, інтеграція української науки та освіти в європейський освітній простір зумовлює реалізацію академічної мобільності учасників освітнього простору, як основи вдосконалення освітніх технологій, піднесення якості вітчизняної освіти на європейський рівень. Такі програми, як «Tempus», «Erasmus+», «Erasmusmundus» та інші сприяють не лише активізації міжнародної співпраці та підвищення академічної мобільності серед учасників освітнього процесу, але й надходженню коштів від іноземних партнерів, які можна інвестувати в розвиток української системи освіти. В Україні запроваджено програми академічної мобільності для здобувачів освіти на навчання та проходження практики. Для науково-педагогічних працівників академічна мобільність представляє собою можливість не лише здобуття нового досвіду, запровадження новітніх освітніх технологій в навчальний процес, але й можливість підвищити кваліфікацію, пройти стажування, покращити знання іноземної мови, розширити мережу наукових контактів, що в цілому впливає на підвищення якості освіти в державі.

Проблеми академічної мобільності стали предметом наукових досліджень широкого кола вчених. Теоретичні та практичні аспекти академічної мобільності розглядаються в дослідженнях В. Андрущенка, В. Бакірова, Н. Гуляєвої, М. Згуровського, Г. Калінічевої, В. Клименка, В. Лісового, Б. Нагорного, М. Ступки та інших.

В той же час варто відзначити, що існуючі дослідження

академічної доброчесності носять фрагментарний характер і проблема реалізації академічної мобільності як потужного фактору інтеграції України в європейський науково-освітній простір не до кінця є вивченою, чим зумовлюється актуальність даного дослідження.

На сучасному етапі поняття «академічна мобільність» широко використовується в нормативній базі. На законодавчому рівні поняття «академічна мобільність» закріплено в Законі України «Про вищу освіту» «як можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися та проводити наукову діяльність в іншому вищому навчальному закладі (науковій установі) на території України чи поза її межами».

В науковій літературі академічна мобільність визначається як «вид соціального пересування агента, що здійснюється з метою продовження його освіти» [1 : 18].

На думку С. Гончаренка, академічна мобільність – це здатність людини до свідомої трудової та соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної та духовної культури [2 : 41].

Дещо інший контекст вкладає в це поняття Р. Лукичева. Вчений вважає, що академічна мобільність є основною цінністю Європейського ареалу вищої освіти, а розвиток механізмів міжнародного академічного визнання – найважливішим елементом забезпечення мобільності [4 : 643].

Як бачимо, в науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення поняття «академічна мобільність», а тим більше однозначного його тлумачення. Беззаперечним є те, що академічна мобільність – це виключно важливий для особистого та професійного розвитку процес, що сприяє формуванню різноманітних компетентностей, надає можливість отримати доступ до визнаних центрів освіти та науки, де традиційно формувалися провідні наукові школи.

Ситуація з академічною мобільністю в вищих навчальних закладах України сьогодні залишається досить критичною, оскільки організація академічної мобільності учасників освітнього процесу у провідних європейських університетах ніяк не координується. Як слушно зазначає О. Неретіна, «для будь-якого сучасного вишу важливий такий пункт, як співпраця з іншими вузами – як

зарубіжними, так і вітчизняними. Цей пункт є показником його іміджу, популярності та привабливості для абітурієнтів, а також є закономірним наслідком процесів інтеграції та глобалізації, що торкаються всіх сфер діяльності людини, в тому числі і вищої освіти. Інтеграція вишів є ключовою тенденцією сучасної вищої освіти» [5: 130].

Існує низка проблем, що стоїть на заваді ефективної реалізації академічної мобільності. Проблеми для здійснення академічної мобільності пов'язані з реалізацією індивідуальних освітніх траєкторій. Як справедливо відмічає Ю. Грищук: «спільні наукові програми підготовки фахівців із провідними європейськими університетами мають поодинокий характер. Укладення міжуніверситетських двосторонніх договорів про обмін кадрами відбувається епізодично та часто має поодинокий характер, оскільки іноземні університети можуть профінансувати перебування своїх фахівців за кордоном, а вітчизняні намагаються здійснювати це «за рахунок сторони, що приймає» [3: 35].

Не менш важливою проблемою, що стоїть на заваді ефективної реалізації академічної мобільності в нашій державі є невизнання дипломів переважної більшості вищих навчальних закладів на міжнародному рівні, що гальмує процес інтеграції України в європейський науково-освітній простір.

Ще одна з проблем – міграція учасників освітнього процесу в більш розвинуті країни, що пов'язана з більш вищим рівнем життя, якістю освіти, можливістю здійснення науково-дослідницької роботи, отримання диплому європейського зразка, потенціальною можливістю влаштування на високо оплачувану роботу тощо.

Однією з найболючіших проблем академічної мобільності в Україні є відсутність належного рівня фінансування. Академічна мобільність учасниками освітнього процесу здійснюється або за рахунок коштів вищих навчальних закладів, або за рахунок фондів підтримки й розвитку вищої освіти, грантів, або за рахунок особистих коштів чи коштів приймаючої сторони.

Це далеко не повний перелік проблем, що стоять на заваді ефективної реалізації академічної мобільності. Не менш важливі проблеми, що постають в рамках програми академічної мобільності, це: низький рівень інформованості учасників освітнього процесу з питань можливості участі у програмах академічної мобільності; недостатня мотивація здобувачів освіти в питаннях участі у

програмах академічної мобільності; подекуди низький рівень володіння іноземними мовами, що ускладнює участь у програмах академічної мобільності тощо.

Якщо аналізувати переваги академічної мобільності, то до числа безумовних слід віднести: підвищення якості освіти шляхом впровадження європейських освітніх стандартів; розвиток міжнародного співробітництва, взаємодія вищих навчальних закладів із різних країн; запровадження новітніх освітніх технологій; співпраця у сфері освіти, що сприяє науково-технічному прогресу та сталому розвитку держави; запровадження інновацій в освітній процес, розвиток науково-дослідницької роботи; збагачення індивідуального досвіду, що надає можливість дізнатися про інші моделі створення і поширення фахових знань, дозволяє розширити мережу контактів; можливість отримання значущого міжнародного досвіду для вдосконалення національної системи освіти; розвиток кадрового потенціалу вищих навчальних закладів тощо. Академічна мобільність сприяє розвитку різноманітних компетентностей, вдосконалює знання іноземних мов та формує здатність працювати в різноманітному культурному контексті.

Таким чином, можна зробити висновок, що академічну мобільність слід розглядати як невід'ємний атрибут сучасної системи освіти. Разом з тим, розвиток різних форм академічної мобільності стримується низкою проблем. Вони мають вирішуватись як на державному, так і на університетському рівні. Для нашої країни досягнення ефективної академічної мобільності реальне за умови якісного нормативно-правового забезпечення академічної мобільності, створення ефективного організаційно-економічного механізму, визначення джерел фінансування та готовності до партнерства суб'єктів академічного обміну.

Список використаних джерел

1. Академическая мобильность – важный фактор образовательной интеграции Украины: Материалы международной научно-практической конференции (Харьков, 16-19 ноября 2010 г.). – Х.: Изд-во НУА, 2010. – 368 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Грищук Ю.В. Міжнародна академічна мобільність в Україні: проблеми та перспективи / Ю.В. Грищук // Освітологічний дискус. – 2014. – № 2. – С. 33-40.

4. Лукичев Р. Роль академічної мобільності у професійному розвитку майбутніх фахівців / Р. Лукичев // Проблеми сучасної психології. – 2013. – Вип. 22. – С. 641-654.

5. Неретина Е.А. Сетевое взаимодействие – основа динамического развития вузов / Е.А. Неретина // Высшее образование в России. – 2013. – № 4. – С. 128-133.

АВТОРСЬКІ РОЗРОБКИ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ

Надія Ласько
педагог-організатор
Сторожницької ЗОШ I-III ступенів
Холмківської сільської ради
Закарпатської області

СЦЕНАРІЙ **виступу екологічної агітбригади «Акваліта»** **«Атака вірусів. Врятуй планету»**

Мета: узагальнити знання основних екологічних законів і їх зв'язок з процесами, що відбуваються під дією антропогенного впливу, сприяти активізації пізнавальної діяльності учнів, порушити проблеми розумного застосування досягнень науки та особистої відповідальності кожного за стан власного здоров'я, уявити важливість вакцинації від вірусних захворювань.

Учениця 1 . Ми команда АКВАЛІТА – зі Сторожниці з привітом!

Учениця 2. Наш девіз: «Земля в твоїх руках – і вона просить твоєї допомоги від атаки вірусів»

Учениця 3. МИ ЦІКАВИМОСЯ: думкою громади села щодо захворювання на коронавірус!

Учениця 4. МИ ТУРБУЄМОСЯ: про рівень захворюваності учнів нашої школи !

Учениця 5. МИ ПІДТРИМУЄМО: профілактичні засоби у боротьбі з коронавірусом!

Учениця 6. МИ СПІВПРАЦЮЄМО: з сімейною амбулаторією щодо профілактики вірусних захворювань!

Учениця 1 МИ НАВЧАЄМО: учнів школи як уберегтися від вірусів!

Учениця 2. МИ ІНФОРМУЄМО: громадськість про користь вакцинації від коронавірусу!

Ведуча 1.

Двадцять століття минуло

І двадцять перше настало

Давно людина на планеті

Господарем стала.

Ведуча 2. Творили люди, будували

Літати в космос навіть стали,

Навчились змінювати погоду!

І майже ... знищили природу!
Чого вартий Чорнобиль один?
Вимерло безліч тварин
Ведуча 3. Важко стало на землі
Жити птахам, звірині.
Люди хворі теж страждають,
Ліки не допомагають!
Як же бути, що робити?
Як на світі далі жити?

Пісня на мотив «Червоної рути»
Гляньте всі навкруги,
що з людиною сталось.
Всі хвороби страшні
Ця корона з'єднала.
Може десь у лісах
Вірус ще не панує,
Але в селах, містах
На людей він чатує.
Приспів
Отже, нам треба
Щоби ми об'єднались,
Щоби маски вдягали
й руки мили всі!
І подолаєм
Страшні віруси разом,
Лиш тоді усміхнемось
Щиро, від душі!

Учениця 1. Коронавірус – наче звір,
Що бродить світом безупину.
Він – непомітний та страшний,
Здолати хоче він людину.

Учениця 2. До друзів записав своїх
Бактерій й вірусів триклятих.
Вони й стараються усі –
«Корону» стримують завзято!

Учениця 3. Щоб недруга здолали ми,
І світ звільнили весь від нього.
Потрібно з милом руки мить
І маски всім носити строго.

Учениця 4. Ми віримо – прийде пора,
Мікроби й віруси поборем.
Зірвемо маски всі з лиця
Й здоров'я нас збере у коло.

3. На мотив пісні «Вірус» («Лісапетний батальйон»)

1. Прийшла весна в село
Не дасть всидіти в хаті
Бо вірус вірусом
та йдем город копати
Ти повертайся,
клятий вірус, до Китаю
нам і своїх проблем сьогодні вистачає.
Приспів.
Ой-йой-йой-йой
Ай-яй-яй-яй
От і підкинув нам біду Китай
Фіть-фіть-фіть-фіть
Тьох-тьох-тьох- тьох
Ми робим все, щоб вірус здох.

2. Я Богу дякую, що школа вже почалась
Бо карантин- це ніби рабство для дітей
Бо вдома все якась робота,
Та ще й батьки
Теж вдома все
Приспів.
Ой-йой-йой-йой
Ай-яй-яй-яй
От і підкинув нам біду Китай
Фіть-фіть-фіть-фіть
Тьох-тьох-тьох
Ми робим все, щоб вірус здох.

Учасники агітбригади виходять на сцену.

Учениця 1.- Що ж це сталося з нами, люди? Це ж як так, то нічого не буде.

Учениця 2.- Ні річок, ні гаїв, ні криниць, Ні комах, ані звірів, ні птиць

Учениця 3.- Ані квітів, ні трав, ні повітря. Ні людей, хоч тепер вже — повірте.

Учениця 4.- Зупинімось — останній є шанс, оглянімось — благаємо вас.

Учениця 5.- Все задумано мудро в природі, жити всьому у мирі і в згоді.

Учениця 6.- Річка хай куди хоче тече, пташеняті підставлю плече.

Учениця 1.- Як зрубаємо дерево — вмить поспішаймо хоч два посадить.

Учениця 2.- Як розоримо світ оцей вщерть, вирок нам без війни буде: смерть.

Учениця 3.- Зупинімось — останній є шанс. Ця планета не тільки для нас.

Разом. Люди, будьмо ж людьми!

Пісня +танець на мотив коломийок.

Хто здоров'я не цінує, в того вибору нема,
або він життя марнує або те його злама.

Ну, а хто здоров'ям важить, до краплини зберіга,
той вам з радістю покаже, де черпається снага.

Добрий день вам, любі друзі, раді вас вітати,
Всім бажаєм вам здоров'я, щастя повну хату

Сонце з неба усміхнулось

Лагідно до нас

І цілує в щічку ніжно

Вже вставати час.

Ми здорові, ми щасливі

Йдем у новий день,

Разом будемо співати

Радісних пісень.

Будьте завжди ви здорові

Старші і малі,

Залишайтеся в гарній формі,

киньте звички злі.

4. Слабка ланка

Ведучий. Ми граємо у інтелектуальну гру «Слабка ланка». Сьогодні грають:

Горила – розумна лісова тварина, яка знаходиться на межі виживання;

Гриб-боровик – ще недавно був їстівний, але у зв'язку з поганою екологією все частіше стає причиною отруєння;

Пролісок – колись був розповсюджений на території нашої країни, але сьогодні занесений до Червоної книги;

Людина – донедавна вважала себе господарем природи, проте сьогодні він її заручник.

Отже почнемо нашу гру. Починаємо з першого гравця.

- Горила, яка середня тривалість життя людини в нашій країні?

Горила – 84 роки

Ведучий - це не вірна відповідь. Правильна відповідь 64 роки.

Людина - Скільки мільйонів людей захворіло на коронавірус?

Людина – близько двох мільйонів

Ведучий – це невірна відповідь. Захворіло близько 87 мільйонів.

Гриб скільки льодовиків тане щороку?

Гриб – 9 мільярдів тон

Ведучий – це неправильна відповідь. Правильна відповідь 900 мільярдів тон на рік.

Пролісок - скільки шкідливих промислових викидів щорічно потрапляє у повітря?

Пролісок – 10 млн. тонн

Ведучий – це неправильна відповідь. Правильна відповідь 20 млн. тонн.

Людина - що є причиною вірусних захворювань?

Людина – погана екологія.

Ведучий. Це правильна відповідь. Причиною вірусних захворювань у 80% є забруднення навколишнього середовища. *(звучить сигнал про закінчення часу)*. І я не встигаю задати наступне питання.

Прийшов час обирати найслабкішу ланку.

ХТО Заважає команді жити?

Від кого потрібно позбутись в першу чергу?

Горила – людина

Гриб – людина

Пролісок – людина

Ведучий. Але за статистикою найсильніша ланка – людина і вона має право обрати найслабшу ланку.

Людина – Горила

Ведучий – Горила, ви - найслабша ланка! Прощавайте!

Людина – Гриб.

Ведучий – (здивовано) І ви, гриб, найслабша ланка! Прощавайте!

Людина – Пролісок

Ведучий – І пролісок найслабша ланка. Прощавайте.

Сьогодні перемогла людина. Але мені чомусь здається, що саме людина є найбільш слабкою ланкою, бо саме їй загрожує самознищення, якщо вона не навчиться жити в гармонії з природою.

(Учасники агітбригади кланяються і йдуть зі сцени)

Коптєва Н. В.
директор НВК «Балтська ЗОШ I-III ступенів №1
ім. О. Гончара-лицей»

ПОВАЖАЄМО ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ – БУДУЄМО СУЧАСНУ УКРАЇНУ

В умовах трансформації українського суспільства з його прагненням стати повноправним членом європейської спільноти, коли відбувається зміна усталених стереотипів та ціннісних орієнтирів, простежуються складні колізії у внутрішньому світі особистості. Тому виховна система школи повинна допомагати входженню дитини в контекст сучасної культури, становленню особистості як суб'єкта, стратега життя, не втрачаючи національних надбань та здобутків українського народу. Місією школи: інтеграція основних засад етнопедагогіки та інноваційних методів і прийомів виховання у процесі формування конкурентоспроможної особистості і підготовки її до життя в сучасних умовах.

Суть системи виховного вектору освітнього процесу сприяла визначенню пріоритетних ідей, які стали постулатами. Постулат розвитку передбачає розвиток особистості учня, вчителів, педагогічної системи в цілому; постулат творчості – створення атмосфери, що стимулює всі суб'єкти освітнього процесу до творчості; постулат відкритості- школа відкрита для соціальних зв'язків із творчою інтелігенцією, представниками науки, культури, громадських організацій, творчих об'єднань. Передбачається вільне спілкування між учнівською молоддю школи та учнями Școala Gimnaziala "Emil Drăgan, (Угорщина), участь в програмі EdCamp. Дана діяльність спрямована на реалізацію мети: надання широких можливостей вибору індивідуальної траєкторії розвитку і способів самореалізації особистості.

Основними завданнями є виховання громадянського, освітнього, комунікативного та фізичного потенціалу.

Структура моделі «Школа національної самобутності та європейського вибору» базується на активному впровадженні в систему освітнього процесу проектної діяльності, роботу творчих груп з національного виховання, воркшопів, майстер класів, конкурсів, ігор, віртуальних екскурсій, подорожей. Реалізація відбувається за наступними напрямками роботи : світові зв'язки, світові технології самореалізації особистості, діяльність органів

учнівського самоврядування, партнерство (всіх учасників освітнього процесу), функціонування шкільного музею, участь в грі «Сокіл (Джура)», гурткова робота, співпраця з громадськими організаціями нашого міста, міст побратимів.

Основною рушійною силою, яка об'єднує до співпраці вчителів, дітей, батьків – шкільний євро клуб «Світ без меж». Його діяльність спрямована на поглиблення знань про Європу, формування почуття європейської єдності, підготовку молоді до життя та праці в об'єднаній Європі, підвищення інтелектуального рівня учнів, покращення знань, відкриття для себе нового цікавого «європейського» бачення світу.

Євроклуб діє за напрямками:

- ✓ Поширення інформації про ЄС;
- ✓ Організація та налагодження спілкування із школами європейських країн, обмін делегаціями (в рамках святкування Дня міста);
- ✓ Організація різних форм діяльності, спрямованих на підвищення рівня обізнаності школярів щодо принципів діяльності ЄС та його структур;
- ✓ Інформаційно-просвітницька діяльність: виготовлення буклетів, брошур, стендів тощо;
- ✓ Участь та організація тематичних мистецьких виставок, пізнавально-розважальних заходів для ознайомлення з культурою країн- членів ЄС;
- ✓ Сприяння вивченню іноземних мов;
- ✓ Участь у міжнародних конкурсах, проектах.

Реалізовані проекти у 2019-2021 роках:

«Різдвяне асорті» (грудень)

Завдання проекту:

- ✓ ознайомити учнів з традиціями та історією святкування Нового року у європейських країнах ;
- ✓ розвивати інтерес та бажання ознайомитися з традиціями свого народу;
- ✓ прищеплювати школярам повагу до національних традицій різних народів світу.

Підсумок проекту: новорічний експрес "Галопом по Європі", новорічний ярмарок.

«Свято ліхтарів»(листопад)

Завдання проекту:

- ✓ вивчати культурні традиції країн- членів ЄС;
  - ✓ ознайомити із особливостями відзначення дня Святого Мартіна в Європі та його символами;
  - ✓ навчити виготовляти картонні ліхтарики власними руками;
- Підсумок проекту: літературно-музичне свято «Ліхтарики запалюють вогні»

«Хелловін» (листопад)

Завдання проекту:

- ✓ ознайомити школярів з історією святкування Хелловіна»;
- ✓ вивчити традиції та символіку свята;
- ✓ визначити країни, для яких свято Хелловіна є традиційним;
- ✓ продемонструвати ігри та розваги, що використовуються під час святкування Хелловіна.

Підсумок проекту: Хелловін-вечірка «Страшно-симпатично»

«Ділова гра «Європа майбутнього»

Завдання проекту:

- ✓ інформувати школярів про проблеми та шанси розширення ЄС у спосіб імітації процесів планування, переговорів та ухвалення рішення щодо вступу у ЄС нових країн –членів;
- ✓ наблизити до більш глибокого розуміння політичних подій та рішень;
- ✓ спонукати школярів до творчого використання матеріалів про функціонування Європейського Союзу;

«Європейська поезія» (лютий)

Завдання проекту:

- ✓ ознайомити школярів із творами видатних поетів європейських країн;
- ✓ виховувати ціннісне ставлення до культури , мистецтва, літератури;
- ✓ формувати естетичні смаки, розвиток уяви, творчого мислення, фантазії, творчих здібностей, почуття прекрасного;
- ✓ сприяти вивченню іноземних мов школярами через творчість європейських поетів.

Підсумок проекту: літературний бал «Її величність Поезія».

«Музичні скарби країн Європи» (березень)

Завдання проекту:

- ✓ ознайомити із видатними композиторами Європи та їх творами;
- ✓ переглянути відео-кліпи та ролики світових хітів;

✓ навчити досліджувати творчий шлях видатних композиторів Європи.

Підсумок проекту: засідання музичного салону «Перлини музики»

Презентація міста та зустріч делегації Угорщини, Польщі, Білорусії (жовтень),

«Найсвітліше свято - Великдень» (квітень)

Завдання проекту:

✓ розвивати та поглиблювати знання учнів про культурні, національні традиції та обряди в Україні та Європі, пов'язані з Великодніми святами;

✓ формувати навички, потрібні для успішної самореалізації в суспільстві, збереження національної ідентичності;

✓ формувати соціальні та громадянські компетентності, обізнаність у сфері національних звичаїв.

Підсумок проекту: загальношкільне свято "Радій земля! Христос Воскрес", Великодня виставка.

«Європейська гутірка» (травень)

Завдання проекту:

✓ підвищити рівень обізнаності старшокласників про основні етапи становлення Європейського Союзу;

✓ розширити уявлення учнів про Євросоюз та євроінтеграцію України;

✓ формувати знання про союз європейських країн як модель мирної співпраці між державами, що ґрунтується на спільних цінностях: свободи, демократії, поваги до прав людини, верховенства права.

Підсумок проекту: виготовлення буклетів «Молодь - за європейські цінності»

«Європейське містечко в школі» (травень)

Завдання проекту:

✓ формувати почуття європейської єдності через поширення знань про Європу, про історію європейського союзу, його структуру, сучасний стан розвитку, цілі та досягнення;

✓ ознайомити з життям людей в інших країнах, їхньою культурою, мовою;

✓ підвищувати інтелектуальний рівень учнів, відкривати нове бачення європейського світу.

Підсумок проекту: пізнавальний експрес "Країнами Європи"
«Кращі зразки кіно країн Європи» (трейлер+фільмопоказ).

Завдання проекту:

- ✓ розширити уявлення учнів про культуру, мистецтво, кінематограф країн Європи;
- ✓ ознайомити із шедеврами кіноіндустрії країн Європи та видатними акторами;
- ✓ простежити процес розвитку кіномистецтва європейських країн в історичному аспекті.

Підсумок проекту: (трейлер+фільмопоказ).

Список використаних джерел

1. Україна і Європейський Союз [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Україна_і_Європейський_Союз.

2. Безвізовий режим: як це працюватиме [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/bezvizoviy-rezhim-rano-raditi-koli-chekatita-yak-bude-pracyuvati-374775.html>.

3. Посібник для роботи із шкільними євроклубами. Автори: Андрій Бабаньчик, Каміла Захарук. Юстина Молік. Йоанна П'єцик. Підготовано в рамках проекту «Ми діємо», реалізованого Домом зустрічей ім. Ангелюса Сілезіуса та БО «Центр освітніх ініціатив» в рамках Акції

4. Європейський клуб у школі. Навіщо? Як? Чому? Підручник для вчителів та учнів / За редакцією Рафала Димека – Варшава, 2006.

5. Євроклуби в Україні: організація роботи та успішний досвід. Методичний посібник / За редакцією Кендзьора П.І. – Львів: ЗУКЦ, 2008. – 56 с.

Осієвська О.О.

НВК «Балтська ЗОШ I-III ст.№2-гімназія»

ПРОЕКТ

«Учнівське самоврядування, як складова демократичного управління школою»

Тематичний напрямок проекту: учнівський

Назва проекту: "Учнівське самоврядування, як складова демократичного управління школою"

Назва навчального закладу: НВК «Балтська ЗОШ I-III ст.№2-гімназія»

Адреса: м.Балта ,вул.Шевченко,4

Виконавці проекту: Куца Р.В. - педагог-організатор, Осієвська О.О -заступник директора з ВР, ініціативні педагоги школи, команда зацікавлених учнів школи

Партнери та спонсори проекту:

- учні школи, їх батьки,
- вчителі;
- громадськість міста.

Цільова аудиторія: учнівська молодь школи

Тип проекту:

Практично орієнтований, колективний, довготривалий

Актуальність

Сьогодні існує нагальна потреба у людях, спроможних самостійно і творчо розв'язувати щоденні і масштабні завдання для забезпечення прогресу у всіх сферах життя нашої держави. Перед сучасною освітою постає завдання виховати особистість, здатну до життєтворчої самореалізації. Це примушує змінювати підходи, методи, стилі відносин в колективі та поступово перетворювати жорстке субординаційне управління на сучасне мобільне, гнучке.

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті та Концепція громадянського виховання спрямовують діяльність освітян на формування у дитини здатності до критичності та самокритичності, до прийняття самостійних рішень з поступовим виробленням громадянської позиції особистості, почуття відповідальності за реалізацію в діях та вчинках.

«Однією з форм роботи, щодо формування в учнів активної життєвої позиції, їх соціальної підготовки до активної участі в демократичному управлінні суспільством є учнівське самоврядування в школі» [1].

У доповіді «Якісна освіта в контексті загально цивілізаційних змін» президент АПН України Василь Кремень відзначив, що як ніколи раніше, ми повинні готувати самодостатню демократичну особистість. Це є основним завданням освіти. В умовах розширеного комунікативного поля людина є під дією багатьох, часто суперечливих зовнішніх впливів. У таких умовах дитина має бути навчена, як зберегти себе як особистість. Без виховання дитини, здатної жити в демократичному суспільстві, не буде України як демократичної держави, тому треба позбутися рештків авторитарної педагогіки, замінивши її толерантною.

Принцип самоврядування є основним в діяльності будь-якої дитячої громадської організації, яка призвана захищати права та інтереси дітей і підлітків, розвивати їх здібності. Актуальністю сьогодення є формування в учнів активної життєвої позиції, їх соціальної підготовки до активної участі в демократичному управлінні суспільством, через учнівське самоврядування «Шкільна Галактика».

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є створення і реалізація проекту «Учнівське самоврядування, як складова демократичного управління школою».

Мета проекту:

Створення та реалізація моделі учнівського самоврядування «Особистість» для формування в учнів активної життєвої позиції та їх соціальної підготовки до активної участі в демократичному управлінні суспільством.

Завдання проекту:

- Проведення аналізу нормативно-наукової бази та досвіду учнівського самоврядування;
- Проаналізувати існуюче учнівське самоврядування в школі, з точки зору впливу його на особистість;
- Виявлення лідерських та розвиток творчих здібностей учасників проекту;

- Розробка системи психолого-педагогічної підтримки учнівського самоврядування;
- Актуалізація роботи щодо розвитку соціальної та комунікаційної компетентності;
- Організація роботи «Школи лідерів»;
- Внесення змін до локальних нормативних актів. Залучення учнів до розробки Конституції закладу освіти;
- Створення умов для розвитку учнівського самоврядування, як елемента демократичного управління школою;
- Створення моделі учнівського самоврядування "Особистість";
- Залучення більшої кількості активних учнів та ініціативних вчителів у процес демократичного управління школою.

Учасники проекту: учні 5-11 класів, педагоги НВК «Балтська ЗОШ I-III ст.№2-гімназія»

Термін реалізації проекту:

з 01.09.2020р.; активна діяльність у проекті – постійно.

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ:

I етап ПІДГОТОВЧИЙ

Мета: Аналіз рівня самоврядування на попередньому етапі, виявлення можливості, готовності та бажання учнів та педагогів до участі в проекті, формування банку даних теоретичних та практичних основ самоврядування, мотивація, цілепокладання.

Зміст діяльності:

- Опрацювання нормативно-правових документів;
- Ознайомлення з досвідом створення моделей учнівського самоврядування, робота з літературою;
- Проведення моніторингу серед учнівського та педагогічного середовища з даної проблеми;
- Проведення аналізу ресурсів (наукові, нормативні, кадрові) щодо організації самоврядування;
- Усвідомлення проблеми, висунення цілей, організація форм співпраці;

II етап ДІАГНОСТИЧНО-КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ

Мета: мотивація, цілепокладання.

- Розробка концепції про учнівське самоврядування
- Створення цільової (ініціативної) групи серед учнів та вчителів.

III етап ФОРМУВАЛЬНИЙ

Мета: Отримання продукту, створення учнівського самоврядування.

Зміст діяльності:

- Визначення назви учнівського самоврядування, її символіки (прапор, герб, гімн, девіз, емблема);
- Затвердження Статуту, основних напрямків діяльності центрів, прав та обов'язків членів самоврядування;
- Діяльність, направлена на реалізацію проекту: вибори Президента, розподіл доручень, вибори Мерів та Радників; проведення PR-акцій, заходів; створення друкованого органу учнівського самоврядування.

IV етап КОНТРОЛЬНО-КОРЕКЦІЙНИЙ

Мета: аналіз, корекція, підведення підсумків.

Зміст діяльності:

- Оформлення кінцевих результатів і порівняння з проектним завданням;
- отримання висновків, аналіз досягнень і помилок, узагальнення результатів;
- здійснити належну корекцію роботи групи на основі даних моніторингу;
- звіт президента на конференції.

V етап УЗАГАЛЬНЮЮЧИЙ

Мета: Розповсюдження досвіду роботи над проектом.

Зміст діяльності:

- Презентація створеного учнівського самоврядування на виховних годинах, батьківських зборах, педагогічній раді;

- Оприлюднення результатів проекту в шкільній газеті, районних газет «Народна трибуна та «ВАШ ІНТЕРЕС»;
- На семінарах місцевого, районного та обласного рівня;
- Участь в конференціях.

РЕСУРСИ ПРОЕКТУ

Людські ресурси

- Залучення до впровадження проекту учнівської молоді школи, батьківської громади та міської спільноти

Фінансові ресурси

- Наявність затвердженої схеми фінансування основних ресурсів по впровадженню інноваційної моделі проекту учнівське самоврядування «Особистість» з врахуванням можливостей бюджету та позабюджетних коштів (Бюджет проекту можуть складати спонсорські та батьківські кошти).

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

- Освітлення проекту в шкільній, в районній газеті «Народна трибуна »
- Сайт або сторінка в Інтернеті, щорічні звіти, відкриті шкільні доповіді перед батьківською спільнотою тощо;
- Наявність практики виявлення громадської думки з найбільш важливих питань, інтерв'ювання, «гарячих ліній», днів відкритих дверей, форумів на шкільному сайті тощо.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНІ РЕСУРСИ

- розробка та презентація проектів;
- використання інтерактивних технологій, мережі Інтернет;
- встановлення технічних засобів, що відповідають сучасним вимогам, що забезпечують новий зміст освіти;
- оснащеність комп'ютерною технікою (по кількості учнів на персональний комп'ютер).

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- Функціонування учнівського самоврядування, як складової демократичного управління школою.
- Перетворення учнів із об'єктів виховного впливу на суб'єктів виховної діяльності.

- Оптимізація умов для співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу.
- Уміння працювати в команді.
- Готовність до участі демократичних перетвореннях у нашій державі.
- Створення здорового клімату в школі.
- Розвиток життєтворчості учнів.
- Розширення загальнокультурного кругозору,
- Усвідомлення ролі особи в різних суспільних об'єднаннях
- Опанування цінностей громадянського суспільства;
- Вироблення вмінь й навичок соціальної активності, вирішувати проблеми громади через участь у підготовці, організації та проведенні соціальних проектів, суспільних акцій;
- Самовдосконалення й розвиток якості активного громадянина-патріота, що усвідомлює свою роль у демократичному суспільстві і прагне його поліпшувати та змінювати.

Вплив проекту на місцеву громаду: Вироблення в учнівській молоді активної життєвої позиції.

Визначення позитивних змін в моральній атмосфері учнівської, батьківської спільноти, у стосунках між учнями, у підвищенні рівня самооцінки, соціального статусу, самопочутті кожної конкретної особистості протягом навчання в школі і є одним із пріоритетів нашої діяльності. Участь учнів у прийнятті рішень разом з дорослими, формування поваги до різних поглядів, оцінка альтернатив і наслідків сприятимуть процесу демократизації суспільства. Цей досвід дасть можливість дітям діяти в різних обставинах зараз і в майбутньому, починаючи з мирного розв'язання конфлікту на ігровому майданчику і закінчуючи переговорами на роботі та аналізом політичної ситуації під час виборів.

Галактика, або Всесвіт, знаходиться у постійному русі, тому:

Девіз школи – «Щоб дійти до мети, треба насамперед іти» О. де Бальзак.

МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

у тому числі іншими навчальними закладами: Співпраця з іншими органами учнівського самоврядування шкіл міста, району, області.

Можливість подальшого розвитку проекту

Завдяки досвіду роботи з даної теми, ми впевнилися в тому, що неможливо недооцінювати можливості дитячого віку як в плані досягнення серйозних «дорослих» речей, так і в плані засвоєння значних обсягів інформації. Ми вважаємо, що починаючи з дитячого віку, дитина здатна на більше, ніж їй зазвичай надається, на більш глибокі думки й почуття, більш всебічний інтенсивний розвиток. З погляду на це, організовується весь навчально-виховний процес, починаючи з обраної моделі навчання, методик, змісту навчальних програм й закінчуючи різногалузеву мережу додаткових студійних занять, системою стимулів і заохочень.

Ця система відкрита для питань дітей, не боїться їх помилок, не порівнює Іванова з Петровим. Вона розрахована на співпрацю, на спільну творчість, співпереживання, де головною фігурою стає особистість дитини.

Ідея розвитку проекту полягає в оптимальному загальному розвитку всіх учнів, як сильних, так і слабких. Демократична школа створює однакові умови для розвитку учнів, незалежно від їх здібностей.

Демократичний склад шкільного життя будується на принципах співпраці, гуманізації й самовизначення.

Загальний розвиток особистості включає в себе не тільки і не стільки знання, вміння і навички, але і рівень всіх сторін психічного розвитку особистості.

Демократичні умови шкільного життя найбільш повно сприяють формуванню в дитини до того, що відбувається, до подій, явищ, гіпотез, навчальному матеріалу тощо. Дитина будує самостійну активну діяльність по засвоєнню знань, культури, перетворенню оточуючого середовища.

Демократичний уклад, як і зміст створення системи, передбачає інтереси кожної дитини, беручи до уваги її особистий досвід, знання, стиль, здібності, інтереси, ставлення, темпи розвитку й навчання й позакласної діяльності.

Завдяки цій діяльності в школі створюється особливий демократичний уклад інваріантними рисами якого є:

- сукупність умов, що сприяють громадянському становленню особистості
- обов'язкова соціальна трудова практика як самостійна освітня область, що допомагає засвоєнню оточуючого соціального середовища, що створює особливий стиль стосунків в колективі;

- обов'язкова участь і дітей, і вчителів, а можливо і батьків в створенні норм і правил спільного життя;
- загальношкільні ключові справи, що сприяють створенню особливої атмосфери школи й є освітньою ситуацією, в якій більша кількість дітей може зробити свій вибір й спробувати себе в різноманітній діяльності; робота дискусійних клубів;
- учитель в умовах демократичної школи, визначаючи оптимальний темп навчання, рівень й ступінь труднощі й дозованої допомоги різним групам дітей, не просто вчить математиці, літературі, фізиці тощо, а вчить організації власної пізнавальної діяльності, критичному мисленню;
- врахування потреб всіх представників шкільного колективу;
- співпраця з місцевою громадськістю.

Можливості моніторингу результатів проекту: Ця технологія впроваджується протягом року і дає позитивні зворушення в роботі учнівських колективів. Впровадження цього проекту дозволяє вирішувати проблеми: забезпечення реального індивідуального підходу до учнів; розвиток комунікативних та організаторських якостей особистості; рішення проблем школи; організація просвітницької роботи тощо.

Визначаються кількісні та якісні показники, за якими можна оцінити ефективність і рівень досягнення поставлених у проекті завдань.

Для перевірки поставлених завдань використовується комплекс методів дослідження:

- аналіз науково-методичної літератури;
- опитувально-діагностичний метод (анкетування, інтерв'ювання, індивідуальні та групові бесіди);
- прогностичний (моделювання);
- метод спостереження.

Основними об'єктами громадської експертизи якості освіти демократичної школи є:

- Позанавчальні досягнення учнів (на підставі узагальнених результатів)
- Загальний рівень духовного, морального, соціального й культурного розвитку учнів школи.

- Умови, створені в навчальному закладі, що мають на меті збереження та укріплення психічного та фізичного здоров'я учнів.
- Іншим видом моніторингу й оцінки діяльності школи є професійна експертиза, основними об'єктами якої є :
  - Результати надання освітніх послуг.
  - Умови ведення освітнього процесу.
  - Навчальні плани й освітні програми, що реалізуються в закладі освіти.

Громадська експертиза якості освіти організується силами громадських організацій та об'єднань, батьків учнів.

Список використаних джерел

1. Красовський М.Ю. Виховна робота в школі: досвід і проблеми. – К; 1992 р.
2. Закон України "Про освіту".
3. Борисенко Л.М., Ніколаєвська Р.М. Проектування, розробка та реалізація проекту- програми розвитку освітнього закладу, "Управління школою", 2008, № 13.
4. Васильченко Л.В., Технологія портфоліо в освіті, 2007, № 13.
5. Городова Н.М. Планування роботи закладу освіти. - Харків, „Основа", 2004 р.
6. Мармаза О.І., Проектний підхід до управління навчальним закладом, бібліотека журналу "Управління школою". Харків, „Основа", 2003.
7. Марченко Н.І. та ін. Методичний проект „Нове покоління", "Управління школою", 2008, № 14.
8. Мариновська О., Метод проектів як форма відображення проектної культури в освіті, "Управління освітою", 2008, № 16.
9. Приходько М.Л., Учніське самоврядування в сучасному вимірі, бібліотека журналу "Управління школою". Харків, „Основа", 2008.

Пально Н.В.

заступник директора з виховної роботи
ОНЗ «Червоненська ЗОШ I-III ст»

Лисецька Л. М.

Вчитель англійської мови
ОНЗ Червоненська ЗОШ I-III ступенів
Житомирська область

ЗАХОДИ ДО СВЯТКУВАННЯ ДНЯ ЄВРОПИ **Сценарій виховного заходу «Ми європейці»**

Ведучі: I Пані та панове!
II Ladies and gentlemen!

I Раді вітати вас на нашому святі!

II Незабаром ми відзначатимемо День Європи. Це свято об'єднує усі європейські країни в одну родину.

I Ми віримо, що незабаром Україна стане повноправним членом цієї великої сім'ї.

Пісня (на мелодію пісні О.Рибка «Fairytale»)

Час летить, розгорне карту
Зачекавсь нас материк
Край який нас стріне завтра
Все, до чого ти не звик

Приспів:

Прийде день і я вернусь
Вклонитись чудесам.
І вже напевне посміхнусь
Європи небесам

Колізей, Пізанська Вежа,
Лісабон, а ще Біг Бен...
Альпи я люблю безмежно,
Дива знаходжу з дня у день

Ждуть мене краї й країни
І довгий шлях, а ще моря,
А потім знову на Україну:
Найкраща в світі це земля.

Приспів

Це краща із країн
Єєєє...
Завжди живе в серцях
Країна золотих ланів
З початку й до кінця

Ведуча:

Минула друга світова війна,
Європа спалена до дна.
Усі так прагнуть миру, рівноваги,
І толерантності, й поваги.
Загроза, наче тінь, безшумна.
Конрад Аденауер, Роберт Шуман,
Вінстон Черчилль, Альчіде де Гаспері
Вирішили не чекати месію чи пастиря-
Звернулись кожен до свого народу
З метою вчасно об'єднати Європу!

Шуман:

Не допустити диктатури і свавілля!
Країни РАЗОМ сильні, не окремо.
Європейське об'єднання сталі й вугілля
Нам допоможе все налагодить напевно.

Аденауер:

Бо горизонт темніє ще здалека –
У списку номером один для нас безпека.
Щоб тероризм з планети разом щез
Спрямуєм сили всіх країн ЄС.

Черчилль:

Це, джентльмени, все реальність!
Заради майбутнього кожної нації.
Економічна солідарність
І самобутність у вирі глобалізації.

Де Гаспері:

Це все на часі, ніде правди діти!
Історії нестримний хижий лет.
Хай результат відчують наші діти –
Об'єднаємо Європу і вперед!

разом

Спускаються, стають на танець.

Пісня. Танець (під мелодію бугі)

Хто знає тепер , із чого все нам розпочать
Про цінності Європи ми не можемо мовчати
За прикладом для них зовсім не треба йти далеко
Небо мирне угорі і світова безпека
Щоб не впустили біду до дому до свого
Тут за усіх один і всі за одного

Об'єднаєм Європу
Об'єднаємо Європу й до майбутнього вперед

Все це цілком тепер реально
Економічна солідарність, а іще соціальна
І ще друже, мій, тут аспектів кілька-
Захищена природа і збережене довкілля
Повага до культур, релігій різних рас
Хай буде головною для усіх для нас

До наших слів прислухається світ,
Історія раптово змінить власний хід,
Бо знаємо, куди разом йдемо' давно
Тут поважають і традиції, й прогрес
Минуле і майбутнє сплелися у ЄС

Учні у вишиванках:
Знаєш, знаєш здавна й віднині
Може, у кожній європейській країні
В різні роки і з різних причин
Різні такі і всі як один.
Із чиєї легкої одразу руки
Нас приймають знову Європи шляхи
Створюєм родини , будуєм дім
Але скажемо усім:
Я родом з України!
І непокірне серце моє
Давай разом зміним
Цей світ, в якому сонце зійде.

Там, де ми є! Там, де ми є!
Там, де ми є! Там, де ми є!

Ведучі:
Ми часто нарікаємо на уряд, на час...
А, між іншим, усе починається з нас:
Зі сміття, не кинутого під ноги,

Не полишеного у лісі чи край дороги.
Із усіх афер, яким не дали відбутись,
Або комплексу меншовартості, якого вийшло позбутись.
Із хабаря, не залишеного в сумці,
Із звички завжди боротись з корупцією.
Із принципу не хилитись од вітру,
Але і не сподіватись на впливового сусіда.
Із першого кроку, поважного, як повір'я:
Наводиш лад у голові, потім - в подвір'ї,
А якщо повага й усвідомленість – головні скрижалі,
Тоді ідеш далі, до порядку в державі.
Коли контрабанда не проходить тоннами,
А вільний і відповідальний - зовсім не антоніми.
Коли закон діє однаково на будь-яку сферу
І справедливості у ньому багато, мов у очах волонтера.
І взагалі, кожна людина, яка хотіла б бути щасливою,
Будує громадянське суспільство,
Аби допомогти державі стати справедливою.

А коли все починається з нас – це найважче,
Особливо якщо найближче оточення
Рухається у зворотному напрямку.
Доведи, що ти ціннісно інший,
Що ти якісно кращий.
Із повагою і без жодного натяку.
А тоді посміхнися, бо, дійсно,
Ти – найдоречніший вклад в громадянське суспільство.

Фінальна пісня (на мелодію пісні В.Меладзе «Не купишь любовь»)

Як ноти одної пісні
З'єднаєм народи різні
На синій Європи прапор
Зорями потраплять

І хоч так багато цілей
Ми щастя й біду розділим
У єдності наша сила
Кожен особливий, хоч кожен особливий...

Як будемо жити ми посеред вітрів
Триматися разом всі у вирі років?
Плч-о-плч триматимем мир синіх небес
І діти зростатимуть в домівці ЄС

Яким буде наше завтра
Ми можем самі обрати
На карті свою присутність
Нашу самобутність

Ти зміниш цей світ на краще
Тобою пишався б пращур
В майбутнє по злітній смузі
До Євросоюзу, До Євросоюзу

Савченко Л.В.
директор СЗОШ №8 м. Бердичева

**«РОБІТЬ МАЛЕНЬКІ СПРАВИ,
ВЕЛИКА ЗРОБИТЬСЯ САМА»
(з досвіду волонтерської роботи СЗОШ №8 м.
Бердичева)**

Про волонтерський рух в Україні сьогодні з захопленням говорять у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. Розквіт волонтерської діяльності у нас припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави.

Сьогоднішньому волонтерському руху в Україні мало аналогів не тільки в країнах колишнього СРСР, а й на Заході, звідки, власне, й прийшов термін «волонтерство». Слово «волонтер» походить від французького *volontaire* (доброволець), яке в свою чергу запозичено з латинського *voluntarius* (*voluntas* – вільне волевиявлення, *volō* – бажання, намір). Тобто волонтерство — добровільна безкорисна суспільно важлива діяльність [1:1].

Волонтери – це люди, які творять добро в усіх його проявах за покликом душі, маючи потребу так реалізувати свою громадську відповідальність – допомагати зараз і тепер всім хто потребує підтримки.

Трохи історії... Початком волонтерського руху вважають 1859 рік. Тоді, під Сольферіно, де сталася одна з найтрагічніших битв австро-італо-французької війни, на попелищі бою залишили вмирати

майже 10 тисяч поранених солдат.

Небайдужим до цих подій став швейцарський громадський діяч Жан Анрі Дюнан, який започаткував створення Міжнародного комітету Червоного хреста – організації, що добродійно надавала першу невідкладну медичну допомогу пораненим.

За свою волонтерську діяльність Дюнан став першим лауреатом Нобелівської премії миру.

Багато активних людей у різних країнах світу підтримали починання Дюнана і волонтерська діяльність поступово охоплювала різні напрямки:

- допомога бідним і хворим;
- допомога соціальнонезахищеним;
- допомога у здобутті освіти;
- боротьба з шкідливими звичками;
- боротьба за чисте довкілля проти забруднення навколишнього середовища та ін.

Учні, вчителі, батьки СЗОШ №8 беруть безпосередньо участь у вирішенні суспільно важливих проблем!!!

Суспільна свідомість наших вихованців формується повсякденно під впливом добрих справ, які плануються та реалізуються для того, щоб допомогти людям та природі!!!

Громадянська позиція, відповідальність, прагнення вирішити проблеми, що турбують громаду (але з певних причин не можуть повністю вирішитись зусиллями держави) – це риси, які притаманні нашій шкільній родині. Саме – родині, тому що все робимо спільно!!!

Волонтерство у нашому закладі розвивається у трьох напрямках:

1. Допомога підопічним Бердичівського геріатричного пансіонату.
2. Допомога військовим, що перебувають на Сході України в зоні бойових дій.
3. Захист довкілля.

Так, наприкінці листопада 2020 року 10-класники СЗОШ №8 м. Бердичева відвідали геріатричний пансіонат. Візити до закладу стали доброю традицією школи. Цього разу педагоги, учні та їх батьки підготували особливий подарунок для мешканців пансіонату. В рамках реалізації проєкту «Екологічна політика починається з тебе: міркуй глобально – втілюй локально» були придбані саджанці дерев та кущів. Старшокласники допомогли працівникам установи

висадити їх на навколишній території.

Маленькими, але впевненими кроками рухаються вихованці СЗОШ№8 м. Бердичева, втілюючи задумане: привернути увагу жителів міста до проблем навколишнього середовища, спонукати кожного та всіх до конкретних дій з охорони довкілля. Шкільний проект «Екологічна політика починається з тебе: міркуй глобально – втілюй локально» реалізується за підтримки проекту Представництва ЄС в Україні « Інформаційна підтримка мереж ЄС в Україні».

Традиційно уже багато років поспіль учні школи відвідують мешканців геріатричного центру, даруючи їм радість спілкування, перегляду концертів, театральних вистав та пригощаючи їх солодощами, домашньою випічкою. Такі зустрічі відбуваються в Міжнародний день людей похилого віку (1 жовтня), на новорічно-різдвяні свята, весняне свято жінок та матерів, 8 травня- День пам'яті та примирення.

Педагогів та вихованців СЗОШ №8 тут ласкаво називають «наші шефи».

Найбільшою мотивацією допомоги мешканцям геріатричного пансіонату є те, що учні прагнуть, щоб відчували їхню турботу, тепло: дерева виростуть, будуть плодоносити і приносити радість людям, які так потребують любові.

«Робіть маленькі справи, велика зробиться сама» – саме ці слова Т.Г. Шевченка є дороговказом шкільних волонтерів ще з 2014 року, коли потрібно було захищати цілісність нашої держави.

Учні, батьки, вчителі допомагали Майдану та всім захисникам нашої України. Прагнення було спільне: зробити Україну Європейською правовою державою, захистити незалежність України.

Згідно висновків дослідження, українці визнають велику роль волонтерського руху в суспільних процесах: 62% визнають роль волонтерів у політичних змінах останнього року, 85% вважають, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру, а 81% схильні вважати волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства. Майже чверть українців (23%) мали досвід волонтерства, із них 9% почали займатись волонтерством протягом останнього року. Основним напрямом діяльності волонтерів у 2014 році стала допомога українській армії та пораненим – цим займались 70% волонтерів.

Свій вклад зробили і волонтери нашого освітнього закладу, передаючи на Майдан і в зону бойових дії продукти харчування, одяг, будівельні матеріали, маскувальні сітки, вироблені власноруч.

Два роки тому у нашій школі був створений Євроклуб «Гармонія», який очолили заступник директора з навчально-виховної роботи Аліна Рижко і педагог-організатор Наталія Козачук. Діяльність колективу однодумців, котрих об'єднали європейські цінності та любов до України, спрямована на пропагування ідей європейської інтеграції, залучення учнівської молоді до участі в європейських ініціативах, сприяння творчій реалізації школярів та набуття необхідних компетенцій для життя в європейському співтоваристві. Одна з цілей клубу – розвиток почуття відповідальності учнів за долю суспільства, країни і міста та охорону навколишнього середовища.

Щорічні декади з облагородження засміченої території у мікрорайоні Загребелля в рамках шкільної програми з екологічного виховання стали традиційними.

Наша школа має цікаві традиції та ініціативи, що сприяють формуванню екологічної культури і дбайливого ставлення до природи. Вчорашні старшокласники з трепетом згадують акцію «Краще дерево в садку, ніж кулька в небі». Випускники школи запустили естафету добрих справ, щоб надихнути інших на допомогу нашій природі, нашій планеті Земля. Вирішили почати з себе, зі свого шкільного подвір'я, свого мікрорайону.

В рамках реалізації проєкту Євроклубу за підтримки Представництва ЄС у день видачі документів про освіту 11-класники, їх батьки та викладачі посадили дерева й кущі і звернулися до своїх ровесників з інших навчальних закладів із закликом відмовитися від кульок та започаткувати традицію озеленювати територію школи і міста.

Слова голови учнівського самоврядування Легкої Анастасії: «Я безмежно люблю допомагати іншим, і мене завжди хвилювала якість життя усього живого: людей, тварин і рослин. А це в першу чергу залежить від екологічного стану нашої країни, міста і школи» - виражають загальну думку волонтерської родини закладу.

А ще учні нашої школи, технічні працівники, батьки разом перетворюють використані в побуті речі (по суті-сміття) на корисні предмети: бочки для сміття, садові та шкільні меблі, дбаючи про благоустрій території школи та мікрорайону Загребелля.

Колектив школи не зупиняється на досягнутому, перебуваючи у пошуках нових рішень ландшафтного дизайну, щоб навколишня територія була оазою для навчання, відпочинку і творчості. Про свої справи на різних етапах реалізації проекту та під час проведення природоохоронних акцій і конкурсів активісти СЗОШ №8 лаконічно та яскраво розповідають жителям мікрорайону. Книжески- пам'ятки несуть посил: «Бережімо нашу планету! Давайте змінюватися разом!»

Список використаних джерел

1. <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>

Шеффер Т.І.,
заступник директора з НВР
Одеської гімназії №4
Одеської міської ради Одеської області
Капишева Н.В.
заступник директора з НВР
Одеської гімназії №4
Одеської міської ради Одеської області

ДІЛОВА ГРА «САМІТ ЄВРОПАРЛАМЕНТУ» **(сценарний план)**

Актуальність.

Реалізація в Україні масштабної освітньої реформи за європейськими принципами і підходами: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини, у тому числі представників національних меншин.

Мета:

- поглибити знання учнів про країни Європи, які входять до ЄС; підкреслити приналежність нашої держави до європейської сім'ї народів і безперечність її європейського вибору в майбутньому;
- закріпити навички самостійного пошуку необхідної інформації з різних джерел;
- залучити учнів до систематизації та набуття знань, **створення власних продуктів;**

- закріпити набуті знання учнів з англійської, німецької, французької, іспанської мов;
- розвивати навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування;
- формування мовної та мовленнєвої компетенції, виховання культури спілкування та інтерес до вивчення іноземної мови;
- виховувати свідоме ставлення до вивчення мови та розуміння важливості її знання та застосування в реальних життєвих реаліях;
- виховувати повагу до національних, духовних, культурних надбань європейських народів.

Аудиторія: учні 10 класів.

Обладнання: символіка Євросоюзу, гімн ЄС, мапа із зображенням Європи, мультимедійна презентація, комп'ютер, проектор.

Форма проведення: ділова гра (вид гри - «відображення реальності»).

Частина 1: «Європейські країни та історія їх вступу до ЄС»

- 1) Вступне слово ведучого.
- 2) Знайомство з представниками країн (Німеччини, Франції, Іспанії, Англії).
- 3) Відкриття саміту

Ведучий: Я урочисто проголошую відкриття нашого засідання Європейського парламенту і прошу вашої уваги. (Гімн Європейського Союзу!)

Ведучий: Європейський союз – це об'єднання європейських держав, що беруть участь в економічній і політичній інтеграції. Союз юридично закріплений Маастрихтським договором, який набрав чинності 1 листопада 1993 року. На даний момент до складу ЄС входять 28 країн.

Історія створення Європейського Парламенту невід'ємно пов'язана з євроінтеграційними процесами, які розпочались у перше повоєнне десятиліття. Саме в той час і було засновано Організації економічної співпраці та розвитку, Західноєвропейський Союз та Європейське Економічне Співтовариство. Тож першими країнами, які створили Європейські організації та започаткували ідею Євросоюзу були Франція та Німеччина.

Суверенні держави об'єднали частину своєї «суверенності», щоб стати сильніше і скористатися перевагами об'єднання. В ЄС діє єдиний ринок товарів і послуг, гарантується вільне пересування людей, прийнята спільна політика в галузі торгівлі, сільського господарства, рибальства і регіонального розвитку. Євросоюз - сильний гравець в міжнародних відносинах. По всьому світу засновані постійні дипломатичні місії ЄС: діють представництва в

ООН, СОТ, Великій сімці і Групі двадцяти. ЄС є найбільшим в світі донором програм з гуманітарної допомоги і розвитку. Які ж можливості відкриваються для України та для чого вона крокує до Європейського Союзу?

Далі ведучий по черзі надає слово представникам країн
(під час виступів відбувається синхронний переклад українською мовою)

1) Від Німеччини виступають Ангела Меркель та представник Європарламенту Герд Мюллер.

2) Виступають прем'єр-міністр Франції Жан Кастекс та представник Європарламенту Наталі Луазо.

3) Від Іспанії слово надається Прем'єр Міністру Іспанії Педру Санчесу та представнику Європейського Парламенту Адріану Васкес Ласару.

4) Прем'єр-міністр Борис Джонсон та колишній член Європейського парламенту Джоана Кокс діляться досвідом перебування Великобританії у Євросоюзу.

Гості розповідають про основні напрямки своєї роботи на керівних посадах в плані Євроінтеграції, адже це завдання для всієї країни, які треба було поступово впроваджувати в законодавства відповідно до Угоди про Асоціацію. Лідери країни познайомили з історією вступу до ЄС, економічними та політичними вигодами, які привели до стабільності країн, створили безпечніші і більш сприятливі умови життя в межах своїх власних кордонів.

Частина 2: «Плюси та мінуси перебування в країн ЄС»

Ведучій (учень): У країнах ЄС проживають 493 мільйони чоловік. В Європейському Союзі ось уже півстоліття панує мир. Країни, які входять в ЄС, не ведуть між собою збройних конфліктів. І це неабияке досягнення для густонаселеного європейського континенту, в історії якого було більш ніж достатньо кровопролиття. Сьогодні, вступаючи до Євросоюзу, країни континенту зобов'язуються дотримуватися принципів свободи і демократії, права людини і норми правової держави. У ЄС немає конституції, але принципи мирного і гармонійного співіснування діють вже зараз.

Ведучій (учень): На другому етапі нашого засідання, ми дізнаємось, які питання розглядають учасники Європарламенту, з якими труднощами стикаються для розв'язання важливих для Європи питань.

Далі ведучий знову по черзі надає слово представникам країн
(під час виступів відбувається синхронний переклад українською мовою)

1) Виступають прем'єр-міністр Франції Жан Кастекс та представник Європарламенту Наталі Луазо

2) Від Німеччини виступають Ангела Меркель та представник

Європарламенту Герд Мюллер

3) Від Іспанії слово надається Прем'єр Міністру Іспанії Педру Санчесу та представнику Європейського Парламенту Адріану Васкес Ласару.

4) Прем'єр-міністр Борис Джонсон та колишній член Європейського парламенту Джоана Кокс діляться досвідом перебування Великобританії у Євросоюзу.

Доповідачі розповіли, що ЄС – це об'єднання демократичних європейських країн, що спільно працюють задля миру та процвітання. Вони продемонстрували, яким чином країни можуть успішно об'єднати свої економічні та політичні ресурси в спільних інтересах, як вони сприяють становленню безпеки і стабільності, створюють безпечніші і більш сприятливі умови життя в межах своїх власних кордонів. В той же час, вони завжди готові поділитися своїми здобутками та цінностями з країнами та людьми, що знаходяться поза його межами.

Ведучій (учень): Основні цінності Європейської цивілізації це – громадянське суспільство, соціальна економіка, демократія, права людини. Після виступів одних з самих головних країн Європи, можна прийти до висновку, що Європейський Союз відіграв важливу роль у розвитку багатьох Європейських держав в післявоєнному часі так і продовжує економічний, промисловий та політичний прогрес в Європі і в наш час. Україна крокує до Європейського Союзу не перший рік, багато чого було досягнуто... 11 травня 2017 стало визначним та історичним днем для всіх українців. Рада Міністрів Європейського Союзу ухвалила рішення про скасування візових вимог для громадян України, офіційно завершивши процес надання українцям безвізового режиму. Впевнений, що Україні вдасться долучитися до євроінтеграції і стати розвинутою державою, як і всі учасники Європейського Союзу.

Частина 3: «Вікторина» **(підсумкова робота з глядачами)**

Ведучий проводить вікторину серед глядачів з підбиттям підсумків гри.

Список використаних джерел

1. <http://vnrda.gov.ua/index.php/yevrointehratsiia/istoriia-stvorennia>
2. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/07/15/7112131/>
3. <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/31/infografika/polityka/brytan-ya-vyxydyt-yes-istoriya-brex-it>
4. <http://www.library.cv.ua/es/dovidnyk.pdf>

5. <https://www.slovoidilo.ua/2019/11/20/novyna/polityka/francziya-proponuye-zminyty-proceduru-vstupu-yes>
6. <https://www.initiative-quorum.org/ru/details/faq-12-chasto-zadavaemyx-voprosov-pro-evropejskij-sojuz-2288.html>

ЗМІСТ

<i>БУКАЧ М.М.</i>	НЕСОЦІАЛІЗОВАНІСТЬ ДИТИНИ, ЯК НАСЛІДОК НЕУЗГОДЖЕНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ СТОСОВНО МОЛОДОЇ СІМ'І	5
<i>ДІКОВА-ФАВОРСЬКА О.М.</i>	ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ: СТРИЖНЕВИЙ КОНТЕНТ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	8
<i>МАРТИНЕНКО В.Ф.</i>	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ПРОЕКТІВ	12
<i>НЕЧИТАЙЛО І.С.</i>	КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	18
<i>ПАСТОВЕНСЬКИЙ О.В.</i>	ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НОВОПРИЗНАЧЕНИХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	23
<i>САГАЧ Г.М.</i>	АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ І ЮНАЦТВА В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	29
<i>АДАМОВИЧ І.В., ДЕМ'ЯНЧУК О.О.</i>	РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ У РОЗВИВАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ	35
<i>БОЛДИРЕВА Г.В.</i>	ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ЗМІН: СХОДИНКИ ДО УСПІХУ	39
<i>БОРСУЧЕНКО Т.І. ЄВТУШОК Л.В.</i>	ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УМОВАХ КАРАНТИНУ	42
<i>ВЕЛІЧКО А.В.</i>	ГЕНДЕРНІ РОЛІ ТА СТЕРЕОТИПИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: УЯВЛЕННЯ ПОКОЛІННЯ Z	47
<i>ВОЛОШИНА Г.Є.</i>	КРОКУЄМО У ЄВРОПУ...	53
<i>ГРИНЬОВА М.В.</i>	СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ, СПРИЯТЛИВЕ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ «Я-ОСОБИСТОСТІ» ПІДЛІТКА: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	58

<i>ДАНЧУК Л.Я</i>	ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК РУШІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	63
<i>ЗДРАГАТ С.Г.</i>	СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ	68
<i>ІВАЦКО Т.С.</i>	ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ»	71
<i>ІЛЬЧЕНКО М.Л.</i>	НАВЧАННЯ ФІЗИКИ У ПЕРІОД КАРАНТИНУ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	75
<i>КОЛГАН О.В. КОЛГАН Т.В.</i>	ВІСІМ ПРИНЦИПІВ ФІНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ЇХ ІНТЕГРУВАННЯ В УКРАЇНСЬКУ СИСТЕМУ ОСВІТИ	82
<i>КОЛЕСНИК Т.П.</i>	ІННОВАЦІЇ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ЗАПИТ СЬОГОДЕННЯ	87
<i>КОРНІЛОВА Т.Б.</i>	ПРОЕКТНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО НАПРЯМУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	92
<i>КОСИГІНА О.В.</i>	ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВНУТРІШНЬОСІМЕЙНОГО КОНФЛІКТУ	95
<i>КРАСНОЖОН Н.В.</i>	ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	106
<i>ЛЄСКОВА А.А.</i>	ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	109
<i>МАННАПОВА К.Р. ДЖЕМЕЛА О.С.</i>	ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАННЯ У ЗВО	114
<i>МИХАЙЛОВА Л.М.</i>	ВЕБ-САЙТ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЙОГО ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ	119

<i>МІТЮХІНА В.П.</i>	СОЦІАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ	123
<i>НАЗАРКІН П.О.</i>	ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ В ОСВІТІ ЯК ФАКТОР НАРОЩУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА	126
<i>НІКІТЕНКО Р.І.</i>	ФОРМУВАННЯ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	129
<i>ОНИЦУК С.О. ЧИКІН О.В.</i>	ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ЗДОРОВЕ МАЙБУТНЕ НАЦІЇ	133
<i>ОПАЛЕНИК В.Ю.</i>	ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС	137
<i>ПАЛЬНО Н.В.</i>	ПРЕВЕНЦІЯ ДЕСТРУКТИВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У МЕЖАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	142
<i>ПЛЕТЯК К.І.</i>	РОЛЬ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	148
<i>ПРОДАНОВА Н.І.</i>	ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	155
<i>СИВОХІНА К.І.</i>	СПЕЦИФІКА ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ МОЛОДІ В ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ ЛНУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА)	161
<i>СУХОВЕЄВА Л.В.</i>	ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В АНДРУШІВСЬКІЙ ОТГ	165
<i>ТУЛБА Т.І.</i>	БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ	168
<i>ЦИНЯ В.І.</i>	ШКОЛА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	172

<i>ЧЕШЕНКО О.І.</i>	ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ	177
<i>ШЕРЕМЕТ С.І.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	181
<i>ЯНЧУК Н.Д.</i>	АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	185
АВТОРСЬКІ РОЗРОБКИ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ		
<i>ЛАСЬКО Н.Ф.</i>	СЦЕНАРІЙ ВИСТУПУ ЕКОЛОГІЧНОЇ АГІТБРИГАДИ «АКВАВІТА» «АТАКА ВІРУСІВ. ВРЯТУЙ ПЛАНЕТУ»	190
<i>КОПТЕВА Н.В.</i>	ПОВАЖАЄМО ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ – БУДУЄМО СУЧАСНУ УКРАЇНУ	194
<i>ОСІЄВСЬКА О.О.</i>	ПРОЕКТ «УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ, ЯК СКЛАДОВА ДЕМОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ	200
<i>ПАЛЬНО Н.В. ЛИСЕЦЬКА Л.М.</i>	СЦЕНАРІЙ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ «МИ ЄВРОПЕЙЦІ»	209
<i>САВЧЕНКО Л.В.</i>	«РОБІТЬ МАЛЕНЬКІ СПРАВИ, ВЕЛИКА ЗРОБИТЬСЯ САМА» (З ДОСВІДУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СЗОШ №8 М. БЕРДИЧЕВА)	213
<i>ШЕФФЕР Т.І. КАПИШЕВА Н.В.</i>	ДІЛОВА ГРА «САМІТ ЄВРОПАРЛАМЕНТУ»	217